CAPLLETRA 8

REVISTA DE FILOLOGIA

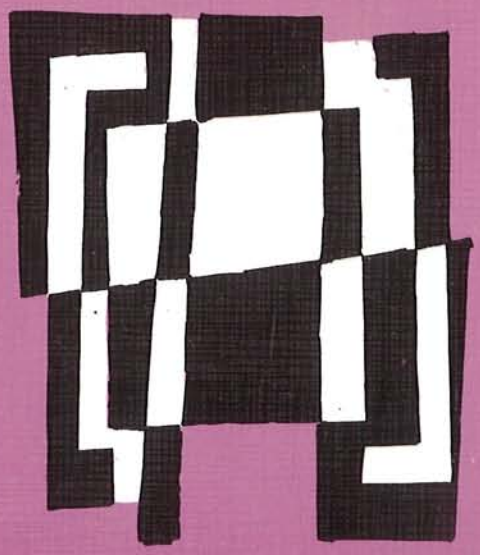

Director:
Antoni Ferrando
Universitat de València
Consell de Redacció:
Institut de Filologia Valenciana
Universitat de València
Edita:
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Subscripcions i correspondència:
Ausiàs March, 92-98 - 08013 Barcelona
Disseny:
Manuel Granell
Joan Josep Tornero
Il·lustracions:
Ricard Huerta

I.S.S.N.:
0214 - 8188
Dipòsit Legal:
B - 25.992 - 1990
Fotocomposició:
Servei de Publicacions
Universitat de València
Imprès per:
Novagràfik, S.A. - Barcelona

Aquesta revista ha rebut una de les subvencions del "I Concurs d'ajudes per a la potenciació de revistes científiques de la Universitat de València" de l'any 1990.

Volum monogràfic sobre
Gramàtica generativa

Coordinat per
Manuel Pérez Saldanya

Primavera, 1990

PRESENTACIÓ 5

LES PROPIETATS D'*AGRADAR*: ESTRUCTURA TEMÀTICA I COMPORTAMENT SINTÀCTIC. Gemma Rigau 7

LA TEORIA DEL CONTROL I ELS INFINITIUS NO CONTROLATAS. Maria Lluïsa Hernanz 21

ELEMENTS ANAFÒRICS I LOCALITAT. Carme Picallo 41

SOBRE LA PARTÍCULA *RAI* I ELS TÒPICS. Jaume Solà i Pujols 55

PROCESSAMENT D'INFORMACIÓ AMBIGUA. Maria Teresa Espinal 69

LA SINTAXI DE LA CONJUGACIÓ EN CATALÀ. Amadeu Viana 81

UNA SOLUCIÓ DEL PROBLEMA DE LES DATES. Albert Branchadell 107

LA CATEGORIA GRAMATICAL DEL TEMPS I LES RELACIONS DEÍCTIQUES I ANAFÒRIQUES. Manuel Pérez Saldanya 117

SOBRE UNES FRASES RELATIVES SENSE ANTECEDENT. Anna Bartra i Kaufmann 131

ELS MATISADORS: CONNECTORS ORACIONALS I TEXTUALS. Maria Josep Cuenca ... 149

PRESENTACIÓ

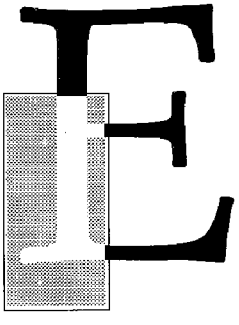

Els treballs recollits en aquest número de la revista *Caplletra* presenten una clara homogeneïtat temàtica i metodològica: en tots ells s'analitzen temes de sintaxi directament o indirectament relacionats amb el català; i en tots ells, igualment, s'adopta, com a mètode de treball, el model generativista de la Teoria del Règim i el Lligam (TRL). La diversitat geogràfica dels autors que participen en aquest número, la qualitat dels articles recollits i la quantitat de temes tractats són proves evidents de la gran vitalitat que a hores d'ara tenen els estudis de sintaxi, i concretament els estudis de sintaxi generativa, dins la lingüística catalana. Aquesta vitalitat no ha de resultar estranya ni sorprenent si es té en compte, d'una banda, la importància que dins les diferents disciplines lingüístiques ha assolit la sintaxi en les últimes dècades; i, d'una altra, el paper central que en el desenvolupament d'aquesta disciplina ha jugat i continua jugant la Gramàtica Generativa.

Quant al contingut dels articles, la revista s'obre amb un estudi de Gemma Rigau sobre les propietats temàtiques i sintàctiques del verb *agradar*. L'autora hi aporta tota una sèrie de proves que donen suport a la idea que aquest verb té una xarxa temàtica integrada pels arguments FONT i META i que el seu subjecte, a diferència del subjecte dels verbs inacusatius, no procedeix d'un argument intern. A continuació, Maria Lluïsa Hernanz estudia les construccions amb infinitius "pseudo-equatius" del tipus *querer es poder* i considera que aquestes construccions presenten un PRO no controlat amb interpretació arbitrària universal lligat per un operador nul. Carme Picallo, tot seguit,

analitza la impossibilitat que un SN pugui lligar localment la seva traça quan s'hi interposa un clític coindexat i conclou que aquesta impossibilitat és deguda a violacions del Principi de Categories Buides i del Criteri Temàtic. En l'article següent, Jaume Solà defensa que la partícula *rai* no funciona com a predicat principal, sinó com a emfasitzador del tòpic. Maria Teresa Espinal, a continuació, se centra en construcions amb adverbis i negació que resulten doblement ambigües, per tal com els adverbis admeten una interpretació de predicat i una altra d'oració i la negació estableix diferències d'abast amb aquests adverbis. Per tal de donar compte d'aquesta doble ambigüitat utilitza una perspectiva que té en compte el nivell interpretatiu de la Forma Lògica, l'aparellament de mots i conceptes, l'emmagatzematge d'informació i el Principi pragmàtic de la Pertinència. Els articles d'Amadeu Viana, Albert Branchadell i Manuel Pérez Saldanya estan dedicats a un tema que ha tingut una escassa tradició en els estudis de gramàtica generativa: el de la categoria gramatical del temps. L'article d'Amadeu Viana és una bona introducció a la problemàtica general d'aquesta categoria i a les relacions que estableix amb la resta de categories verbals. El d'Albert Branchadell analitza la relació existent entre els temps verbals i els adverbis de temps a partir d'una perspectiva on es combina l'anàlisi temporal de Reichenbach amb la idea que els temps quantifiquen sobre intervals temporals. Aquesta darrera idea és represa en l'article de Manuel Pérez Saldanya, on s'estudia l'oposició "temps absoluts / temps relatius" i es defensa que aquests darrers tenen un comportament equiparable al dels pronominals. La revista es clou amb dos articles dedicats a temes relacionats amb l'oració complexa. El d'Anna Bartra, se centra en un tipus de relatives sense cap. L'autora, després de criticar les anàlisis considerades clàssiques en el model de la TRL, aporta tota una sèrie de proves que avalen la hipòtesi que aquestes relatives estan subcategoritzades pel verb de l'oració principal. El de Maria Josep Cuenca, finalment, es dedica a l'estudi d'uns connectors, els matisadors, que són caracteritzats com a modificadors dels nexes.

Esperem que el conjunt de treballs aplegats en aquest número monogràfic de la revista *Caplletra* constituiran una aportació rellevant al creixent interès que la lingüística catalana palesa pels estudis de sintaxi generativa.

Manuel Pérez Saldanya

G E M M A R I G A U

LES PROPIETATS D'*AGRADAR*: ESTRUCTURA TEMÀTICA I COMPORTAMENT SINTÀCTIC

0. En el marc de la teoria lingüística generativa, els anomenats verbs psicològics han estat tractats per diversos autors. Ruwet (1972) va estudiar detalladament aquests verbs en francès i, més recentment i en el marc de la teoria dels principis i paràmetres, Belletti-Rizzi (1987) han presentat un important estudi sobre aquesta mena de verbs en italià. Tot i això, determinats verbs d'aquesta classe no queden ben explicats en català quan els apliquem la proposta defensada per a l'italià. L'objectiu d'aquest estudi és reflexionar sobre el comportament de la classe verbal d'*agradar* en català i esbossar-ne una explicació.

1. La classe verbal d'*agradar* té ben pocs components. *Plaure, abellir* i *desagradar* en són altres exemples. Tot i això, aquests verbs, com veurem més endavant, comparteixen moltes característiques amb altres predicats que els són pròxims, com *doldre, pesar* (=doldre), *saber greu*, etc.

Belletti-Rizzi (1987) assenyalen com a propietats caracteritzadores del verb *piacere*, l'equivalent italià d'*agradar*, les següents:

I. El verb *piacere* selecciona un TEMA i un EXPERIMENTADOR (EXP), el qual va en datiu: *La musica piace a Gianni*, "La música agrada a en Joan".

II. L'auxiliar aspectual seleccionat per aquest verb és *essere* i no pas *avere: La musica è sempre piaciuta a Gianni*. "La música ha agradat sempre a en Joan".

III. Al costat de l'ordre TEMA-Verb-EXP: *La musica piace a Gianni*, és possible l'ordre EXP-Verb-TEMA: *A Gianni piace la musica*.

Aquests i d'altres fets porten Belletti i Rizzi a la conclusió que *piacere* és un verb que segueix la generalització de Burzio (1981), segons la qual si un verb no assigna cas acusatiu al seu argument intern tampoc no assigna paper temàtic al subjecte. Així doncs, en aquests casos –construccions passives, estructures amb verbs inacusatius o ergatius– la posició de subjecte és una posició no temàtica.[1] Per tant, el verb *piacere* no assigna cas acusatiu al seu argument intern TEMA i aquest acaba rebent cas nominatiu de FLEXIÓ. D'acord amb aquesta proposta el TEMA d'aquest verb s'haurà de comportar com el subjecte derivat de les frases amb inacusatius o ergatius. Precisament el fet que *piacere* seleccioni l'auxiliar *essere* en italià sembla una mostra clara que aquest verb és pròxim als verbs estudiats per Perlmutter (1978) i Burzio (1981). Però actualment la majoria de parlars catalans no disposen de l'auxiliar aspectual *ésser*,[2] i en aquells parlars en què encara és vigent no s'empra aquest auxiliar amb els verbs de la classe d'*agradar*. No obstant això, comptem amb una colla de proves sintàctiques que permeten de reconèixer quan el subjecte verbal és derivat, en el sentit que no és subjecte a l'estructura profunda, com en el cas de les frases amb verbs inacusatius. Comparem, doncs, el comportament del verb *agradar* amb el dels verbs inacusatius *florir* i *arribar*.[3]

a. Els verbs inacusatius admeten que el subjecte aparegui posposat sense determinant, mentre que amb els verbs no inacusatius no és possible l'aparició del subjecte posposat sense determinant, tal com es fa patent a (1). Aquest comportament dels subjectes dels verbs inacusatius és propi dels objectes directes com el que apareix a (2), fet que ens permet d'identificar aquests subjectes amb un argument intern.

(1) a. Per Pasqua floriran jacints.
b. Ja han arribat orenetes.
c. * Mengen les pomes nens.
(2) Mengem pomes.

Si examinem el comportament del subjecte del verb *agradar* veurem que, contràriament als subjectes de (1a) i (1b), aquest no pot aparèixer sense determinant.

(3) * M'agraden orenetes.

b. Els subjectes dels verbs inacusatius poden ser pronominalitzats per *en* en les mateixes condicions que un argument intern. Així són perfectament ben formades frases com les de (4), però no pas les de (5), ja que no contenen verbs inacusatius.

(4) a. Ja n'han florit.
b. Ja n'arribaran.

(1) Cf. Burzio (1981, 1986), Bartra (1985), Gràcia (1989a, 1989b).
(2) És interessant de fer notar que Bernat Metge empra l'auxiliar *haver* amb *plaure*: *E axí ha plagut a sent Gregori*, veg. A. Par (1923: § 398).
(3) Les proves sintàctiques de què ens servim han estat proposades per Burzio (1981), Belletti-Rizzi (1987), Graffi (1984) i Bosque (1989). Vegeu també Bartra (1985) i Gràcia (1989a, 1989b).

(5) a. * Ja en xisclen.
b. * En rodinaven.

El verb *agradar* no admet que el seu subjecte sigui pronominalitzat per *en:*

(6) * Te n'agraden?[4]

c. Els verbs inacusatius poden aparèixer amb el seu subjecte en construccions de participi absolut, com els verbs transitius poden fer-ho amb el seu argument intern, en canvi, no són possibles aquestes construccions amb el verb *agradar*, com mostren els exemples següents:

(7) a. Un cop florits els jacints, es pot dir que ja és primavera.
b. Arribats els vaixells procedents de noves terres, els Reis Catòlics van rebre Colom.
c. * Agradats els colors, en Pere es va posar a pintar.

c. Segons Belletti-Rizzi (1987), els verbs inacusatius, precisament perquè el seu subjecte és derivat, no poden predicar d'un subjecte d'interpretació arbitrària. En canvi, els verbs intransitius que seleccionen subjectes [+humà] permeten aquest tipus de subjecte. Així (8) pot ser interpretada en el sentit que truca algú.

(8) Truquen.

És cert que tampoc en català les frases amb verbs inacusatius, com les de (9), no poden tenir una interpretació arbitrària existencial paral·lela a la de (8).

(9) a. Arriben.
b. Ja vénen.

Ara bé, si apareix a la frase un element que pugui fer la funció d'activador de genericitat com els proposats per Hernanz (1990), aleshores una interpretació pròxima a la interpretació universal o genèrica és possible fins i tot amb predicats inacusatius. Així (10a) pot ser interpretada en el sentit que la gent/hom arriba tard a la feina, com també pot ser quasi-arbitrari el subjecte el·líptic de (10b), gràcies a la presència dels sintagmes *a Itàlia / a l'Edat Mitjana.*

(10) a. A Itàlia arriben tard a la feina.
b. A l'Edat Mitjana morien com pollets.

(4) De fet, la inacceptabilitat de la frase disminueix quan *en* queda "protegit" per un determinant quantificador.

(i) a. ?? Ten'agradaven deu de vermelles
b. ?? Me'n van agradar forces.

Aquest és un fet general no gens estudiat, ja que passa també amb altres verbs, p.e., els intransitius. La frase (iia) és un xic millor que (iib) gràcies a la presència del determinant. *En* és extret a (ib) i (iia) d'un sintagma amb determinant quantificador, el qual possiblement assigna cas genitiu a *en*.

(ii) a. ??En rondinen gaires?
b. * En rondinen.

Cal observar, però, que el verb *agradar* no admet aquesta interpretació quasi-arbitrària ni en les condicions en què l'admet un verb inacusatiu. El subjecte el·líptic de les frases (11) només pot ser interpretat com a definit i referencial.[5]

(11) a. *A aquest hotel pro_{arb} agraden a tothom.
b. * A Itàlia pro_{arb} agraden a tothom.

Vegem a (12) com altres verbs de la classe d'*agradar* presenten el mateix comportament (veg. § 3).

(12) a. * A Itàlia dolen a tothom.
b. * En aquest hospital requen molt a tothom.

e. Els verbs inacusatius accepten el verb auxiliar aspectual *acabar de* en participi passat, construcció que no és possible amb *agradar*.

(13) a. Les persones acabades d'arribar.
b. * Les persones acabades d'agradar a en Pere.

f. Els verbs inacusatius es relacionen amb nominals formats sobre participi passat femení.

(14) a. La florida dels castanyers.
b. L'arribada de les orenetes.
c. * L'agradada de les orenetes.

A través de les proves presentades no s'observa cap coincidència entre els verbs inacusatius i el verb psicològic *agradar*. No sembla, doncs, que puguem concloure que, en català, el subjecte de les frases amb *agradar* sigui un subjecte derivat, tal com proposen Belletti-Rizzi per a l'equivalent italià.

2. En vistes dels fets exposats a § 1, postularem per als verbs de la classe d'*agradar* una xarxa temàtica de dos arguments: FONT i META.[6] Considerem les frases de (15), on el sintagma nominal que va en nominatiu és la FONT i el que va en datiu és la META.

(15) a. La pastoreta ha agradat al rei.
b. Al rei li ha agradat la pastoreta.

A (15b), el SN datiu és un pronom clític que actua com a pronom de petja del

(5) Passa el mateix amb altres verbs com ara els simètrics i altres verbs de predicació holística: **A Madrid s'assemblen / *A França coincideixen*. Vegeu-ne la raó a Rigau (1989). Agraeixo a M. L. Hernanz els seus comentaris i suggeriments a propòsit dels plurals arbitraris.

(6) Pesetsky (1987) postula per als arguments dels verbs psicològics els papers temàtics de Causa i Experimentador.

sintagma dislocat *al rei*, sintagma que també podria trobar-se dislocat a la dreta: *Li ha agradat la pastoreta, al rei.*[7] La mateixa estructura temàtica de (15) ens apareix a les frases subordinades de (16), els predicats de les quals són el SN *el grat* i l'adjectiu *grata* (adjectiu), dels quals procedeix històricament el verb *agradar*.[8]

(16) a. Considera [la seva música grata a l'orella]
FONT META

b. Considero que la seva música és grata a l'orella.

c. No considero [en Pere del grat de la família de la Maria]
FONT META

d. No considero que en Pere sigui del grat de la família de la Maria.

En alguns parlars del català, com ara el parlar del bisbat de Girona, al costat de les frases de (15) trobem la construcció de (17).

(17) El rei s'ha agradat de la pastoreta.

La frase (17), sinònima a les de (15), presenta un verb pronominal i un SP corresponent a l'element que és subjecte a (15). Aquest SP és encapçalat per la preposició *de* i, per tant, pronominalitzable per *en (El rei se n' ha agradat)*, com tots els casos en què el sintagma encapçalat per *de* és receptor del paper temàtic de FONT *(Vinc de Girona / En vinc; Surt fum d' aquell indret / En surt fum)*. D'altra banda, el SN META, que a (15) apareix en datiu, ara és el receptor del cas nominatiu, és a dir, ocupa la posició de subjecte.

La mateixa inversió temàtica observada a (15) i (17) es dóna també a les frases de (18), on un dels arguments és oracional, ja que la FONT d'*agradar* pot ser un esdeveniment.[9]

(18) a. Al rei no li agradava enraonar amb ningú.
b. El rei no s'agradava d'enraonar amb ningú.

Els arguments *d' agradar / agradar-se* són essencialment els mateixos. La diversitat es dóna en l'assignació de cas. El verb *agradar* assigna cas datiu inherent a l'element al qual assigna el paper temàtic de META.[10] Però en el verb *agradar-se* el clític *se* absorbeix la capacitat d'assignar datiu del verb, així quan el verb apareix a l'estructura profunda no pot assignar datiu com a cas inherent. Per aquesta raó l'argument META passa a ser l'argument al qual FLEX assignarà nominatiu, altrament no podria rebre cas.

(7) En català, la dislocació d'un constituent oracional a l'esquerra de la frase no comporta necessàriament una entonació marcada, un tall entonacional, mentre que la dislocació a dreta sí. Així mateix succeeix amb el sintagma dislocat de les frases amb *agradar*.

(8) En català antic, s'emprava *haver/ sentir / tenir grat de...*, així com *ésser grat a la vista, a l'orella, a algú*, etc.

(9) La FONT del verb *agradar* pot ser realitzada sintàcticament per una oració reduïda:

(i) a. M'agraden més joves
b. El cafè, m'agrada amb sucre.

A (i) l'oració reduïda està constituïda per un *pro* i el predicat expressat per un SA a (ia) i un SP a (ib).

(ii) a. M'agraden [*pro* més joves]
b. [El cafè [$_{SFLEX}$ m'agrada [*pro* amb sucre]]]

(10) El fet que aquest verb assigni datiu s'ha de relacionar amb el fet que s'hagi format a partir de l'adjectiu *grat* que exemplifiquem a (16). Existeixen en català altres adjectius que assignen cas inherent datiu, p.e., *fidel*, però no en tenim que assignin acusatiu.

Pel que pertoca a l'argument FONT, ara és introduït per la preposició *de*, la qual assigna cas inherent al seu objecte. Aquest procés ha de ser un procés lèxic, és a dir, un procés que no es dóna al llarg de la derivació sintàctica sinó al component lèxic. Per això, el clític i la META a les frases amb *agradar-se* concorden en persona i nombre, entre tots dos expressen una de les propietats dels verbs de la classe d'*agradar:* l'assignació de datiu i l'assignació del paper temàtic META.

Podem dir, doncs, que entre els elements lèxics *agradar* i *agradar-se* s'estableix una relació lèxica d'inversió. Per això són sinònimes les frases de (15) i (17), així com ho són les de (18). D'acord amb aquesta proposta la xarxa d'aquests elements lèxics seria la següent:

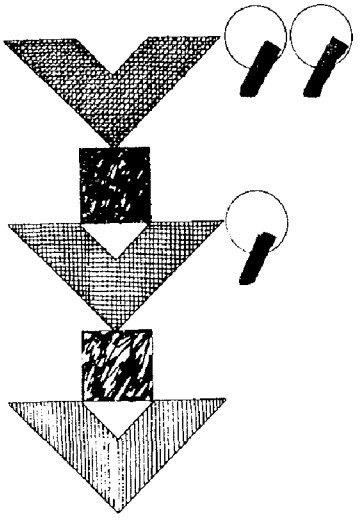

agradar: FONT ——— META
datiu

agradar-se: META ——— se *de* FONT
absorció
datiu

Aquesta mateixa relació s'observa entre altres inversos lèxics com *tenir/ésser de*, o *donar/rebre*, etc. Aquest darrer cas pot ser analitzat també com una inversió dels papers temàtics FONT i META. Així, a (19a) la FONT és el subjecte oracional i la META apareix en datiu, mentre que a (19b) el subjecte és la META i la FONT és el terme de la preposició *de*.

(19) a. En Pere dóna un llibre a la Maria
FONT TEMA META
b. La Maria rep un llibre d'en Pere
META TEMA FONT

La frase (19b) té una estructura paral·lela a la estructura, avui arcaica, amb *tenir o haver grat* que trobem al català antic. Vegem-ho als exemples de (20), extrets del *Diccionari Català Valencià Balear*.

(20) a. Tenguí tan gran grat de la tua virtuosa persona que avorrí mon sposat (*Tirant lo Blanch*)
b. Molt haguí grat d'aquell país.

El predicat d'aquestes frases té tres arguments: un d'extern META, TEMA i FONT. A les formes lèxiques actuals el TEMA ha estat incorporat en el verb i ha desaparegut, per tant, de la xarxa temàtica.

Hem assumit que el verb *agradar* té el cas datiu com a cas inherent per assignar juntament amb el paper temàtic META. Però quan, des del lèxic, el cas datiu és absorbit per un clític, és a dir, quan el verb pren forma pronominal, aleshores META no pot ser assignat a l'argument intern, el qual quedaria sense rebre cas. La presència del clític, doncs, obliga a una reordenació temàtica, reordenació que té lloc en el component lèxic. No és aquest l'únic cas en què la presència del clític afecta l'argument META. Les frases de (21) mostren la incompatibilitat del clític i d'un argument intern META en frases amb el verb pronominal *enviar-se*, que pren el sentit d'empassar-se. El clític absorbeix cas i paper temàtic META en aquesta ocasió. Això provoca que la xarxa temàtica d'*enviar-se* contingui només dos arguments.

(21) a. En Pere ha enviat les capses a la Maria / al magatzem.
b. En Pere s'ha enviat el pinyol.
c. * En Pere s'enviarà el pinyol a la Maria / a l'estómac.

Una situació semblant es crea a (22), tot i que el procés lèxic implicat és ara més complex per la presència del prefix. El clític impedeix que la META sigui explícita. De la mateixa manera que a les frases de passiva se sobreentén un agent, aquí se sobreentén una meta, la qual es pot recuperar a través d'un adjunt (*En Pere s' emporta la teva cadira cap a casa*).

(22) a. En Pere porta la teva cadira a la Maria.
b. En Pere s'emporta la teva cadira.
c. * En Pere s'emporta la cadira a la Maria.
d. En Pere va dur les llibretes a la Maria.
e. En Pere es va endur les llibretes.
f. * En Pere es va endur les llibretes a la Maria.

3. Ja hem dit a § 1 que l'anàlisi del verb italià *piacere* proposada per Belletti-Rizzi (1987) postula per a aquest verb dos arguments interns TEMA i EXPERIMENTADOR (EXP). Aquest darrer rep el cas datiu com a cas inherent assignat pel verb i el TEMA esdevé el subjecte derivat de la frase. L'estructura de (23) correspon a l'estructura profunda proposada per Belletti-Rizzi (1987) per a *piacere*, mentre que la de (24) correspon a la que aquí proposem per a *agradar*.

(23) [... [$_{SV\ V'}$ [V TEMA] EXP]]
(24) [[(FONT) [$_{SV\ V'}$ [V META] (FONT)]]]][11]

(11) L'argument FONT és un argument extern i, com a tal, es genera a la posició pròpia dels subjectes, posició que assumim que pot ser la d'especificador de SV a més de la d'especificador de la frase (SFLEX). Així, a (24) apareix FONT entre parèntesi a totes dues posicions per indicar que o bé es troba en una posició o bé a l'altra.

A (23) el TEMA s'ha de moure a una posició que li permeti rebre cas nominatiu de FLEX, p.e., a la posició d'especificador de SFLEX. D'altra banda, l'EXP rep cas datiu com a cas inherent. No obstant això, segons Belletti-Rizzi (1987), també pot moure's a la posició d'especificador de SFLEX l'argument que rep el paper d'EXP tot conservant el cas datiu. Si això passa, TEMA rebrà el cas nominatiu des d'una posició postverbal.

En la nostra anàlisi, en canvi, el SN que rep el paper de FONT es genera a la posició de subjecte, posició que pot ser la d'especificador de SFLEX o la d'especificador del SV, ja que sembla que a totes dues posicions FLEX podria assignar cas nominatiu en llengües com el català (veg. Koopman-Sportiche (1988), Bonet (1989)).[12] Pel que fa al sintagma en datiu, no sembla que en català hi hagi cap prova per defensar que pugui ocupar la posició d'especificador de SFLEX. Considereu les frases de (24) i compareu-les amb les de (25) i (26).

(24) a. Això agradaria a en Pere.
b. A en Pere li agradaria això.
c. Li agradaria això, a en Pere.
d. * Li agradaria això a en Pere.
e. * Li agrada a en Pere això.

(25) a. Això tocaria a en Pere.
b. A en Pere li tocaria això.
c. Li tocaria això, a en Pere.
d. * Li tocaria això a en Pere.
e. * Li tocaria a en Pere això.

(26) a. Això sabria greu a en Pere.
b. A en Pere li sabria greu això.
c. Li sabria greu això, a en Pere.
d. * Li sabria greu això a en Pere.
e. * Li sabria greu a en Pere això.

Les frases de (24)–(26) contenen tres verbs que regeixen datiu. Tot i que són verbs –com veurem tot seguit– que no comparteixen la mateixa xarxa temàtica, es comporten exactament pel que fa a les possibles posicions del complement datiu. Als exemples (b) el complement datiu apareix davant de la frase mentre el subjecte, en posició postverbal, rep focus oracional.[13] En realitat, *això* podria aparèixer a la posició d'especificador de SFLEX *(A la Maria això li agradaria / tocaria / sabria greu)*, fet que mostra que el complement datiu no és a la posició d'especificador de SFLEX, sinó a una posició perifèrica característica dels elements dislocats,[14] com mostra la presència del clític. Aquest actua dins la frase com un pronom de petja: en realitat, és l'element que rep el paper temàtic de META. A (c) es dóna la mateixa situació només que ara el

(12) Queda per explicar la tendència del subjecte a anar en posició postverbal que s'observa en aquest tipus de frase. Segurament que està relacionada amb el fet que sigui la posició postverbal una posició de focus.

(13) Vegeu Rosselló (1986), Bonet (1989) sobre la posició de focus.

(14) Ens referim a la posició de tema (o "tòpic").

sintagma dislocat és en posició perifèrica a la dreta de la frase. Les frases (d) i (e), pronunciades amb entonació neutra, mostren que *això* i *a la Maria* no poden coaparèixer dins el SV. Les raons, però, són diferents. Pel que fa a les frases (d), el SN de (25) *això* és un argument intern que necessita anar a buscar cas, per tant no pot quedar-se a la posició d'origen. A (24d) i (26d), en canvi, és l'argument extern del verb, segons la nostra anàlisi, fet que impedeix que pugui ocupar una posició d'objecte verbal. D'altra banda, el problema que plantegen les frases (e) té a veure amb el fenomen de doblement del datiu cada vegada més freqüent en diversos parlars del català, tot i que mai tan estès com en castellà. Així, en català central, són possibles frases com les de (27) on el complement de datiu, ara en posició que no és perifèrica a la frase, ve reforçat pel clític, el qual actua com una marca de cas.

(27) a. – A qui (li) pot agradar això?
– Això li pot agradar a en Pere.
b. – A qui (li) diries que no hi puc anar?
– Li (ho) diria a en Pere.

Les frases (e) de (24)–(26) proven que el sintagma reduplicat pel clític no és, en realitat, dins del SV. Probablement és a la posició d'especificador de SV, posició en què es troben també els subjectes postverbals. Això explicaria la agramaticalitat de les frases (e) quan les pronunciem amb entonació no marcada. Observi's a (28) com tampoc no poden coaparèixer un objecte indirecte doblat per un clític i un adverbi de temps o un complement de lloc no reclamats pel verb –per tant, en posició exterior al SV–, si donem a la frase una entonació neutra, sense canvi entonacional abans del complement adjunt de temps o lloc. Altra vegada sembla un problema d'assignació de focus.[15]

(28) a. * ?? Li (ho) diria a en Pere demà.
b. * ?? Li (ho) diria a en Pere a Girona.

Pel que fa al paper temàtic del subjecte del verb *agradar*, no sembla que puguem considerar que sigui el de TEMA, com defensen per a *piacere* els lingüistes italians. I això perquè només el SNs que reben el paper temàtic de TEMA poden aparèixer sense determinant i poden rebre del verb cas partitiu. Vegem-ho a (29).

(29) a. En Pere menja pomes.
b. En Pere en menja.
c. * En Pere angoixa familiars.
d. * En Pere n'angoixa.
e. * Se n'angoixen.

(15) Cal determinar en quina o quines posicions postverbals un element pot rebre focus, quina és la posició de l'objecte indirecte no pronominal a (27) i (28) i quines són les diferències entre el català i el castellà en aquest punt, ja que les frases de (28) semblen acceptables en castellà.

f. En Pere cou patates.
g. En Pere en cou.
h. Se'n couen.

Les frases de (29) mostren que l'objecte directe del verb *angoixar* no és un TEMA, com ho són, en canvi, el del verb *menjar* i *coure*. Resulta especialment interessant el contrast entre *angoixar / angoixar-se* i *coure / coure's*. En tots dos casos el primer element verbal té el valor causatiu i el segon el de procés. La diferència de comportament patent a (29) ha de raure necessàriament en una diferència d'assignació temàtica. Ja hem vist a l'apartat 1 que *agradar* no admetia un subjecte sense determinant ni el pronom partitiu *en*. El seu comportament, en aquest sentit, és paral·lel al d'*angoixar*.

Una altra prova que el subjecte d'*agradar* no és TEMA ens l'ofereixen estructures semblants a les d'*agradar* però que admeten partitiu. Els verbs *tocar*, *pertocar*, *correspondre*, etc., assignen datiu a una META. Però l'altre argument d'aquests verbs té el comportament d'un subjecte derivat, és a dir, és un argument intern TEMA que esdevé subjecte a l'estructura-F. Vegem-ho a (30), on es mostra que el subjecte de *tocar* pot aparèixer sense determinant i en cas partitiu, com és propi de l'argument intern META.

(30) a. Avui ens toquen patates.
b. Avui no ens en toquen.

A diferència del subjecte de *tocar*, el subjecte d'*agradar* no pot rebre altre cas que nominatiu, haurà de ser un SN amb determinat (o SD), i no podrà presentar el comportament d'un argument intern germà del verb. Aquesta diferència d'assignació temàtica es relaciona amb el fet que s'observa a (31).

(31) a. Li toca aixecar-se aviat ≠ Li toca el fet d'aixecar-se aviat.
b. Li agrada aixecar-se aviat = Li agrada el fet d'aixercar-se aviat.

En aquesta mateixa línia, el menorquí ens ofereix una nova prova. En aquest parlar l'article *es* apareix introduint certes frases d'infinitiu, però no pas totes. Així, no apareix davant del TEMA de verbs com *decidir*, ni tampoc davant del TEMA dels verbs com *tocar*, però sí que apareix davant del subjecte expressat per una frase d'infinitu dels verbs de la classe d'*agradar*. Vegem-ho a (32).[16]

(32) a. Va decidir 'nar-se'n tot d'una / *es 'nar-se'n tot d'una.
b. Li toca comprar-se un vestit nou / *es comprar-se un vestit nou.
c. Me toca menjar molt/*es menjar molt.
d. Li agrada es comprar-se un vestit nou.
e. M'agrada es menjar molt.

(16) Agraeixo a Ignasi Mascaró haver-me cridat l'atenció sobre aquestes dades.

f. Li put es comprar-se un vestit nou.
g. Li planyia es treure aigo.

No és aquesta l'única prova que el subjecte d'*agradar* no pot ser un argument intern TEMA com ho és el de *tocar* que ens ofereixen els parlars catalans. En lleidatà, el TEMA sense determinant o indefinit dels verbs inacusatius no concorda amb el verb, tal com va assenyalar Solà (1973). Així (33a) és ben formada en lleidatà. No és possible, en canvi, l'absència de concordança si el verb és *agradar*, però sí que es dóna quan el verb és *tocar*. En altre termes, no sembla que el verb *agradar* reclami un argument intern TEMA al qual pugui assignar cas partitiu.

(33) a. Ha arribat uns parents meus.
b. * Ens agrada tres llibres.
c. Ens toca exercicis de llatí.
d. Et tocava tres patates.

Si la nostra anàlisi és encertada, si realment el subjecte d'*agradar* no procedeix d'un argument intern, aleshores podrem explicar sense complexitat que sigui possible la relació anafòrica entre l'argument en datiu i el subjecte, fet que resultaria impossible d'explicar si acceptàvem l'anàlisi de Belletti-Rizzi (1987). Efectivament, un subjecte derivat no és un antecedent vàlid per a una anàfora, tal com van mostrar Burzio (1981) i Rizzi (1983).[17] Ja que les frases de (34) són ben formades, considerem que el subjecte dels verbs de la classe d'*agradar* no és derivat i que, per tant, pot fer d'antecedent d'una anàfora reflexiva o recíproca.[18]

(34) a. Amb aquest barret, en Pere no s'agrada.
b. No m'agrado gens, en aquesta foto.
c. En Pere i la Maria s'agraden des del primer dia.
d. L'oli i l'aigua es repugnen.

La relació antecedent-anàfora que es dóna entre un SN FONT i un SN META a (34) es dóna també a (35):

(35) a. En Pere s'envia postals per fer creure al porter que té molts amics.
b. Pel meu sant, em regalaré una rentadora alemanya.

Cal tenir present que alguns predicats pròxims a *agradar* no admeten l'anàfora, p.e., *saber greu, doldre, recar, pesar* (=doldre). La raó és que aquests predicats seleccionen subjectes proposicionals *(Li pesa haver fet el que ha fet; Em dol el teu divorci; Em sap greu no poder venir)*. Així encara que siguin possibles frases com les de (36), sempre s'interpreta el SN subjecte amb contingut proposicional.

(17) Segons Rizzi (1983) i Belletti-Rizzi (1987), un SN no pot lligar localment la seva traça si s'hi interposa un clític coindexat: *SN_i ... cl. anafòric$_i$... t_i. Sobre aquesta qüestió, vegeu l'article de Picallo publicat en aquest mateix volum.

(18) La nostra anàlisi ens estalvia d'haver de recórrer a l'explicació de Belletti-Rizzi (1987) de la frase (i) segons la qual el principi A de la teoria del lligam, que exigeix que les anàfores quedin lligades dins la seva categoria rectora, podria aplicar-se –a diferència dels altres principis d'aquesta teoria– a l'estructura-P. D'acord amb aquesta proposta, si una configuració és adequada per al principi A a l'estructura-P, encara que després es desmunti, la frase resultaria ben formada.

(i) Questi pettegolezzi su di sé$_i$ preoccupano Gianni$_i$.
"Aquestes xafardaries sobre ell (lit.: si mateix) preocupen en Joan".

No ens sembla que la relació entre *Gianni* i *sé* sigui directa. L'antecedent de l'anàfora és l'argument implícit (un PRO, en la línia de Chomsky (1986a)) agent o causa del nom *pettegolezzi*. N'és prova el fet que aquesta relació anafòrica observada per Belletti-Rizzi a (i) pugui donar-se en frases amb predicats no psicològics. Per tal de mostrar clarament la possibilitat de tenir una anàfora dins del SN subjecte posarem exemples del castellà, ja que en català l'ús de l'anàfora *si mateix / si mateixa* queda molt forçada en aquest context.

(ii) a. Dentro de unos años, estas historias sobre sí misma no le gustarán nada a María.

(36) a. Em reca en Pere (=el comportament d'en Pere, la mort d'en Pere, etc.).
b. Li dolen els renys (=que el renyin).

Aquesta característica de seleccionar subjectes proposicionals és també la causa que aquests mateixos predicats no puguin predicar de subjectes arbitraris (*A Itàlia, dolen/saben greu a la Maria), ja que només els verbs que seleccionen un subjecte [+humà] poden coaparèixer amb subjectes arbitraris. No obstant això, el verb *agradar* acabem de veure que pot coaparèixer amb un subjecte [+humà] sense que prengui un valor proposicional, com és el cas, en canvi, dels verbs de (36). Tot i això, hem vist a l'apartat 1 que *agradar* tampoc no admet subjectes arbitraris. Això és degut al fet que *agradar* no imposa cap restricció de selecció al seu subjecte, és a dir, qualsevol tipus de subjecte és vàlid per a aquest verb: abstracte *(M' agrada la sinceritat)*, proposicional *(M' agrada que somriguis)*, no animat *(Aquest color no m' agrada gens)*, humà *(En Pere m' agrada molt)*, etc. Observi's, en canvi, que el sintagma en datiu dels verbs pròxims a *agradar* fàcilment pot rebre la interpretació arbitrària, ja que aquests verbs seleccionen un SN [+humà] com a argument intern. En aquests casos el SN datiu no és explícit:

(37) a. Sap greu comprovar que tot ha estat inútil.
b. Aquest model agrada molt.
c. Com requen aquests morts!

4. Acabem de veure que, segons la nostra anàlisi, el comportament dels verbs de la classe d'*agradar* en català[19] no coincideix amb el que Belletti-Rizzi (1987) descriuen per als equivalents italians. No obstant això, les propietats d'aquests verbs no podran ser del tot explicades fins que no tinguem respostes un xic més clares sobre la posició subjacent dels subjectes a les llengües de subjecte nul, i sobre la posició del complement en datiu no dislocat doblat per un clític, així com sobre les restriccions que en regeix l'aparició en català.

Gemma Rigau
Universitat Autònoma de Barcelona

b. Estos chismes sobre sí mismo preocupan a Juan.
c. Esta desconfianza en sí misma convierte a María en una persona insegura.
d. Esta agresividad para consigo misma la describe/retrata como una persona problemática.

No hi ha dubte que l'antecedent de l'anàfora és un antecedent implícit correferent amb l'objecte verbal. En altres termes, l'autor de les històries a (iib) ha de ser la mateixa Maria. Per això, (iia) resulta sinònima a (iii).

(iii) Dentro de unos años, estas historias suyas$_i$ sobre sí misma$_i$ no le gustarán nada a María$_i$.

Observi's que si en el lloc de l'anàfora apareix un pronom, aleshores l'argument implícit del nom *historias/agresividad* s'interpreta necessàriament com a arbitrari, això demostra que la categoria rectora de l'anàfora o el pronominal és el SN subjecte de la frase i no pas tota la frase sencera com pretenen Belletti-Rizzi (1987).

(iv) a. Todas estas historias sobre ellos molestan enormemente a mis vecinos.
b. Esa agresividad hacia él preocupa enormemente al pobre Juan.

(19) La nostra anàlisi d'*agradar* sembla aplicable també als equivalents castellans *gustar, desagradar*, etc.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BARTRA, A. (1985): *Qüestions de la sintaxi d'ordre*, tesi doctoral, U.A.B.

BELLETTI, A.-RIZZI, L. (1987): "Los verbos psicológicos y la teoría temática", a V. DEMONTE- M. F. LAGUNILLA (eds.) (1987): *Sintaxis de las lenguas románicas*, Ed. El Arquero, Madrid, 60-122. Aquest treball apareix també a *Natural Language & Linguistic Theory*, 6.3, 1988, 291-354.

BONET, E. (1989): "Postverbal Subjects in Catalan", treball no publicat, M.I.T.

BOSQUE, I. (1989): *Las categorías gramaticales*, Síntesis, Madrid.

BURZIO, L. (1981): *Intransitive Verbs and Italian Auxiliaries*, tesi doctoral, M.I.T.

— (1986): *Italian Syntax*, Reidel, Dordrecht.

GRÀCIA, L. (1989a): *Els verbs ergatius en català*, Institut Menorquí d'Estudis, Maó.

— (1989b): *La teoria temàtica*, Publicacions dels Departaments de Filologia Catalana i de Filologia Espanyola, U.A.B.

GRAFFI, G. (1984): "Relazioni tra propietà lessicali e rappresentazioni sintattiche", *Lingua e Stile*, XIX, 1, 7-39.

HERNANZ, M. L. (1990): "Personas generales y tiempo verbal", *Verba: La descripción del verbo español*, anexo 32, 153-162.

KOOPMAN, H. - Sportiche, D. (1988): "Subjects", treball no publicat, UCLA.

PERLMUTTER, D. (1978): "Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis", *Proceedings of the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 4, 157-189.

PESETSKY, D. (1987): "Binding Problems with Experiencer Verbs", *Linguistic Inquiry*, 18.1, 126-140.

RIGAU, G. (1989): "Prédication holistique et sujet nul", *Revue des Langues Romanes: La Structure de la Proposition dans les Langues Romanes*, XCIII, 2, 201-222.

RIZZI, L. (1983): "On Chain Formation", publicat a H. Borer (ed.) (1986): *Syntax and Semantics 9: The Syntax of Pronominal Clitics*, Academic Press, New York.

ROSSELLÓ, J. (1986): *Gramàtica, configuracions i referència*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona.

RUWET, N. (1972): *Théorie syntaxique et syntaxe du français*, Ed. du Seuil, París.

SOLÀ, J. (1973): *Estudis de sintaxi catalana/2*, Edicions 62, Barcelona.

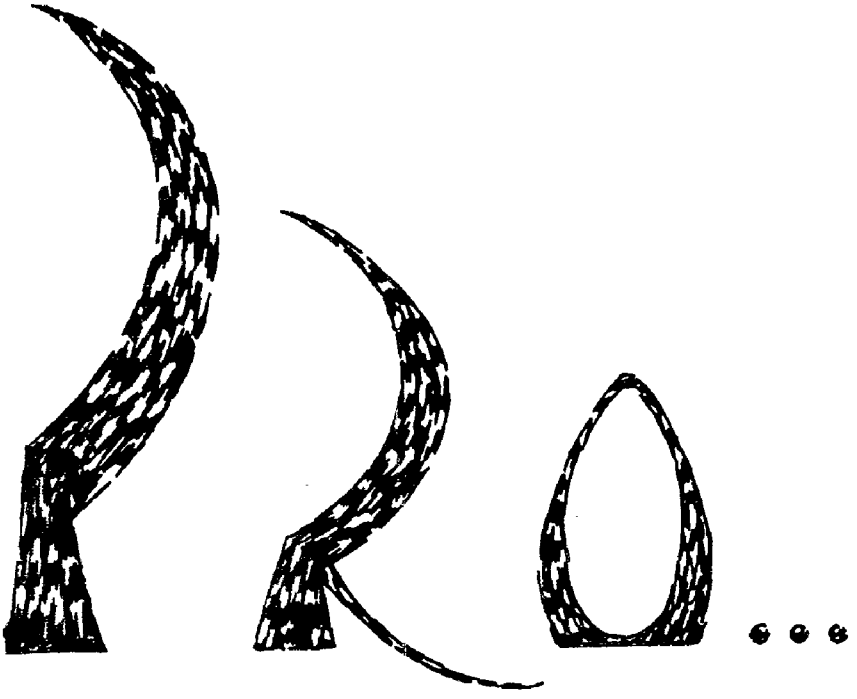
PRO...

MARIA LLUÏSA HERNANZ

LA TEORIA DEL CONTROL I ELS INFINITIUS NO CONTROLATS

0. INTRODUCCIÓ

Aquest treball té com a finalitat estudiar el capteniment sintàctic i semàntic de l'índex *arb*(itrari) assignat a la categoria buida PRO en posició de subjecte de les oracions d'infinitiu mancades d'un SN control. Concretament, ens centrarem en un tipus particular de construccions que fins ara han estat molt poc explorades: el que aquí anomenem infinitius "pseudo-equatius". Més enllà dels seus objectius estrictament empírics, el present estudi pretén contribuir a la discussió d'abast més general entorn de les propietats de les oracions amb una *interpretació arbitrària* (IA), així com esbossar la incidència que d'això se'n deriva per a la Teoria del Control (TC).

L'anàlisi de les oracions dotades d'una IA –anàlisi limitada en els primers temps de la GGT als infinitius mancats d'un SN control– se situa actualment dins d'un camp empíric molt més ampli, integrat per un ventall de construccions –el reflexiu romànic impersonal, els plurals arbitraris, els objectes nuls, etc.–, les proprietats de les quals, tot i ésser aparentment divergents, poden explicar-se adequadament en el marc d'una teoria general sobre *arb*. Des d'aquesta perspectiva, hom pot afirmar que l'esmentat índex, més que constituir una noció "atòmica" i uniforme, exhibeix una important bifurcació entre un valor "existencial" i un valor "universal".[1] Aquesta ambivalència semàntica, d'altra banda, no és més que el corol·lari d'una propietat sintàctica, ço és, la referència temporal (específica o genèrica, respectivament) del temps / aspecte de l'oració (cf. Cinque (1988)).

(1) Per raons d'espai, no entrarem en una discussió precisa del sentit del terme "universal". Val a dir que, aplicat als casos que ens ocuparan en aquest estudi i a altres construccions d'IA amb característiques similars, s'ha d'entendre com una noció més pròxima a la "genericitat" que no pas al valor de quantificadors universals oberts del tipus *tothom*, etc.

Tal com intentarem demostrar en el nostre estudi, les oracions d'infinitiu amb IA, malgrat la seva aparent homogeneïtat, participen igualment de la asimetria entre una interpretació universal i una interpretació existencial. Tot i que les condicions precises que legitimen una València o l'altra exigeixen, en el cas de les citades construccions, una investigació en profunditat que excedeix els objectius que aquí ens proposem, creiem que els infinitius pseudo-equatius constitueixen una prova crucial per a defensar l'existència, per a PRO no controlat, d'un fenomen d'interpretació arbitrària "universal" susceptible d'ésser explicat –de forma similar a allò que ha estat proposat per a donar compte d'altres construccions aparentment no relacionades, com els objectes nuls,[2] la segona persona del singular amb valor genèric,[3] etc– en termes d'una relació de lligam entre la citada categoria buida i un operador nul. Si el supòsit precedent és correcte, hom podria assolir una caracterització general per a PRO_{arb} en una línia parcialment divergent a la que ha estat habitual fins ara: l'*status* d'aquesta categoria, en efecte, no es determinaria únicament per analogia amb el paradigma de PRO controlat –fil conductor d'un nombre no gens menyspreable de treballs entorn d'aquesta qüestió–,[4] sinó que s'hauria de reinterpretar –i simplificar– des de l'òptica més àmplia que ens subministra el capteniment de la resta de categories amb IA.

Una conclusió d'aquesta mena és òbviament desitjable des del punt de vista teòric, car evita redundàncies inútils a la Gramàtica, obligada fins ara a atorgar un doble tractament –en el si de la Teoria del Control i en el marc de la teoria sobre arb– a PRO_{arb}. Així mateix, s'adiu amb el programa d'investigació endegat per autors diversos, consistent a simplificar la TC o, en última instància, a subsumir-la dins d'altres mòduls de la Teoria de la Recció i el Lligam.

1. PRO_{arb} I LA NOCIÓ D'"ARGUMENT IMPLÍCIT"

Com és ben sabut, l'especificitat estructural de les oracions d'infinitiu ve determinada en bona mesura per la pobresa morfològica d'aquesta forma no personal, desprovista dels morfemes de nombre, persona i temps capaços de legitimar –com s'esdevé en el cas de les oracions temporalitzades– una relació de concordança amb la posició sintàctica de subjecte. Conseqüentment, aquesta posició haurà d'ésser ocupada per una categoria buida no regida, PRO, la caracterització sintàctica de la qual no ha estat exempta de polèmica.

En el si d'un model modular com la teoria del Règim i Lligam (a partir d'ara TRL), el capteniment de PRO deriva de la interacció de diferents subsistemes d'abast general –la Teoria de la Recció, la Teoria del Lligam, el Principi de Projecció i la Teoria del Cas– i d'un mòdul específic, la Teoria del Control, que s'ocupa bàsicament del problema de la referència de PRO (cf. Chomsky (1981)).[5] Un dels problemes fonamen-

(2) Per a una anàlisi dels objectes nuls –dels quals oferim una mostra a (i)– basada en un operador abstracte, cf. Authier (1989):

(i) a. Els diners no fan feliç.
b. Estas pastillas ayudan a digerir.

(3) Entorn d'aquesta construcció –il·lustrada a (i)– cf. Hernanz (1987), (1990a), i Cinque (1988):

(i) a. Si dices las verdades, pierdes las amistades.
b. Lì lavori poco e sei pagato bene. [apud Cinque (1988)]

(4) Cf. Lebeaux (1984), Roeper (1987) i Delfitto (1990), entre altres autors.

(5) Així, formaria part de les funcions de la TC precisar nocions com ara "SN controlador" i "SN controlat", estudiar les propietats lèxiques dels verbs de control, establir els principis que determinen la selecció del SN controlador quan hi ha més d'un SN a la matriu, etc.

tals amb què ha hagut d'enfrontar-se l'esmentada subteoria, i que sens dubte explica el seu caràcter relativament marginal dins la TRL, rau en l'*status* híbrid, anafòric i pronominal alhora, de PRO. Això ha dut alguns lingüistes a postular la reinterpretació de les relacions entre PRO i el seu antecedent a partir de principis justificats independentment per regular el capteniment de les anàfores i dels pronominals.[6] Portant a les seves últimes conseqüències aquesta anàlisi, hom podria pensar –en la línia avançada per Bouchard (1984)– que la TC com a tal està mancada d'especificitat dins de la Gramàtica i que els seus efectes són derivables de la Teoria del Lligam.

El cas més refractari, per raons òbvies, a ser integrat en el marc d'una hipòtesi reduccionista per a la TC ens el subministra l'anomenat PRO "arbitrari", il·lustrat a (1)-(2):

(1) El juez ordena tomar declaración al procesado.
(2) Es difícil cantar la Traviata.

L'absència, tant a (1) com a (2), d'un SN a l'oració principal[7] candidat a actuar com a controlador, unida, d'altra banda, a la incapacitat de la morfologia de l'infinitiu per a identificar la posició sintàctica de subjecte, no permet de recuperar el contingut de la categoria buida. En aquests casos, PRO es marca a la Forma Lògica (FL) amb l'índex *arb* i rep una interpretació no referencial, indefinida o "arbitrària". Ara bé, si aquesta anàlisi és correcta, es planteja immediatament una asimetria entre PRO referencial i PRO arbitrari: a (1), en efecte, la inexistència, si més no aparent, d'un *antecedent* responsable de la interpretació del subjecte de l'infinitiu fa difícil d'assimilar la categoria buida a l'*status* tant d'una anàfora com d'un pronominal.

Una possible fórmula per obviar aquest conflicte consisteix a recórrer a la noció d'"argument implícit", proposada, entre altres lingüistes,[8] per Roeper (1987), de qui manllevem els exemples de (3), així com els seus correlats de (4):

(3) a. *The ship sank by Bill.
b. The ship was sunk by Bill.
(4) a. *The boat sank to collect the insurance.
b. The boat was sunk to collect the insurance.

En opinió de Roeper, el contrast de (4) només és explicable si es parteix del supòsit que PRO_{arb} és un element subsidiari –com PRO referencial– de la presència d'un antecedent a la matriu. La veu mitjana, tal com es demostra a (3a), no deixa espai estructural per a un agent; per tant, aquest no pot ésser sobreentés ni, conseqüentment, funcionar a (4a) com a controlador del subjecte buit de l'infinitiu. El diferent comportament sintàctic de la passiva –il·lustrat a (3b)– forneix, en canvi, el context adequat per a reconstruir una relació de control, determinada per l'existència d'un agent

(6) Cf. Manzini (1983) i Koster (1984).
(7) Hom podria adduir que en el cas de (1) *el juez* és un SN susceptible de funcionar com a controlador. Tanmateix, aquesta possibilitat queda exclosa per raons lèxiques, que aquí no analitzarem. Sobre aquest punt, cf. Jackendoff (1972), entre altres autors.
(8) Cf. també Epstein (1984) i Delfitto (1990).

que a (4b) romandria "implícit". De forma similar, el recurs a un benefactiu implícit permetria de donar compte, sobre la base del contrast entre (5)-(6), de la bona i la mala formació de (7) i (8), respectivament:

(5) a. It is necessary to go.
b. It is wise to go.
c. It is possible to go.
(6) a. *It is inevitable to go.
b. *It is probable to go.
c. *It is regrettable to go.
(7) a. It is necessary for you to go.
b. It is wise for you to go.
c. It is possible for you to go.
(8) a. ?It is inevitable for you to go.
b. ?It is probable for you to go.
c. ?It is regrettable for you to go.

Aquests i altres exemples[9] porten Roeper a formular el següent principi:

(9) "All instances of PRO_{arb} are instances of PRO controlled by implicit arguments" (Roeper (1987: 276)).

En virtut de (9), seria, efectivament, plausible d'analitzar (1)-(2) i altres exemples semblants com a casos de PRO_{arb}, supòsit que resultaria confirmat per la gramaticalitat de (10):

(10) a. El juez les ordena tomar declaración al procesado.
b. Le es difícil cantar la Traviata.

Una consideració ràpida, sense pretensions d'exhaustivitat, del ventall de possibilitats que ofereixen les construccions d'infinitiu sense controlador "obert" fa pensar que (9) és excessivament fort per a donar compte de tots els casos de PRO amb interpretació arbitrària. Vegem, si més no, els exemples de (11):

(11) a. Querer es poder.
b. Escribir es llorar.
c. Decir las verdades es perder las amistades.

L'interès fonamental que presenten per a la TC aquestes oracions –conseqüència de la impossibilitat de sobreentendre-hi un argument implícit– rau en el fet que presenten

(9) Els exemples de (5)-(8) són de Roeper (1987). Altres casos en aquesta mateixa direcció son discutits a Epstein (1984).

una estructura difícilment reductible a un esquema de control. Aquesta situació és imputable, lògicament, a les característiques de la matriu, integrada per un únic element, la còpula, incapacitada –en virtut del seu *status* de peça lèxica mancada de contingut semàntic, simple suport de les marques de temps i de concordança– per a subcategoritzar un argument que de forma explícita o implícita pugui actuar com a antecedent de PRO.

La manca d'un argument implícit a (11),[10] tot i que fa insostenible, en rigor, defensar una interpretació "controlada" per a qualsevol manifestació de PRO_{arb} en els termes proposats a (9), no és incompatible, però, tal com veurem, amb una solució que apel·li a la noció d'"antecedent". Seguint una idea avançada originàriament per Lebeaux (1984), proposarem que la singularitat de (11) i altres exemples similars –infinitius "pseudo-equatius", a partir d'ara– no deriva tant de la manca d'un antecedent, com de la naturalesa d'aquest antecedent, que és, de fet, un operador nul que lliga PRO en posició de subjecte. D'això, se'n desprèn, com a conseqüència immediata, que l'esmentada categoria buida pot rebre l'índex *arb* mitjançant dos procediments diferents: la coindexació amb un argument implícit, o bé –en el cas marcat– el lligam amb un operador (nul).

Abans de continuar en aquesta direcció, però, repassarem breument algunes de les propietats que contribueixen a atorgar als infinitius "pseudo-equatius" llur especificitat estructural.

2. INFINITIUS PSEUDO–EQUATIUS vs. ORACIONS ATRIBUTIVES

Retornem als exemples de (11), als quals afegirem els de (12), per tal d'ampliar-ne la relació:[11]

(12) a. Viajar en avión es ganar tiempo.
b. Drogarse es destruirse la salud.
c. Tener hijos es complicarse la vida.

Tot i que és innegable que les gramàtiques es refereixen a la capacitat per part dels infinitius per a funcionar com a subjectes o bé com a atributs (entre altres possibilitats), no és menys cert que són molt escasses –i de vegades inexistents– les referències a les construccions del tipus il·lustrat a (11)-(12), en què coapareixen dos infinitius units per un nexe copulatiu. En una primera aproximació, hom podria pensar que ens trobem davant d'estructures atributives no adscriptives, atesa la inexistència d'un adjectiu candidat a actuar com a atribut. Si aquesta inferència és correcta, quedarien encara dues anàlisis per explorar: o bé considerar (11)-(12) com a exemples d'oracions "equatives",

(10) Aquestes oracions no han estat objecte d'estudi sistemàtic per part dels partidaris de reduir tots els casos de PRO_{arb} a un fenomen de control induït per un argument implícit. Potser l'única excepció és el treball de Delfitto (1990), que en fa una referència molt fugaç i sense aportar, d'altra banda, arguments convincents que justifiquin llur naturalesa controlada.

(11) El fet que exemplifiquem en castellà no significa, òbviament, que el fenomen que estudiem sigui exclusiu d'aquesta llengua. La major part de les afirmacions que farem en aquest treball sobre els infinitius pseudo-equatius són, doncs, extensibles al català i també a altres llengües.

o bé interpretar-les com a casos d'oracions "equacionals".[12] Tal com veurem tot seguit, hom pot adduir arguments concloents en contra d'ambdues possibilitats.

Pel que fa al primer dels dos supòsits apuntats, existeixen almenys tres indicis que proven que no és aplicable al cas que ens ocupa. En primer lloc, els infinitius postverbals de (11)-(12) no admeten la pronominalització en /lo/, contràriament al que ocorre amb les oracions atributives equatives.[13] Comparem en aquest sentit (13) amb (14):

(13) a. El panadero es el alcalde.
b. El panadero *lo* es.
(14) a. Querer es poder.
b. *Querer *lo* es.

En segon lloc, els infinitius pseudo-equatius tenen una distribució fixa a l'oració, és a dir, no són intercanviables entre si, fet que contrasta inequívocament amb el capteniment de les estructures equatives, tal com ha estat freqüentment observat:

(15) El alcalde es el panadero.
(16) a. *Poder es querer.
b. *Destruirse la salud es drogarse.
c. *Complicarse la vida es tener hijos.

Finalment, a (11)-(12) el verb *ser* no pot ésser expandit –contràriament al que fóra esperable si ens enfrontéssim amb autèntiques estructures equatives– per altres peces lèxiques de valor igualment copulatiu:

(17) El alcalde *parece* el panadero.
(18) a. *Querer *parece* poder.
b. *Destruirse la salud *parece* drogarse.

La segona via d'anàlisi que abans hem suggerit, ço és, tractar els infinitius pseudo-equatius com a oracions atributives equacionals (o clivellades), podria semblar d'antuvi plausible, ja que ens trobem davant d'estructures bipartides unides mitjançant un nexe copulatiu –necessàriament *ser*– que sembla actuar com a mer enllaç "atemporal" entre els dos infinitius. Tot i així, aquest supòsit resulta insostenible un cop sotmeses les dades a una contrastació empírica adequada. La primera evidència en aquest sentit la tenim en el fet que (11)-(12) no s'ajusten a un esquema equacional canònic, del tipus il·lustrat a (20):

(19) Juan bebe cerveza.

(12) Adopto aquí la nomenclatura emprada per Gutiérrez (1986).

(13) En realitat, el problema de la pronominalització és bastant més complex, ja que resta oberta la possibilitat de considerar (13a) com a una seqüència ambigua entre una interpretació "adscriptiva" i una de pròpiament "equativa". De fet, alternances com ara (i) i (ii) –entre altres evidències– subministren una confirmació interessant en aquest sentit (cf. Hernanz & Brucart (1987: cap. 6)):

(i) a. El panadero es *ése* (el alcalde).
b. El panadero es *eso* (el alcalde).
(ii) a. ¿*Quién* es el panadero?
– El alcalde.
b. ¿*Qué* es el panadero?
– El alcalde.

A partir d'aquí, es podria adduir que (13b) es correspon amb la versió adscriptiva i no equativa de (13a). La qüestió no és del tot clara, sobretot si tenim en compte la relativa poca fiabilitat de la pronominalització com a criteri funcional. Deixem la discussió aquí, ja que no és crucial per al nostre treball.

(20) a. *El que* bebe cerveza es Juan.
b. *Lo que* Juan bebe es cerveza.

Tal com es palesa a (20), el procés d'escissió comporta la presència d'un pronom (o adverbi) relatiu, el qual no emergeix en cap dels exemples de (11)-(12). D'altra banda, totes les oracions equacionals disposen d'un correlat no clivellat –que, pel que fa a (20), seria (19)–, inexistent en el cas dels infinitius pseudo-equatius.

Finalment, tenint en compte que la funció bàsica del fenomen de l'escissió és centrar l'atenció sobre algun element, caldria suposar que aquesta mateixa situació hauria d'ésser extensible a (11)-(12). Tanmateix, hi ha proves significatives, deixant de banda les pròpiament melòdiques, que els esmentats exemples no es corresponen amb estructures d'emfasització. Si aquest fos el cas, seria esperable que els infinitius objecte d'estudi, semblantment al que s'esdevé amb les oracions equacionals, no poguessin encetar discurs, predicció que no es compleix. En segon lloc, una estructura clivellada admet ésser allargada mitjançant un segment que es contraposi a l'element focalitzat (representat en majúscules), tal com veiem a (21):

(21) a. El que bebe cerveza es JUAN (y no Pedro) (*y no vino).
b. Lo que Juan bebe es CERVEZA (y no vino) (*y no Pedro).

Les oracions de (22) demostren, però, que aquesta possibilitat queda exclosa a (11)-(12):

(22) a. Drogarse es DESTRUIRSE LA SALUD (??y no olvidar las penas).
b. Tener hijos es COMPLICARSE LA VIDA (??y no asegurarse un báculo para la vejez).

Finalment, en el cas que els infintius pseudo-equatius fossin estructures d'emfasització, s'hauria d'admetre, donada la gramaticalitat de (23), que en el si d'una mateixa oració poden coaparèixer dos elements focalitzats, supòsit clarament aberrant:

(23) a. Es DROGARSE lo que es destruirse la salud.
b. Es TENER HIJOS lo que es complicarse la vida.

En síntesi, la discussió portada a terme fins aquí ens permet de concloure que els infinitius pseudo-equatius no són reductibles a cap de les variants que presenten els esquemes d'atribució. En la secció següent proposarem una anàlisi substancialment diferent per a aquestes construccions.

3. LA INTERPRETACIÓ CONDICIONAL DELS INFINITIUS PSEUDO-EQUATIUS

Tal com hem vist en el paràgraf anterior, la presència de la còpula no és una garantia suficient per a assegurar a les oracions en què apareix un *status* pròpiament atributiu. Aquesta paradoxa té una solució gairabé trivial si ens fixem en el valor semàntic de *ser* a (11)-(12). Contràriament a les aparences, el verb no actua en aquests casos com a un mer enllaç mancat de contingut lèxic. Aquest fet no va passar inadvertit a Jespersen, el qual, a partir d'exemples com ara (24), descarta la idea que la còpula expressi identitat:

(24) a. La voir c'est l'aimer.
b. Voir c'est croire.

En opinió del lingüista danès, "[...] Ce n'est là qu'une apparence. Il est parfaitement impossible d'interver.ir les termes à loisir, et la signification logique de tels énoncés n'est autre que 'Voir entraîne immédiatement, produit, soit l'amour soit la foi'. Des expressions comme 'Poser cette question, c'est y répondre n'ont pas d'autre sens" (cf. Jespersen (1924: 209)).

Si, en la línia avançada per Jespersen, la còpula encobreix a (11)-(12) una relació d'implicació lògica, el fet que sigui substituïble pels verbs subratllats a (25) i no per verbs pròpiament copulatius –tal com hem vist a (18)–, més que un fenomen insòlit, esdevé una situació perfectament previsible:

(25) a. Querer *implica* poder.
b. Drogarse *supone* destruirse la salud.
c. Viajar en avión *significa* ganar tiempo.

A partir d'aquí, sembla plausible de suposar que *ser* funciona en els infinitius pseudo-equatius com a un contrapunt semàntic ament debilitat dels anomenats verbs bioracionals: *implicar, significar, suponer, entrañar,* etc. Aquests verbs representen una de les múltiples estratègies –en aquest cas, de caràcter lèxic– per plasmar una implicació del tipus "*si ... aleshores*". Que això és així ho demostra la possibilitat de parafrasejar (11)-(12) de la forma indicada a (26)-(27):[14]

(26) a. Si se viaja en avión, se pierde menos tiempo.
b. Siempre que se viaja en avión se pierde menos tiempo.
c. Cuando se viaja en avión, se pierde menos tiempo.
d. Todo el que viaja en avión pierde menos tiempo.
etc.

(14) L'existència d'algun tipus de connexió entre els infinitius pseudo-equatius i les condicionals és apuntada de forma incidental –sense explorar-ne les conseqüències– per Stockwell, Schachter & Partee (1973: 597): "There is some reason to believe that sentences like 'to know her is to love her' are derived from conditional sentences".

(27) a. Si uno se droga, se destruye la salud.
b. Siempre que uno se droga, se destruye la salud.
c. Cuando uno se droga, se destruye la salud.
d. Todo el que se droga se destruye la salud.
etc.

La impossibilitat d'invertir l'ordre dels infinitius pseudo-equatius rep una explicació satisfactòria a partir d'aquests exemples; en altres termes, la mala formació de (16) és la conseqüència d'una distorsió lògico-semàntica comparable punt per punt a la que s'il·lustra a (28):

(28) a. ??Si uno se destruye la salud, se droga.
b. ??Si uno se complica la vida, tiene hijos.

El que acabem de veure constitueix una evidència significativa per a pensar que l'espai estructural ocupat per l'infinitiu preverbal a (11)-(12) no es correspon veritablement amb la posició sintàctica d'un subjecte. Ara bé, si aquesta suposició és correcta, quina anàlisi cal atorgar a les mencionades construccions? El que aquí volem proposar és que l'aparent "subjecte" dels infinitius pseudo-equatius és en realitat una "pròtasi". Hom podria objectar en contra d'aquesta hipòtesi que el valor condicional de les esmentades construccions no és un problema sintàctic, sinó d'interpretació semàntica, i que, conseqüentment, ha d'ésser resolt en el nivell de la Forma Lògica.

Abans de prendre partit davant de l'alternativa que acabem d'esbossar, caldria saber, però, què cal entendre per oració "condicional". Molt possiblement, com s'esdevé amb moltes altres estructures gramaticals, el mencionat terme és una còmoda "etiqueta" –amb més valor descriptiu que pròpiament explicatiu– desglossable en un conjunt de propietats, en si mateixes simples i generals, susceptibles d'ésser compartides per d'altres construccions que d'entrada no hi mantenen una relació directa. Enfocada la qüestió així, podríem reformular la nostra proposta dient que les oracions condicionals i els infinitius pseudo-equatius tenen propietats subjacents comunes formulables en termes *sintàctics*.

Malgrat que per raons òbvies ara no és el moment d'encetar una discussió en profunditat entorn de la naturalesa de les condicionals, sembla que existeix un acord bastant generalitzat per assignar-les un *status* de "tòpics" o "temes" (cf. Haiman (1978), (1986), Ford & Thompson (1986), etc.).[15] Si aquesta suposició és encertada, resultaria fonamental per a la nostra anàlisi disposar d'alguna prova empírica que mostrés que la posició preverbal dels exemples de (11)-(12) coincideix amb la d'un "tema" (o "tòpic") i no amb la d'un subjecte. En aquest punt, el capteniment dels infinitius pseudo-equatius del francès ens forneix alguns elements de judici crucials. Així, en aquesta llengua, tal com palesen els exemples de (29), la còpula va precedida

(15) D'acord amb Haiman, en efecte, "Conditionals, like topics, are givens which constitute the frame of reference with respect to which the main clause is either true (if a proposition), or felicitous (if not)" (cf. Haiman (1978: 565)).
(16) Agraeixo a I. Bosque que em fes parar atenció sobre aquest fenomen.

de *ce*.[16] La funció del demostratiu, com observa Brunot (1926: 234) –de qui manllevem els exemples de (29)– consisteix a "rappeler" l'infinitiu que el precedeix:

(29) a. Te demander du sang, *c*'est exposer le tien.
b. Obéir, *c*'était vivre.

Aquesta situació presenta paral·lelismes evidents amb les oracions de (30), en les quals l'expletiu actua com a subjecte "anticipat", completat per un segon element –el subjecte "real":

(30) a. Il convient de partir.
b. Il faut du courage.[17]

A més de la presència del pronom *ce*, el francès ens subministra indicis addicionals que avalen el caràcter tematitzat de l'infinitiu preverbal. El primer, de caràcter melòdic, el tenim en l'existència d'una pausa prèvia a la còpula, plasmada gràficament a través d'una coma tant a (29) com a (31) –manllevats de Grévisse (1969: 692):

(31) a. Vivre, c'est agir.
b. Vouloir, c'est pouvoir.

El segon, igualment significatiu, ens el proporciona el fet que l'infinitiu en posició preverbal apareix freqüentment precedit en aquestes construccions per la preposició *de* –peculiaritat observada per Brunot (1926: 234), que la il·lustra mitjançant (32), entre d'altres exemples:

(32) *D*'être si près empêche de se bien voir.

Tal com suggereixen les gramàtiques franceses, el factor que determina la presència de l'esmentada preposició no és la funció sintàctica de l'infinitiu –que pot ésser o no el subjecte de l'oració–, sinó l'ordre de la forma no personal dins de l'oració, que ha de coincidir amb la posició inicial, és a dir, amb la posició "temàtica" per excel·lència.[18]

Fins aquí, hem argumentat a favor d'assignar als infinitius pseudo–equatius una representació que d'alguna manera es vinculi amb la de les oracions condicionals. Tot i així, ja hem indicat que l'etiqueta "condicional" abasta un conjunt de situacions poc homogènia tant des del punt de vista sintàctic com semàntic. A fi de seguir aprofundint en la naturalesa de les seqüències objecte del nostre estudi, farem referència a continuació a un fenomen –llur temporalitat defectiva– que ens proporciona una clau fonamental en aquesta direcció. Tal com es palesa a (33), el marge de variabilitat temporal (i/o aspectual) de la còpula a (11)-(12) està sotmès, en efecte, a fortes restriccions:

(17) Grévisse afirma el següent pel que fa a aquesta mena d'oracions: "L'infinitif séquence de certains verbes impersonnels est traditionnellement regardé comme 'sujet réel'; mais on peut estimer qu'il précise, complète le sujet *il* ou *ce* de ces verbes impersonnels" (cf. Grévisse (1969: 692)).

(18) D'acord amb Grévisse (1969: 933), *de* pot emprar-se: "Devant l'infinitif placé en tête de la phrase, soit comme sujet, soit comme object, –ou, d'une façon plus générale, comme annonce de ce qui va suivre,– avec ou sans reprise de l'infinitif par un pronom neutre (*ce, cela, ça, en, y*...)". Així, doncs, els exemples de (i), adduïts pel citat autor, constitueixen un contrapunt interessant del que s'esdevé a (32):

(i) a. "De savoir quelles sont leurs limites (...), ce n'est pas une chose facile".
b. "De trop s'arrêter aux petites choses, cela gâte tout".
c. "Je sais quel est leur prix [de ces biens]: mais de les accepter, je ne puis".

(33) a. ??Querer *fue* poder.
b. ??Viajar en avión *ha sido* ganar tiempo.
c. ??Drogarse *fue* destruirse la salud.
d. ??Tener hijos *será* complicarse la vida.

Deixant de banda l'anàlisi dels factors que poden contribuir a millorar (o empitjorar) les oracions de (33),[19] el que ha de ser considerat com a veritablement rellevant pel que fa a l'ús del present a (11)-(12) és el seu valor "atemporal" o "etern", deslligat de l'"hic et nunc" que emmarquen qualsevol enunciat. El caràcter general de la informació subministrada pels infinitius pseudo-equatius rep una confirmació inequívoca en el fet que la presència d'expressions temporals com ara *siempre*, *habitualmente*, etc. no altera en absolut llur interpretació semàntica, segons que s'observa a (34):

(34) a. Querer *siempre* es poder.
b. Viajar en avión es *siempre* ganar tiempo.
c. *Habitualmente*, drogarse es destruirse la salud.
d. *Habitualmente*, tener hijos es complicarse la vida.

La temporalitat "plana" característica dels infinitius pseudo-equatius queda també palesa en els exemples de (26)-(27) adduïts més amunt: així, a més de la correlació de temps *present ... present*,[20] de les paràfrasis condicionals de (26a) i (27a), hi veiem emergir nexes com ara *siempre que*, *cuando* (atemporal)[21] o el quantificador *todo*.

Aquest ventall de peculiaritats que afecta el temps / aspecte dels infinitius pseudo-equatius en cap cas no pot ésser estès als restants infinitius no controlats. Això es demostra, en primer lloc, pel que fa als exemples de (1)-(2) i similars, en la lliure selecció de temps que els caracteritza, reflectida a (35)-(36):

(35) a. El juez *ordenó* tomar declaración al procesado.
b. El juez *ha ordenado* tomar declaración al procesado.
(36) a. *Fue* imposible llegar a un acuerdo.
b. *Ha sido* una tarea ardua convencer a Juan.
c. No *será* agradable comunicarle la noticia.

Notem, igualment, que a (1) –renumerada com a (37a)– hom no pot sobreentendre-hi l'adverbi subratllat a (37b), o un altre de semblant:[22]

(37) a. El juez ordena tomar declaración al procesado.
b. #El juez *siempre* ordena tomar declaración al procesado.

En síntesi, la discussió precedent ens ha permès d'incidir en algunes particularitats dels infinitius pseudo-equatius que d'antuvi no resulten evidents en si mateixes, ço és,

(19) En rigor, malgrat que en la majoria dels exemples usats en aquest treball hi apareix el present d'indicatiu, el capteniment temporal dels infinitius pseudo-equatius no està pròpiament restringit a aquesta forma del paradigma verbal. Tal com podem veure a (i), en efecte, en un context adequat, de caràcter genèric, seqüències com ara (33d) esdevenen perfectament gramaticals:

(i) *En el siglo XXI*, tener hijos será complicarse la vida.

El que "salva" (i) és, òbviament, el sintagma subratllat, que, en la mesura que obra la referència temporal, la fa compatible amb l'expressió d'un fet independent de les coordenades deíctiques en què s'insereix l'acte de l'enunciació.

(20) Notem que el que seria esperable si ens trobéssim davant d'una condicional amb una "consecutio" canònica seria una correlació temporal *present... futur*:

(i) Si hace sol, iremos a la playa.

(21) Sobre les oracions temporals "atemporals", cf. Carlson (1979).

(22) Val a dir que aquesta darrera afirmació no sembla aplicar-se a (2) –que renumerem com a (ia)–, la qual admet sense dificultats la paràfrasi de (ib):

(i) a. Es difícil cantar la Traviata.
b. *Siempre* es difícil cantar la Traviata.

Aquest fet no constitueix, en contra de les aparences, una prova concloent per a negar l'especificitat que, en el nivell temporal / aspectual, estem atorgant als infinitius pseudo-equatius enfront de la resta d'infinitius no controlats. Dit en uns altres termes, la interpretació genèrica que sura a (ia) no

el seu valor pròxim a les condicionals i la seva temporalitat defectiva. Aquestes dues facetes, ensems amb llur IA inequívocament "universal" –cf. (26d) i (27d)–, constitueixen una base empírica raonable per a suposar que les esmentades construccions tipifiquen una situació equiparable, en els seus aspectes substancials, al fenomen conegut com a "donkey sentences". Considerem la següent oració:

(38) If a man owns a donkey, he (*always*) beats it.

Tal com ha estat freqüentment assenyalat, el problema nuclear plantejat per les "donkey sentences" rau en el valor pròxim a la quantificació universal que presenten els sintagmes nominals indefinits que hi apareixen. D'acord amb Heim (1982: cap. 2), l'esquema del tipus "*si... aleshores*" que s'hi materialitza té una funció semàntica uniforme, consistent a restringir un operador, el qual pot estar mancat d'entitat fonètica, o bé realitzar–se lèxicament en forma d'adverbi de quantificació. Ambdues possibilitats s'il·lustren a (38), segons que es prescindeixi o no de l'element entre parèntesis (cf. Heim (1982: 183)).

Tant en un supòsit com en l'altre, hom podria postular –argumenta Heim (1982: 170 i ss.)– que el citat operador, dotat de força universal, "atrau" els índexs dels SNs indefinits del seu entorn, de forma que aquests hi romanen lligats i adquireixen igualment valor universal. Gràficament:[23]

(39)

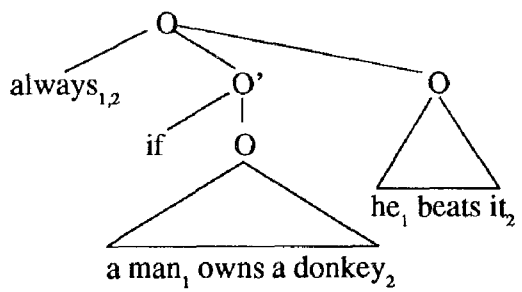

La interpretació "universal" que adopten els sintagmes *a man, a donkey* (i els seus respectius correlats pronominals a la principal) no seria, doncs, atribuïble –en opinió de Heim– a llur naturalesa de SNs quantificats, sinó que tindria el seu origen en una causa externa, la relació de lligam amb un operador temporal[24] –materialitzat a (39) com a *always*.

Tornant als infinitius pseudo-equatius, sembla que s'hi aprecien indicis prou clars que ens trobem davant de configuracions dotades d'una arquitectura semblant a la de les "donkey sentences". Es tracta, en efecte, d'oracions en què és possible aïllar un operador, amb realització fonètica –com a (34)– o sense, el sintagma que el restringeix –format per l'infinitiu preverbal– i, finalment, l'abast ("scope") del citat operador, és a dir, l'infinitiu postverbal.

deriva, tal com veurem que succeix amb els infinitius de (11)-(12), de la seva pròpia arquitectura oracional, sinó d'una àmplia i complexa sèrie de factors –que podríem anomenar "deslligadors de la genericitat"–, els quals reben una justificació independent.
En el cas de (ia), a més dels condicionaments d'ordre temporal, s'hi interfereixen altres aspectes, com ara l'estructura argumental de la matriu, formada per un adjectiu –*difícil*–, la valència imperfectiva del qual (cf. Hernanz (1988)) afavoreix una interpretació genèrica. Un tercer factor decisiu en relació amb la genericitat són els determinants. Notem, en efecte, que (ii), contràriament al que s'esdevé a (37a), sí que admeten paràfrasis com les de (iii):

(ii) a. Un general ordena construir puentes.
b. Los médicos prohiben beber en exceso.
(iii) a. Un general *siempre* ordena construir puentes.
b. Los médicos *siempre* prohiben beber en exceso.

La consideració detallada de tots aquests fets excedeix, en qualsevol cas, el marc del nostre estudi.

(23) Simplifiquem, per raons òbvies, l'anàlisi de l'esmentada lingüista. Per a un estudi més detallat del problema, cf. Heim (1982).

(24) Parlar d'un operador temporal representa, en rigor, una simplificació del problema. De fet, tal com observa Heim (1982), la interpretació universal dels SNs indefinits en el si de les "donkey sentences" no és subsidiària de la presència *material* d'un adverbi temporal. Això porta la citada autora a postular en determinats casos un quantificador universal, tot i que invisible: un operador

Enfocada la qüestió en aquests termes, el fet que la categoria buida PRO corresponent a la posició sintàctica [SN,O] dels infinitius de (11)-(12) rebi –tal com s'ha suggerit anteriorment– una IA "universal" i no pas "existencial" adquireix tot el seu sentit. Observem, en aquest punt, que, diferentment del que s'esdevé a (1), (35), etc. –oracions per a les quals és perfectament plausible de postular una IA "existencial"–, els infinitius pseudo-equatius comporten necessàriament una IA "universal". Això fa que (11a) i la resta d'exemples de (11)-(12) siguin parafrasejables mitjançant (40a) i excloguin, en canvi, (40b):

(40) a. ∀x, x una persona, si x quiere, x puede.
b. #∃x, x una persona, tal que, si x quiere, x puede.

Les causes d'aquest fenomen cal buscar-les –tal com ha observat Lebeaux (1984)[25]– en la relació de lligam que s'estableix entre l'operador subjacent a la representació de (11)-(12) i PRO, que quedaria "contagiat", per dir–ho d'alguna forma, amb la força universal de l'esmentat operador. L'anàlisi que estem proposant permet de captar un paral·lelisme interessant: el valor "universal" que adopta PRO en els infinitius pseudo–equatius i, conseqüentment, llur valor genèric disposa d'un correlat significatiu en el capteniment dels SNs indefinits provistos d'una València universal. En el nivell de la FL tindríem, doncs, una representació (aproximada)[26] com la de (41) per a (11a):

(41)

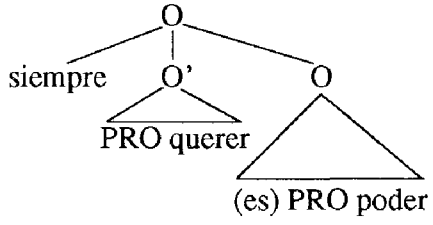

Tal com es fa palès a (41), l'infinitiu preverbal no ocupa la posició sintàctica [SN,O] que en principi pertoca a una subordinada de subjecte, sinó l'espai que a (39) correspon a la pròtasi "if a man owns a donkey". D'aquesta manera s'explicaria la contradicció que suposa, per a una estructura aparentment adequada a un esquema atributiu, el fet que ni l'infinitiu preverbal ni l'infinitiu postverbal s'ajustin al comportament esperable per a un subjecte i un atribut, respectivament (cf. #2). D'altra banda, la nostra afirmació anterior, segons la qual les oracions condicionals i els infinitius pseudo–equatius tenen propietats comunes, rep ara una formulació natural i simple: en ambdós casos es tractaria d'estructures bipartides constituïdes per un segment en posició prominent, la funció del qual consisteix a restringir un operador.

modal no ralitzat de "necessitat", una mena d'"always" invisible. Per a una discussió més detallada sobre aquest punt, cf. Heim (1982: 168 i ss.).

(25) La proposta d'assignar a PRO_{arb} un *status* d'element lligat a una posició A', ocupada per un operador no realitzat, ha estat defensada originàriament per Lebeaux (1984), que la fa extensiva a tots els casos de PRO controlat a "llarga distància". Això es desprèn, lògicament, del supòsit –compartit per l'autora d'aquest treball– que PRO no és un element híbrid –anafòric i pronominal alhora–, sinó una categoria bàsicament dependent, ço és, anafòrica. Una altra qüestió menys clara –sobre la qual no ens podem pronunciar aquí– és si per tal de donar compte d'aquesta naturalesa anafòrica cal recórrer, en tots els casos en què PRO està mancat d'un antecedent local, a un operador abstracte –problema la solució del qual passa necessàriament per un estudi aprofundit de la noció d'argument "implícit". Tornant a l'eix central de la nostra discussió, tal com hem vist i veurem encara, els infinitus pseudo-equatius tenen un capteniment sintàctic i semàntic propi que els diferencia ben clarament d'altres construccions amb PRO_{arb} (i PRO controlat a "llarga distància"). Són precisament aquestes peculiaritats les que s'adiuen –d'acord amb la nostra hipòtesi– amb una anàlisi com la que Heim (1982) postula per als SNs indefinits. Dit en uns altres termes, resultaria del tot indefensable atorgar a les oracions del tipus il·lustrat a (1), entre altres exemples, una representació subjacent amb una arquitectura "donkey".

(26) Un dels problemes que presenta (41) rau en l'*status* de la

4. ALGUNES RESTRICCIONS INESPERADES

L'anàlisi que estem defensant per als infinitius pseudo-equatius postula l'existència, segons que hem vist, d'un operador en virtut del qual hom pot derivar les principals peculiaritats que afecten aquestes construccions –restriccions temporals, valor condicional i IA "universal" per a PRO en posició de subjecte. Una predicció que es desprèn de la nostra hipòtesi és que, donada llur estructura quantificada, aquestes oracions hauran d'ésser sensibles a qualsevol possible distorsió que afecti les relacions entre els operadors i les variables que lliguen. A continuació, presentarem de forma molt esquemàtica dues restriccions, a primera vista sorprenents, que afecten el comportament dels infinitius de (11)-(12), i demostrarem que, tot i que semblen anomalies difícilment integrables dins del nostre marc explicatiu, poden ésser reduïdes a sengles casos de violació del principi que prohibeix la quantificació vàcua, que reproduïm tot seguit:

(42) *Prohibition against vacuous quantification*
"For every quantifier Q, there must be a variable x such that Q binds an occurrence of x in both its restrictive clause and its nuclear scope" (cf. Kratzer (1988: 8)).

Considerem, en primer lloc, les oracions de (43)-(45):

(43) a. Gritar *un profesor* en clase es exponerse al ridículo.
b. *Gritar *este profesor* en clase es exponerse al ridículo.
(44) a. Trabajar *una mujer* es duplicar su jornada laboral.
b. *Trabajar *María* es duplicar su jornada laboral.
(45) a. Emplearse *un joven* en Iberia es asegurarse un buen futuro.
b. *Emplearse *mi primo* en Iberia es asegurarse un buen futuro.

Per bé que aquests exemples podrien ésser titllats de relativament marginals com a conseqüència de l'aparició d'un SN no nul en funció de subjecte de l'infinitiu, és indubtable que dins de cada parella s'hi aprecia un contrast clar de gramaticalitat entre (a) i (b). Les raons d'aquest fenomen cal cercar-les en la naturalesa dels SNs subratllats. A les oracions de (a), es tracta de SNs indefinits: per tant, semblantment al que succeeix a les "donkey sentences", actuen com a variables que l'operador (abstracte) subjacent lligarà. A (b), en canvi, les característiques del SN subratllat impedeixen que es configuri una variable dins de l'oració que restringeix l'operador; en conseqüència, dins d'aquest domini estructural l'operador no podrà lligar cap variable, raó per la qual la representació resultant esdevindrà inevitablement mal formada en virtut del principi (42) citat més amunt.

còpula. Tenint en compte el seu caràcter d'element semànticament buit, mer suport de les marques de temps i de concordança, hom podria assumir –com de fet ha estat suggerit freqüentment per diferents autors– que la seva inserció es produeix en un nivell molt extern de la derivació. En les oracions objecte del nostre estudi, la còpula no seria més que un contrapunt lèxicament "feble" de la noció de *necessitat* expressada a través de la construcció *si... aleshores*. En conseqüència, la seva presència a la FL seria prescindible, en la mesura que pot recuperar-se a partir de la pròpia arquitectura de (41). Una evidència a favor d'aquest supòsit la tenim en el fet assenyalat anteriorment –cf. exs. de (18) i (25)– que, contràriament al que seria esperable si ens trobéssim davant de veritables oracions atributives, *ser* no és substituïble, en el cas dels infinitius pseudo-equatius, pels seus correlats lèxics habituals (*parecer, resultar*, etc), sinó únicament per verbs que expressen implicacions del mateix tipus que les condicionals (*implicar, suponer, entrañar*, etc.).

És interessant observar en aquest punt que la situació il·lustrada a (43)-(45) té un contrapunt significatiu –i, d'altra banda, previsible– en el contrast de (46), adduït per Kratzer (1988: 19):

(46) a. When *a farmer* has a donkey, he beats it.
b. *When *Pedro* has a donkey, he beats it.

Observem, en segon lloc, els exemples de (47)-(49):

(47) a. Vestir de ese modo es llamar la atención.
b. *Ser guapa es llamar la atención.
(48) a. Escribir una novela no es ganar el Nobel.
b. *Ser gallego no es ganar el Nobel.
(49) a. Tener un buen coche es impresionar a los amigos.
b.*Tener mucho carácter es impresionar a los amigos.

El contrast de gramaticalitat que s'observa entre (a) i (b) ha de ser imputat, lògicament, a la seqüència que precedeix la còpula, ja que l'infinitiu en posició postverbal és idèntic en ambdós casos. El que volem proposar, més concretament, és que el factor responsable del citat contrast és la diferent naturalesa semàntica del predicat preverbal. Per tal de fonamentar aquesta hipòtesi, partirem de la distinció –formulada per Kratzer (1988)– entre dues menes de predicats: "stage-level predicates" i "individual-level predicates". Els primers expressen propietats transitòries, mentre que els segons refereixen a propietats individuals, independents del temps i de l'espai. Que l'esmentada distinció no és un fet idiosincràtic, únicament rellevant a escala lèxica, ho demostra el fet que resulta operativa en un nombre no gens menyspreable de fenòmens gramaticals. A tall d'exemple, considerem les construccions absolutes de (50), manllevades de Kratzer (1988: 1):[27]

(50) a. Standing on a chair, John can touch the ceiling.
b. Having unusually long arms, John can touch the ceiling.

"Standing on a chair" és un predicat típicament "stage-level", mentre que "having unusually long arms" indica propietats individuals. Significativament, aquesta diferència incideix de forma crucial en la interpretació de (50): tal com observa Kratzer (1988: 1–2), (50a) pot significar "if John stands on a chair, he can touch the ceiling"; (50b), però, no admet una paràfrasi com ara "if John has unusually long arms, he can touch the ceiling". A partir d'aquest i d'altres fets, l'autora alemanya argumenta que ambdós tipus de predicats difereixen quant a llur estructura argumental: els predicats "stage-level" inclourien dins la seva xarxa temàtica una posició extra, reservada per a un "event" <e>; els predicats "individual-level", en canvi, estarien mancats d'aquest argument addicional.

(27) Aquests exemples procedeixen, en realitat, de Stump (1985), citat per Kratzer (1988). Per a un estudi preliminar de fenòmens semblants en castellà, cf. Hernanz (1990b).

Tornem ara als exemples de (47)-(49). Sembla clar que "ser guapa", "ser gallego", "tener mucho carácter", etc. es corresponen amb "propiedats individuals" que un individu posseeix al marge del temps i de l'espai. "Vestir de ese modo", "escribir una novela" o "tener un buen coche" són, en canvi, "estats" més o menys transitoris que poden circumscriure's dins d'unes coordenades espacials i temporals concretes. Per tant, només en aquest segon cas podrem parlar d'una posició argumental addicional, <e>, que en el nivell de la FL es configurarà com a una variable (cf. Kratzer (1988: 5)).

Si aquesta forma d'enfocar el problema és encertada, la sorprenent a primera vista agramaticalitat de (b) en els exemples de (47)-(49) pot ésser resolta apel·lant a la mateixa causa esgrimida per a donar compte de la mala formació de (b) a (43)-(45), és a dir, com un cas de violació del principi que prohibeix la quantificació vàcua. En la versió (a) dels esmentats exemples, en efecte, l'operador abstracte subjacent lliga una variable tant a l'oració restrictiva –representada per l'infinitiu preverbal– com a l'oració que constitueix el seu abast nuclear –formada per l'infinitiu postverbal–, raó per la qual no es produeix cap mena de conflicte. Aquesta variable la subministraria la pròpia naturalesa semàntica dels predicats "vestir de ese modo" / "llamar la atención", "escribir una novela" / "ganar el Nobel" etc., els quals, en virtut del seu caràcter "estatiu", subcategoritzen cadascun d'ells un "event". En la versió (b), la situació és diferent. Pel que fa a l'infinitiu postverbal, res no canvia: la posició <e> aportada per la xarxa temàtica dels predicats "llamar la atención", etc. quedaria lligada per l'operador subjacent, tal com s'esdevé a (a). L'origen del conflicte rau, òbviament, en l'infinitiu preverbal, que comporta una predicació –"ser guapa", "ser gallego", etc.– clarament adscribible dins del grup de les propietats "individual-level". Això dóna lloc a una asimetria: en el conseqüent sura una variable que no reapareix a l'antecedent. Per tant, l'operador abstracte lliga una variable, la posició <e>, només en el domini estructural que correspon al seu abast nuclear (l'infinitiu postverbal), però no a l'oració restrictiva (l'infinitiu preverbal). D'això se'n deriva inevitablement la agramaticalitat de la seqüència resultant, que seria barrada a través del principi (42), que impedeix la quantificació vàcua.

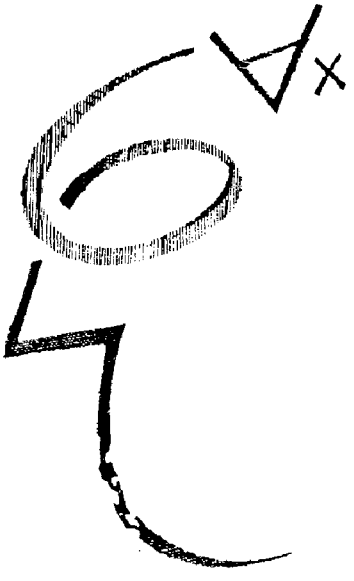

També en aquest cas podem constatar –a partir de la consideració dels exemples de (51), manllevats de Kratzer (1988: 6)– l'existència d'una situació paral·lela, "mutatis mutandis", a la de (47)-(49)b:

(51) a. *When Mary speaks French, she knows it well.
b. *When Mary knows French, she speaks it well.

La diferent naturalesa argumental dels verbs *to speak* i *to know* –"stage-level" i "individual-level", respectivament– fa que ambdues seqüències resultin excloses en virtut de la prohibició estipulada a (42): a (51a), la variable manca al conseqüent, mentre que a (51b) és l'antecedent el que n'està desprovist.

Notem, finalment, que de l'explicació que acabem de proposar per (47)-(49) se'n deriva un corol·lari interessant, i és que hom pot obtenir estructures pseudo-equatives ben formades eliminant la asimetria de (47)-(49)b en la direcció oposada a la que tenim a (47)-(49)a, és a dir, substituint en els exemples mal formats els predicats "stage-level" en posició postverbal per predicats "individual-level". Així, obtindríem oracions com (52), que constitueixen la imatge de mirall de (47)-(49)a:

(52) a. Ser gitano es ser nómada.
b. Ser francés es tener buen gusto.

A (52), el caràcter estatiu d'ambdós predicats, el preverbal i el postverbal, impedeix de legitimar un argument <e>; en conseqüència, l'arquitectura quantificada de l'oració no en resulta perturbada: l'operador subjacent lliga una única variable x –la categoria buida PRO–, la qual, tal com exigeix el principi de (42), emergeix tant a l'antecedent com al conseqüent de la representació bàsica de (52).[28]

En síntesi, tal com hem vist en aquest paràgraf, el capteniment dels infinitius pseudo–equatius està sotmès a restriccions difícilment explicables en el marc d'una solució "convencional" per a aquesta mena d'oracions. Una anàlisi basada en la quantificació, en canvi, ens permet de reinterpretar–les en termes de violacions d'un principi de caràcter general, que disposa de justificació independentment, la prohibició en contra de la quantificació vàcua.

5. CONCLUSIONS: LA INTERPRETACIÓ UNIVERSAL DE L'ÍNDEX ARB

Els infinitius pseudo–equatius –tal com ha quedat palès en les pàgines precedents– presenten un capteniment sintàctic i semàntic difícilment extensible a la resta dels infinitius no controlats. En primer lloc, la seva "defectivitat temporal", que contrasta amb la lliure selecció de formes verbals característica de les oracions amb PRO_{arb}. En segon lloc, el seu valor "universal", propietat íntimament vinculada a l'anterior i en clara contraposició amb la interpretació "existencial" que adopten altres construccions de PRO no controlat.[29] Finalment, com a corol·lari de les dues característiques precedents, l'exigència de "referència conjunta", restricció que no és tampoc operativa per al conjunt d'oracions amb PRO_{arb}.[30] Pel que fa a aquesta darrera qüestió, comparem el parell d'exemples següents:

(53) a. Querer es poder.
b. El general ordenó construir un puente para cruzar el río.

Tal com ha observat Lebeaux (1984), la interpretació dels indexs *arb* assignats a la categoria buida PRO està sotmesa en les oracions del tipus de (53a) a una restricció

(28) Una aparent dificultat per la nostra anàlisi deriva del fet que l'operador abstracte lligaria simultàniament, en el cas de (47)-(49)a, tant el subjecte PRO com la posició <e> legitimada per l'estructura del predicat. Tanmateix, com ha estat observat per Lewis (1975), Heim (1982), etc., aquesta relació de lligam "múltiple" no entra en conflicte amb el Principi de Bijecció, per tal com l'esmentat operador és de naturalesa "no selectiva", ço és, capaç de lligar més d'una variable al mateix temps. Una situació semblant es reflecteix al diagrama de (39).

(29) Noteu, en efecte, que seria absurd atorgar a (1) una interpretació com ara (i):

(i) ∀x, x una persona, el juez ordena a x que tome declaración al procesado.

D'altra banda, la possibilitat d'assignar a PRO_{arb} una interpretació existencial està condicionada, tal com s'esdevé amb altres elements amb IA, per factors d'ordre temporal; més concretament, resulta afavorida per una referència temporal específica. Aquest fet ha estat observat per Cinque (1988: 552-3), de qui manllevem el següent exemple:

(ii) Avergli risposto sgarbatamente (mi pare fosse stato Carlo) ebbe l'effetto di una provocazione.

(30) El requisit de la "referència conjunta" és un problema complex que aquí només considerem de forma superficial. De fet, tret dels infinitius pseudo-equatius, els quals, crucialment, se sotmeten a aquesta restricció de forma sistemàtica, en altres construccions de PRO_{arb} la selecció d'una interpretació correferent o no per a dos o més PROs coocurrents sembla estar condicionada per factors de

peculiar: llur referència ha d'ésser idèntica, és a dir, adequada a la configuració il·lustrada a (54a). Aquest requisit no regeix en el cas de (53b),[31] que admet sense dificultats una representació –cf. (54b)– en la qual el subjecte de "construir" i el de "cruzar" identifiquin conjunts diferents d'individus:[32]

(54) a. PRO_i querer es PRO_i poder.
b. El general ordenó (a PRO_i) PRO_i construir un puente para PRO_j cruzar el río.

Aquest seguit de particularitats no constitueix, tanmateix, una fenomenologia imprevisible si hom les considera en el marc de la nostra hipòtesi. Al contrari, deriven de forma natural d'una generalització més profunda, ço és, el caràcter quantificat dels infinitius pseudo–equatius, atribuïble a la presència, en llur representació bàsica, d'un operador (realitzat lèxicament o no). És l'esmentat operador, en efecte, el responsable del valor temporal genèric d'aquestes oracions i el que transmet la seva valència universal als dos PRO subjecte que lliga. És aquest operador, d'altra banda, el que determina que ambdues categories buides tinguin referència conjunta, atès que les lliga simultàniament. És, en fi, l'absència d'un operador de tals característiques en el cas dels restants infinitius no controlats allò que els exonera d'aquestes tres servituds.

Hom podria adduir que una anàlisi com la que aquí hem presentat estipula per a PRO_{arb} una asimetria poc desitjable, incompatible, en principi, amb un tractament *unitari* per a aquesta categoria buida, sia en la línia que postula el control a través d'un argument implícit –cf. Roeper (1987) i Delfitto (1990)–, sia en la direcció apuntada per Lebeaux (1984), consistent a assumir un operador nul com a antecedent de PRO no controlat. Tal com hem vist, però, els infinitius pseudo–equatius constitueixen una prova inequívoca que un enfocament "monolític" per a PRO_{arb} és injustificable des del punt de vista empíric. D'altra banda, la complicació que per a la Gramática suposaria la nostra hipòtesi és més aparent que no pas real, ja que té dues contrapartides importants. En primer lloc, no queda circumscrita a les esmentades construccions, sinó que rep justificació independent, atesa l'existència d'altres casos de IA "universal", com ara la segona persona del singular amb valor genèric i els objectes nuls (cf. notes 2 i 3). En segon lloc, la asimetria entre els usos "existencials" i "universals" de PRO no controlat disposa d'un correlat significatiu en una bifurcació equivalent palesada per la resta de construccions amb IA.[33] Sembla, doncs, plausible de pensar que és una teoria general sobre *arb* la que ens haurà de subministrar –amb els evidents avantatges que d'això se'n deriva per a la TC– l'escenari adient per a arribar a una caracterització de PRO_{arb} suficientment adequada com per a fer compatibles plantejaments que, reconsiderats des d'aquesta nova perspectiva, no resulten, al capdavall, més que visions parcials d'un problema més general.

M. Lluïsa Hernanz
Universitat Autònoma de Barcelona

tipus lèxic. Per a una discussió sobre aquest punt, cf. Delfitto (1990).

(31) Notem que la manca de referència conjunta a (53b) no pot ésser atribuïda a l'existència d'un "obstacle" estructural (cf. Lebeaux (1984: 262-3)), representat en aquest cas pel nexe *para*. Si fos així, seria difícilment explicable per què a (i) el subjecte de "vivir" és correferent amb el de "comer":

(i) Es una servidumbre vivir para comer.

(32) Val la pena d'observar que (53b) constitueix una prova empírica important en contra del supòsit defensat per Lebeaux (1984) –i, de forma més contundent, per Jaeggli (1986)– segons el qual dos (o més) PRO_{arb} coocurrents han de sotmetre's al requisit de la referencia conjunta. Atès que aquesta restricció deriva de la presència d'un quantificador amb força universal que els lliga simultàniament, resulta perfectament previsible que a (53b) les esmentades categories buides adoptin una interpretació existencial i no pas universal.

(33) Per a una discussió més àmplia sobre aquest punt, cf. Cinque (1988).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AUTHIER, J.M. (1989): "Arbitrary Null Objects and Unselective Binding", dins O. Jaeggli & K. Safir (eds.) (1989), *The Null Subjects Parameter*, Kluwer, Dordrecht.

BOUCHARD, D. (1984): *On the Content of Empty Categories*, Foris, Dordrecht.

BRUNOT, F. (1926): *La Pensée et la Langue*, Masson et Cie Éditeurs, París, 1965.

CARLSON, G. (1979): "Generics and Atemporal *When*", *Linguistics and Philosophy*, 3, 49-98.

CHOMSKY, N. (1981): *Lectures on Government and Binding*, Foris, Dordrecht.

CINQUE, G. (1988): "On *Si* Constructions and the Theory of *Arb*", *Linguistic Inquiry*, 19, 521-581.

DELFITTO, D. (1990): *Generics and Variables in Syntax*, Tesi di Perfezionamento, Scuola Normale Superiore di Pisa.

EPSTEIN, S. (1984): "Quantifier–PRO and the LF Representation of PRO_{ARB}", *Linguistic Inquiry*, 15, 499-505.

FORD, C.E. & Thompson, S.A. (1986): "Conditionals in Discourse: A Text-Based Study from English", dins E.C. Traugott et al. (eds.), On *Conditionals*. C.U.P., Cambridge, 353-373.

GRÉVISSE, M. (1969): *Le Bon Usage*, Éditions J. Duculot, Gembloux (Belgique).

GUTIÉRREZ, S. (1986): *Variaciones sobre la atribución*, Universidad de León, León.

HAIMAN, J. (1978): "Conditionals are Topics", *Language*, 54, 565-589.

— (1986): "Constraints on the Form and Meaning of the Protasis", dins E.C. Traugott et al. (eds.), *On Conditionals*, C.U.P., Cambridge, 215–227.

HEIM, I. (1982): *The Semantics of Definite and Indefinite Noun Phrases*. Ph.D. dissertation, University of Massachusetts, Amherst.

HERNANZ, M. L. (1987): "En torno a los sujetos arbitrarios: la 2ª persona del singular", Comunicació presentada en el *Primer Encuentro de Lingüistas y Filólogos de España y México*.

— (1988): "En torno a la sintaxis y la semántica de los complementos predicativos en español", *Estudi General*, 8, 7-29.

— (1990a): "Personas generales y tiempo verbal", dins G. Wotjak & A. Veiga (Coords.), *La descripción del verbo español, Verba*, Anexo 32, 153-162.

— (1990b): "En torno a los sintagmas preposicionales dislocados y otras construcciones conexas". Treball presentat al III Curso de *Gramática Española*, Universidad de León.

— & BRUCART, J.M. (1987): *La Sintaxis, 1*, Ed. Crítica, Barcelona.

JAEGGLI, O. (1986): "Arbitrary Plural Pronominals", *Natural Language and Linguistic Theory*, 4, 43-76.

JACKENDOFF, R. (1972): *Semantic Interpretation in Generative Grammar*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

JESPERSEN, O. (1924): *The Philosophy of Grammar*, George Allen & Unwin, London. [Citat per l'ed. francesa de Minuit, París, 1971].

KOSTER, J. (1984): "On Binding and Control", *Linguistic Inquiry*, 15, 417-459.

KRATZER, A. (1988): "Stage-Level and Individual-Level Predicates", Ms. University of Massachusetts, Amherst.

LEBEAUX, D. (1984): "Anaphoric Binding and the Definition of PRO", dins *Proceedings of NELS*, 14, University of Massachusetts, Amherst.

LEWIS, D. (1975): "Adverbs of Quantification", dins E. Keenan (ed.), *Formal Semantics of Natural Language*, 3-15. C.U.P., Cambridge.

MANZINI, R. (1983): "On Control and Control Theory", *Linguistic Inquiry*, 14, 421-446.

RIZZI, L. (1986): "Null Objects in Italian and the Theory of *pro*", *Linguistic Inquiry*, 17, 501-557.

ROEPER, T. (1987): "Implicit Arguments and the Head–Complement Relation", *Linguistic Inquiry*, 18, 267-310.

STOCKWELL, R., Schachter, P. & Partee B.H. (1973): *The Major Syntactic Structures of English*, Holt, New York.

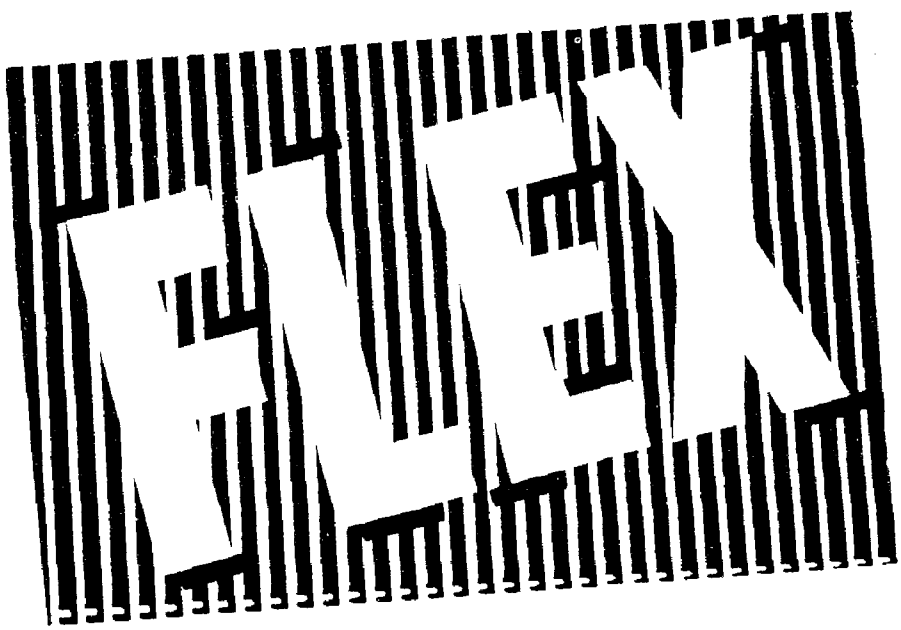

CARME PICALLO

ELEMENTS ANAFÒRICS I LOCALITAT

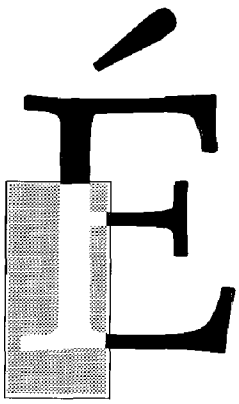

s ben sabut que la distribució dels pronoms febles de tipus anafòric té certes restriccions en les llengües romàniques. En català, castellà, francès i italià, el pronom feble anafòric *es / se* no pot aparèixer en oracions passives o construccions d'elevació, tal com ho mostren les oracions següents:

(1) * Els meus amics *es* foren presentats.
(2) * L'Enric *es* sembla fidel.

El mateix tipus d'agramaticalitat s'obté si el pronom feble apareix amb un Sintagma Nominal (SN) reflexiu o recíproc:

(3) a. * Elles *es* foren presentades *a si mateixes.*
b. * Elles *es* foren presentades *l'una a l'altra.*

Les oracions gramaticals exemplificades a (4) mostren, però, que la impossibilitat que aparegui una anàfora en construccions de passiva o d'elevació es restringeix als casos en què el SN anafòric ve acompanyat d'un clític. Si aquest no hi és present, la construcció és acceptable:

(4) a. Elles foren presentades *a si mateixes.*
b. Elles foren presentades *l'una a l'altra.*

Des que Kayne (1975) va fer notar la agramaticalitat de l'equivalent a (1) en francès, s'han proposat moltes hipòtesis en la literatura generativa per donar compte dels contrastos que hem exemplificat. Burzio (1982) suggereix que els pronoms febles anafòrics tenen la propietat particular d'haver de satisfer el principi A de la Teoria del Lligam a tots els nivells de representació.[1] Les agramaticalitats exemplificades a (1), (2) i (3a,b)

(1) Segons aquest principi una anàfora ha d'estar m-comandada per un antecedent (amb el qual és correferencial) present en la mateixa oració.
La definició de m-comandament és la següent:
A m-comanda *B* ssi., (i) *A* no domina *B* i, (ii) la primera projecció màxima que domina *A* també domina *B*.

s'explicarien, segons Burzio, perquè el clític no està lligat per un antecedent en l'estructura profunda ja que el subjecte d'una passiva i d'un verb d'elevació és un subjecte derivat.

Rizzi (1986) suggereix que les agramaticalitats exemplificades a (1)-(3) reflecteixen algunes propietats de les cadenes argumentals, independents de la clitització anafòrica *per se*. Rizzi atribueix la incompatibilitat d'un subjecte derivat amb un clític anafòric (reflexiu o recíproc) al requeriment de localitat estricta que les cadenes argumentals ben formades han de satisfer. Aquesta condició de localitat es formula de la següent manera segons Rizzi:

(5) Una cadena $C(a_i, \ldots, a_n)$, amb el paper temàtic T és una cadena ben formada si a_i i a_{i+1} són baules successives a C i a_i lliga localment a_{i+1}.

Aquest requeriment no es satisfà a (1) - (3), que conformen la configuració abstracta (6):

(6) * SN_i ... cl_i ... t_i ... (SN_i)
on cl_i m-comanda t_i.

La cadena (SN_i, t_i) del subjecte derivat, obtinguda per moviment, queda "tallada" per un pronom feble, el reflexiu / recíproc *es / se*, coindexat amb el subjecte.

Epstein (1986) fa notar, però, que els requeriments generals de formació de cadenes com el que hem expressat a (5) no semblen quedar sempre satisfets. Si adoptem el suggeriment de Chomsky (1981, 1986 a) que els SSNN anafòrics adquireixen l'estatus de variable i han de moure's a una posició no argumental a nivell de la Forma Lògica (FL), la condició (5) no es satisfà. Considerem quina seria, segons Chomsky, la FL abstracta de les oracions gramaticals (4 a, b):

(7) $[SN_i\ [_\alpha$ *anàfora* $[_{SV}$ ésser V $t_i\ t_i\ ]\ ]\ ]$

Suposeu que el SN anafòric *si mateixes / l'una a l'altra* s'ha adjuntat, a la FL abstracta (7), a una projecció que anomenarem, de moment, α. El trasllat de l'expressió anafòrica a la posició adjunta α deixa una traça t_i a la posició temàtica original. Veurem llavors que la condició (5) exclou oracions que corresponen a aquesta representació abstracta del conjunt d'expressions gramaticals si aquesta condició s'aplica tant a l'Estructura Superficial (ES) com a la FL: el SN_i no lliga localment la seva traça t_i, donat que l'*anàfora* traslladada a la posició α "talla" la cadena al m-comandar la traça t_i. Hem de notar també que la traça t_i del SN_i m-comanda la traça t_i de l'anàfora.

Els requeriments de localitat formen part de la definició de *Cadena* i aquesta noció és rellevant a tots els nivells de representació. Per tant, seria contradictori que els requeriments de localitat que imposem a les cadenes, estableixin condicions a la ES però no a la FL. Epstein (1986) explora dues vies alternatives per resoldre la aparent paradoxa que la gramaticalitat de (4 a, b) –que correspon a la configuració (7)– representa de cara als requeriments de localitat que hem imposat. Epstein intenta resoldre la paradoxa suggerint algunes modificacions a la definició de localitat. Aquestes modificacions serviran per excloure les oracions gramaticals (1) i (2) però no (4).[2]

En la secció següent discutirem les dues modificacions d'Epstein. Més tard les contrastarem amb algunes propostes teòriques més recents discutides a Chomsky (1986 b). Les conseqüències que n'extraurem ens portaran a la conclusió que les condicions de localitat, en particular aquelles que fan referència a les anàfores lèxiques, poden reduir-se a principis generals de la gramàtica i no necessiten formular-se explícitament. Veurem que les oracions amb subjecte derivat i un pronom feble anafòric transgredeixen, de fet, el Criteri Temàtic un cop hàgim aplicat una sèrie d'operacions sintàctiques que es requereixen independentment per satisfer el Principi de la Categoria Buida (d'ara endavant ECP).

1. MODIFICACIONS A LES CONDICIONS DE LA LOCALITAT: EPSTEIN (1986)

Epstein (1986) adopta la proposta de Chomsky (1981; 1986a) segons la qual els SSNN anafòrics (*si mateix, l'una a l'altra*) que apareixen en les oracions gramaticals (4) són com operadors que s'adjunten a una categoria α a la FL. Epstein assumeix que aquesta categoria α a la qual s'adjunten les anàfores és la projecció FLEX'. La FL de (4 a, b) correspon a la representació abstracta (8), segons aquesta hipòtesi:

(8) $[_{FLEX''}\ SN_i\ \ [_{FLEX'}\ \textit{anàfora}\ \ [_{SV}\ V\ \ t_i\ \ t_i\ ]\ ]\ ]$

En aquesta representació, el subjecte derivat SN_i i l'*anàfora* elevada a FLEX' queden en una configuració de m-comandament simètric i es lliguen l'un a l'altra. Segons els sistema d'Epstein la representació (8) diferirà crucialment de la de les oracions agramaticals que contenen pronoms febles en què, en les darreres, el clític no s'eleva sinó que roman al Sintagma Verbal (SV) tant a la ES com a la FL. Considereu la configuració (9) que correspon a les oracions inacceptables (1) i (2).:

(9) $[_{FLEX''}\ SN_i\ \ [_{SV}\ cl_i\ \ V\ \ldots\ t_i\ \ (SN_i)\ ]\ ]$

(2) A Epstein (1986) no es discuteixen oracions del tipus (3 a, b) que mostren doblament de clític.

Noteu que en aquesta representació el clític anafòric no lliga ni m-comanda el subjecte derivat SN_i.

Epstein proposa dues definicions alternatives de localitat. La primera té en compte la simetria o asimetria respecte del lligam i m-comandament entre el subjecte derivat i l'objecte (anàfora o clític):

(10) *A* lliga localment *B* ssi. *A* lliga *B* i, si *G* lliga *B*, llavors *G* lliga *A* o *G=A*. (Epstein (1986: 196)).

Aquesta definició de lligam local exclou oracions del tipus (1) i (2), que hem representat a (9) de forma abstracta, on un pronom feble anafòric apareix en la projecció SV. L'element *A* de la definició (el subjecte elevat) i l'element *G* (el clític coindexat amb el subjecte) no es lliguen simètricament l'un a l'altre, per tant, *B* (la traça *t* del subjecte) no queda lligat localment per *A*. Per altra banda, les oracions gramaticals (4 a, b), que corresponen a la representació lògica (8) no queden excloses, perquè els dos elements que lliguen la traça t (el subjecte derivat i l'anàfora elevada a FLEX') es lliguen simètricament l'un a l'altra.

Encara que Epstein no discuteix les oracions inacceptables que hem exemplificat a (3 a, b), que mostren doblament de clític, la definició (10) les exclou igualment. Tornem a considerar les oracions (3 a, b), que repetim tot seguit com (11 a, b), i la seva representació abstracta (12) a la FL, segons la hipòtesi d'Epstein:

(11) a. * Elles *es* foren presentades a *si mateixes*.
b. * Elles *es* foren presentades *l'una a l'altra*.

(12) $[_{FLEX''}SN_i \quad [_{FLEX'}\ \textit{anàfora}_i\ [_{SV}\ cl_i\ V\ \ t_i\ \ t_i]\,]\,]$

En aquesta representació el pronom feble *cl* al SV intervé entre el subjecte derivat SN_i i la seva traça t. Donat que el clític no lliga el subjecte derivat, SN_i no pot lligar localment t_i.

L'altra definició alternativa de localitat que proposa Epstein té en compte els tipus de posició, argument o no-argument (d'ara en endavant A o A'), que poden lligar la traça t del SN. En aquesta segona definició, les condicions de lligam local imposen la restricció que els elements que lliguen la traça han d'ocupar el mateix tipus de posició:

(13) *A* lliga localment *B* si *A* lliga –X *B* i no hi ha cap *G* tal que *A* lliga –X *G* i *G* lliga –X *B*, on X es substitueix uniformement per A o A'. (Epstein (1986: 199))

Aquesta segona definició dóna els resultats correctes en excloure els casos (1) i (2) i permetre (4 a, b), però té el problema que no exclou les oracions agramaticals (11 a, b) que mostren doblament de clític, tal com veurem.

Vegem primer la configuració que correspon a les oracions inacceptables (1) i (2) que mostren un pronom feble anafòric lligant un *SN* buit en posició d'objecte.[3]

(14) * $[_{FLEX''}$ SN_i $[_{SV}$ cl_i V ... t_i *SN*]] (= (1) i (2))

L'estructura (14) queda exclosa per la condició de localitat (13) perquè el SN_i subjecte (=*A*), en posició A, no lliga localment t_i (=*B*) perquè hi ha un element *G*, el *SN* buit en posició A, que lliga t_i.

Les oracions gramaticals del tipus (4 a,b) que mostren un SN anafòric en funció d'objecte indirecte correspondran a la representació (15):

(15) $[_{FLEX''}$ SN_i $[_{FLEX'}$ *anàfora*$_i$ $[_{SV}$ ... t_i $[_{SP}$ P t_i]]]] (= (4 a, b))

L'*anàfora* és aquí en una posició A'. La traça *t* de l'anàfora elevada a FLEX' queda dominada pel Sintagma Preposicional (SP) i no pot lligar la traça del subjecte t.

Noteu que la condició (13) no exclou les oracions (11 a, b) (=(3 a, b)) que mostren doblament pel clític d'un objecte indirecte anafòric. Considereu la FL de (11 a, b) seguint les propostes d'Epstein:

(16) * $[_{FLEX''}$ SN_i $[_{FLEX'}$ *anàfora*$_i$ $[_{SV}$ cl_i V t_i $[_{SP}$ P t_i]]]]

Veurem que el SN_i és l'únic element en posició A que lliga la traça t, ja que ni l'anàfora adjunta ni el pronom feble són elements en posició A. La traça del SN anafòric és en posició A, però, com abans, queda protegida per la categoria SP i no pot lligar la traça del subjecte.

La condició de localitat (10) és, per tant, empíricament superior a la condició (13) perquè (13) no pot excloure les oracions inacceptables (11 a, b).

Una qüestió important que aquesta anàlisi no pren en consideració és l'estatus categorial dels objectes indirectes. No està gens clar que els objectes indirectes (anafòrics o no) siguin SSPP tal com Epstein assumeix sense discussió. És possible que es tracti de SSNN que reben Cas inherent (Datiu) del verb que els assigna paper temàtic (Chomsky (1986 a)). Segons aquesta hipòtesi, la preposició *a* no es projecta com una categoria, sinó que s'insereix en l'estructura superficial com una simple marca de Cas. Una indicació que aquesta hipòtesi pot ser la correcta ens ho dóna el fet que cadenes argumentals amb Cas Datiu poden aparèixer en contextos on no és possible l'assignació de Cas estructural, tal com les construccions en passiva:

(17) En Joan$_i$ li_j fou presentat t_i SN_j

(3) Assumim la hipòtesi general que un pronom feble està sempre co-indexat amb un SN que, en alguns casos, pot estar lèxicament especificat.

Els objectes indirectes no serien, doncs, SSPP sinó SSNN marcats amb la preposició *a*. Si això és així, la definició (13) d'Epstein no fa les prediccions correctes en acceptar (15), si la traça del *SN* anafòric t_i no queda dominada per la projecció SP. Segons la proposta d'Epstein (15), sense la projecció SP quedaria exclosa, com (14).

2. LA CONDICIÓ (10)

Deixant de banda la qüestió de l'estatus categorial del complement indirecte, les propostes teòriques recents discutides a Chomsky (1986 b) ens porten a reexaminar indepedentment la condició (10) d'Epstein que semblava empíricament adequada. En el marc teòric assumit a Chomsky (1986 b) les operacions de moviment queden regulades per dues condicions: Preservació d'Estructura (Emonds (1976)) i el Criteri Temàtic. Segons la primera, el cap X° d'una estructura X-barra només pot traslladar-se a un altre cap Y°. Una projecció màxima pot traslladar-se a una posició d'Especificador o adjuntar-se a una altra projecció màxima no argumental. Aquesta darrera restricció queda justificada pel Criteri Temàtic (Chomsky (1986 b: 16)).

Torneu a considerar les oracions gramaticals (4 a, b) que repetim en els exemples (18 a, b) per facilitar l'exposició:

(18) a. Elles foren presentades *a si mateixes.*
b. Elles foren presentades *l'una a l'altra.*

Suposem, seguint Chomsky (1981), que els SSNN anafòrics han de traslladar-se a una posició A' a la FL. Recordem que aquesta operació de moviment queda restringida per les condicions que hem esmentat: Preservació d'Estructura i Criteri Temàtic. Aquestes condicions ens porten a reconsiderar el tipus de projecció a la qual es pot adjuntar el SN anafòric a la FL, és a dir, hem de preguntar-nos quin tipus de projecció seria α en la representació abstracta (7):

(19) $[_{FLEX''}SN_i \; [_{\alpha} \; \textit{anàfora} \; [_{SV} \; V \; t_i \; t_i \;] \;] \;]$ (=(7))

Donat que *si mateixes / l'una a l'altra* són projeccions màximes, hem d'assumir que α en l'estructura (19) ha de ser una projecció adjunta al SV, que és una categoria no-argumental. Les projeccions intermèdies X' no permeten adjunció, en particular, no permeten l'adjunció d'una projecció màxima perquè violarien la condició de Preservació d'Estructura. Per tant, el *SN* anafòric no pot haver-se traslladat a FLEX', tal com Epstein proposa. Ara bé, si el *SN* anafòric s'adjunta al SV, la condició de localitat (10) no queda satisfeta perquè l'*anàfora* i el SN subjecte no es lliguen simètricament l'un a l'altra a (19), si α=SV. Aquest tipus d'oracions haurien de ser doncs agramaticals, segons la condició (10).

Considerem ara les oracions agramaticals que mostren subjectes derivats i pronoms febles anafòrics, tal com (1) i (2):

(20) a. * Els meus amics$_i$ [*es*$_i$ foren presentats t$_i$ *SN*$_i$] (=(1))
b. * L'Enric$_i$ [*es*$_i$ sembla [t$_i$ fidel *SN*$_i$]] (=(2))

Seguint Kayne (1989), assumirem que els pronoms febles, anafòrics o pronominals, es generen a la base com un cap X°. Els clítics formen una cadena amb una posició d'argument *SN*. Com a caps, els clítics poden traslladar-se per transformació a un altre cap Y° però no a una projecció màxima, segons la condició de Preservació d'Estructura. En les oracions (20 a, b), el clític *es / se* pot traslladar-se, per tant, al cap FLEX°:

(21) [$_{FLEX''}$ SN$_i$ [$_{FLEX°}$ *se* ...] [$_{SV}$ ... t$_i$ *SN*$_i$]]

Noteu que des d'aquesta posició el pronom feble m-comanda i queda m-comandat pel subjecte derivat. Un altre cop la condició (10) prediu, incorrectament, que aquestes oracions haurien de ser acceptables. De fet, la condició (10) pot donar compte de la distinció entre (19) i (21) respecte de la gramaticalitat, però de forma oposada a la que proposa Epstein. Una possible solució fóra la de modificar la condició (10) i imposar les condicions de localitat en els termes següents:

(22) *A* lliga localment *B* ssi. *A* m-comanda i queda coindexada amb *B*, i no hi ha cap *G* tal que *G* m-comanda i queda coindexada amb *A* i *B*.

Els efectes d'aquesta condició en els tipus d'oracions que estem considerant serien d'excloure un subjecte derivat coindexat amb un element al cap FLEX° si aquest element té un altre paper temàtic. Veurem ara, però, que la condició (22) no ens exclou un altre tipus d'oració inacceptable, la que exemplifiquem a (23 a) discutida a Lasnik (1985). Aquest tipus d'oració, l'equivalent de la qual és inacceptable en totes les llengües, es podria derivar hipotèticament, de la gramatical (23 b):

(23) a. * En Joan$_i$ fou acceptat que [ell$_i$ acomiadés t$_i$]
b. Fou acceptat que [ell acomiadés *en Joan*]

Tal com es comenta a Lasnik (1985), no hi ha res que prohibeixi coindexar *ell* amb *en Joan* en la ES (23 a), donat que la teoria del lligam no s'aplica en la EP. Com a resultat, la traça t$_i$ del SN preposat pot satisfer el principi A de la teoria del lligam. Vegeu que a (23 a) l'objecte *en Joan* s'ha traslladat a una posició no-temàtica i, per tant, el Criteri Temàtic queda igualment satisfet.

Respecte de les condicions de localitat, (23 a) quedava ja exclosa per la condició proposada a Rizzi (1986) que hem esmentat a (5), però no per la condició (22). Ens trobem novament amb una contradicció molt similar a la que hem fet notar abans, perquè la condició (5) ens exclou incorrectament les oracions (18 a, b) (=(4 a, b)) a la FL.

De la agramaticalitat de (23 a) i la gramaticalitat de (18 a, b) ens en donava compte la condició (13) d'Epstein que imposava restriccions en el tipus de lligam local respecte de la posició (A o A') que ocupa l'element que "talla" la cadena argumental. Hem de recordar, però, que la condició (13) és empíricament inadequada perquè prediu, incorrectament, la gramaticalitat de les oracions amb subjecte derivat que mostren doblament de clític anafòric.

En la secció següent suggerirem que les oracions que mostren un subjecte derivat i un pronom feble anafòric, així com les oracions universalment malformades del tipus (23 a) queden excloses pel Criteri Temàtic que és un principi bàsic de la gramàtica universal. La nostra hipòtesi té l'avantatge d'evitar fer esment de condicions de localitat especialment dissenyades per donar compte de la possible distribució dels pronoms febles anafòrics en les llengües romàniques. Si la nostra hipòtesi és correcta, serà teòricament superior a qualsevol hipòtesi que hagi de proposar condicions de localitat explícites per tal de ser empíricament adequada. Veurem concretament que les oracions agramaticals que hem discutit tenen un denominador comú: la seva inacceptabilitat es deu al requeriment bàsic que les cadenes argumentals han de ser interpretables i no es poden creuar a cap nivell sintàctic, és a dir, dues cadenes independents no poden arribar a convergir en una única posició temàtica.

Per tal de veure com arriben a creuar-se les cadenes temàtiques en les oracions agramaticals que hem examinat fins ara, hem de considerar primer de quina forma se satisfà el Principi de Categoria Buida (ECP) en les estructures que mostren subjectes derivats.

3. ORACIONS PASSIVES I D'ELEVACIÓ

Assumirem, seguint Chomsky (1981) i la literatura subsegüent, que les traces han de quedar pròpiament regides. Adoptarem també el suggeriment de Chomsky (1986 b) que les cadenes que s'obtenen aplicant les regles de moviment han de satisfer el Principi de la Categoria Buida (ECP). És a dir, considerarem que l'ECP és una propietat de les cadenes. Una cadena de més d'una posició, que s'hagi obtingut per moviment, satisfarà l'ECP si totes les traces estan pròpiament regides. Aquesta condició de recció pròpia se satisfà quan la traça es coindexa per mitjà d'un procés gramatical amb un antecedent que la m-comanda, i no hi ha cap *barrera*[4] que intervingui entre l'antecedent i la traça. Una cadena com la que representem de forma abstracta a (24) no satisfarà l'ECP si la projecció α és una *barrera:* α bloquejarà la recció pròpia de la traça t_i pel seu antecedent X_i:

(4) Una projecció SX, SX ≠ FLEX", és una *barrera* si SX no és un complement estructural d'una categoria lèxica. Qualsevol projecció SY pot esdevenir una *barrera* si domina immediatament SX, i SX no és el complement d'una categoria lèxica. (Chomsky, 1986 b: 14).

(24) * ... X_i ... [$_\alpha$ ... t_i ...] si α és una *barrera.*

Considerem ara com satisfarem l'ECP en les estructures que mostren subjectes derivats com les que exemplifiquem a (25):

(25) a. Els nostres amics$_i$ [$_{SV}$ foren presentats t_i]
b. L'Enric$_i$ [$_{SV}$ sembla [$_{OR}$ t_i fidel]]

Donat que la projecció SV, una barrera, intervé entre el SN traslladat i la traça, Chomsky (1986 b: 74-76) proposa que les cadenes argumentals en configuracions de passiva i elevació poden satisfer l'ECP per mitjà de la formació d'una cadena estesa obtinguda per elevació de V° a FLEX°. Aquest procés podem representar-lo en la configuració (26) que correspondrà a la derivació de (25 a, b):[5]

(26) [SN$_i$ [$_{FLEX°}$ V°$_j$ Tem. + Conc.] [$_{SV}$ t_j ... [$_\beta$ ... t_i ...]]]

En aquesta configuració, V°$_j$ representa el cap verbal que hem traslladat a FLEX° (*semblar / ésser*), β representa la projecció que domina el SN$_i$ en l'estructura profunda, que hem traslladat a la posició de subjecte a (25 a, b). β és doncs un segment de la projecció SV a (25 a) i una oració reduïda (OR) a (25 b). L'elevació de *semblar / ésser* al cap FLEX° té l'efecte d'eliminar la barrera que imposava la projecció SV i que impedia que la traça quedés regida pel seu antecedent. Segons Chomsky (1986 b: 75), la categoria FLEX, a la que elevem el cap V° amb índex *j*, queda coindexada amb el subjecte derivat sota la relació de concordança que sempre s'obté entre el cap d'una projecció i el seu especificador. L'aplicació de moviment i la concordança creen una cadena estesa amb índex *i, j*. Aquesta cadena estesa satisfà l'ECP: t_j, la traça del verb traslladat a FLEX°, està regida pel seu antecedent, mentre que l'element terminal t_i queda regit indirectament per SN$_i$ i directament per t_j que és una de les baules de la cadena estesa.

Assumint aquesta hipòtesi, reconsiderem un altre cop les oracions agramaticals (1) i (2):

(27) a. * Els meus amics$_i$ [*es*$_i$ foren presentats t_i *SN*$_i$] (=(1))
b. * L'Enric$_i$ [*es*$_i$ sembla [t_i fidel *SN*$_i$]] (=(2))

A aquestes oracions malformades, que tenen un subjecte derivat i un clític anafòric, els correspondrà la configuració (28) en la EP:

(28) [$_{FLEX''}$ [$_{FLEX'}$ FLEX° [$_{SV}$ *se* V ... [$_\beta$ SN ... *SN*]]]]

(5) L'elevació de V° a FLEX° té l'efecte d'amalgamar l'entrada lèxica del SV amb els trets de Temps i Concordança.

Seguint Kayne (1989) considerem els pronoms febles caps nominals al SV. Els pronoms febles estàn coindexats amb una posició argumental, que hem representat com *SN* a (28). Igual que en la representació 26, β és una projecció verbal o una oració reduïda.

Suposem ara que apliquem una sèrie d'operacions d'elevació: SN es trasllada a la posició [ESPEC, FLEX"] per tal de rebre Cas, i els caps *se* i V° al cap FLEX°. Aquesta darrera transformació permetrà que l'ECP es satisfagui en la cadena (SN_i, t_i) del subjecte elevat, tal i com Chomsky proposa. Aquesta sèrie de transformacions, que necessitem independentment per satisfer els requeriments de Cas i recció pròpia, resulten, però, en la següent estructura derivada que és agramatical:

(29) * [$_{FLEX''}$ SN_i [$_{FLEX'}$ se_i + V_j + Temp. + Conc. [$_{SV}$ t_j [$_{\beta}$ ... t_i ... SN_i]]]]

La Cadena estesa $C_{i,j}$ satisfà l'ECP i la traça t queda pròpiament regida pel seu antecedent mitjançant la baula t_j, tal com hem discutit abans quan comentàvem l'estructura (26). El subjecte SN_i i el clític anafòric se_i, al cap FLEX°, encapçalen respectivament dues cadenes temàtiques diferents que han de coindexar-se per satisfer el principi A de la teoria del lligam (donat el caràcter anafòric de la cadena que encapçala el clític). Un cop hem aplicat l'operació d'elevació de *se*+V_j a FLEX° les cadenes independents (SN_i, t_i) i (se_i, SN_i) convergeixen en la estructura superficial en la posició temàtica t_i, a β, al formar la cadena estesa: el pronom feble *se* es converteix en una baula de la cadena a la qual pertany la traça t que queda pròpiament regida.

Quan l'ECP es satisfà en estructures que mostren subjectes derivats i pronoms febles anafòrics, la cadena (SN_i, t_i) del subjecte es "reinterpreta" en l'estructura superficial pel que fa al seu paper temàtic, donat que, com hem dit, una altra cadena (la del pronom feble anafòric) s'hi creua en la posició t_i. Aquest entrecreuament transgredeix el Criteri Temàtic i, conseqüentment, el Principi de Projecció que requereix que els papers temàtics no s'alterin en el curs de la derivació. Si, pel contrari, *se*+V no s'elevés al cap FLEX°, l'estructura esdevindria mal formada perquè l'ECP no quedaria satisfet. Resumint, no hi ha cap derivació possible d'aquestes oracions que no transgredeixi un o altre principi gramatical.

La nostra hipòtesi pot explicar perquè els SSNN anafòrics com *si mateix* o *l'un a l'altre* poden aparèixer en estructures que mostren subjectes derivats, fins i tot si assumim que les anàfores adquireixen l'estatus de variable i han de traslladar-se a una posició adjunta A' en la FL. Les oracions gramaticals (4 a, b) tindràn la forma lògica (31), un cop SN_i, V°, i *SN-anàfora* s'hagin elevat a les seves posicions respectives:

(30) a. Elles$_i$ [foren presentades t_i a *si mateixes*$_i$] (=(4 a))

b. Elles$_i$ [foren presentades t_i *l'una a l'altra*] (=(4 b))

(31) $[_{FLEX''}$ SN_i $[_{FLEX'}$ *ésser*$_j$ + FLEX°$[_{SV}$ *anàfora*$_i$ $[_{SV}$ t_j [presentades t_i t_i]]]]

Les cadenes (SN_i, t_i) i (*anàfora*$_i$, t_i) del subjecte derivat i l'anàfora adjunta respectivament satisfan l'ECP, donat que les respectives traces t_i i t_i estàn pròpiament regides. Els requeriments generals de localitat de (5) no se satisfan, perquè una categoria coindexada amb el subjecte apareix entre aquest i la seva traça en una configuració de m-comandament. Al contrari de (29), (31) no és agramatical. La diferència entre una i l'altra rau en el fet que el *SN-anàfora* a (31) no forma part de la Cadena estesa que assegura la recció pròpia de la traça t_i del subjecte derivat. Les dues cadenes coindexades (SN_i, t_i) i (*anàfora*$_i$, t_i) no es creuen en una mateixa posició a cap nivell de representació, per tant, el Criteri Temàtic i el Principi de Projecció queden sempre satisfets.

Per acabar, retornem ara a l'oració (23 a), que repetim com exemple (32), i veurem que queda exclosa pels mateixos motius que ho és (29):

(32) * En Joan$_i$ fou acceptat que $[_{FLEX''}$ ell$_i$ $[_{SV}$ acomiadés t_i]]

Suposeu que el SN *en Joan* s'eleva a la posició de subjecte de l'oració principal i deixa una traça t_i en el SV de l'oració subordinada, tal com mostrem a (32). Suposeu també que el subjecte subordinat *ell* es coindexa opcionalment amb *en Joan*. La representació (32) satisfà els requeriments de la teoria del lligam, en particular els principis A i B, però no satisfà l'ECP: la traça t_i no queda pròpiament regida, ni pel subjecte subordinat ni pel seu antecedent real en l'oració principal, donat que la projecció SV, una *barrera*, ho impedeix. L'ECP se satisfà si el cap de SV de l'oració subordinada es trasllada al cap FLEX° que, recordem, sempre es coindexa amb el seu especificador (el subjecte) per concordança. La configuració resultant serà la següent:

(33) * En Joan$_i$ ... $[_{FLEX''}$ ell$_i$ $[_{FLEX°}$ acomiadés $]_{i,j}$ $[$ t_j t_i]]

Com hem vist en les oracions agramaticals que contenen clítics anafòrics i subjectes derivats, aquesta configuració queda exclosa pels mateixos principis que prohibeixen creuament de cadenes. *Ell*$_i$, coindexat amb una traça t_i (que té un paper temàtic diferent), encapçala la cadena on t_i queda pròpiament regida. La inacceptabilitat de (33) és doncs del mateix tipus que (1)-(3 a, b): si elevem el cap verbal a FLEX° per satisfer l'ECP, la configuració que en resulta transgredeix el Criteri Temàtic i el Principi de Projecció.

Resumint, totes les transgressions a les condicions de localitat que hem anat examinant es poden reduir al requeriment bàsic que l'assignació de papers temàtics a una cadena argumental no pot alterar-se a cap nivell de representació.

M. Carme Picallo
Universitat Autònoma de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BURZIO, L. (1982): "D-structure Conditions on Clitics", *Journal of Linguistic Research*, 2.

CHOMSKY, N. (1986 a): *Knowledge of Language: Its Nature, Origin and Use*, Praeger, New York.

— (1986 b): *Barriers*, The MIT Press, Cambridge, Massachusets.

EMONDS, J. (1976): *A Transformational Approach to English Syntax*, Academic Press, New York.

EPSTEIN, S. (1986): "The Local Binding Condition and LF Chains", *Linguistic Inquiry*, 12.

KAYNE, R. (1975): *French Syntax: The Transformational Cycle*, The MIT Press, Cambridge, Massachusets.

— (1989): "Null Subjects and Clitic Climbing", *The Null Subject Parameter*, O. Jaeggli i K. Safir (eds.), Kluwer, Dordrecht.

LASNIK, H. (1985): "Illicit NP Movement: Locality Conditions on Chains", *Linguistic Inquiry*, 16.

RIZZI, L. (1982): *Issues in Italian Syntax*, Foris, Dordrecht.

— (1986): "On Chain Formation", *Syntax and Semantics*, 19, H. Borer (ed.) Academic Press, New York.

JAUME SOLÀ I PUJOLS

SOBRE LA PARTÍCULA *RAI* I ELS TÒPICS*

Amb aquest treball voldria acomplir dos objectius:

– Aportar nous elements empírics i descriptius a la caracterització de la partícula *rai* dels dialectes catalans del Principat, que potser no s'han tingut prou en compte en estudis anteriors.

– Posar aquesta descripció al servei d'una teoria sobre els *tòpics* oracionals. En aquest darrer aspecte, em mouré dins el model Recció i Lligam (RL) de la gramàtica generativa, si bé la formulació teòrica que presentaré serà fàcilment adaptable a d'altres models.

Els estudis sobre aquesta partícula[1] han partit generalment de la idea que es tracta d'una partícula *predicativa*, i sempre s'ha posat molt d'èmfasi en el seu caràcter excepcional, ja que, segons aquesta concepció, es tractaria d'un cas de predicat principal d'una oració sense cap nucli inflexionat (és a dir, sense verb principal ni auxiliar). Així, (1a), essent una paràfrasi (aproximada) de (1b), també tindria una estructura oracional com (1b):

(1) a. Tu rai!
b. Tu no tens problemes / Tu no has de patir-hi / Tu pots estar tranquil.

Aquesta anàlisi és difícil de sostenir. A més, en part dels dialectes que tenen aquesta partícula, *rai* té un altre ús que encara s'allunya més d'aquesta concepció.

* Aquest treball ha estat possible gràcies a la beca de Formació d'Investigadors concedida per la Universitat Autònoma de Barcelona.

(1) P. Fabra (1985: 107); M. T. Espinal (1980, 1985 i 1986).

1. EL "SUBJECTE" DE *RAI*

Si *rai* fos un element predicatiu equiparable a un sintagma verbal, hauria de tenir un subjecte (sintagma nominal), que a (1a) seria el pronom *"tu"*. Ara bé, el sintagma que precedeix *rai* no és necessàriament un sintagma nominal (Exs.: *Amb aquest rai!*, *Aquí rai!*, *Si ve rai!*). Espinal (1980), quan sosté que *rai* comporta una estructura oracional[2], ha de postular que hi ha un subjecte nul, semblant als subjectes nuls de llengües com el català: el pronom nul *pro* del model Recció i Lligam (RL):

(2) a. $[_{SN}$ tu $]$ $[_{SV}$ rai $]$
b. Aquí $[_{SN}$ pro $]$ $[_{SV}$ rai $]$

A banda del problema teòric que suposa, dins RL, admetre un subjecte nul no identificat per la concordança verbal, aquesta anàlisi planteja un problema distribucional seriós: la construcció amb *rai* és admissible quan la partícula va precedida d'un (i només un[3]) sintagma, sigui nominal o no:

(3) a. $[_{SN}$ En Pere] rai!
b. $[_{SP}$ Amb ell] rai!
c. $[_{SA}$ Ric] rai (ho és prou).

Aquest sintagma no pot ser nul:

(4) **pro* rai!

Si fos els cas que aquestes construccions sempre requerissin subjecte (ple o nul), a (3) el SN *En Pere* estaria fent dues funcions: la de subjecte i la de sintagma no nul que exigeixen aquestes construccions. Aquesta solapació de funcions fa sospitar que és totalment *ad hoc* de postular que ha d'haver un SN subjecte en aquestes construccions i, per tant, que la teoria de l'estructura oracional amb *rai* és inadequada.

Els exemples següents suggereixen que els sintagmes que precedeixen *rai* són els mateixos que poden aparèixer com a tòpic o tema en una oració "normal". Entre els tòpics, hi ha:

– Tòpics d'arguments i predicats (represos amb pronom feble, concordança o repetició del verb -(5i)-):

(5) a. Subjecte - *En Joan* rai! / *En Joan*, aprovarà.
b. Compl. Dir. - *A tu* rai! / *A tu*, no *et* molestaran.

(2) En els dos darrers treballs arriba a una conclusió diferent, que considerarem més endavant.
(3) Dos sintagmes no són possibles. Exemples com el següent:

(i) *En Pere, això rai!*

només són possibles si fem una pausa forta després de *En Pere*, mentre que això i *rai* han de formar una unitat prosòdica intrencable perquè la construcció sigui acceptable.

c. Compl. Ind. - *A tu* rai! / *A tu*, no *t'*ho prendran.
d. Partitiu - *(De) feina* rai! / *(De) feina, en* tinc molta.
- *(De) gent* rai! / *(De) gent, en* ve molta.
e. Predicatiu - *(De) fort* rai! / *(De) fort, ho/n'* és molt. / *ho* sembla molt.
- *(De) valent* rai! *(De) valent*, l'*hi/en* trobem molt.

Compl. de règim:

f. *Amb ell* rai! / *Amb ell, hi* podem parlar sempre.
g. *De tu* rai! / *De tu*, no *en* diuen mal.
h. *A casa* rai! / *A casa, hi* podem anar ara mateix.

Verb:

i. *Menjar* rai! / *Menjar, menjarem* de tot.

– Tòpics "circumstancials" no represos amb pronom feble:

(6) a. Instrument - *Amb un trepant* rai! / *Amb un trepant*, hi ha poca feina.
b. Manera - *Així* rai! / *Així*, ho pot fer tothom.
c. Temps - *Demà* rai! / *Demà*, les botigues són obertes.
- *Quan vingui* rai! / *Quan vingui*, ens ajudarà.
d. Lloc - *Aquí* rai! / *Aquí*, no ens vigilen.
e. Causa - *Per això* rai! / *Per això*, no et renyaran.
- *Perquè plogui* rai!/*Perquè plogui*, no has de parar de treballar-hi.
f. Destinació - *Per (a) ella* rai! *Per (a) ella*, hi ha una plaça.
g. Finalitat - *Perquè vingui* rai! / *Perquè vingui*, només li hem de trucar.

Condició i afins:

h. *Si no plou* rai! / *Si no plou*, hi podrem anar.
i. *Si plogués* rai! / *Si plogués*, no hauríem de regar.
j. *Amb ell* rai! / *Amb ell*, estic més tranquil.
k. *Sense ell* rai! / *Sense ell*, podem fer la feina igualment.
l. *Treballant* rai! / *Treballant*, no ha de patir pels diners.
m. *Valent com ets* rai! / *Valent com ets*, el pots aixecar amb una mà.

2. LA CONSTRUCCIÓ EXCLAMATIVA I L'ENUNCIATIVA AMB *RAI*

Els exemples amb *rai* que hem vist fins ara (i que són els que s'han estudiat més) tenen clarament un caràcter exclamatiu. Comparem l'entonació de (7a) amb la de (7b i c): clarament, l'entonació de la construcció amb *rai* és igual o molt similar a l'exclamativa de (7c), i no pas a l'assertiva de (7b):

(7) a. En Pere rai!
b. En Pere ve.
c. Quin peix més gros! / És prou ben alt! (em pensava que era més baix).

Els exemples de (7) tenen tots el mateix patró accentual (bi-iàmbic), de manera que les diferències i similituds d'entonació no poden ser degudes a possibles necessitats d'adaptació del patró entonacional al patró accentual.

Hi ha, però, almenys en part dels dialectes del Principat, una construcció amb *rai* que no comporta exclamació, exemplificada a (8):

(8) En Pere rai, ho aprovarà tot.

(8) té exactament la mateixa entonació que (9):

(9) En Pere Plans ho aprovarà tot.

D'altra banda, el fragment *En Pere rai* de (8) té una entonació clarament diferent de la de (7a) o la de (10), que considerarem més avall, i que és també exclamativa (l'entonació, fins a *rai*, és la mateixa que la de (7a), mentre que el fragment iniciat amb *que* té una entonació descendent quasi assertiva:

(10) En Pere rai, que ho aprovarà tot!

3. LES CONSTRUCCIONS EXCLAMATIVES

Les construccions exclamatives, en molts casos, són construccions sintàcticament defectives, en un sentit que precisarem tot seguit. Considerem els exemples de (11) i els de (12) (pronuncieu els de (12) amb entonació no exclamativa):

(11) a. Quina tia!
b. Està més bona!
c. És prou intel.ligent!

(12) a. Quina tia (ha vingut)?
b. Està més bona (que l'altra).
c. És prou intel.ligent (per espavilar-se soleta).

Els exemples de (12), llegits sense la part entre parèntesis, poden significar, en un context lingüístic adequat, el mateix que llegits amb el parèntesi. Podríem dir, doncs, que en els exemples de (12) hi ha el·lipsi, sigui quina sigui l'anàlisi sintàctica que fem d'aquesta el.lipsi. Els elements el·líptics són interpretables només si hi ha un context *lingüístic* que permet de "reconstruir-los" (Ex.: "- Ha vingut la tia que t'agrada tant. - Quina tia (*ha vingut*)?"). Sense aquest context *lingüístic*, els exemples de (12) -sense la part entre parèntesis- són ininterpretables.

En algun sentit, doncs, podríem dir que els exemples de (12), amb parèntesi o sense, són construccions "completes". Els exemples de (11) són ben diferents:

–D'una banda, no és sempre possible de completar-los: no hi ha una part "el·líptica" recuperable pel context lingüístic precedent[4]. Si als exemples de (11) hi afegim la part entre parèntesis de (12), canvien de sentit. I és evident que:
–El sentit dels exemples de (11) és completament diferent dels de (12): (11a) no és una pregunta com ho és (12a), (11b) no és un comparatiu de superioritat com ho és (12b), i (11c) no expressa "suficiència per a" com (12c).

En un sentit diacrònic, podríem dir que les construccions de (11) deriven de les de (12): una estratègia de les llengües per a obtenir construccions exclamatives seria utilitzar construccions defectives (sintagmes interrogatius sense la resta de l'oració, construccions comparatives sense terme de comparació, etc.). Com que el caràcter defectiu les fa ininterpretables en el seu sentit originari, adquireixen una nova interpretació. Veurem tot seguit que això és el que ha passat amb el *rai* exclamatiu.

4. QUINA ÉS LA CONSTRUCCIÓ "BÀSICA" AMB *RAI*

Suposem que la construcció bàsica amb *rai* és la que hem exemplificat a (8). Si en voleu més exemples, preneu tots els exemples de tòpics de (5) i (6) (els que van a continuació de "/") i afegiu-hi *rai* després del tòpic. Aquesta construcció s'ajusta sempre al patró:

(13) Tòpic + *rai* + Oració

(4) (11b) es pot completar amb un terme de comparació que sigui un clixé: "Està més bona *que Déu! que un tren!*". No és, en tot cas, un element recuperable del context lingüístic, i es tracta d'una expressió semàntic ament opaca, ja que és una mena d'hipèrbole metafòrica.

En aquesta construcció, *rai* és una mena d'enclític del tòpic: *tòpic* + *rai* s'han de pronunciar com una unitat fonològica, i no és possible de fer una pausa que els separi.

La interpretació de (13) és (14):

(14) "Pel que fa a *Tòpic*, és ben segur que *Oració*"

Exemples:

(15) a. En Joan *rai*, (no) aprovarà = "Pel que fa a en Joan, és ben segur que (no) aprovarà (pel que fa als altres, ja no n'estic tan segur).".
b. Amb aquest cotxe *rai*, no hi arribarem = "Si és amb aquest cotxe, és ben segur que no hi arribarem (amb un altre, encara ho podríem provar)."[5]

Considerem ara les construccions exclamatives amb *rai*. És fàcil de comprovar que tenen aproximadament les mateixes característiques que les construccions exclamatives que hem considerat més amunt:

– En la construcció exclamativa amb *rai* no hi ha un element el·líptic recuperable pel context lingüístic. Tot i el caràcter defectiu que aquesta construcció té respecte al *rai* no exclamatiu, no cal que el context precedent ens permeti de recuperar l'oració que comporta el *rai* no exclamatiu.

– El sentit de les construccions amb *rai* exclamatives és diferent del de les assertives. Considerem (16) i (17):

(16) a. Si només té un refredat rai!
b. Si té un càncer de cervell rai!
(17) a. Si només té un refredat rai, es curarà aviat.
b. Si té un càncer de cervell rai, no hi ha esperances.

La interpretació de (17) no implica cap actitud per part del parlant: està expressant que si es donen unes circumstàncies (tenir només un refredat, tenir càncer de cervell) és segur que se'n donaran unes altres (es curarà, es morirà).

Les construccions de (16) tenen una interpretació ben diferent. Totes dues impliquen que el parlant està content que es produeixin uns fets, que facilitaran les coses. Així, mentre (16a) no ens sobta gens, (16b) resulta estranya: només la pot proferir algú que desitgi la mort de la persona en qüestió, o algú que consideri que tenir un càncer al cervell és una sort, o alguna cosa semblant.

Així, en contrast amb (13)/(14), el patró sintàctic i interpretatiu de les construccions amb *rai* exclamatiu seria (18a i b), respectivament:

(5) Una construcció amb una interpretació molt semblant és la del castellà "Lo que es *Tòpic Oració* ". Exs.: *Lo que es Juan, (no) aprobará. Lo que es con este coche, no llegaremos.*

(18) a. Tòpic + *rai!*
b. Pel que fa a *Tòpic*, estic content/tranquil/segur que tot va bé.

Les construccions exclamatives amb *rai*, doncs, derivarien, històricament, de les construccions assertives, de les quals serien una variant sintàcticament defectiva: hi falta la resta de l'oració, de manera paral·lela al que passa amb les exclamatives com (11a). Com en el cas de les exclamatives de (11), la interpretació comporta una actitud emocional del parlant (admiració, sorpresa, etc. en el cas de (11); satisfacció o confiança en el cas que estudiem).

Potser no tots els parlants (del Principat) comparteixen aquest ús no exclamatiu de *rai*, i a alguns els sobti que es pugui fer servir en un sentit que no implica satisfacció, com el de (17b) o de (19), on l'actitud del parlant pot ser perfectament de disgust o escepticisme:

(19) a. Amb aquest cotxe rai, no podem anar a Dinamarca.
b. Amb aquest ximple rai, no s'hi casarà pas.
c. Investigant rai, no et faràs mai ric.
d. La beca, a mi rai, no me la donen.

El *rai* exclamatiu sempre comporta una actitud de confiança o satisfacció per part del parlant. Només conec un contraexemple aparent, que segurament caldria tractar com a expressió feta: *Malament rai!* (= "No hi ha res a fer", "Hi ha poques esperances"). De fet, és una expressió amb entonació no necessàriament exclamativa, compatible amb un tòpic amb *rai*, com veiem a (20), que, a banda del seu caràcter cacofònic, és una construcció ben formada:

(20) Si té càncer rai, malament rai.

El fet que tradicionalment només s'hagi estudiat el *rai* exclamatiu, sense, d'altra banda, fer explícit que ho és, crec que ha propiciat especulacions fora de lloc sobre el caràcter predicatiu d'aquesta partícula. És clar que té un caràcter predicatiu, però no constitueix un predicat principal d'una oració: en el cas del *rai* no exclamatiu, perquè només és un emfasitzador del tòpic (que predica, indirectament, la idea de "seguretat" de l'oració principal); en el cas del *rai* exclamatiu, la solució a la seva estructura i interpretació crec que ha de passar per la solució al problema de l'estructura i interpretació de les exclamatives defectives en general: són construccions que no són estructuralment completes ni tenen una part el·líptica recuperable pel context, i que tanmateix tenen un sentit ben definit (que generalment incorpora una càrrega emotiva del parlant).

Una altra prova que la construcció Sintagma Nominal + *rai* no és una oració és que no pot aparèixer subordinada, si no és amb verbs del tipus *dir*:

(21) a. *No crec que tu rai! / *Sospito que tu rai![6]
b. Ha dit que tu rai!

El contrast de (21) es repeteix a (22):

(22) a. *No crec que quina tiarra! / *Sospito que quina tiarra!
b. Ha dit que quina tiarra!

Els verbs del tipus *dir* són aquells que permeten una subordinada amb característiques d'oració principal, per exemple amb un interrogatiu intern que coocorre amb la partícula complementitzadora *que*:

(23) a. *Sospito que qui vindrà.
b. Ha dit que qui vindrà.

Com argumenta Plann (1982), les construccions com (23b) serien una mena de variants de l'estil directe (*Ha dit: Qui vindrà?*), ja que els verbs que la permeten (*dir, exclamar, mormolar*, etc.) són aquells que permeten l'estil directe. Es podria dir el mateix de (21b) i (22b).

En contrast, el *rai* no exclamatiu no té cap problema amb la subordinació, ni tan sols amb subjuntiu:

(24) a. No crec que tu rai tinguis problemes amb l'examen.
b. He decidit que tu rai ja t'espavilaràs!

El que esperaríem és que el *rai* no exclamatiu no tingui més restriccions que les que tenen els tòpics: com que és, segons postulem, un constituent del mateix tòpic (que li dóna un caràcter emfàtic) la sintaxi de l'oració no ha de ser, en principi, sensible a l'estructura interna del tòpic, ni, doncs, a la presència de *rai*. Fins allà on sé veure, els fets són així:

- Els tòpics amb *rai* poden coocórrer lliurement amb altres tòpics:

(25) a. *Tu rai els exàmens* els aproves.
b. *Els exàmens tu rai* els aproves.

- Els tòpics amb *rai* poden aparèixer en els mateixos contextos que els altres tòpics: en una oració superordinada -(26a i b)-, a l'esquerra d'un interrogatiu -(26c i d)-, i a la dreta del *que* subordinant -(26d i e)-:

(6) Els exemples de (21a) són acceptables com a expressions interrompudes:

(i) No crec que tu rai... (hi tinguis problemes
(ii) Ha decidit que tu rai... (no tens cap possibilitat)

El *rai* exclamatiu no és una expressió interrompuda: no té l'entonació suspesa d'interrupció, ni es pot dir que hi manqui la part suspesa d'aquestes expressions.

(26) a. *A en Joan (rai)* em sembla que no l'enxamparan.
b. *Aquest problema (rai)* conec algú que ens el pot resoldre.
c. *A en Joan (rai)* com vols que el suspenguin?[7]
d. Ha dit que *en Joan (rai)* per què s'ha d'examinar?
e. Ha dit que *per això (rai)* no hi has de patir.

.....

Pel que fa al *rai* exclamatiu, pot anar seguit d'una oració dislocada encapçalada per *que*:

(27) a. Tu rai, que no treballes!
b. Aquí rai, que hi fa bo!
c. Si ve rai, que no haurem de fer la feina nosaltres!

Sembla que aquesta cua dislocada té un cert paral·lelisme amb les oracions explicatives col·loquials amb *que*:[8]

(28) No vindré, que estic cansat.

A (28), la subordinada "explica" perquè "no vindré". A (27), "explica" perquè el parlant "se sent confiat / tranquil pel que fa a tu / aquí / si ve". Podríem concloure, doncs, que aquesta cua no "enriqueix" l'estructura de les construccions amb *rai* exclamatiu, ja que només és un adjunt no inserit *dins* la construcció. El *rai* exclamatiu, com d'altres construccions exclamatives defectives, té una estructura (aparentment) molt simple.

.....

Espinal, en els dos darrers treballs esmentats, conclou que el *rai* exclamatiu (que és, tàcitament, l'únic que estudia) és un connector, que enllaça un sintagma amb el context pragmàtic. Em sembla una proposta poc clara en dos sentits:

– Normalment els connectors "connecten" (amb el context) proposicions, i no pas sintagmes no proposicionals com els que apareixen amb el *rai* exclamatiu.

– El tipus de connexió que s'estableix entre una expressió amb *rai* i el context (pragmàtic) té lloc en molts d'altres casos, sense que calgui fer-ne una caracterització especial. Així, expressions com "Per en Pere no hi pateixis!" o "Tot va bé" sovint han de connectar, per ser interpretables, amb un context que ens aclareixi "en quin sentit no cal patir-hi / tot va bé".

(7) Notem que a (26c i d) les interrogacions són retòriques: són sinònimes de "no el suspendran"/ "no s'ha d'examinar". Aquesta és l'única possibilitat perquè el patró interpretatiu (14) sigui aplicable. Tanmateix, siguin retòriques o no, les construccions són estructuralment interrogatives.

(8) (27a i b) podrien semblar relatives explicatives, que tindrien com a antecedent "Tu"/"aquí". Tanmateix (27c) no permet aquesta anàlisi, ni tampoc el següent exemple:

(i) El sopar rai, que tenim entrepans!

És a dir, les construccions exclamatives amb *rai* tenen un sentit "complet" com les construccions exclamatives i no exclamatives en general: el fet que en molts casos el context ajudi a precisar-ne el sentit no les fa essencialment diferents de bona part de les oracions que el parlant profereix, que sovint comporten una connexió amb el context.

5. EL *RAI* COM A CRITERI DE DEFINICIÓ DE TÒPIC

Hi ha llengües que marquen el constituent tòpic amb una partícula (per exemple, el japonès). En català, no hi ha una tal partícula que marqui tots els tòpics. Tanmateix, si el que hem dit fins ara és plausible, sí que és cert que tots els tòpics poden anar marcats amb *rai* (quan els volem donar un caràcter emfàtic). Així, *rai* pot ser un criteri per delimitar què és un tòpic. Els següents exemples ens mostrarien que els constituents que no poden anar amb *rai* no són tòpics:

(29) a. *Generalment rai, no plou.
b. *Ràpidament rai, la cosa es va arreglar.
c. *Intel·ligentment rai, en Joan va callar.
d. *Entusiasmat rai, va cantar molt bé.
e. *Francament rai, ho trobo molt bé.

A (29) hi tenim adverbis que prediquen de l'Oració -(a), (b)-, adverbis i adjectius que prediquen del subjecte -(c), (d) -, o adverbis d'interpretació disjunta, que prediquen del parlant -(d)-.[9]

De fet, el patró interpretatiu (13) és inaplicable a aquests exemples (per ex., la paràfrasi 'Pel que fa a ràpidament, és segur que la cosa es va arreglar', és tan anòmala com (29b)), cosa que fa pensar que l'anomalia de (29) és semàntica i no sintàctica. Tanmateix, crec que allò que diferencia els tòpics d'aquest tipus d'adverbis ha de ser també alguna característica semàntica, ja que, en termes sintàctics, sembla que els adverbis de (29) ocupen la mateixa posició estructural d'adjunts que els tòpics, si atenem a la seva posició relativa, que és intercanviable:

(30) a. Francament, a mi, generalment, això, no m'afecta.
b. Això, francament, a mi, generalment, no m'afecta.
c. Generalment, això, a mi, francament, no m'afecta.

El caràcter parentètic també és possible tant amb tòpics com amb adverbis d'aquest tipus: els exemples (b) de (31), (32) (33), (34) i (35) són paral·lels en acceptabilitat, en el sentit que són una mica més forçats que els exemples (a) (cal marcar bé l'entonació de parèntesi perquè siguin acceptables, tret potser del cas de (31b)):

(9) V. Espinal (1985) per a una caracterització d'aquests adverbis.

(31) a. Ràpidament, va parar de ploure.
b. Va parar, ràpidament, de ploure.
(32) a. Intel·ligentment, no en parla amb tothom.
b. No en parla, intel.ligentment, amb tothom.
(33) a. Emocionat, es va posar a cantar.
b. Es va posar, emocionat, a cantar.
(34) a. Francament, no en parlo amb tothom.
b. No en parlo, francament, amb tothom.
(35) a. D'això, no en parlo amb tothom.
b. No en parlo, d'això, amb tothom.

Els exemples (a), que serien els menys marcats (és a dir, els més usuals), serien segurament casos d'adjunció a Oració (Sintagma COMP en el model RL).

En conclusió, els tòpics serien una classe semàntica (una subclasse de la classe sintàctica dels adjunts a Oració i parentètics), que tindria, entre altres característiques, la possibilitat d'admetre, en català, la partícula emfàtica *rai*.

Sembla que la característica semàntica que diferencia els tòpics dels adverbis predicatius és que els tòpics no són predicatius. En el cas dels tòpics que lliguen un argument (els que són represos per pronom feble), tampoc són arguments per ells mateixos: l'argument seria el pronom feble o, en alguns models teòrics, la categoria buida associada amb el pronom feble. Si no són arguments ni predicats, què són?

Considerar-los operadors és poc plausible, ja que els operadors tenen una distribució i unes característiques molt diferents de la dels tòpics:

– El seu abast és sempre per sota dels tòpics. A (36) considerem els operadors interrogatiu i focus (TOP= tòpic; OP= operador):

(36) a. [[$_{TOP}$ a tu] [[$_{OP}$ què$_i$] t'han dit t$_i$]] ?
b. [[$_{TOP}$ a mi] [[$_{OP}$ DE TU$_i$] em parla t$_i$]] !

– Els tòpics, en el model RL, es generen directament al seu lloc, mentre els operadors es mouen des de la seva posició bàsica (argumental o predicativa). Per això els tòpics no obeeixen la subjacència i altres restriccions de localitat (l'ECP), mentre els operadors sí:

(37) a. [$_{TOP}$ Aquest llibre] conec la persona que l'ha llegit.
b. *[$_{OP}$ Quin llibre$_i$] coneixes la persona que ha llegit t$_i$?
(38) a. [$_{TOP}$ En aquest país] no sabem quin govern tenen.
b. *[$_{OP}$ On$_i$] no saps quin govern tenen t$_i$?

Si els tòpics no són operadors, ni arguments, ni predicats, sembla raonable de considerar-los una entitat a part. Podríem establir la següent jerarquia estructural:

– Arguments i predicats principals: són els que, en una oració, tenen menys abast i han de ser germans, cada argument amb el seu predicat, biunívocament, si l'estructura és binària. En el model RL, incorporant la hipòtesi de Koopman & Sportiche (1988), el seu abast màxim és el SV (o SX, si el predicat no és verbal, on X= A, N, P).

– Operadors: tenen abast sobre el nucli proposicional de l'oració (és a dir, els arguments i predicats principals). En el model RL, el seu abast màxim no ultrapassa SCOMP.

– Tòpics: tenen abast sobre els dos anteriors: en el model RL, tenen abast per damunt del SCOMP.

Els predicats no principals tenen un abast que depèn del sintagma de què prediquen (SV, Oració, etc.).

Tòpics i operadors serien doncs elements en distribució complementària: tots dos comparteixen el fet de tenir abast sobre el nucli proposicional de l'oració, però els tòpics sempre tenen abast sobre els operadors.[10]

Hi ha una certa tradició teòrica de considerar els tòpics com a elements extraoracionals, més enllà de l'abast de la sintaxi. Em sembla, tanmateix, que és una arbitrarietat excloure'ls de l'anàlisi sintàctica, ja que tenen una importància estructural i interpretativa innegable: no podem dir que dues construccions com les de (39) siguin equivalents, ni estructuralment ni interpretativament:

(39) a. No he vist en Joan.
b. En Joan, no l'he vist.

Si realment hem d'acceptar que els tòpics tenen entitat sintàctica, crec que cal donar-ne una definició sintàctica precisa. La jerarquia predicat-argument / operador/ tòpic pot ser una aproximació a aquesta definició. D'altra banda, si ens volem comprometre a donar una projecció semàntica a cada entitat sintàctica, seria interessant de definir quina és la contribució semàntica de cadascun dels elements de la jerarquia.

Com a primera aproximació, la idea seria la següent:

– Els tòpics defineixen el domini d'elements que l'interlocutor ha de tenir presents per poder entendre el missatge. Poden ser nuls quan el context lingüístic o pragmàtic ja posa l'interlocutor en situació.

– Els operadors (incloent-hi el focus o rema) defineixen el tipus d'interacció que el parlant vol amb l'interlocutor (pregunta en el cas dels interrogatius, informació nova en el cas del focus / rema, etc.). Sempre han de ser presents en una oració ben formada: si més no el focus / rema.

(10) Cal remarcar que el concepte d'operador no és igual al de quantificador: un tòpic de temps, per exemple, seria versemblantment un quantificador, però no un operador. Un focus, com el que hem vist a (36b), és un operador, però no un quantificador.

– El nucli predicat / arguments defineix quina relació predicativa hi ha entre els elements anteriors: aquest nucli pot ser absent en construccions el·líptiques o exclamatives.

Els quantificadors (com ara existencials i universals) serien elements que necessiten tenir abast sobre el nucli proposicional: aquest abast el poden aconseguir com a tòpics o com a focus:

(40) a. *A algun professor* li han presentat *tots els alumnes.*
b. *Tots els alumnes* els han presentat *a algun professor.*

Als exemples anteriors, el quantificador de l'esquerra està topicalitzat, mentre el de la dreta és el focus o rema.[11] Aquesta visió dels fets apuntaria a la idea que hi ha un sol tipus d'operador bàsic: el de focus. Així:

- Els interrogatius serien obligatòriament focus, per tant sempre operadors.
- Els quantificadors serien obligatòriament focus o tòpics, ja que necessiten abast sobre l'oració per tal de ser interpretats.[12]
- Els sintagmes no quantificats ni interrogatius serien opcionalment focus i, de fet, si la diferenciació tòpic / focus és exhaustiva, també serien obligatòriament o focus o tòpic.

Totes aquestes qüestions requereixen un tractament molt més aprofundit, que no emprendré aquí. Penso, però, que seria interessant d'explorar aquestes possibilitats teòriques.

Jaume Solà i Pujols
Universitat Autònoma de Barcelona

(11) En el model RL es postula, per raons que no presentaré aquí, que els quantificadors de la dreta de (40), en un nivell abstracte de representació, apareixen moguts a una posició on tenen abast sobre l'oració (v. May (1985), Hornstein (1984)).

Aquesta posició és de menys abast que la del tòpic: per això les lectures quantificacionals dels dos exemples són inverses.

(12) Caldria matisar que els tòpics tenen possiblement un abast que es defineix diferentment de l'abast dels operadors: es tractaria de la lectura d'abast en paral·lel. V. Hornstein (1984).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ESPINAL, M.T. (1980): "'Tu rai!'. Observacions sobre un mot frase anafòric", *Els Marges*, 18/19, 102-108.

— (1985): *Anàlisis interpretatives i teoria lingüística*, Tesi doctoral, U.A.B.

— (1986): "Els mots connectors: entorn de *rai*", *Els Marges*, 35, 21-42.

FABRA, P. (1956): *Gramàtica catalana*, Teide, Barcelona

HORNSTEIN, N. (1984): *Logic as Grammar. An Approach to Meaning in Natural Language*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

KOOPMAN, H. & D. SPORTICHE (1988) *Subjects*, ms, near final draft, UCLA.

MAY, R. (1985) *Logical Form. Its Structure and Derivation*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

PLANN, S. (1982) "Indirect Questions in Spanish", *Linguistic Inquiry*, 13. 2, 297-312.

MARIA TERESA ESPINAL

PROCESSAMENT D'INFORMACIÓ AMBIGUA

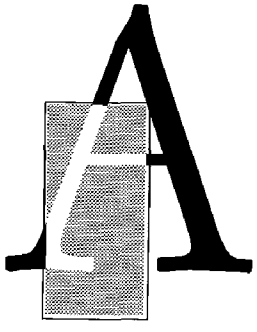

Aquest article és un intent de donar una explicació al fenomen de la neutralització que sofreixen certes estructures adverbials ambigües quan s'assoleix l'etapa de processament dels enunciats corresponents, neutralització que cal entendre com la desaparició d'una determinada ambigüitat en el moment en què es construeix i es modifica la representació que del món tenen els individus. La discussió de les dades permetrà de justificar com, a partir del nivell de representació de la Forma Lògica (FL), a partir de la suposició d'una memòria conceptual i enciclopèdica i de relacions entre unitats lèxiques i conceptes, i a partir de la intervenció d'uns determinats principis pragmàtics, es pot explicar el processament d'informació ambigua.

Observeu en primer lloc l'ambigüitat lingüística que presenten en castellà i en català les oracions en què l'adverbi de mode que contenen pot tenir una lectura com a operador de predicat i una segona lectura com a operador proposicional (cas en què simultàniament és predicat del subjecte de l'oració). Hom il·lustra aquest fenomen als exemples d'(1) i (2):

(1) Mario Conde controla el Banesto eficazmente.
(2) El Govern espanyol prudentment ha desestimat la finca de Cabañeros com a camp de tir de l'exèrcit.

Ambdues oracions es poden associar amb dos tipus de FLs que són instruccions per a dos tipus no coincidents de formes proposicionals (FPs). Podem parafrasejar aquestes FPs de la forma que segueix:

(3) a. Mario Conde controla el Banesto de modo eficaz.
b. Eficazmente tiene lugar el hecho de que Mario Conde controle el Banesto y Mario Conde es eficaz en dicho control.

(4) a. El Govern espanyol ha desestimat la finca de Cabañeros com a camp de tir de l'exèrcit de manera prudent.
b. Prudentment s'ha esdevingut el fet que el Govern espanyol ha desestimat la finca de Cabañeros com a camp de tir de l'exèrcit i el Govern espanyol ha estat prudent en aquesta desestimació.

Noteu que, en relació amb les dues lectures semàntiques que podem derivar del nivell de representació de la FL, (3b) i (4b) impliquen (3a) i (4a), però a l'inrevés la relació d'implicació no es compleix; d'aquí que, en igualtat de condicions contextuals, la lectura d'operador proposicional i predicat del subjecte sigui normalment menys accessible i menys pertinent que no l'altra (cf. Espinal (1987b)).

Tanmateix, el problema que aquí voldria discutir es presenta en relació amb estructures adverbials negatives, és a dir, amb oracions en què coapareixen un adverbi de mode que es pot orientar cap al subjecte i l'adverbi *no* (cf. Espinal (1986, 1987a)); són construccions que presenten una doble ambigüitat: l'ambigüitat lingüística suara esmentada i, a més a més, una ambigüitat lògica determinada per l'abast relatiu entre l'operador negatiu i l'altre adverbi concebut com a operador proposicional. Ara, allò que resulta més interessant és que, en l'estadi de processament dels enunciats corresponents, la diferència entre la lectura Neg. + Op. de Predicat i la lectura Neg. + Op. Proposicional es neutralitza, en el sentit que els parlants natius, respecte a exemples com els de (5a) i (6a), sembla que facin correspondre la lectura de (5b) i de (6b) amb la de (5c) i (6c) respectivament.

(5) a. El Presidente Reagan no mantenía su posición en la IDE juiciosamente.
b. El Presidente Reagan no mantenía su posición en la IDE de modo juicioso.
c. El Presidente Reagan no era juicioso cuando mantenía su posición en la IDE.
(6) a. El Cardenal Obando no actuà de mitjancer entre els sandinistes i la 'contra' desinteressadament.
b. El Cardenal Obando no actuà de mitjancer entre els sandinistes i la 'contra' de forma desinteressada.
c. El Cardenal Obando no fou desinteressat quan actuà de mitjancer entre els sandinistes i la 'contra'.

Les frases que hem pogut estudiar indiquen específicament que el nivell de la FL (en què es representa formalment una determinada ambigüitat) i el nivell de representació en el qual s'aconsegueix la conceptualització d'una proposició són nivells diferents. A part d'aquesta hipòtesi, l'anàlisi lingüística d'oracions com les de (5a) i

(6a) també permet de justificar que el processament d'enunciats és el producte d'una relació entre esforç versat i efectes contextuals obtinguts.

Considerem aquests fets a través d'oracions que, en absència d'informació contextual, poden tenir qualsevol de les interpretacions esmentades. Per exemple:

(7) a. Luis no ha cogido el teléfono voluntariamente.
b. La nueva vicerrectora no omitió información intencionadamente.
(8) a. En Joan no contestà la pregunta assenyadament.
b. L'alcalde en funcions no actuà estúpidament.

Totes aquestes oracions són doblement ambigües. A part de l'ambigüitat lingüística ja comentada entre adverbis operadors de predicat i adverbis operadors proposicionals que prediquen del subjecte, presenten una segona ambigüitat que obre la possibilitat a una tercera lectura, més difícil d'obtenir i més marcada, segons la qual l'operador negatiu té com a àmbit més immediat l'operador proposicional.

Adoneu-vos en primer lloc que en absència d'informació contextual la primera lectura processada correspon a aquella en què l'adverbi acabat en *-ment* és un operador de predicat que queda sota l'abast de la negació.

(9) a. Luis no ha cogido el teléfono voluntariamente; lo ha cogido rutinariamente.
b. En Joan no contestà la pregunta assenyadament; sinó que la contestà a la babalà.

La següent lectura més immediatament accessible és aquella en què l'adverbi en *-ment* s'interpreta com a operador proposicional i té sota el seu domini l'operador negatiu. Fóra una lectura equivalent a:

(10) a. Luis voluntariamente no ha cogido el teléfono.
b. En Joan assenyadament no contestà la pregunta.

Noteu que, quan per la informació contextual o enciclopèdica sabem la veritat de *no p* (on *p* = proposició), aleshores la lectura pertinent és precisament la de l'adverbi com a operador proposicional predicat del subjecte que té un abast superior al de la negació. Vegem-ho a través dels exemples d'(11):

(11) a. Gorbachov no declinó la oferta de una cadena norteamericana de televisión inteligentemente.
b. Chomsky no renuncià a la visita a Managua deliberadament.

Finalment, resulta interessant d'aïllar una tercera lectura que correspon a aquella interpretació d'acord amb la qual l'operador negatiu té, com a abast immediat, l'operador proposicional i, per tant, es nega l'adverbi predicat del subjecte.

(12) a. Luis no ha cogido el teléfono voluntariamente, porque no ha tenido voluntad de cogerlo ≡ Luis inconsciente ha cogido el teléfono.
b. En Joan no contestà la pregunta assenyadament perquè no fou assenyat / no mostrà gens de seny en el moment de contestar-la ≡ En Joan contestà la pregunta irreflexiu.

Només quan disposem d'informació contextual per la qual considerem la veritat de *p*, com succeeix a (5) i (6) i també a (13), s'obre la possibilitat al fet que la negació modifiqui l'adverbi operador proposicional en el cas més marcat (com s'il·lustra a (14a)) o l'adverbi operador de predicat en la interpretació menys marcada (vegeu la lectura de (14b)).

(13) El comunisme a l'Est no ha fracassat deliberadament.
(14) a. El comunisme a l'Est no ha fracassat deliberadament, perquè no ha pres la deliberació de fracassar ≡ El comunisme a l'Est ha fracassat sense pretendre-ho.
b. El comunisme a l'Est no ha fracassat deliberadament, sinó que ha fracasat de forma casual.

Així, doncs, podem associar les oracions de (7) i (8) amb tres tipus de FLs que registren sintàcticament instruccions diferents sobre la seva interpretació (cf. Kempson (1988)). Heus-ne ací una possible representació:

(15) a. FL1 $[_O$ no$_i$ $[_O$ ... $[_{V''}$ t_i [... $_{V'}]$ Adv]]]
àmbit àmbit

b. FL2 $[_O$ Adv$_j$ $[_O$ no$_i$ $[_O$ ... t_i ... t_j]]]
àmbit àmbit

c. FL3 $[_O$ no$_i$ $[_O$ Adv$_j$ $[_O$ t_i $[_O$ ... t_i ... t_j]]]
àmbit àmbit

Noteu en primer lloc que, en el pas de l'estructura oracional de superfície a la FL, el moviment de l'operador negatiu a una posició adjunta a O és obligatori, per tal com les diverses estructures en què *no* apareix en posició preverbal s'interpreten com a casos de negació externa i, per tant, la negació pot recaure sobre el N" subjecte (e.g. *Luis no ha cogido el teléfono voluntariamente, quien lo ha cogido voluntariamente ha sido su hermano Andrés).* Ara, perquè *no* pugui modificar el N" subjecte ha de c-comandar aquest constituent i el Principi gramatical de C-comandament –postulat a la Gramàtica Generativa Transformacional– estableix que entre el nus que c-comanda i el nus c-comandat no hi hagi relació de dominància ni cap projecció màxima, com per exemple V" (cf. May (1985)). L'obligatorietat del moviment que s'ha representat a (15a) s'il·lustra a (16):

(16) a.

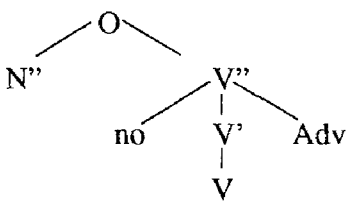

b.

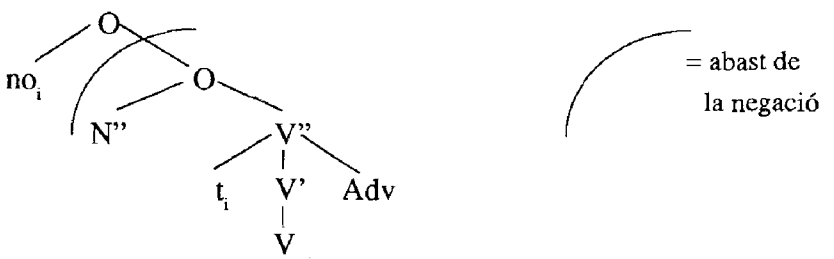

En segon lloc, advertiu que en aquest treball se segueix encara per un altre motiu el supòsit més clàssic de la Teoria de la Recció i el Lligam pel qual l'assignació d'àmbit és un tipus de moviment.[1] Un cop *no* s'ha traslladat a una posició adjunta des de la qual c-comanda tots els constituents que modifica, queda en una posició estructural superior a la de qualsevol altre possible operador adverbial que contingui l'estructura oracional. Suposem que aquest segon adverbi sigui un operador proposicional:

(17)

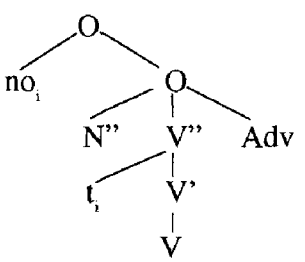

(1) S'ha de tenir present que en el marc de la Teoria de la Reacció i el Lligam de la Gramàtica Generativa Transformacional (cf. Chomsky (1981, 1986)) l'assignació d'àmbit no sempre té lloc per mitjà d'un tipus de moviment. Van Riemsdijk – Williams (1981), per exemple, suggereixen que l'àmbit s'indica per indexació i Williams (1986) defensa, en canvi, que l'assignació d'àmbit es concreta per mitjà d'una regla interpretativa (i no pas per índexs o per una regla de moviment).

Aquesta representació estructural paradoxalment sembla indicar que quan coapareixen *no* i [Adv, O] la interpretació no marcada fóra aquella en què l'operador negatiu tindria sota el seu abast l'operador proposicional. Tanmateix, la discussió dels exemples de (7) i (8) ha il·lustrat prou clarament que aquesta és la interpretació més marcada. És precisament per aquest motiu que sembla del tot imprescindible, en el pas de l'estructura oracional de superfície a la FL, el moviment del constituent Adv a una posició superior a la negació també adjunta a O. La sortida d'aquest moviment (vegeu (15b)) ja codifica de forma adequada les instruccions per a una correcta interpretació semàntica, és a dir, la relació jeràrquica entre un adverbi acabat en *-ment* operador proposicional i l'adverbi *no* operador proposicional.[2]

En tercer lloc, observeu que entre les tres lectures aïllades no hi ha paràfrasi o sinonímia gramatical, perquè en cada estructura l'àmbit relatiu entre els operadors és distint: Neg. + Op. de Predicat, Op. Proposicional + Neg., Neg. + Op. Proposicional; però, en canvi, té lloc una correspondència conceptual entre dues de les FLs al nivell de la FP. Certament, a partir de dues representacions semàntiques diferents (les corresponents a (15a) i a (15c)) és possible d'accedir a una mateixa estructura conceptual, ja que els parlants no sembla que distingeixin entre la interpretació corresponent a estructures amb *no* + complement de mode i *no* + complement predicatiu.

(18) a. Luis no ha cogido el teléfono de modo voluntario.
b. Luis no ha cogido el teléfono mostrando voluntad.
(19) a. En Joan no contestà la pregunta de forma assenyada.
b. En Joan no contestà la pregunta mostrant seny.

Resulta interessant d'adonar-se que cada una d'aquestes parelles d'oracions implica *p* (la proposició: *Luis ha cogido el teléfono, En Joan contestà la pregunta*), la qual cosa no impedeix que al nivell de representació del significat de la FL tinguem estructures clarament diferents (determinades per l'abast relatiu dels operadors). Advertiu també que en el moment de representar mentalment les FLs corresponents, els éssers humans –accedint possiblement a informació contextual o enciclopèdica– sembla que construeixen la mateixa FP (la mateixa representació mental dels fets), de manera que s'esdevé un procés de desambiguació purament postlingüístic en l'etapa de processament d'enunciats. Mirem com té lloc possiblement aquest procés de desambiguació.

Entre altres dades la informació enciclopèdica haurà d'oferir les relacions conceptuals de qualsevol concepte particular a què remeti una unitat lèxica particular, és a dir, informació enciclopèdica sobre la denotació d'aquest concepte (cf. Sperber - Wilson (1986), Carston (1987)). Així, per exemple, en relació amb una oració com la de (8a), que repetim a (20),

(20) En Joan no contestà la pregunta assenyadament

(2) En l'intent, en part, de simplificar al màxim el nombre de moviments necessaris per tal d'obtenir FLs ben formades i de limitar també al màxim el nombre de traces al nivell de representació de la FL, May (1985) al·ludeix a la possibilitat que una FL representi simultàniament diverses interpretacions amb àmbits distints. Certament, seguint May, a (17) *no* i Adv es c-comanden i es regeixen mútuament (atès que no hi ha cap projecció màxima entre ells), per tant, els dos operadors tenen el mateix domini de c-comandament (que és O', superior a O) i el mateix àmbit absolut. Segons aquest punt de vista en principi serien innecessaris els moviments recollits a (15b) i (15c) (que May anomenaria traduccions lògiques) per a representar explícitament els diferents àmbits relatius entre els operadors; però la necessitat de diferenciar entre FLs no marcades i FLs marcades sembla que mena a acceptar que l'assignació d'àmbit és un tipus de moviment.

convé que distingim entre informació estrictament lingüística sobre la unitat lèxica *assenyadament* i informació de tipus conceptual entorn d'aquesta peça lèxica. Entre la informació del primer tipus convé discernir alhora entre aquella que és idiosincràtica (fonològica, sintàctica o semàntica) de cada entrada lèxica i aquella que és general. Aquests aspectes s'il·lustren a (21) i a (22) respectivament:

(21) *informació lèxica*

"assenyat"

[/aseɲ át/
A
EXPERIMENTADOR
[20]]

(22) *regla de formació lèxica*

$$[_{A} \quad \underset{[+\,fem]}{X} \quad] \rightarrow [_{Adv} \quad [_{A} \; X \;] + \underset{[11]}{/ment/} \;]$$

Noteu que a (21) s'especifica la representació fonològica, la categoria sintàctica, el requisit semàntic que imposa sobre el paper temàtic del seu subjecte estructural i –mitjançant números– el que s'ha anomenat adreça conceptual, o sigui el concepte o conjunt de conceptes als quals remet una entrada lèxica particular com "assenyat". A (22) s'introdueix una possible formalització de la regla que permet de derivar adverbis acabats en *-ment* a partir de formes adjectivals.

D'altra banda, un determinat concepte com ASSENYAT (els números o les majúscules permeten de diferenciar els conceptes de les formes lèxiques) no sembla probable que es trobi aïllat en la ment dels individus, més aviat sembla raonable de sostenir que un concepte es relaciona amb altres, els quals constitueixen la informació enciclopèdica o les creences sobre la denotació d'aquest concepte. Pel que fa a l'exemple que ens ocupa, aquesta informació podria formular-se explícitament com a (23):

(23) *informació conceptual*

[20 (ASSENYAT)
HI HA UN x, TAL QUE x ÉS ASSENYAT
x ÉS ASSENYAT ≡ x TÉ SENY
[25]]

$$\left[\begin{array}{l} 25\ (\text{SENY}) \\ \text{EL SENY ÉS UNA } \left\{\begin{array}{c}\text{CAPACITAT}\\ \text{FACULTAT}\end{array}\right\} \text{ MENTAL} \\ \qquad\qquad\qquad [100] \qquad\quad [39] \\ \text{EL SENY ÉS UN ESTAT DE LA SANA RAÓ} \\ \qquad\qquad\qquad [42] \qquad\quad [53] \quad [28] \end{array}\right]$$

$$\left[\begin{array}{l} 11\ (\text{-MENT}) \\ \text{D'UNA } \left\{\begin{array}{c}\text{FORMA}\\ \text{MANERA}\end{array}\right\} \text{ P} \\ \qquad\qquad [68] \end{array}\right] \qquad [\text{P} = \text{vble. predicats}]$$

Ateses unes xarxes conceptuals com aquestes en qualitat d'informació accessible a la memòria del receptor, un principi pragmàtic com per exemple el Principi de la Pertinència (cf. Sperber - Wilson (1986)) pot explicar que l'oïdor esculli entre diverses lectures possibles quina és la més pertinent segons sigui el context, o bé pot caracteritzar com igualment pertinents, respecte a un context determinat, dues formes lògiques diferents.[3] Per il·lustrar-ho, suposem que el context de comprensió de l'enunciat expressat a (20) sigui el conjunt de proposicions contingudes a (24).

(24) a. En Joan té fama de desassenyat.
b. Els examinadors formularen una pregunta a en Joan.

En aquestes circumstàncies contextuals és altament probable que el receptor del missatge de (20) infereixi la implicació pragmàtica de (25) i, per tant, que seleccioni com a més pertinent la lectura Neg. + Op. Proposicional.

(25) En Joan no fou assenyat a contestar la pregunta formulada pels examinadors.

Si el context respecte al qual s'interpreta l'enunciat de (20) és el de (26), la lectura que se seleccionarà com a més pertinent serà més aviat la que mostra la seqüència d'operadors Neg. + Op. de Predicat i permetrà d'inferir la implicació contextual de (27).

(26) a. En Joan no té fama de desassenyat.
b. Els examinadors formularen una pregunta a en Joan.
(27) En Joan no contestà la pregunta formulada pels examinadors de forma assenyada.

En canvi, si el context accessible a (20) es concreta a les proposicions de (28), tenint en compte simplement el tipus i nombre d'implicacions pragmàtiques, les lectures Neg.

(3) Hom sosté que l'objectiu primordial de la comunicació i la cognició humanes és de transmetre i adquirir informació i com més pertinent millor, és a dir, els éssers humans aspiren a assolir –en el procés de comunicació– eficiència cognoscitiva, la qual cosa vol dir millorar el coneixement que del món tenen els individus amb el mínim de cost de processament. Heus ací algunes de les tesis principals de la Teoria de la Pertinència:

(1) Un enunciat P és pertinent en un context C si, i només si, la unió de P i C permet la deducció de conclusions que no es poden derivar ni de P ni de C sols.

(2) Sense tenir en compte altres factors, com més elevats siguin els efectes contextuals, més gran és la pertinència d'un determinat enunciat.

(3) Sense tenir en compte altres factors, com més gran sigui l'esforç de processament (que dependrà de la mida del context i de la complexitat lògica de la proposició processada), la pertinència de l'enunciat serà menor.

(4) La tasca de trobar el context de comprensió (i.e. d'identificar el conjunt de premisses que puguin combinar-se amb el contingut de l'enunciat i seguir certes regles d'inferència) requereix esforç: com menys accessible sigui un context (per la seva distribució a la memòria), farà falta més esforç per a accedir-hi i la pertinència de l'enunciat serà menor.

+ Op. Proposicional i Neg. + Op. de Predicat seran igualment pertinents, perquè les inferències obtingudes seran les mateixes tant a partir d'una FL com de l'altra, per exemple, les de (29).

(28) a. Els qui no contesten les preguntes assenyadament són criticats pels examinadors.
b. Els qui són criticats pels examinadors tenen moltes possibilitats de suspendre les proves de les quals s'examinen.

(29) a. En Joan serà criticat pels examinadors.
b. En Joan té moltes possibilitats de suspendre les proves de les quals s'examina.

Respecte a (28) les dues proposicions tenen exactament els mateixos efectes contextuals, ja que la informació d'orientació cap al subjecte que introdueix una de les interpretacions no té cap mena de relació diferent amb el context i, per conseqüent, no mena a cap tipus d'efecte contextual específic.

Ara, com que decideixen la pertinència d'un enunciat o d'una lectura d'un enunciat no només el tipus i nombre d'implicacions pragmàtiques, sinó també la quantitat de processament, resulta que en les circumstàncies contextuals de (28) serà la quantitat de processament qui decidirà la lectura més pertinent. Gairebé al començament d'aquest treball comentàvem la relació d'implicació que s'estableix entre (3b) / (4b) i (3a) / (4a), la qual cosa significa que per a processar (3b) i (4b) fan falta tots el passos necessaris per a processar (3a) i (4a) i alguns més, i aquest esforç de processament extra es deriva de la informació lingüística extra que les lectures de (3b) i (4b) introdueixen.

Una cosa semblant succeeix en el cas de (20). Deixant a part la lectura en què la distribució d'operadors és Op. Proposicional + Neg. (vegeu l'esquema de FL de (15b)), les relacions semàntiques que cal interpretar en la lectura corresponent a FL3 de (15c) són més nombroses que no pas les que cal llegir a FL1 de (15a).

(30) a. FL3: relacions de modificació:		Adv → O
		no → O
	relacions temàtiques argumentals	V → N'' objecte
		V'' → N'' subjecte
	relacions temàtiques adjuntes	Adv → N'' subjecte
b. FL1: relacions de modificació		*no* → O
		Adv → V'
	relacions temàtiques argumentals	V → N'' objecte
		V'' → N'' subjecte

La informació lingüística extra expressada a través de FL3 sembla raonable de pensar que es correlaciona amb esforç de processament extra. Per això, la discussió d'aquestes estructures adverbials en termes de la Teoria de la Pertinència permet també

de trobar una explicació al fet que –sobre la base d'informació enciclopèdica neutra, com és la de (28)– la lectura d'operador de predicat per a l'adverbi és normalment més accessible que no pas la lectura d'operador proposicional. Tenint en compte l'esforç de processament resulta que la proposició més pertinent en el context de (28) és la corresponent a FL1, perquè permet d'assolir els mateixos efectes contextuals que FL3 amb menys esforç. D'aquesta forma obtenim un argument a favor de la predicció que estableix el Principi de Pertinència sobre la relació entre esforç de processament i efectes contextuals (vegeu la nota 3).

El Principi de la Pertinència juntament amb l'assumpció segons la qual unes formes lèxiques permeten d'accedir a d'altres com a consequència de l'aplicació de determinades regles de formació de mots, i uns conceptes a d'altres gràcies a les relacions entre els conceptes que aquestes formes codifiquen, ofereixen una explicació a fenòmens de processament com els que aquí s'han presentat.

La desambiguació entre unes determinades FLs (FL3 i FL1) podem dir que és un procés purament postlingüístic que requereix coneixement contextual i coneixement general sobre el món. Aquest procés depèn directament, a més a més, de l'accés que es tingui als conceptes codificats per les formes lèxiques *(assenyat, assenyadament, seny)*.

En conclusió, el tipus de desambiguació que aquí s'ha comentat, com en el cas de la desambiguació lèxica (estudiada per Carston (1987)) o el de la desambiguació sintàctica entre la lectura d'operador de predicat i d'operador proposicional per als adverbis de mode (ja tractada a Espinal (1987b)), rep una explicació coherent des de la perspectiva d'estudi d'una teoria del llenguatge i d'una teoria de la cognició concretes, com són la Gramàtica Generativa Transformacional i la Teoria de la Pertinència, que postulin:

- un nivell de representació de la FL,
- l'aparellament mots - conceptes,
- l'emmagatzematge d'informació (memòria conceptual i enciclopèdica) i
- un Principi pragmàtic de Pertinència.

Maria Teresa Espinal
Universitat Autònoma de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

CARSTON, R. (1987): "Processing Ambiguous Words", Ms. University College London, Universitat de Londres, Londres.

CHOMSKY, N. (1981): *Lectures on Government and Binding*, Foris, Dordrecht.

— (1986): *Knowledge of Language*, Praeger, Nova York.

ESPINAL, M. T. (1986): "El nivell de representació de la FL", *Actes del II Congrés de Llenguatges Naturals i Llenguatges Formals*, Universitat de Barcelona, Blanes.

— (1987a): "Formas Lógicas y estructuras conceptuales", *Simposium de Ciencia Cognitiva*, Sitges.

— (1987b): "Significat i processament de la informació lingüística", *Actes del III Congrés de Llenguatges Naturals i Llenguatges Formals*, Universitat de Barcelona, Sitges.

— (1988): *Significat i interpretació*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

KEMPSON, R. (1986): "Ambiguity and the Semantics-pragmatics Distinction", a C. Travis (ed.), *Meaning and Interpretation*, Basil Blackwell, Oxford.

— (1988): "Logical Form: the Grammar-cognition Interface", *Journal of Linguistics*, 24, 393-431.

MAY, R. (1985): *Logical Form: its Structure and Derivation*, The MIT Press, Cambridge Massachusetts.

RIEMSDIJK, H. C. Van – E. WILLIAMS (1981): "NP-structure", *The Linguistic Review*, 1, 171-217.

SPERBER, D. - D. WILSON (1986): *Relevance. Communication and Cognition*, Basil Blackwell, Oxford.

WILLIAMS, E. (1986): "A Reassignment of the Functions of LF", *Linguistic Inquiry*, 17, 265-299.

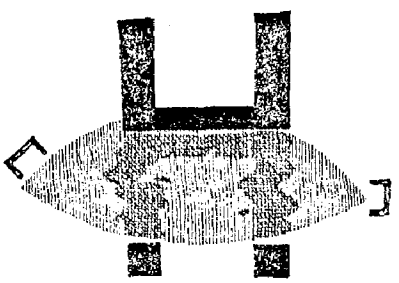

AMADEU VIANA

LA SINTAXI DE LA CONJUGACIÓ EN CATALÀ*

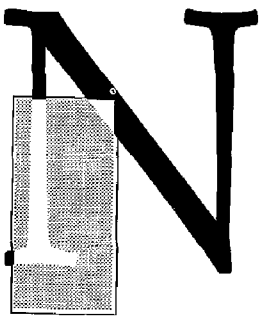

No sé si l'enunciat que he triat per encapçalar aquesta lliçó és el més adequat. No voldria que fos en qualsevol cas massa sorprenent. Per "conjugació" s'entén el conjunt de paradigmes morfològics que constitueixen la flexió verbal. La sintaxi, per definició, sembla que cau una mica lluny d'això. En comptes de parar esment en les diferències, m'agradaria explicar com entenc que totes dues coses arriben a lligar. La veritat és que si parlo de *correlacions temporals* els oients sabran immediatament a què em refereixo. El mateix passaria si hagués parlat de la *consecutio temporum*.

El problema és qui haurà de definir aquests dos conceptes, i quin és el marc teòric en què cal interpretar-los. Voldria fer d'aquest assumpte el tema de la meua lliçó, i per això he hagut d'empescar-me un títol visiblement rar, però que recollís quina és la interpretació que faig de la qüestió. El tema apareix enunciat amb claredat en la tesi de T. Stowell que apareix a la bibliografia, i és recollit de forma prou completa en el llibre de N. Chomsky del 1986, *Knowledge of Language*, així com d'una altra manera a Chomsky (1988). La idea és que *les oracions d'una llengua*, així com la resta de categories sintàctiques amb representació lèxica, poden ésser descrites com a *constituents endocèntrics*. La particularitat és que les oracions formarien una mena de constituent discontinu, amb un nucli intern, que seria l'anomenat FLEXIÓ, i un nucli extern, accessible al règim, i lloc d'arribada de les operacions de moviment, anomenat COMPLEMENTADOR. Dono a (1) la representació estàndard d'aquesta estructura, ometent certs detalls significatius, com ara la posició de l'especificador del COMP.

* Aquest paper va ser llegit amb motiu d'una ocasió acadèmica, de manera que tot sovint es notaran les marques del discurs oral. L'amabilitat de M. Pérez Saldanya ha fet que aparegui en aquesta revista, no gaire temps després de la seua lectura. Vaig treballar inicialment sobre una bibliografia i uns consells d'Anna Bartra i Josep M. Brucart. Aquest treball hauria estat molt diferent sense la seua ajuda; vull expressar-los ara el meu agraïment. Com es diu, la responsabilitat del resultat final només és meua.

(1) $[_{SCOMP}$ COMP ... $[_{SFLEX}$ SN FLEX' ...] ...]

El Sintagma Nominal que apareix a l'esquerra de FLEXIÓ s'entén que és el subjecte de l'oració. FLEXIÓ amb una barra se suposa que conté el verb de l'oració, i naturalment, les característiques morfològiques d'aquesta que permeten la concordança i especifiquen la referència temporal. En català, i en els temps simples, la flexió verbal apareix unida al lexema verbal. Aquest és el cas que per a nosaltres resulta més regular.

Descriure les oracions d'una llengua a partir d'una estructura com (1) presenta alguns avantatges pràctics, i per això probablement aquesta descripció ha estat acceptada generalment i ha centrat l'atenció de molts estudis específics els darrers anys. Com s'ha dit tantes vegades, el nus COMP permet l'arribada dels elements QU (*que, qui, quan,* etc.), així com la inserció de complementadors lèxics (les tradicionals conjuncions subordinants). J. Grimshaw (1980) va mostrar com operava la selecció de complementadors per part de verbs principals, traient a la llum contrastos com els de (2) i (3).

(2) El Pere sap si el Joan és medievalista.
(3) * El Pere creu si el Joan és medievalista.

A (2) l'oració subordinada conté el complementador de modalitat oracional *si*, compatible amb la selecció d'un complement interrogatiu pel verb principal. Si canviem el verb principal, obtindrem resultats agramaticals, com passa a (3), quan ensopeguem amb un verb com *creure*, que no pot seleccionar un complement directe interrogatiu en cap cas (naturalment, prescindeixo ací d'una possible interpretació de *creure* com a intransitiu). Altres avantatges d'una estructura com (1), són, presumiblement, poder donar compte sintàcticament de les clàssiques modalitats oracionals, suposant, per exemple, que les oracions interrogatives sense operador com ara (4) disposen també d'una posició externa, des d'on poder justificar les característiques suprasegmentals que fan l'oració interrogativa. En català aquesta posició a més se sol omplir lèxicament amb el complementador estàndar *que*.

(4) ¿Que tens taronges?

Naturalment, una estructura com (1) permet també donar compte, entre altres coses, de l'alternança COMP ple / COMP buit, típica de la correlació oracions subordinades/ oracions principals, en la seua modalitat asseverativa. Els fragments subratllats de (5) i (6) faran veure de seguida què vull dir.

(5) *La Maria viu a València.*
(6) El Pere creu *que la Maria viu a València.*

El nus COMP ha rebut una atenció important i continuada darrerament, però no voldria allargar-me ací sobre aquest punt. En acabar la meua exposició m'hi tornaré a referir de manera molt sumària. L'assumpte és que si el nus COMPlementador forma una mena de constituent discontinu amb el constituent FLEXió, d'això podríem extreure algunes generalitzacions gramaticals importants. La veritat és que el nus FLEXió no ha estat tan debatut com el nus COMPlementador, fins fa molt poc. Tots dos, però, comparteixen una propietat sintàctica curiosa: no estan representats, almenys canònicament, per una categoria lèxica concreta. Ni el COMPlementador ni la FLEXIÓ tenen com a nucli cap unitat lèxica; aquesta és la definició típica de les oracions, al capdavall, que no estan representades per una unitat lèxica. La FLEXió s'entén com un conjunt de trets nominals per una banda (que permeten la concordança) i temporals per l'altra (que fixen la referència lògica de l'oració). No sabem gaire cosa més de l'organització interna del constituent FLEXió ni de les seues propietats sintàctiques. En la mesura que, en llengües com el català, FLEXió apareix com un conjunt de trets morfològics (habitualment soldats al lexema verbal), la descripció de les propietats sintàctiques de la FLEXió implica fer una salt qualitatiu de la morfologia estricta a la sintaxi teòrica.

Per exemple: la distinció entre oracions finites i oracions d'infinitiu sembla que reposa, com indica el nom clàssic de la partició, en diferents capacitats referencials del nus FLEXió. En la bibliografia generativa habitual se sol parlar d'oracions *temporalitzades* (en el sentit de "dotades d'una referència temporal autònoma") per referir-se a les primeres. A mi m'agradaria parlar, aprofitant el salt esmentat de la morfologia a la sintaxi, d'oracions *conjugades*. Si la FLEXió representa el nucli intern de les oracions, en la mesura en què considerem sintagmes distints la FLEXió i el verb, parlar d'oracions *conjugades* significa recuperar l'autonomia de la morfologia verbal en benefici d'un criteri sintàctic.

Ara bé, d'aquesta idea s'ha de derivar una altra: de l'autonomia i el caràcter central de la conjugació en la sintaxi, se segueix la idea que la relació ENTRE oracions haurà d'ésser, possiblement, una relació de *conjugació* a *conjugació*, és a dir, de *referència temporal* a *referència temporal*, deixant ara de banda altres aspectes.

He d'insistir molt en el fet que es tracta de relacions ENTRE oracions, que impliquen un cert nivell d'abstracció. ¿Com s'estableixen aquestes –diguem-ne– "cadenes temporals"? ¿Juguen realment algun paper en la sintaxi com la posició nuclear de FLEXIÓ faria pensar? I potser la pregunta més inquietant: ¿En quina mesura la clàssica *consecutio temporum* era una explicació d'aquesta mena de fenòmens?

Hi ha una anècdota que vull explicar en primer lloc: no he sabut trobar ni una sola pista del terme *consecutio temporum* en tota la tradició clàssica, sent molt generós i incloent-hi també els gramàtics medievals, almenys pel que en sabem després del treball de Bursill-Hall. Ni el *Thesaurus Linguae Latinae* ni el completíssim repertori de gramàtics llatins de Klein contenen una entrada així, i per descomptat, les més

semblants del *Thesaurus* no es refereixen als temps gramaticals. Els gramàtics clàssics francesos parlen, en francés, de *correlació temporal*, o de *correspondències de temps*, tan aviat per defensar-ne l'existència, com per dir que no n'hi ha. Pel que he pogut esbrinar, a la monografia de B. Blömer (que trobaran a la bibliografia, i de la qual parlarem més tard), el terme apareix en llatí en les gramàtiques alemanyes de finals del segle passat i primera meitat d'aquest, en les gramàtiques referides al llatí, principament. Blömer cita, significativament, un treball sobre Ciceró publicat el 1872 amb aquest títol, però reconeix que els gramàtics alemanys li atribueixen al terme una antiguitat com a mínim medieval. D'ací, i pel prestigi que va prendre en ser aplicada a la gramàtica del llatí, l'expressió s'escamparia per la tradició gramatical europea, arribant a tenir una difusió ben general. El final de la història és una reflexió sobre el que acostumem a atribuir als clàssics, i sobre el que ens pensem que ja ha estat dit, i potser encara s'ha de definir.

Això pel que fa al nom. La història del contingut també inclou una anècdota, però aquesta ja és més coneguda. Una de les primeres referències que tenim sobre el tema de la correlació temporal és una frase de F. Brunot: "Le chapitre de la concordance des temps se résume en une ligne: Il n'y en a pas" *(La pensée et la langue*, 1926). Cosa que ens deixa amb la intriga de saber si Brunot s'oposava a una tradició anterior que ho afirmava, o si simplement comparava les descripcions que s'havien fet del llatí amb les que es podien fer del francés, i en qualsevol cas, llançava la tovalla. M'inclinaria, personalment, per la segona interpretació.

L'assumpte és que la gramàtica descriptiva de la primera meitat d'aquest segle va fer servir alguna versió de la idea de les correspondències temporals per explicar tipus particulars d'oracions. A banda de corregir usos poc genuïns (que és el que trobem a gramàtiques descriptives franceses, castellanes o italianes d'aquest període), sota aquest epígraf trobem descrites una sèrie de "lleis de simetria" entre temps de proposicions diferents, que ja són un esbós del que volem comentar ací. En primer lloc, aquestes *correspondències* (o "seqüències de temps", que en dirien en anglès) són independents dels verbs particulars (i naturalment, dels substantius i dels adjectius) d'una proposició qualsevol. És a dir que són regles de compliment oracional, al marge de les unitats lèxiques concretes que arribin a aparèixer en cada cas. No cal dir que són regles sintàctiques, en la mesura que es refereixen a *tipus* de proposicions diferents (relatives, adverbials, completives, etc.). Si he parlat de regles de *simetria* és perquè els gramàtics tradicionals mostren la seua predilecció per un tipus concret d'acord temporal, el que ocorre per exemple quan passem una frase d'estil directe a l'estil indirecte, quan introduïm una subordinada en subjuntiu, o quan distingim les condicionals reals de les irreals. Més endavant tornaré amb detall sobre algun d'aquests casos.

Aquestes "lleis de simetria" permetien preveure, almenys en aquests supòsits, i sempre dins d'un marge una mica ample, l'exactitud de la correspondència temporal. El que s'escapava d'aquestes simetries (considerades com a pur mecanisme o forma-

lisme) era considerat com a "correlacions de sentit". Aquesta impressió és, també, la que s'obté després de llegir les notes de G. Rojo del 1976 que tenen a la bibliografia, dedicades íntegrament al tema. Un dels avantatges d'aquesta aproximació era que, almenys en els casos esmentats, el gramàtic havia mirat sempre els dos costats de la seqüència. Per explicar el que passava en contrastos com els de (7) i (8) es veia obligat a considerar el temps del verb principal i el temps del verb subordinat, en cada cas:

(7) El Pere va proposar que el Joan parlés a Gandia.
(8) El Pere proposa que el Joan parli a Gandia.

Comento aquest punt perquè, al contrari del que es podia suposar, és freqüent trobar a les gramàtiques descripcions d'un costat només de la seqüència, ignorant en quin temps apareix l'altra part. Ací hem de considerar tots dos costats: a (7), passat en la principal, i passat en la subordinada; a (8), present en la principal, i present en la subordinada. (9) i (10) són, en aquest respecte, iguals:

(9) El Pere creu que la Marta l'enganya.
(10) El Pere creia que la Marta l'enganyava.

Present en la principal, present en la subordinada, en el primer cas, i passat en la principal, passat en la subordinada, en el segon cas. El desavantatge més gran d'aquesta aproximació ja l'he dit: que sovint només es considerava un costat de la seqüència, i donat un tipus d'oració, com ara, les adverbials temporals, posem per cas, se sotmetia a anàlisi els temps possibles de la subordinada. Ja he insinuat que les condicionals constituïen una excepció. La veritat és que pròtasi i apòdosi eren per un igual sotmeses a examen. Ací la subordinada solia anar en primer lloc i a més a més hi havia uns noms especials per designar la relació. El segon desavantatge greu d'aquesta anàlisi era que triava els casos més "simètrics", com si diguéssim, i ens deixava sense explicació per a la resta. L'abundància d'explicacions en el cas de les condicionals, per exemple, contrasta simptomàticament amb la manca d'explicacions en els altres casos. Dit sigui de passada, no voldria donar ací la impressió que crec que totes les oracions presenten el problema de la correlació temporal d'una manera homogènia. Les condicionals plantegen problemes específics que han estat analitzats detingudament pels lògics i han tingut una continuïtat en la tradició lingüística recent. El fil de l'argument que segueixo m'obliga a apartar ara de la discussió aquest aspecte, però prometo considerar-lo més endavant.

Aquest era un dels tractaments possibles del tema. La veritat és que moltes vegades simplement no s'incloïen en la descripció les relacions temporals entre oracions. La conjugació es tractava des de la perspectiva morfològica, i a tot estirar el gramàtic s'estenia una mica sobre certs usos temporals excepcionals. Una altra qüestió, suposo que una mica diferent de la que plantejo ací, i que ha estat abordada ocasionalment

sobretot per l'escola estructuralista, és l'anàlisi del sistema d'oposicions semàntiques de la morfologia verbal de tal o tal llengua, prescindint de tot context sintàctic, o almenys sense prendre'l com a variable significativa. Tenim bastants descripcions de llengües europees, des del rus fins al castellà, que són d'aquest estil.

M'aturaré una mica a considerar aquesta qüestió. Almenys aparentment, l'anàlisi de la casuística de les relacions temporals exigeix elaborar oposicions d'una certa complexitat. Avui disposem ja d'un parell d'excel·lents treballs de conjunt que permeten a l'estudiós acostar-se al tema: són el parell de compendis de B. Comrie sobre el temps i l'aspecte que apareixen a la bibliografia. Hauria d'afegir a la llista el treball (més recent) de F. Palmer sobre les modalitats, perquè inclou generosament dades importants sobre la conjugació verbal regular i la sintaxi.

Però la tònica ha consistit a elaborar oposicions a partir dels temps i els modes verbals i mirar si hi corresponia, de manera regular, un cert valor semàntic. Un dels treballs més complets en aquest sentit sobre una llengua romànica és el d'A. Bello, de finals del segle passat, que arriba a prendre en consideració noms diferents dels tradicionals per als temps verbals, d'acord amb l'estudi dels valors. Hem d'arribar als estudis gramaticals de S. Fernández Ramírez per trobar descripcions tan complicades de casos del castellà com les de Bello. En la mateixa línia cal citar també les notes de Gili Gaya a la seua *Sintaxis*. Suposo que aquestes vastes descripcions també poden tenir interès avui per a l'estudiant de literatura que s'interessi per exemple per usos desplaçats de temps, amb un valor estilísticament marcat, com pot passar amb el present o l'imperfet, per exemple.

La nòmina de treballs sobre el català des d'aquesta perspectiva oscil·la entre la descripció global de la conjugació i l'estudi de detall d'alguns temps especials, passant per les notes a les clàssiques alternances de temps en frases temporals i condicionals descrites per P. Fabra. Crec que tant E. Alarcos com S. Mariner han d'encapçalar la llista de l'enfocament estructuralista. Bastant més recentment, la tesi de J. Tió que tenen a la bibliografia comparava els valors dels temps en alemany i en català de manera prou exhaustiva. A la bibliografia faig constar també alguns treballs esparsos amb metodologies i àmbits d'anàlisi molt diferents. Pel que fa als temps verbals, el perfet perifràstic és un dels temps que han merescut més atenció, probablement per la seua singularitat tipològica. A la bibliografia esmento un treball concret de S. Mariner, i una nota que hi va dedicar J. Solà.

P. Fabra no va deixar notes especials sobre el tema, a banda de les referides a les oscil·lacions de temps en frases temporals i condicionals que ja hem esmentat. G. Ferrater va arribar fins i tot a dreçar un diagrama d'oposicions modals i temporals, però necessitaríem ampliar-lo amb comentaris i exemples. Possiblement el millor treball sobre temps i modes del català estigui inclòs dins la monografia de sintaxi històrica d'Alfons Par. Par fa servir, a l'hora de muntar la seua classificació, la distinció entre *temps absoluts* i *temps relatius*, que posteriorment havia de tenir tanta acceptació. Crec

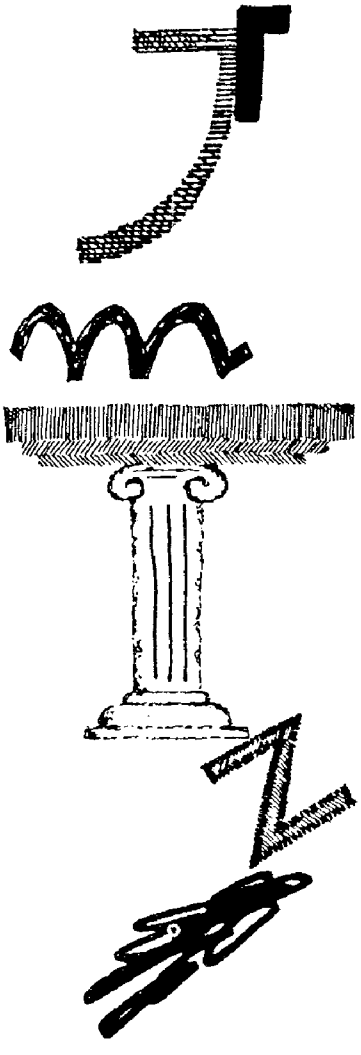

que paga la pena de tornar a llegir la seua definició de *temps relatius*. La dono a (11) de manera completa (i en regularitzo l'ortografia i la morfologia):

> (11) § 521. Fins ací hem vist els temps considerats en relació amb el moment quan hom parla. Mes n'hi ha alguns, les èpoques dels quals es refereixen exclusivament no a un moment present, sinó a un pretèrit o futur. Són doncs, temps relatius, i en conseqüència han fretura d'una altra indicació temporal, proporcionada per un complement adverbial o bé per una proposició subordinada. Un d'ells, el pretèrit perfet respecte a un pretèrit, és sols en les proposicions subordinades que es presenta, car la seua acció és terminada precisament respecte a una altra acció de la qual depèn. Els altres dos, és a saber, el pretèrit imperfet respecte a un pretèrit i el pretèrit respecte a un futur, poden anar indistintament en les proposicions simples, principals i subordinades. — Quan van en les simples, necessiten un adverbi o complement adverbial de temps que els fixi la segona època de la proposició a què ells fan referència. (Par (1923: 192-193)).

Com es veurà, els valors dels temps depenen, en la definició de Par, de criteris sintàctics. Suposo que s'ha de considerar exemplar la definició del paper de l'adverbi a l'hora de fixar la referència temporal, perquè és la mateixa definició que assumiran després els lògics i la gramàtica de la segona meitat d'aquest segle. Par ofereix també una descripció completa del valor dels temps a les proposicions i dedica tot un apartat al problema de la correspondència temporal. Sense marginar cap altre tipus d'oració adjunta, les oracions condicionals hi reben un tractament ben generós.

Ara hauríem de citar les notes de H. Reichenbach sobre l'organització de la referència temporal, per la transcendència que han tingut en treballs posteriors. L'esbós teòric de N. Hornstein que tenen a la bibliografia pren Reichenbach com a punt de partida, i el mateix Comrie n'assumirà els postulats bàsics a la seua darrera obra. Si concebem el temps com una sèrie d'intervals T1, T2, Tn, que siguin realitzacions o valors d'un operador temporal —representat per la FLEXió a les oracions–, no sembla fora de lloc assumir que aquests intervals es puguin fixar a partir de diversos nivells de denotació: el temps de l'emissió, per fixar cada oració en particular, el temps de l'esdeveniment, per fixar la denotació de la proposició, i l'anomenat temps de referència, en el cas que la proposició hagi de fixar, com deia Par, *una segona època* a la qual referir-se. Per donar-ne els exemples estàndards, (12), (13) i (14) tenen en comú que el temps de l'esdeveniment és anterior al temps de l'emissió, és a dir, que es tracta de tres *passats*:

(12) Vaig veure el Vicent.
(13) Havia vist el Vicent.
(14) He vist el Vicent.

A (12) el temps de referència és el temps de l'esdeveniment; a (14), en canvi, el temps de referència és el temps de l'emissió. El significat de (13) és diferent, en la mesura que el temps de referència és *autònom*, posterior a l'esdeveniment però anterior a l'emissió. De (12) a (14) obtenim una mena d'efecte de "proximitat" (respecte de l'emissió), perquè el temps de referència es desplaça cap a l'acte de parla. (13) cau entre dues cadires, perquè no té fixat el seu temps de referència.

De manera que la distinció entre *temps absoluts* i *temps relatius* és important, i ha despertat un enorme interés pel que fa a les compatibilitats entre determinats adverbis i determinats valors de FLEXió. Aquest és el tema de la monografia de N. Hornstein abans citada, així com del treball de C. Smith que apareix a la bibliografia. Reconec que caldria encara estudiar quins contextos sintàctics permeten *definir* la referència temporal, i si n'hi ha prohibicions i de quina mena són.

Una organització temporal com la que va suggerir Reichenbach és compatible amb la idea de FLEXió com un operador d'abast oracional que pogués prendre certs valors. Els adverbis, adjuntats a la FLEXió a la Forma Lògica de les oracions, ajudarien a *definir* la referència de la frase. Els esbossos de Reichenbach podrien ser integrats en una teoria formal del temps a la gramàtica. L'estudi de G. Rojo del 1974 que cito a la bibliografia exposa el mateix estat de coses que les notes de Reichenbach, excepte que Rojo és lingüista, no lògic, el seu estudi és més complet, i s'entreté a discutir casos concrets i problemàtics. La idea d'estipular tres nivells de denotació és la mateixa, expressada amb un altre vocabulari, i amb les matisacions que el castellà requeria.

La implementació d'un model formal així és un problema lògic interessant que s'escapa del que vull exposar ací. Ara voldria tornar al fil central del meu argument, donar prioritat a la sintaxi sobre la interpretació. Abans de presentar el que serà el nus d'aquesta exposició, crec que he d'esmentar una sèrie de reserves en veu alta:

Primera: No hi ha hagut una definició uniforme de la *correspondència temporal*. La versió més estricta de les que conec és la que he presentat més amunt, apel·lant a les "lleis de simetria". La més laxa és simplement un catàleg de variacions i possibilitats més o menys glossades. Tanmateix, de tant en tant, els gramàtics enuncien la possibilitat d'una partició significativa: en les llengües romàniques, el mode sí que respon a exigències sintàctiques, però el temps no. Si pogués estrafer l'argument dels gramàtics tradicionals, diria que es trobarien més a gust parlant de *consecutio modorum* que de *consecutio temporum*. Aprofitaré aquest argument més endavant.

Segona: Donada la premissa anterior, és realment un problema saber amb certesa què hem de considerar modes i què hem de considerar temps. Les gramàtiques vacil·len en el cas del condicional. Sanchis Guarner, per exemple, a la seua *Gramàtica Valenciana* del 1950, el considera un mode més. El futur, en canvi, té trets modals, com ara l'opacitat, però no ha estat considerat un mode en la nostra tradició gramatical.

L'imperatiu és un mode, malgrat que només conté un temps, però l'infinitiu no acostuma a ser classificat exactament com un mode. Per altra banda, la distinció entre mode i modalitat no és tampoc clara: l'imperatiu és un mode, però la interrogació es considera una modalitat. Sembla que en llengües com el català l'organització de la morfologia verbal ha condicionat completament l'anàlisi de la qüestió. Almenys les vacil·lacions exposades indiquen en aquesta direcció. Les formes anomenades finites, és a dir, dotades de concordança, rebien una consideració gramatical uniforme. Seguint Palmer (1986), futur i condicional, a efectes sintàctics, cal considerar-los amb característiques modals.

Tercera: El tema de l'aspecte. Fa set anys que una nota d'E. Blasco (que tenen a la bibliografia) donava notícia per ací de la distinció entre l'aspecte "lèxic" i aspecte "gramatical", que ara com ara és la distinció que considero pertinent. Malgrat això, ací tornen a haver problemes de classificació, perquè els noms mateixos dels temps verbals, en la nostra tradició gramatical, evoquen tant el temps, com el mode i l'aspecte ("perfet", o "imperfet"). Un estudi històric de la terminologia de les denominacions aclariria aquests malentesos. No he sabut trobar treballs que integressin satisfactòriament l'aspecte dins una teoria gramatical formal. Hi ha autors que diuen que els verbs aspectuals formen una mena de complex verbal juntament amb el verb principal. I hi ha també restriccions sintàctiques específiques associades amb propietats aspectuals, la impossibilitat de construir perífrasis amb *estar* amb verbs no agentius, per exemple. Les notes de Reichenbach sobre el tema deixen suposar que l'aspecte podria venir a modificar la dimensió temporal també segons uns valors prefixats específics. En llengües com el català, on l'aspecte no està gaire representat en la morfologia verbal, els verbs podrien estar marcats lèxicament respecte d'alguns d'aquests valors.

Quarta: La tradició descriptiva ha produït compendis tan complexos com el de H. Weinreich que apareix a la bibliografia, que ha tingut una certa fortuna en el món de l'estilística i la crítica literària. Hi ha tota una altra dimensió de la *correlació temporal*, potser *pragmàtica* o textual, que no tindré en compte així. Suposo que tot aquest vessant del problema és significatiu en considerar textos elaborats, com acostuma a fer l'estudi de la literatura. Hi ha almenys un treball recent, el de Lo Cascio & Vet (1986), que enfoca els problemes de la correlació temporal des del punt de vista del discurs, sense negligir la importància de les regles sintàctiques. És l'estudi de conjunt més significatiu que conec en l'actualitat.

En aquesta quarta reserva hauria d'incloure el treball de B. Blömer sobre la *consecutio temporum* en català. He de dir en primer lloc que crec necessari que el traduïm i que el difonguem. Dues novetats el justifiquen: que l'autor hagi fet un buidat de textos d'escriptors importants, i que l'anàlisi abraci tant el català medieval com el

català modern. No comptem amb gaires estudis de conjunt sobre el català del XIII i el XIV, de manera que el treball de Blömer és de consulta indispensable per a l'estudiós de gramàtica històrica. L'autor té la paciència de contemplar tots els temps verbals, tant en subordinades com en frases simples, però, més preocupat per les "lleis de simetria", no fa dels contextos sintàctics concrets una variable significativa. Crec que el treball tindria interès també per a l'interessat en els aspectes textuals, discursius i estilístics de la *correspondència temporal*. Des d'aquest punt de vista la seua difusió podria ajudar i orientar treballs semblants que també impliquessin el buidat d'obres importants.

No hi ha més reserves, i puc passar ja al fil central del meu argument: la distinció entre el temps i el mode. M'adscric al corrent que creu que el mode de les oracions és el nivell pertinent que cal tenir en compte a la sintaxi. El problema és que temps i mode han estat considerats inseparables en molts casos. Fixem-nos en una cosa: Mascaró (1986) fa notar que en català no hi ha un morfema específic de mode. En valencià, per exemple, així com en bona part del català nord-occidental, el subjuntiu resulta més difícil d'identificar que en la resta de dialectes. Malgrat això, tota la descripció tradicional de la conjugació ha estat muntada a partir de distincions modals. Podríem prendre aquest punt com una prova de la pertinència sintàctica de la partició. El resultat és que nosaltres classifiquem els temps concrets d'acord amb unes adscripcions modals prèvies.

Això que acabo d'enunciar és part de la hipòtesi clàssica sobre la *consecutio temporum*, la part que crec que s'adiu amb la idea de la FLEXió com a nucli de les oracions. En aquest punt he de reconèixer l'estímul d'un treball previ. La tesi de M. Pérez Saldanya que tenen a la bibliografia és l'estudi sobre les modalitats més complet que tenim a hores d'ara sobre el català. Que la distinció entre el temps i el mode tingui pertinència sintàctica crec que és coherent amb la seua exposició. La descripció de les modalitats de Pérez Saldanya pot ajudar a sostenir el que argumento ací.

Hi ha unes dades clàssiques que ens permetran centrar la qüestió. És conegut que en català (així com en altres llengües romàniques) el mode d'una subordinada completiva depèn del verb de l'oració principal. A (15)–(18) tenim les alternances típiques:

(15) Sé que l'enganya.
(16) Lamento que l'enganyi.
(17) * Sé que l'enganyi.
(18) * Lamento que l'enganya.

El que observem a (15)–(18) és el següent: canviant el verb de l'oració principal, canvia el mode de la subordinada. Però cada verb principal sembla que estigui preparat per combinar-se *només* amb un mode possible de la subordinada. (17) i (18) serien agramaticals perquè el verb no seleccionaria una subordinada en subjuntiu en el primer

cas, ni una subordinada en indicatiu en el segon. Teòricament, això només és coherent si suposem que FLEXió és el nucli de l'oració, i que en el cas de les oracions completives, el verb selecciona els seus complements. Allò que seleccionen *saber* i *lamentar* en cada cas és simplement una oració i la seua modalitat. El parlant del català ha d'aprendre verb per verb quina mena de complements selecciona, i en el cas que sigui una oració completiva, en quina modalitat pot aparèixer. La gramàtica tradicional, va tractar, amb un èxit relatiu, d'agrupar els verbs a partir d'aquesta propietat seleccional.

L'argument funciona així amb el paradigma clàssic de les completives, però té algunes implicacions més. Em referiré a la tesi de C. Picallo que tenen a la bibliografia per parlar del subjuntiu. Picallo va partir de la manca de referència temporal autònoma del subjuntiu per provar la seua transparència davant determinades operacions de lligam. El cas és que el subjuntiu no tolera les oscil·lacions temporals que tolera l'indicatiu, com es pot veure a (19)–(22):

(19) Sabia que l'enganya.
(20) Creurà que l'havia enganyat.
(21) * Lamentava que l'acabi.
(22) * Procurarà que l'hagués acabat.

Tant a (19) com a (21) la principal apareix en imperfet. En el primer cas, la subordinada, obligatòriament en mode indicatiu, té una certa llibertat per escollir el temps. No passa així en el segon cas: la subordinada en present de subjuntiu és agramatical, contràriament al que tenim a (19). (20) i (22) presenten una alternativa semblant: en tots dos casos la principal va en futur i la subordinada en pretèrit plusquamperfet. Quan el mode triat és l'indicatiu, la frase és gramatical; quan el mode triat és el subjuntiu, no. Aquests casos aconseguien marejar als clàssics buscadors de simetries. Resulta que només si el subjuntiu *acordava* el seu temps al temps de l'oració principal, l'oració era gramatical. (23) i (24) són les alternatives bones a (21) i (22), amb un imperfet i un pretèrit perfet respectivament.

(23) Lamentava que l'acabés.
(24) Procurarà que l'hagi acabat.

El que és obligatori per al subjuntiu no ho és per a l'indicatiu. Això és coherent amb el tractament del subjuntiu com a mode de la "dependència sintàctica", que és el tractament dels gramàtics clàssics. Picallo, a la seua tesi, va fer notar que el subjuntiu només podia aparèixer en contextos de subordinació, i és simptomàtic també que la tradició gramatical francesa *conjugui* el mode subjuntiu sempre amb el complementador lèxic estàndard *que*.

És un fet que els temps depenen dels modes. De manera que, si la tria del mode depèn de la sintaxi, la *tria* del temps dependrà de la *tria* del mode. El resultat d'aquesta jerarquia és que hi haurà *correlació temporal* obligatòria en el cas del subjuntiu, però no n'hi haurà en el cas de l'indicatiu. El que passa amb els nostres exemples de (9) i (10) és que la "simetria" temporal no és obligatòria. Després tornarem sobre els casos de "discurs indirecte".

El tractament del subjuntiu podria extrapolar-se a la resta de modes. L'indicatiu, pel que sembla, tant pot aparèixer en dominis subordinats com en frases principals. L'infinitiu ha d'aparèixer obligatòriament en dominis subordinats. ¿Hi ha algun mode que només pugui aparèixer en frases principals? La resposta és que sí. Contrastin (25) amb (26):

(25) * Procurarà que lamenti-ho!
(26) Lamenti-ho!

Una de les definicions clàssiques de l'imperatiu és justament "el mode que no pot aparèixer en dominis subordinats", "el mode de les proposicions independents". Aquest és un bon argument per defensar la prioritat dels modes a la sintaxi. Hi ha un altre detall que fa encara més interessant aquesta anàlisi: l'operador temporal FLEXió inclou en català i en altres llengües romàniques trets nominals que possibiliten la concordança. La tesi de Picallo va demostrar que hi havia una relació entre FLEXió i *concordança* en el cas de les oracions completives, dit d'una altra manera, que una completiva en subjuntiu no podia tenir un subjecte pronominal correferent amb el subjecte de l'oració principal. Bé doncs, l'imperatiu també té restriccions específiques pel que fa a la concordança, com és sabut. La seua morfologia –diguem-ne– defectiva potser sigui la manifestació més superficial de la correlació que indico. Això ens deixa amb dues modalitats molt marcades pel que fa a la posició del seu subjecte, i pel que fa al seu context sintàctic: l'imperatiu i el subjuntiu. Mª Lluïsa Hernanz, en una sessió del Seminari de Lingüística Teòrica de la Universitat Autònoma de Barcelona del novembre del 1987, va argumentar en favor de la relació entre frases de subjecte arbitrari en castellà i bloqueig de la referència temporal a FLEXió. La seua exposició feia referència a la segona persona, la mateixa de les frases en imperatiu. Aquestes dades indiquen, potser, una determinada regularitat. La relació entre FLEXió i *concordança* no és particular de l'imperatiu i el subjuntiu: recordem que la descripció de l'infinitiu vincula precisament el seu caràcter no personal amb la manca d'una referència temporal precisa.

Ara: si acceptem el valor modal del condicional, podríem imaginar una taula com la de (27), on el condicional figurés al costat de l'indicatiu, però a diferència d'aquest, no pogués ser autònom en referència (és a dir, que necessités un altre element per definir-la):

(27) *indicatiu:* concordança lliure i domini indiferent,
condicional: concordança lliure i referència restringida,
subjuntiu: concordança restringida i domini subordinat,
imperatiu: concordança molt restringida i domini principal,
infinitiu: concordança nul·la i domini subordinat.

(27) exposaria que hi ha una relació entre la capacitat referencial d'una oració i la posició del seu subjecte, que aquesta relació depèn dels dominis sintàctics, i passa evidentment pels modes. La distribució té una certa lògica en la mesura que implica la representació canònica del nus FLEXió, referència temporal i concordança.

La sintaxi de la conjugació, en català, passaria per ací: la tria del mode condicionaria la tria del temps. L'argument funciona bé quan considerem les oracions regides, que són complements exigits d'un altre verb. Però, ¿quina és la situació quan considerem el cas oposat, les oracions no regides? La distinció entre regit i no regit o complement exigit i complement adjunt ha esdevingut cada vegada més important a la gramàtica, de manera que hem d'esperar diferències notables en el comportament del mode entre oracions adjuntes i oracions completives.

Això és, efectivament, el que passa. Les oracions no regides o oracions adjuntes acostumen a estar encapçalades, en català, per una preposició de tipus adverbial que formaria una mena de predicat adjunt al predicat principal, juntament amb la proposició que té com a complement. Això permet suposar que els modes de les oracions no regides tindran una certa autonomia respecte, si més no, del verb de l'oració principal. Comparin (28) i (29) amb (15) i (16):

(28) Ho sé, perquè he llegit les cartes.
(29) Ho lamento, perquè he llegit les cartes.

El mode de la concessiva no canvia encara que canviem el verb de la proposició principal. Aquesta és la situació oposada a la presentada per (15) i (16), sobretot perquè ara sí que canvia el mode quan canviem el tipus de frase adjunta, (30) i (31) ho exemplifiquen:

(30) Ho sé encara que no hagi llegit les cartes.
(31) Ho lamento encara que hagi llegit les cartes.

En principi, doncs, quan es tracta d'oracions regides, el mode depèn de la proposició principal; quan es tracta de complements adjunts, de la mateixa adjunció. Concretament, el mode de les proposicions adjuntes depèn bàsicament de la preposició que encapçala la seqüència. La idea és que la preposició –i en molts casos, el mateix nus complementador de la frase adjunta– defineix el nivell de predicació de la proposició. Tindrà referència autònoma si és indicatiu, serà dependent en referència si és subjuntiu.

Presenten aquesta oposició típica en català les frases causals i les frases finals, en indicatiu les primeres, en subjuntiu les segones. Les frases concessives poden prendre els dos valors, indicatiu o subjuntiu, però, com coincideixen a assenyalar tots els gramàtics tradicionals, una concessiva en indicatiu és més "externa" que una concessiva en subjuntiu. Imaginem que aquesta exigència d'ordre es pot traduir en termes de dependència del nus FLEXió de la principal:

(32) Ho sé encara que no hagi llegit les cartes, encara que ho lamento.
(33) ?? Ho sé encara que ho lamento, encara que no hagi llegit les cartes.

L'element que encapçala la seqüència selecciona el mode de l'oració adjunta. El mecanisme d'aquesta selecció és especialment notable en el cas de les oracions temporals i condicionals. Tots dos tipus són un autèntic trencaclosques a l'hora d'establir correlacions temporals. No pretenc ací esgotar el tema, perquè hi ha estudis específics, sobretot de les condicionals, que li donen la perspectiva que es mereix, com el treball de M. Harris que cito a la bibliografia, inclòs dins el magnífic volum sobre *Condicionals* de la Universitat de Cambridge, del 1986, que és sobretot un estudi de sintaxi històrica. Però sí que voldria assenyalar només el que crec que és una divergència fonamental de comportament entre temporals i condicionals, de la qual només seria responsable el nus COMPlementador en cada cas, *quan*, d'una banda, *si*, d'una altra, en els casos estàndards. Fixin-se en els exemples (34)–(37):

(34) Quan se'n va a València, la Marta ho lamenta.
(35) Si se'n va a València, la Marta ho lamenta.
(36) * Quan se'n va a València, la Marta ho lamentarà.
(37) Si se'n va a València, la Marta ho lamentarà.

(34) i (35) proven que tant temporals com condicionals es poden construir en indicatiu. Ara bé: fins ací les semblances. Mentre que les temporals han d'*acordar* el seu temps al temps de l'oració principal, per això (36) és agramatical, les condicionals no estan obligades a fer-ho. Fixin-se que el present d'indicatiu apareix a (34) i (35) tant a la subordinada com a la principal. Quan es trenca la correlació (a (36) hi ha un futur a la principal, però la frase temporal no va en futur) la frase temporal esdevé agramatical, però no així la condicional, com mostra (37), amb un futur a la principal i un present a la subordinada. Els casos de (38) i (39) il·lustren el que seria el paradigma regular:

(38) Quan se'n va anar a València, la Marta ho va lamentar.
(39) Quan se n'anava a València, la Marta ho lamentava.
(40) Si la Marta canta, va guanyar.
(41) Si la Marta va cantar, el Joan ho sap tot.

Observin que a (38) i (39) hi ha una regularitat quasi perfecta, d'aquelles perseguides com a "lleis de simetria" pels gramàtics clàssics: perfet perifràstic a la subordinada, perfet perifràstic a la principal, imperfet a la subordinada, imperfet a la principal. Crec que les frases temporals no són gramaticals sense aquesta mena de "simetries". Amb les condicionals això no és ni molt menys una necessitat. Les condicionals de (40) i (41) manifesten una llibertat en la selecció del temps respecte de la principal francament envejable. Es tracta de condicionals anomenades "factives" o "reals" pels gramàtics.

Això pel que fa a l'indicatiu. Observin el que passa amb el subjuntiu:

(42) La Marta la pot acabar quan se'n vagi a València.
(43) Quan la Marta canti, el Joan ho sabrà tot.
(44) * Si se'n vagi a València [...].
(45) Si se n'anés a València, la Marta ho lamentaria.
(46) ?? Si se n'anés a València, el Joan guanya la partida.

Les oracions temporals en subjuntiu apareixen quan a la principal hi ha el futur, un temps amb trets modals, dels que creen opacitat, o bé quan hi ha un verb modal; (43) representa el primer cas, (42) el segon. Només en el primer cas, a (43), el subjuntiu pot alternar amb un futur. Això és coherent amb el que venim exposant ací. Quan es tracta d'oracions temporals, el *temps* de la subordinada s'ha d'*acordar* al temps de l'oració principal. Una de les conseqüències d'aquest *acord*, per dir-ho d'alguna manera, és l'aparició del mode subjuntiu: només quan a la principal hi hagi un verb modal, o quan el nus FLEXió tingui ell mateix trets modals, com passa amb el futur.

La situació de les condicionals és prou diferent. D'entrada hi ha restriccions absolutes, com la que mostra (44). Les condicionals en català es poden construir en subjuntiu quan es prediquen d'un nus *condicional*, precisament, que al seu torn necessita un predicat adjunt condicional per completar la seua referència. Però frases com (46), amb la principal en present d'indicatiu, per exemple, poden ser acceptables en molts contextos. A (45) no hi ha en joc la "simetria" temporal, sinó el valor d'operador lògic del COMPlementador *si*, que actua també sobre el nus FLEXió de l'oració principal.

Resumint: les oracions temporals, com el seu nom indica, estableixen una mena de predicació sobre el valor temporal de FLEXió, i han d'acordar-hi el temps i el mode. Aquesta operació, lògicament, és independent de quin sigui el verb concret de l'oració principal. Les oracions condicionals, en canvi, efectuen una operació lògica sobre el nus FLEXió de la principal, i es construeixen en imperfet de subjuntiu quan completen la referència del valor condicional de la principal. La situació amb els temps compostos, que dóna lloc a les famoses "condicionals contrafactives", crec que no fa sinó confirmar aquesta aproximació.

Cada oració adjunta, predicada possiblement d'un nivell distint de la frase principal, té una certa autonomia de construcció, dins de cada tipus. Aquest panorama es complica quan considerem les preposicions particulars que poden encapçalar les menes d'adjunts, però l'argumentació de conjunt és la mateixa. Si parlem de frases adjuntes, hem de tenir en compte modes i temps que entren en relació, si assumim que FLEXió és el nucli intern de les oracions.

Aquesta és la situació entre frases regides i frases no regides. ¿Quin panorama trobem a les frases que es construeixen a partir d'una operació de moviment? La gramàtica del XIX passava revista també a les oracions de relatiu en parlar de la *consecutio temporum*, amb resultats molts desiguals. Hi havia, almenys ací, un tema que surt de manera esparsa en alguns treballs, i que té prou d'interès des de la nostra perspectiva. Es tracta de les interpretacions *de dicto* i *de re* del mode i del temps a les relatives. La terminologia és de Sant Tomàs, manllevada amb molta fortuna per lògics i filòsofs, i reelaborada, de fet molt reelaborada, pels gramàtics de la segona meitat d'aquest segle. El conflicte entre les dues interpretacions sorgeix, en determinats contextos sintàctics, a propòsit de les prioritats en la interpretació de quantificadors i operadors lògics. M. L. Rivero va dedicar el 1975 un article molt interessant als aspectes històrics del tema, que trobaran a la bibliografia. Hi ha diverses versions del dilema; una de les més difoses és la que tenen a (47), explicada a (48) i (49):

(47) La Marta portarà una noia maca a la festa.
(48) [Una noia maca$_x$ [la Marta portarà x a la festa]]. *De re*
(49) [La Marta portarà [una noia maca]$_x$ a la festa]. *De dicto*

La interpretació de (48) és l'específica; hi ha una certa noia, que serà la que la Marta portarà a la festa. Aquesta és la interpretació que la tradició anomena *de re*, on el quantificador indefinit pren una posició prominent, com indiquen els claudàtors. La interpretació de (49) és la no específica: la Marta portarà una noia a la festa, que sigui maca. Ara el quantificador, en la representació, no pren una posició prominent. Aquesta és la interpretació anomenada *de dicto*, o d'abast curt.

Com va assenyalar G. Rigau a la *Gramàtica del discurs* el 1981, la interpretació *de re* correspondria a la d'una oració subordinada en indicatiu, i la interpretació *de dicto* a la d'una oració en subjuntiu. El detall interessant és que la versió *de dicto* obliga a interpretar el nus FLEXió de l'oració subordinada dins l'abast del nus FLEXió de la principal, mentre que la versió *de re* obliga precisament al nus FLEXió de la subordinada a prendre una posició prominent. A (50)–(53) tenen les dues versions i les dues explicacions corresponents:

(50) Porta una nina que porta llacet! *De re*
(51) Porta una nina que porti llacet! *De dicto*

(52) [Una$_i$ nina [QU$_i$ FLEX$_{IND}$ [porta llacet]]$_x$ [porta$_{IMP}$ x]]
(53) [Porta$_{IMP}$ [una$_i$ nina [QU$_i$ FLEX$_{SUBJ}$ [porti llacet]]]$_x$]

Com s'assumeix normalment, (50) (i la seua representació, (52)) lliuren la interpretació específica del Sintagma Nominal, com, més amunt, (48), i a la inversa, (51) (i la seua representació, (53)) lliuren la interpretació inespecífica del Sintagma Nominal, com també més amunt, (49). Com ordena la representació clàssica de la versió *de re*, la FLEXió indicativa (prèviament adjuntada al COMPlementador a la Forma Lògica) pren una posició prominent sobre la FLEXió (en imperatiu, en aquest cas) de la frase principal, mentre que la versió subjuntiva, que correspon a la interpretació *de dicto* i a la lectura inespecífica, roman en una posició subordinada, a l'abast de la FLEXió de l'oració principal. Dit d'una altra manera: l'operador de FLEXió a la relativa de (50) té abast llarg, mentre que l'operador de FLEXió (en subjuntiu) a la relativa de (51) té abast curt.

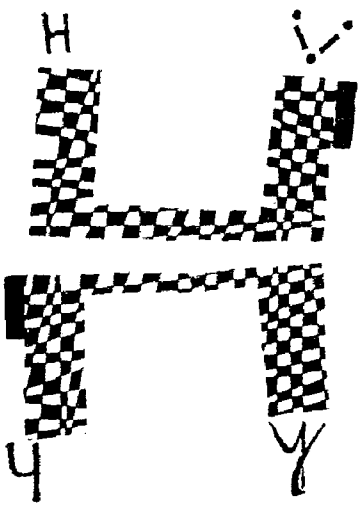

Aquesta distribució és coherent amb el que venim comentant a propòsit dels modes i la sintaxi. L'únic de particular ací és que es tracta d'oracions produïdes per una operació de moviment, que responen a una relació especial entre la FLEXió i els determinants del Sintagma Nominal. Ni l'indicatiu ni el subjuntiu de les relatives és una exigència del verb de la proposició matriu, ni tan sols del nom que fa de nucli del Sintagma Nominal; és simplement una opció de la FLEXió que té relació amb la interpretació dels determinants de la construcció afectada, probablement *via* el COMPlementador mateix o pronom relatiu. Ací el subjuntiu representa l'abast curt, o el que és el mateix, la interpretació dependent. L'indicatiu l'abast llarg, i la interpretació independent.

Que es puguin donar o no les versions *de dicto* i *de re* depèn, pel que sembla, d'un conjunt de factors, més coneguts potser en el cas de les relatives. Que l'imperatiu permet la interpretació *de dicto*, o d'abast curt, ho acabem de veure. Només el modal, per exemple, pot explicar per quina raó (54) és bona però (55) ja no:

(54) Va haver de parlar amb els treballadors que haguessin anat a la reunió.
(55) * Va parlar amb els treballadors que haguessin anat a la reunió.

Com és habitual quan apareix el subjuntiu, l'acord temporal és imprescindible, (56) és agramatical perquè viola aquesta condició dels modes sobre els temps:

(56) * Va haver de parlar amb els treballadors que vagin a la reunió.

Si (56) és agramatical, caldria esperar que una relativa en indicatiu tingués una certa llibertat per estipular quin és el temps de referència, per contrast amb el que ocorre amb les relatives en subjuntiu. No únicament això és així, sinó que els lògics parlen també de versions *de dicto* i versions *de re* en aquests supòsits. Els exemples que fan al cas són ara (57) i (58):

(57) Va conèixer una noia que estudia lingüística. *De re*
(58) Va conèixer una noia que estudiava lingüística. *De dicto*

La interpretació de (57) allibera el present de la subordinada del perfet de la principal. Aquesta és la versió *de re*, com abans a (50), on el present també quedava alliberat del futur de la principal. Una de les interpretacions de (58), al contrari, considera l'imperfet de la subordinada dins l'abast del perfet de la principal. Aquesta és la versió *de dicto*, paral·lela a l'exemple (51) d'abans, on el subjuntiu s'interpretava dins l'abast del futur de la principal. Ací no s'obtenen els efectes positius o negatius d'especificitat sobre el determinant perquè aquesta és la diferència entre l'indicatiu i el subjuntiu. Ni a (57) ni a (58) hi ha operadors que puguin provocar l'opacitat del determinant.

La interpretació *de dicto* de (58) és la que acostuma a ser glossada també com "interpretació d'estil indirecte". Com he anat insinuant, el pas de l'estil directe a l'estil indirecte ha generat algunes reflexions sobre la *correlació temporal*. (58) tindrà interpretació *de dicto* quan sigui equivalent de la versió en passat de (59):

(59) Coneix una noia que estudia lingüística.

Per tant, el que fan les famoses versions d'estil indirecte és assegurar que el temps de la subordinada no tingui un abast independent del temps que estipula la principal. Hi ha hagut alguns intents de formalitzar aquest problema. Un d'ells, en el marc de la teoria generativa dels anys setanta, el de C. Smith, distingia dues condicions per a la interpretació dels temps de les frases subordinades: el *Sharing Principle*, o acord temporal, que seria una versió de la clàssica *consecutio*, i que actuaria quan frases com (58) són sinònimes (en passat) de frases com (59), i un *Orientation Principle*, que actuaria en altres casos, i asseguraria que la interpretació dels temps d'una seqüència subordinada prengués com a mínim com a temps de referència el temps de la seqüència principal.

Aquests efectes també s'obtenen amb oracions completives. (60) pot rebre dues interpretacions; una, segons la qual la Marta enganyava el Pere com a mínim en el moment que el Pere ho deia, i una altra en què la Marta enganyava el Pere com a mínim abans que aquest ho digués. La primera de les lectures és l'anomenada "d'estil indirecte". La segona s'obtindria a partir d'alguna mena d'*Orientation Principle*.

(60) El Pere deia que la Marta l'enganyava.

Que sigui un procediment com el de Smith el que doni compte d'aquestes ambigüitats, o un procediment com el postulat recentment per M. Enç, en l'article que tenen a la bibliografia, és un assumpte obert. A (61) tenen les dues opcions,

(61) a. *Sharing Principle*
Orientation Principle (Smith, 1978)
b. *Anchoring Condition* (Enç, 1986)

El procediment d'Enç parteix d'una condició, l'*Anchoring Condition*, que diu que tot temps ha d'estar fixat, o "ancorat", segons la seua metàfora. Hi ha, segons Enç, diverses maneres d'obtenir aquest resultat. Un temps pot quedar fixat o ancorat perquè quedi lligat per un adverbi que en fixi la referència, perquè el seu propi nus COMPlementador quedi fixat, o perquè quedi fixat pel temps de l'emissió. En aquest sistema a la llarga el temps de l'emissió acaba per fixar la resta de temps.

Enç imagina l'operador temporal com una mena de rellotge gramatical, una mena de comptador que va prenent valors diferents –sempre en una direcció, naturalment. El dispositiu que dissenya en l'article que esmento està pensat per explicar els *decalatges* temporals entre oracions diferents, i és probablement l'aplicació més desenvolupada que tenim dels possibles valors del nus FLEXió a la sintaxi. En qualsevol cas, encara hi ha molta feina per fer. El mateix Enç reconeix que el sistema de modes i modalitats pot alterar notablement els principis d'*Anchoring* o fixació temporal estipulats.

La seua anàlisi té en compte, precisament, el nus COMPlementador, a més del nus FLEXió. Crec que es pot argumentar que el nus COMPlementador compta també en el cas de la tria del mode. En aquesta exposició he insistit en el fet que la distinció entre el temps i el mode és fonamental en la sintaxi de la conjugació. He mirat d'explicar que en la majoria de contextos és el mode el que compta, en llengües com el català, i que la tria del temps ve després. És clar que es poden fer generalitzacions també sobre la interpretació dels temps en àmbits sintàctics diferents, en les línies apuntades a (61), o en unes altres. Però crec que caldria incorporar d'alguna manera en una gramàtica les repercussions sintàctiques de la distinció entre el temps i el mode, quan aquesta és pertinent.

Un camí, podria ser, com dic, considerar el nus COMPlementador. En el cas de les oracions completives, el COMPlementador queda regit pel verb de la proposició principal. La selecció del tipus de COMPlementador és una atribució també del verb principal. Per altra banda, en les oracions adjuntes, la preposició que encapçala la construcció selecciona idiosincràticament si hi ha complementador i el mode de l'oració adjunta, com hem vist. En el cas de les relatives, el mode està en relació amb el determinant del Sintagma Nominal a través, justament, de la coindexació del COMPlementador. A banda dels casos de moviment al COMPlementador, en general hi ha una relació estreta entre COMPlementadors i modalitats, però no entre COMPlementadors i temps. A (61c) tenen uns mots d'A. Par que exposen com era sentida aquesta qüestió per alguns gramàtics tradicionals:

(61) c. A l'escatir el mode en les proposicions subordinades haguérem de descompartir-les segons llurs diverses modalitats, car aquestes tenien influència capdal en aquell. Respecte a les relacions temporals no hi ha tal cosa; tant si les subordinades són règims com complements, i qualsevulga que sia la modalitat d'aquests, llurs temps se comporten d'una mateixa guisa. És més, llevat l'ús del pretèrit imperfet en lloc del present (...), i qualques canvis de temps que s'ixen de la regla general (...), dic que no hi ha cap concordança entre els temps de les principals i els de les subordinades.
(Par (1923: 441))

Par expressava una intuïció general. Els que havien defensat una teoria modal a partir de predicats abstractes, a l'època de la semàntica generativa, com M. L. Rivero, seguint en part els suggeriments de Bello per al castellà, estaven desenvolupant, possiblement, la idea que els modes operaven a un nivell diferent dels temps. Darrerament, hi ha hagut algun intent significatiu d'incorporar la distinció entre el temps i el mode a partir de l'operador FLEXió, ja reconegut com a nucli de les oracions. L'article d'H. Huot que tenen a la bibliografia exposa, per al francès, una teoria de la distinció temps-mode (ella s'ocupa principalment del subjuntiu) que té en compte les relacions COMPlementador-FLEXió. Sense assumir ací una presentació com la d'Huot, crec que l'enfocament general és correcte.

Ara arribem a la recta final. En altres llengües romàniques es poden trobar dades interessants que avalarien la relació entre el nus COMPlementador i el mode de l'oració. E. Raposo, en l'article que tenen a la bibliografia, explica de la següent manera les diferències de gramaticalitat entre (62) i (63):

(62) * O Manel pensa [os amigos terem levado o livro]
(63) O Manel pensa [terem os amigos levado o livro]

Tant a (62) com a (63) hi ha infinitius conjugats, o infinitius nominals, com s'anomenen també aquesta mena de frases subordinades en portuguès. En principi (62) és agramatical perquè el subjecte de la proposició subordinada no pot rebre Cas. Però el verb de la proposició principal admet frases d'infinitiu conjugat, com (63) mostra. Aquestes frases, per definició, no han de tenir cap COMPlementador lèxic, a diferència de (64), per exemple:

(64) O Manel pensa [que eles recebem pouco dinheiro]

Segons Raposo, (63) és gramatical perquè el verb de la proposició principal selecciona un operador TEMPORAL al nus COMPlementador que tolera l'aparició de la forma infinitiva conjugada. La conseqüència d'això és el moviment obligatori de l'infinitiu cap al COMPlementador. Raposo distingeix entre l'operador TEMPORAL al COMPlementador i la forma infinitiva de FLEXió, dotada de concordança. Dono a

(65) la representació abans del moviment:

(65) O Manel pensa [$_{COMP}$ [e] [$_{SFLEX}$ os amigos [$_{FLEX}$ ter$_{CONC}$ [$_{SV}$ levado o livro]]]]

[e] operador TEMPORAL al COMP (lèxicament buit)

ter$_{CONC}$ infinitiu conjugat, nucli de FLEXió

El que m'agrada d'aquesta anàlisi és la idea d'un operador al COMPlementador, que jo qualificaria de *modal*, perquè només toleraria el *mode conjugat* de l'infinitiu). Veig molt natural, en qualsevol cas, la connexió entre l'operador del COMPlementador (que representaria les exigències de selecció del verb principal) i el nus FLEXió de la subordinada. Amb aquestes premisses, (66) és agramatical en portuguès, amb la representació que donem a sota, (67), abans del moviment de l'infinitiu:

(66) * O Manel desejava [terem os amigos levado o libro]

(67) O Manel desejava [$_{COMP}$ [$_{SFLEX}$ os amigos [$_{FLEX}$ ter $_{CONC}$ [$_{SV}$ levado o livro]]]]

A (67) el verb de la proposició principal no selecciona al COMPlementador el mode que preveu l'aparició de l'infinitiu conjugat, de manera que aquest no pot moure's al COMP i (66) és agramatical. La diferència entre (66) i (63) respon a exigències de selecció del verb principal. (67) seria tan agramatical com (62), de manera que les exigències de selecció, i això és el més interessant, involucren l'avançament del verb, és a dir, el moviment al COMPlementador. Raposo explica el problema suposant que el COMPlementador ha d'estar preparat per a aquesta operació.

Fins ací les dades del portuguès. Els exemples (68) i (69) presenten una situació diferent. En romanès hi ha morfemes particulars de mode, però FLEXió queda parcialment neutralitzada pel que fa a la concordança. Les frases que presento provenen d'una nota d'A. Grosu i J. Horvath a *Linguistic Inquiry*. A partir del mateixos casos, M. L. Rivero ha proporcionat recentment (vegin Rivero (1987)) una explicació formal d'aquest fenomen, en el marc de la teoria de les barreres desenvolupada a Chomsky (1986b), que té en compte justament la relació entre FLEXió i el COMPlementador. Partirem, doncs, de (68) i (69):

(68) Maria nu crede că toţi băieţii sunt acolo.
La Maria no creu que tots els nois són aquí.

(69) Maria nu crede ca toţi băieţii să fie acolo.
La Maria no creu que tots els nois siguin aquí.

A (68) hi ha una oració completiva en indicatiu, i a (69) la seua contrapartida en subjuntiu. Resulta que en romanès el complementador lèxic és sensible a les variacions modals: *ca* per al subjuntiu, *că* per a l'indicatiu. Però a més a més en romanès el

subjuntiu queda representat a FLEXió pel morfema *să*, que té la propietat d'inhibir la concordança de la tercera persona. La situació que presenta (69) és, almenys, la simètrica del cas portuguès de (63). Allà una forma dotada de concordança però sense marques de temps s'havia de desplaçar al COMPlementador. Ací una concordança poc activa es correspon amb morfemes modals específics, i amb COMPlementadors sensibles al mode. En aquest cas, el que (69) exposa, es veu ben clarament que una cosa és el COMPlementador i una altra el morfema de FLEXió. Però el romanès tolera també en alguns dialectes el moviment al COMPlementador de FLEXió, i en aquest cas no cal que aparegui el complementador lèxic:

(70) Maria nu crede să fie acolo toţi băieţii.

(70) s'assembla ja superficialment al cas portuguès de (63), amb el típic desplaçament cap a la dreta del subjecte. Però el més interessant és el que tenen en comú (69) i (63), malgrat les diferències. En ambdós casos hi ha una relació entre el mode de l'oració i el COMPlementador. En portuguès, perquè hi ha desplaçament de FLEXió (que coincideix amb una concordança elaborada); en romanès, perquè hi ha unitats lèxiques específiques en relació amb morfemes modals (que coincideixen amb una concordança poc activa). Amb això hem arribat al final.

Segons Comrie, les llengües sense especificacions temporals solen estar dotades, almenys, de morfemes modals. Això és coherent amb el que venim comentant ací de la jerarquia de modes i temps. M'agradaria veure un estudi com el de Comrie que relacionés aquest tema amb la concordança. En un treball així l'infinitiu conjugat del portuguès seria una opció més entre les altres. El cas del català és el cas d'una llengua sense morfemes específics de mode, però amb una rica morfologia temporal i de concordança. A més a més el mode no s'aprecia igualment en tots els dialectes, com he deixat notar. En qualsevol cas, crec que la diferència entre el temps i el mode és el que té pertinència sintàctica, en les línies que he anat comentant ací. Crec que els fets que he presentat tenen consistència independentment de la disposició morfològica particular d'una llengua. Contraposar el portuguès i el romanès m'ha servit per adonar-me que les diferències morfològiques poden ser d'un cert gruix, entre llengües relativament pròximes, i que això no afecta directament un tractament sintàctic del mode de l'oració. Aquest aspecte particular no ha estat gaire reconegut en la bibliografia, però cada volta més es va obrint camí la idea que l'estudi de les relacions entre el nus COMPlementador i el nus FLEXió pot fer avançar el nostre coneixement del funcionament de les oracions. En aquest context, el paradigma romànic ofereix, amb el que he exposat, bons exemples d'articulació d'aquestes dues entitats, fins ara potser estudiades de biaix.

Amadeu Viana
Universitat de Barcelona
(Estudi General de Lleida)

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALARCOS, E. (1983): "El sistema verbal del català", dins *Estudis de lingüística catalana*, Ariel, Barcelona, 119-136.

BELLO, A. (1841): *Análisis ideológico de los tiempos de la conjugación castellana*. (Ministerio de Educación, Caracas, 1972).

BLASCO, E. (1982): "Entorn dels temps verbals i els conceptes d'«aspecte», «aktionsart» i «estadi» en català, *Els Marges*, 25, 109-114.

BLÖMER, B. (1970): *Consecutio temporum im Katalanischen*, tesi doctoral, Universitat de Bonn.

BURSILL-HALL, G. (1971): *Speculative Grammars of the Middle Ages*, Mouton, The Hague.

BULL, W. E. (1963): *Time, Tense and the Verb*, University of California Press, Berkeley.

BENVENISTE, E. (1966): "Le langage et l'experience humaine", dins BENVENISTE, E. & al.: *Problemes du langage*, Gallimard, París, 3-13.

BRUNOT, F. (1926): *La pensée et la langue*, Masson, París.

CARLSSON, L. (1970): "Le type catalan *És el millor llibre que hagi escrit mai*", *Studia Neophilologica*, XLII, 405-432.

CHOMSKY, N. (1986a): *Knowledge of Language: Its Nature, Origin and Use*, Praeguer, Nova York.

— (1986b): *Barriers*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

CLOSS TRAUGOTT, E & *al.* (eds.) (1986): *On Conditionals*, Cambridge University Press, Cambridge.

COMRIE, B. (1976): *Aspect*, Cambridge University Press, Cambridge.

— (1985): *Tense*, Cambridge University Press, Cambridge.

EBERENZ-GREDLES, R. (1979): "La categoria temporal del verb català i el problema del temps en la dimensió textual", dins *Miscel·lània Aramon i Serra*, 1, Curial, Barcelona, 169-180.

ENÇ, M. (1986): "Towards a Referential Analysis of Temporal Expressions", *Linguistics and Philosophy*, 9, 405-426.

— (1987): "Anchoring Conditions for Tense". *Linguistic Inquiry*, 18, 633-657.

FABRA, P. (1956): *Gramàtica catalana*, Teide, Barcelona.

FERNÁNDEZ RAMÍREZ, S. (1951): *Gramática española*, 4, Arcolibro, Madrid.

FERRATER, G. (1981): "L'arquitectura del verb", dins *Sobre el llenguatge*, Quaderns Crema, Barcelona, 63-68.

GILI GAYA, S. (1961): *Curso superior de sintaxis española*, Bibliograf, Barcelona.

GOODMAN, N. (1947): "The Probleme of Counterfactual Conditionals", *Journal of Philosophy*, 44, 113-128.

GRIMSHAW, J. (1979): "Complement Selection and the Lexicon", *Linguistic Inquiry*, 10, 279-326.

GROSU, A. & HORVATH, J. (1984): "The GB Theory and Raising in Rumanian", *Linguistic Inquiry*, 2, 269-312.

HAEGEMAN, L. & H. WEKKER (1984): "The Syntax and Interpretation of Futurate Conditionals in English", *Journal of Linguistics*, 20, 45-47.

HARRIS, M. (1986): "The Historical Development of *si*-clauses in Romance", dins CLOSS TRAUGOTT, E. & *al.* (eds.), *On Conditionals*, Cambridge University Press, Cambridge, 265-284.

HUOT, H. (1986): "Le subjonctif dans les complétives: subjectivité et modelisation", dins RONAT, M. & D. Couquaux (eds.), *La grammaire modulaire*, 81-111. Les Éditions de Minuit, París.

JAKOBSON, R. (1957): "Shifters, Verbal Categories and the Russian Verb", dins *Selected Writings*, v, 2, Mouton, The Hague, 130-147.

LO CASCIO, V. & LO VET (eds.) (1986): *Temporal Structure in Sentence and Discourse*, Foris, Dordrecht.

MARINER, S. (1975): "Interpretació dels modes del verb català segons una noció bàsica triple", dins *Estudis estructurals de català*, Edicions 62, Barcelona, 97-139.

— (1984): "*Vagi* més infinitiu en el sistema modal, temporal i aspectual", *Miscel·lània Sanchis Guarner*, 1, Universitat de València. València.

MASCARÓ, J. (1986): *Morfologia*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

PALMER, F. (1986): *Mood and Modality*, Cambridge University Press, Cambridge.

PAR, A. (1923): *Sintaxi catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge*, Halle.

PÉREZ SALDANYA, M. (1988): *Els sistemes modals d'indicatiu i subjuntiu*, Institut de Filologia Valenciana.

PICA, P. (1985): "Subject, Tense and Truth: Towards a Modular Approach to Binding", dins GUÉRON, J. & *al.* (eds.), *Grammatical Representation*, Foris, Dordrecht, 259-291.

PICALLO, C. (1984): "The INFL Node and the Null Subject Parameter", *Linguistic Inquiry*, 15, 5-102.

— (1985): *Opaque Domains*, Tesi doctoral, CUNY, New York.

RAPOSO, E. (1987): "Case Theory and Infl-to-Comp: A Study of the Inflected Infinitive in European Portuguese", *Linguistic Inquiry*, 18, 85-109.

REICHENBACH, H. (1947): *Elements of Symbolic Logic*, Macmillan, New York.

RIGAU, G. (1980): "La referència en els sistemes nominals del català", dins *Miscel·lània Aramon i Serra*, 2, Curial, Barcelona, 523-542.

— (1981): *Gramàtica del discurs*, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.

RIVERO, M. L. (1975): "La ambigüedad de los verbos modales", *Revista Española de Lingüística*, 5, 401-422.

— (1977): *Estudios de gramática generativa del español*, Cátedra, Madrid.

— (1987): "La teoría de las barreras y las completivas del rumano", dins DEMONTE, V. & *al*, (eds.) *Sintaxis de las lenguas románicas*, Ediciones El Arquero, Madrid, 329-353.

ROJO, G. (1974): "La temporalidad verbal en español", *Verba*, 1, 68-149.
— (1976): "La correlación temporal", *Verba*, 3.
— (1978): *Cláusulas y oraciones*, Verba, Anejo 14, Universidad de Santiago de Compostela.
ROJO, G. (1986): "On the Evolution of Conditional Sentences in Old Spanish", dins O. JAEGGLI & C. SILVA CORVALÁN (eds.), *Studies in Romance Linguistics*, Foris, Dordrecht, 167-187.
ROTHSTEIN, S. (1983): *The Syntactic Form of Predication*, Tesi doctoral, MIT, Cambridge, Massachussetts.
RUSSEL-GEBBETT, P. N. (1976): "L'estructura de les oracions condicionals de realització impossible en el català medieval", dins *Actes del Tercer Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, The Dolphin Book, Oxford, 207-216.
RUTHERFORD, W. E. (1970): "Some Observations Concerning Subordinate Clauses in English", *Language*, 46, 97-119.
SOLÀ, J. (1977): "Jo no crec que es vagi escapar". dins *A l'entorn de la llengua*, Laia, Barcelona, 111-114.
SMITH, C. (1978): "The Syntax and Interpretation of Temporal Expressions in English", *Linguistics and Philosophy*, 2, 43-100.
— (1981): "Semantic and Syntactic Constraints on Temporal Interpretation", dins TEDESCHI, P. & A. ZAENEN (eds.): *Syntax and Semantics 14*, Academic Press, New York, 213-237.
STOWELL, T. (1981): *Origins of Phrase Structure*, tesi doctoral, MIT, Cambridge, Massachussetts.
— (1982): "The Tense of Infinitives", *Linguistic Inquiry*, 13, 561-570.
TIÓ, J. (1983): *La categoria dels temps verbals. Assaig d' interpretació semàntica*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
WEINREICH, H. (1964): *Tempus Bersprochene und erzählte Welt*, Kohlhammer, Stuttgart, Trad.: *Estructura y función de los tiempos en el lenguaje*, Gredos, Madrid, 1968.

ALBERT BRANCHADELL

UNA SOLUCIÓ DEL PROBLEMA DE LES DATES

El propòsit d'aquest article és oferir una anàlisi de (la funció sintàctica de) les dates compatible amb la versió actual de la Teoria Estàndard Ampliada. Una data és, seguint Klum, una indicació temporal del tipus *el 21 de juliol de 1925, (a) l'abril de 1927, (a) el 1954, (a) el desembre, a les cinc*, etc. La nostra proposta ha estat dissenyada en principi solament per a les dates, però es pot aplicar sense problemes a una classe més àmplia d'indicacions temporals. Fent servir el terme proposat per Bennett i Partee, direm que l'anàlisi que proposem és aplicable a totes les "frame adverbial phrases", mentre no es digui el contrari.[1]

L'estructura d'aquest article és la següent. A la secció 1 presentarem el problema que ha posat (i posa) l'anàlisi sintàctica de les dates a la gramàtica generativa. Aquest problema el resoldrem a la secció 4, on farem explícita la nostra proposta. Abans d'això, a la secció 2, haurem presentat les dues teories en què es basa aquesta proposta, i les haurem conciliades a la 3. Es tracta de l'anàlisi del temps a base de les entitats E, R i S, original de Reichenbach, i de l'anàlisi a base de quantificadors sobre intervals, que es dóna en (una extensió de) la lògica de predicats estàndard. A la secció 5, en fi, suggerirem que l'anàlisi proposada pot constituir un argument favorable a l'existència d'un nou nivell de representació en el si de la gramàtica.

1. EL PROBLEMA

Un dels problemes que la gramàtica generativa no ha acabat de resoldre al llarg de la història és el tractament dels adjunts.[2] Centrant-nos ara en els adjunts que ens interessen (les dates), un breu repàs històric ens indica la diversitat de regles sintagmàtiques que s'han proposat per a generar-los.

(1) Aquesta és una classe que inclou les dates i expressions del tipus següent: *this morning, this afternoon, this evening, three days ago, the day before yesterday, yesterday, today, tomorrow, the day after tomorrow, three days hence, last week, this month, next year* (Bennett i Partee 1972: 22).

(2) Una definició informal per anar fent és la d'Aoun (1986: 139), segons la qual són adjunts els elements que no són subjectes i no són subcategoritzats.

Chomsky (1965), per exemple, proposa generar els circumstancials de temps ("Time Adverbial") fora del SV, com es veu a les regles de (1) ((2) és la representació rellevant corresponent):

(1) a. S → NP Predicate Phrase
b. Predicate Phrase → Aux VP (Place) (Time)
(2) $[_S$ NP $[_{PP}$ Aux VP Time]]

Per a Jackendoff (1972), en canvi, els adverbis i els sintagmes preposicionals de temps es generen dins del SV, d'acord amb les regles de (3) (que presentem adaptades):

(3) a. S → NP Aux VP
b. VP → (have-en) (be-ing) V (NP) (Adv o PP)
(4) $[_S$ NP Aux $[_{VP}$ V NP Adv o PP]]

Segons Keyser (1968), en fi, el nus $Adverb_{Time}$ es genera directament sota el nus oració, segons la regla (5):

(5) Sentence → Subject Predicate Adverb
(6) $[_S$ Subject Predicate Adverb]

La teoria actual ha suprimit les regles sintagmàtiques, i per tant el problema dels adjunts no es planteja en els mateixos termes. En aquesta teoria, la frase ja no és una "expansió" del nus oració sinó una projecció (de l'estructura temàtica) del verb. El problema, per tant, ja no és decidir en quina fase de l'expansió apareixerà l'adjunt sinó veure com és possible que aparegui en general, considerant que allò que es projecta és una estructura de la qual és absent per definició.[3] El que cal fer, en definitiva, és esbrinar quina és la connexió d'un adjunt –en particular, d'una data– amb la frase, un cop s'ha convingut que (i) una tal relació ha d'existir i que (ii) aquesta relació no és amb (l'estructura temàtica de) el verb.[4]

Aquí assumirem, com es fa habitualment, que les dates i altres circumstancials de temps són elements opcionals. Considerarem, però, que aquesta opcionalitat és relativa més que no pas absoluta. Un element pot ser opcional relativament a (l'estructura temàtica de) el verb, en el sentit que no forma part de les seves exigències semàntiques, que no és seleccionat. Ara bé, això no vol dir que aquest element sigui absolutament opcional, en el sentit que les frases el puguin portar o deixar de portar a discreció, sense comprometre el seu significat gramatical.

En aquest sentit, potser serà instructiu tenir en compte una idea d'Ivić (1962). La idea en qüestió és que els adverbis de temps sovint han de ser considerats "determinants no omissibles". Un exemple no adverbial de determinant no omissible el trobem a (9), que contrasta prou clarament amb (7) i (8) (els exemples són en serbo-croat):

(3) El problema anterior subsisteix ara sota la pregunta següent: "Quin és el nivell de dependència d'una data?".

(4) Dit d'una manera més tècnica, el que cal esbrinar és com es llicencia una data, a fi de poder formular la part de FI (Principi d'Interpretació Plena) relativa a aquest tipus d'elements.

(7) a. čovek nema sede kose
l'home no-té gris cabell (gen. sg.)
'l'home no té els cabells grisos'
b. čovek nema kose
'l'home no té cabells'
(8) a. čovek bez sede kose
'l'home sense els cabells grisos'
b. čovek bez kose
'l'home sense cabells'
(9) a. čovek sede kose
'l'home de cabells grisos'
b. *čovek kose
'l'home de cabells'

En aquest exemple, l'absència del determinant provoca la agramaticalitat de la seqüència. En el cas dels adverbis de temps, la seva absència en general no té efectes sobre la bona formació de la frase, però sovint canvia el seu significat gramatical. L'exemple d'Ivić és prou simple: *sutra putujem* vol dir 'I am going to travel tomorrow', però *putujem* no vol dir pas, com caldria esperar, 'I am going to travel', sinó 'I am travelling'. Que aquesta no és una situació excepcional, ho demostra l'estudi de Crystal (Crystal (1966)) sobre els diferents significats produïts per les diverses combinacions verb-circumstancial de temps. Dels 48 significats temporals que distingeix, n'hi ha 34 (és a dir, més del 70 %) que *requereixen* "an adverbial of some kind".

2. LES TEORIES

En aquesta secció presentarem molt breument les dues anàlisis en què es basarà la nostra proposta. La primera és la famosa anàlisi (semàntica) del temps en termes de les entitats S, E i R feta per Reichenbach (Reichenbach (1947)). La segona és l'anàlisi del temps a base de quantificadors sobre intervals.

2.1. Reichenbach és autor d'un model semàntic en què cada temps verbal és representat per una ordenació de tres entitats temporals abstractes, "point of speech" (S), "point of the event" (E) i "point of reference" (R). A manera de definició, es pot dir que S és el temps en què s'emet la frase, E el temps en què l'esdeveniment, estat o procés rellevant ocorre i R un temps indicat per la frase, que pot no coincidir amb cap dels altres dos. (Aquí no intentarem definir R d'una manera més exacta.

En la descripció reichenbachiana del passat perfet i del futur perfet es comprendrà prou clarament la seva funció. Quan es diu que el passat perfet és un "passat del passat", R designarà el passat del qual el passat perfet és passat. De la mateixa manera, quan es diu que el futur perfet és un "passat del futur", R designarà el futur del qual el futur perfet és passat.)

Les ordenacions en qüestió es poden veure a continuació:

(10) Past perfect — E R S

Simple past — R,E S

Present perfect — E S,R

Present — S,R,E

Simple future — S,R E

Future perfect — S E R

L'altra tesi reichenbachiana que ens interessa diu que R és el "portador" de les determinacions de temps (de les dates, entre altres). Segons Reichenbach, quan una frase porta una determinació de temps, aquesta es refereix no a E sinó a R. Hornstein (1977) argumenta convincentment que la determinació també pot referir-se a E, i aquesta és la tesi que adoptarem.[5] Fora d'això, assumirem del tot la idea reichenbachiana que les determinacions de temps no es relacionen directament amb els morfemes de temps de la frase, sinó amb entitats abstractes que només existeixen en un nivell interpretatiu.

2.2. La idea bàsica de la segona anàlisi és que el temps no és un operador que té una proposició com a operand (tesi de la lògica temporal clàssica) sinó que és un quantificador sobre intervals que lliga una variable. Aquesta diferència bàsica es pot observar a propòsit de les frases (11a) a (11d), que en un cas i en l'altre tindrien les anàlisis següents:[6]

(11) a.	A child is born	B Bt
b.	A child was born	PB $\exists t'(t'<t \ \& \ Bt')$
c.	A child will be born	FB $\exists t'(t<t' \ \& \ Bt')$
d.	A child had been born	PPB $\exists t'(t'<t \ \& \ \exists t''(t''<t' \ \& \ Bt''))$

(5) Segons Hornstein, els adverbis de temps *poden* modificar o bé R o bé E, i *deuen* modificar o bé R o bé E. En principi, és possible que R i E siguin modificats simultàniament per sengles adverbis, però aquesta és una qüestió que aquí ignorarem.

(6) L'exemple és de van Benthem (1977: 396s). Aquí hem substituït "E" (="earlier than") per "<", que és la notació que farem servir en les seccions subsegüents, i hem omès la seva frase (5) (*A child would be born*).

(Les fórmules de la dreta cal llegir-les així: «a child be born at t», «there is a t', earlier than t, such that a child be born at t'», «there is a t', later than t, such that a child be born at t'» i «there is a t', earlier than t, and there is a t", earlier than t', such that a child be born at t"».)

3. LA REUNIÓ DE LES DUES TEORIES

Aquí farem una síntesi de les dues propostes descrites a la secció anterior. Existeix un intent, si més no, de traduir l'anàlisi de Reichenbach als termes de la lògica temporal clàssica. Això és Åqvist (1976). El que ens proposem nosaltres és traduir-la als termes de la lògica de predicats estàndard aplicada al temps.

Els temps verbals que hem considerat a 2.1 tindran les interpretacions següents:

(12)	Past perfect	$\exists t, t<t_0$ & $\exists t', t'<t$
	Simple past	$\exists t, t<t_0$
	Present perfect	$\exists t, t=t_0$ & $\exists t', t'<t$
	Present	$\exists t, t=t_0$
	Future perfect	$\exists t, t>t_0$ & $\exists t', t'<t$
	Simple future	$\exists t, t>t_0$

on t correspon a R, t_0 a S i t' a E. Quan R i E són indistints, t correspon simultàniament a aquestes dues entitats.[7]

Al marge de la possible superioritat, des del punt de vista purament lògic, de la lògica estàndard aplicada al temps sobre la lògica temporal clàssica, un avantatge clar de (12) sobre la proposta d'Åqvist és de caràcter lingüístic i consisteix en això que a (12) hi ha una correspondència biunívoca estricta entre morfemes de temps i quantificadors lògics. Sigui, per exemple, la seqüència *had been*. Analitzant això morfològicament, és fàcil convenir que en aquesta seqüència hi ha dos morfemes de temps, en concret dos morfemes de passat. La nostra proposta fa la suposició que existeix una regla interpretativa que tradueix seqüències de morfemes en seqüències de quantificadors, i això d'una manera màximament simple, per tal com a cada morfema li correspon exactament un quantificador:

(13) have+passat be+passat

$$\begin{array}{cc} \downarrow & \downarrow \\ \exists t, t<t_0 & \exists t', t'<t \end{array}$$

Segons Åqvist, la interpretació de *had beeen* és '$P\Diamond X o \Box P\Diamond$', una seqüència de quatre operadors (llegiu 'it has been the case that it is then the case that it has been the case'

(7) Aquí cal tenir en compte que per Reichenbach S, R i E són punts, mentre que per nosaltres t, t_0 i t' són intervals. En general, considerarem que el nostre model conté un conjunt T d'intervals, amb $\leq$ una ordenació simple densa de T.

o, d'una manera potser més entenedora, 'it has been the case that it was then the case that it had been the case'). Això recull fidedignament l'ordenació reichenbachiana E-R-S, però suposa una regla interpretativa certament més complexa que la considerada per nosaltres.[8]

Abans de passar a la secció 4, volem mostrar com el sistema de (12) integra la proposta de Johnson sobre el tractament de l'aspecte.

Johnson (1981) sosté que els tres temps de Reichenbach poden servir per a caracteritzar les categories semàntiques que es troben en els sistemes de flexió temporal de les llengües. La categoria de temps, segons ella, correspon a la relació entre S i R, la d'aspecte a la relació entre R i E i la de *status* a la relació entre S i E.[9] Això es pot veure en el seu famós diagrama:

(14)

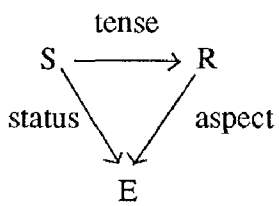

Ara, cal recordar que a (12) t representa R, t_0 representa S i t' representa E. La columna de l'esquerra correspon a la categoria *temps*, i és sempre una relació entre t i t_0 (entre R i S). La columna de la dreta, que només tenen els temps perfets, correspon a la categoria *aspecte*, i és sempre una relació entre t i t' (entre R i E). D'altra banda, és fàcil adonar-se que l'aspecte sempre és perfet. El fet que t' sempre precedeixi t indica que l'esdeveniment sempre està acomplert quan és pres en consideració (en el temps de referència).[10]

4. LA SOLUCIÓ

El propòsit d'aquesta secció és, com s'ha dit, resoldre el problema plantejat a 1.

El problema en qüestió consistia a esbrinar la connexió d'una data amb la frase, connexió que no era per mitjà de (l'estructura temàtica de) el verb. En el nostre sistema, la quantificació temporal de la frase produeix variables que poden ser modificades. Doncs bé, la nostra solució consisteix a afirmar que la funció d'una data és modificar una variable temporal.

Un problema subsidiari, plantejat a la n. 3, consistia a decidir quin és el nivell de dependència de les dates. El nostre sistema resol automàticament aquest problema, si bé en crea un altre. Aquest altre problema, tanmateix, és del tot irrellevant.

(8) En aquest exemple el problema és que tenim més operadors temporals que morfemes de temps. Doncs bé, el problema invers també és present en Åqvist. *Have been* conté una seqüència de dos morfemes, però en la seva interpretació hi ha un sol operador (el de passat).

(9) Segons Johnson, la posició d'un esdeveniment (E) respecte al temps en què se'n parla (S) determina l'estatut d'aquest esdeveniment com a fet històric. A això es refereix la categoria de *status*, que aquí ignorarem.

(10) Queda clar, doncs, que el responsable primari de la perfectivitat en els temps perfets no és el verb *haver*, com sostenen alguns autors, sinó el participi passat. Això recull la intuïció de Klum (1961: 123), compartida per molts altres, segons la qual el paper del participi és assenyalar que el procés expressat pel verb està acomplert.

4.1. Sigui la frase *Ausiàs Marc contragué matrimoni amb Isabel Martorell.* En el nostre sistema, aquesta frase tindrà la representació següent:

(15) $\exists t, t<t_0$ AM contreure matrimoni amb IM t

És a dir, existeix un interval passat en el qual AM va contreure matrimoni amb IM. Entendrem aquí que *t* és el nucli d'un sintagma,[11] tal com es veu a (16):

(16) $[_{SVT}\ [_{VT'}\ [_{VT}\ t\ ]]]$

Sigui ara la frase *Ausiàs Marc contragué matrimoni amb Isabel Martorell el 1437.* La nostra proposta és que la representació d'aquesta frase sigui

(17) $\exists t, t<t_0$ AM contreure matrimoni amb IM $[_{SVT}$ el 1437 $[_{VT'}\ [_{VT}\ t\ ]]]$

on la data ocupa la posició d'especificador de SVT.[12] Això ens permet d'afirmar que la relació de la data amb VT' és una relació de modificació, d'acord amb la definició de Zubizarreta.[13]

Tenint en compte tot el que hem dit, sostindrem que la part de FI relativa a les dates ha de dir una cosa com ara "una data ha de modificar una variable temporal".

4.2. En el sistema proposat, les dates ocupen invariablement la posició d'especificador de SVT. Això resol el problema de quin és el nivell de dependència de les dates. La veritat, però, és que el problema subsisteix, ara sota la pregunta: "Quin és el nivell de dependència de SVT?".

El que cal veure aquí és que això no constitueix pròpiament un problema. L'únic requeriment que ha de satisfer la variable temporal és el de trobar-se dins de l'abast del quantificador que la lliga. Mentre la variable satisfaci aquest requisit, SVT pot dependre de qualsevol nus, en principi (en particular, és irrellevant si depèn del nus oració o de SV, que són els dos nusos més citats per la literatura com a "pares" de les dates).

5. LES DATES I LA HIPÒTESI FL'

El propòsit d'aquesta secció és mostrar com el sistema proposat podria constituir un argument favorable a l'existència del nivell FL', suggerit per Chomsky (1982) i postulat per Safir (1986).[14]

(11) El sintagma en qüestió l'anomenarem SVT (Sintagma de la variable temporal). El nom més indicat, en realitat, seria "Sintagma Temporal" tot sol, però adoptar-lo aquí podria causar confusions, atès que aquest mateix terme es fa servir per a designar (la projecció màxima de) una suposada categoria funcional de la frase.

(12) Cal distingir curosament aquest tipus de representació, amb quantificació sobre intervals, d'altres tipus de representació, inspirades en Davidson (1966), amb quantificació sobre esdeveniments. Al marge de si el model que fem servir conté esdeveniments o no, ens sembla que ha de contenir intervals, tal com indiquen els fenòmens de deïxi temporal (*ara*, etc) i els de quantificació (*sempre*, etc). Un cop s'ha acceptat la seva existència, l'afirmació que les dates es relacionen amb intervals –i no pas amb esdeveniments– sembla que és lliure de tota controvèrsia.

(13) Cfr. Zubizarreta (1982). Val a dir que aquí no ens ocuparem de la interpretació semàntica que hagi de rebre la configuració de modificació de (17). *Grosso modo*, cal que aquesta interpretació indiqui que l'interval *t* està inclòs en l'interval denotat per la data.

(14) Safir defineix FL' d'aquesta manera: "LF' is the level in which 'extra' arguments or constituents may be attached to independently grammatical sentences". FL' es deriva de FL per aplicació d'una regla anomenada *Attach* α.

Quan a la secció 3 hem proposat interpretar els temps verbals com (seqüències de) quantificadors sobre intervals, no hem dit en quin nivell de la gramàtica ha de tenir lloc aquesta interpretació. No sembla pas gaire discutible sostenir que aquest nivell és la Forma Lògica. Suposem que és així. Això vol dir que la variable temporal no és present en cap nivell de representació fins a FL. D'altra banda, hem afirmat que (per FI) una data ha de modificar una variable temporal. Això es pot entendre en el sentit que la data no és inserida a la frase fins que ha sorgit la variable temporal, és a dir, després de FL, en el pas de FL a FL'. Les dates, segons això, serien introduïdes per aplicació de la regla *Attach* α, i això constituiria una evidència favorable a la hipòtesi de FL'. La manera com Safir defineix aquest nou nivell (vg. n. 14) sembla adir-se amb aquesta visió dels fets.[15]

Albert Branchadell
Universitat Autònoma de Barcelona

(15) Segons una visió alternativa, una data pot ser generada en un nivell (per exemple, EP) en el qual no és llicenciable, si existeix la garantia que el necessari llicenciament es produirà en algun moment de la derivació. El nostre sistema, en principi, és concorde amb l'alternativa exposada en el text, que aquí, no cal dir-ho, no intentarem defensar.

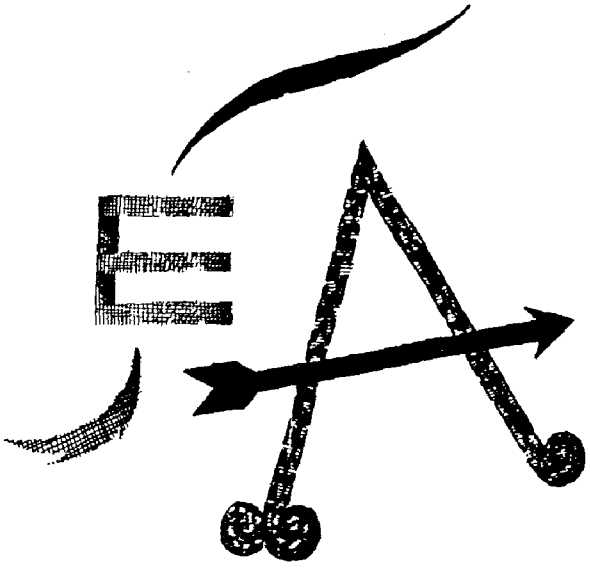

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AOUN, J. (1986): *Generalized Binding*, Foris, Dordrecht.

ÅQVIST, L. (1976): "Formal Semantics for Verb Tenses as Analyzed by Reichenbach", dins T. van Dijk (ed) *Pragmatics of Language and Literature*, North Holland, Amsterdam, 229-236.

BENNETT, M. & B. PARTEE (1972): *Toward the Logic of Tense and Aspect in English* (Reproduït per IULC, 1978). VAN BENTHEM, J. (1977) "Tense Logic and Standard Logic", *Logique et Analyse*, 80, 395-437.

CHOMSKY, N. (1965): *Aspects of the Theory of Syntax*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

CHOMSKY, N. (1982): *Some Concepts and Consequences of the Theory of Government and Binding*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

CRYSTAL, D. (1966): "Specification and English Tense", *Journal of Linguistics*, 2, 1-34.

DAVIDSON, D. (1966): "The Logical Form of Action Sentences", dins D. Davidson (1980) *Essays on Actions and Events*, Clarendon Press, Oxford.

HORNSTEIN, N. (1977): "Towards a Theory of Tense", *Linguistic Inquiry*, 8, 521-557.

IVIĆ, M. (1962): "The Grammatical Category of Non-omissible Determiners", *Lingua*, 11, 199-204.

JACKENDOFF, R. (1972): *Semantic Interpretation in Generative Grammar*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

JOHNSON, M. (1981): "A Unified Temporal Theory of Tense and Aspect", dins P. Tedeschi & A. Zaenen (eds) *Syntax and Semantics 14. Tense and Aspect*, Academic Press, New York.

KEYSER, S. (1968): Recensió de S. Jacobson (1964) *Adverbial Positions in English*, *Language*, 44, 357-374.

KLUM, A. (1961): *Verbe et adverbe. Étude sur le système verbal indicatif et sur le système de certains adverbes de temps a la lumière des relations verbo-adverbiales dans la prose du français contemporain*, Almqvist & Wiksell, Uppsala.

REICHENBACH, H. (1947): *Elements of Symbolic Logic*, The Free Press, New York, 1966.

SAFIR, K. (1986): "Relative Clauses in a Theory of Binding and Levels", *Linguistic Inquiry*, 17, 663-689.

ZUBIZARRETA, M.L. (1982): *On the Relationship of the Lexicon to Syntax*, tesi doctoral, MIT.

3

MANUEL PÉREZ SALDANYA

LA CATEGORIA GRAMATICAL DEL TEMPS I LES RELACIONS DEÍCTIQUES I ANAFÒRIQUES*

0. En un altre lloc[1] ens hem referit a la diversitat i a l'heterogeneïtat dels estudis sobre la categoria gramatical del temps. Com a exemple d'aquesta heterogeneïtat es pot assenyalar ara el fet que, juntament amb els tractaments estrictament temporals d'aquesta categoria, hi ha els tractaments estrictament modals i els tractaments que barregen valors modals i valors temporals. Dit d'una altra manera: per a Comrie (1985: 9) els morfemes de temps (*tense* en anglès) són l'expressió gramaticalitzada de la localització en el temps (*time*); per a Weinrich (1964), per contra, aquests morfemes serveixen bàsicament per a expressar actituds comunicatives; per a Coseriu (1976), finalment, els morfemes han de ser delimitats per mitjà de trets temporals (*simultani, anterior* i *posterior*) i de trets modo-temporals (*actual* i *inactual*).

Tot i l'heterogeneïtat dels estudis sobre aquesta categoria, hi ha una idea que, des de perspectives diferents, ha estat assenyalada per la majoria dels estudiosos: la necessitat de diferenciar dos tipus de formes, això és, la necessitat d'establir dos subsistemes diferents dins les formes temporals.

En les gramàtiques tradicionals aquesta idea apareix sovint recollida sota la distinció de "formes absolutes" *versus* "formes relatives". Per a Par (1923: § 493), per exemple, "los temps verbals unicament referits a l'època actual, són absoluts, en cambi, los qui fan referència a una altra època, són relatius d'aquella y no del qui parla". Badia (1962: § 202), més explícit, considera que són absoluts els temps que "resultan de considerar la acción directamente desde nuestro presente, de suerte que cualquier acción verbal venga situada antes o después del momento en que hablamos o coincidiendo con él", i són relatius aquells que, "para el establecimiento de la acción real en la representación temporal, necesitan de otro verbo o de un adverbio con los cuales están relacionados".[2]

*Agraeixo a G. Rigau, Mª J. Cuenca i M. Nicolàs els seus comentaris i suggeriments.

(1) Vegeu Pérez Saldanya (1990).

(2) Aquesta idea va ser utilitzada primerament per Julius Caesar Scaliger per caracteritzar les formes verbals llatines. La distinció, com s'ha dit, és utilitzada per la majoria dels gramàtics tradicionals i es retroba en estudis sobre el temps tan importants com el de Comrie (1985).

Damourette i Pichon (1936: § 1703), fent ús de la particularíssima terminologia que caracteritza la seva obra, recullen la distinció en diferenciar les formes "noncals" de les formes "toncals", o sigui, les formes que apareixen bàsicament en oracions independents i es relacionen amb el temps de l'emissor (el temps de l'enunciació), de les formes que apareixen bàsicament en oracions subordinades i depenen del temps verbal de l'oració principal.

Per a Coseriu (1976) i els seus deixebles,[3] la distinció té a veure amb l'"actualitat" o la "no-actualitat" de les formes verbals. De manera molt general, es pot afirmar que són actuals les formes que pertanyen al camp d'observació de l'emissor (a l'àmbit del seu temps o del seu món de creences) i inactuals les que no hi pertanyen.

Des d'una posició teòrica una mica diferent, Benveniste (1959), Weinrich (1964) o Le Guern (1986) recullen igualment la distinció en establir el subsistema de formes que pertanyen a l'àmbit del discurs o del món comentat i el subsistema de formes que pertanyen a l'àmbit de la història o del món narrat. Per a Benveniste la diferència entre el discurs i la història té a veure amb la participació (discurs) o la no-participació (història) de l'emissor en el relat. Des d'una perspectiva més pròxima a la que adopten els autors comentats més amunt, Le Guern (1986: 20) considera que allò que oposa la història al discurs no és el subjecte de l'enunciació sinó el fet que "soit abandonnée la référence aux coordonnées spatio-temporelles qui constituent la situation d'enonciation, le lieu et le moment où l'on parle".

A pesar dels pressupòsits diferents de què parteixen els autors a què s'ha fet referència, tots ells coincideixen en la necessitat de distingir dos conjunts de formes verbals i en el fet que el criteri que permet delimitar els dos subsistemes és la relació o la no-relació d'aquestes formes amb l'àmbit de l'enunciació.[4] Tenint en compte els valors exclusivament temporals de les formes verbals,[5] es pot parlar, doncs, d'un subsistema de formes deíctiques i d'un subsistema de formes anafòriques (cf. Cabré i Rigau (1986: 191-2)). El valor temporal de les primeres quedarà delimitat a partir del moment en què el parlant realitza l'acte de parla; el valor temporal de les segones, a partir d'un altre temps, normalment aparegut en el discurs previ, que funciona com a antecedent.

1. Comencem, doncs, per delimitar els subsistemes. La prova sintàctica dels estils directe i indirecte permet diferenciar fàcilment la sèrie deíctica, la sèrie de formes estructurades a partir del moment de l'enunciació (e.g. (1a)), de la paral·lela sèrie anafòrica de passat, la sèrie que té com a antecedent el temps passat de l'oració matriu (e.g. (1b)):

(1) a. L'Antoni digué: en Pere {estudia / estudiarà / estudià / ha estudiat} filosofia.
b. L'Antoni digué que en Pere {estudiava / estudiaria / havia estudiat} filosofia.

(3) Schlieben-Lange i Blasco fan servir la proposta de Coseriu en els seus estudis sobre el sistema verbal català (cf. Schlieben-Lange (1971) i Blasco (1982)).

(4) Tots coincideixen a assenyalar la necessitat de distingir dos subsistemes; no hi ha coincidència, però, a l'hora de determinar les formes concretes que integren cada un d'aquests subsistemes. Badia (1962: 415, n. 6), en la línia de Gili Gaya (1951: 152), no s'està d'assenyalar el valor esquemàtic de la distinció i el fet que els temps absoluts poden ser usats relativament i els relatius, absolutament. Comrie (1985: § 3.2.), a més dels temps relatius i dels absoluts, introdueix la sèrie dels temps absoluto-relatius. Benveniste i Le Guern consideren que determinats temps poden pertànyer tant a l'àmbit del discurs com a l'àmbit de la història. No ha de resultar, doncs, estrany que, juntament amb els defensors dels dos subsistemes, hi hagi hagut autors que, partint de les vacil·lacions assenyalades, hagin negat la pertinença de la distinció (cf. Yvon (1951)). Una distinció d'aquest tipus, evidentment, només resultarà operativa si les formes poden ser classificades d'una manera precisa.

(5) Parlem de valors temporals perquè, com és sabut, els temps assumeixen sovint valors modals. El condicional de l'oració *L'Enric parlaria amb la Marta*, per exemple, té un valor temporal en (i) però té un valor modal en (ii):

(i) Em van dir que l'Enric parlaria amb la Marta.
(ii) Si tingués temps, l'Enric parlaria amb la Marta.

En el primer cas és un "futur de passat" i en el segon un "irreal"; dit amb unes altres paraules, en el primer cas estableix una relació

Tenint en compte els canvis morfològics que es produeixen amb el pas de l'estil directe a l'indirecte, es pot concloure que, mentre que *estudia* és un present deíctic, *estudiava* és un present anafòric (un present de passat); mentre que *estudiarà* és un futur deíctic, *estudiaria* és un futur anafòric (un futur de passat); mentre que *estudià* i *ha estudiat* són uns passats deíctics,[6] *havia estudiat* és un passat anafòric (un passat de passat). Aquestes oposicions poden ser esquematitzades en un quadre com el de (2), on l'eix d'abcisses assenyala el valor temporal de cada forma i l'eix d'ordinades el temps respecte al qual aquestes formes expressen el dit valor temporal.

(2)

	passat	**present**	**futur**
present	ha estudiat estudià	estudia	estudiarà
passat	havia estudiat	estudiava	estudiaria

A més de la sèrie anafòrica de passat, existeixen unes altres formes amb un valor també anafòric. Concretament, hi ha una forma anafòrica de futur, *haurà estudiat*, que té el valor de passat de futur, i una forma anafòrica de futur de passat, *hauria estudiat*, que té el valor de passat respecte a un futur de passat. Aquestes formes no són, però, totalment equiparables a les anafòriques de passat de (1b); i això per diverses raons. Primer, perquè no tenen correlats presents i futurs: no hi ha, per exemple, ni un present de futur ni un futur de futur. Segon, perquè no poden ser utilitzades en les oracions completives indicant anterioritat respecte al temps de l'oració matriu; per exemple, en (3a) *haurà estudiat*, assenyala que l'acció d'estudiar és anterior a l'acció futura d'arribar; en (3b), però, aquesta forma no pot indicar que l'acció d'estudiar és anterior a l'acció futura de dir, i per això la agramaticalitat de l'oració.

(3) a. Quan arribarem en Pere haurà estudiat detalladament la problemàtica.
b. *L'Antoni dirà que en Pere haurà estudiat filosofia.[7]

Tenint presents aquestes matisacions, es pot considerar que la categoria gramatical del temps s'estructura a partir d'unes oposicions com les esquematitzades a (4):[8]

sintagmàtica amb el temps en passat de l'oració principal i en el segon amb la conjunció *si* de la subordinada. En aquest treball ens ocuparem exclusivament dels valors temporals. Sobre els valors modals i sobre la possibilitat de tractar conjuntament els valors temporals i els modals es pot consultar Pérez Saldanya (1990).

(6) En aquest treball es partirà de la hipòtesi que *ha estudiat* i *estudià* són, tots dos, passats deíctics. Comparteixen, doncs, el tret de passat i es diferencien per la major o menor vinculació d'aquest passat amb l'àmbit de l'enunciació.

(7) La llengua no ha gramaticalitzat una sèrie anafòrica de futur semblant a la del passat. A causa d'això, en les oracions completives la sèrie deíctica pot ser utilitzada amb el valor de formes anafòriques de futur:

(iii) L'Antoni dirà que en Pere {estudia / estudiarà / estudià / ha estudiat} filosofia.

Noteu, en aquest sentit, que (iii) resulta ambigua, per tal com els verbs de la completiva poden ser interpretats com a deíctics o com a anafòrics.

(8) No es tindrà en compte en aquest treball la forma anafòrica *hagué cantat* o *va haver cantat*, per tal com aquesta forma ha desaparegut en la llengua oral i té un escassíssim ús en l'escrita. De tota manera, si es volgués integrar al sistema, hauria d'ocupar en (4) la mateixa casella que *havia estudiat*.

(4)

	passat	present	futur
present	ha estudiat estudià	estudia	estudiarà
futur	haurà estudiat		
passat	havia estudiat	estudiava	estudiaria
futur de passat	hauria estudiat		

D'una banda hi ha, doncs, una sèrie deíctica, una sèrie estructurada a partir del present, a la qual s'afegeix una forma anafòrica de futur; d'altra banda, hi ha una sèrie anafòrica de passat, a la qual s'afegeix una altra forma anafòrica de futur de passat.

2. En l'epígraf anterior s'ha proposat una caracterització de les formes verbals a partir de trets exclusivament temporals. Aquesta perspectiva no és estranya en els estudis sobre la categoria del temps. Aquest punt de vista, concretament, ha estat el majoritari en els tractaments lògics del temps. Adoptant la hipòtesi que els temps són operadors d'abast oracional, la representació lògico-semàntica de (5a), seria (5b), on l'operador temporal de l'oració inserida, PRES, es troba sota l'abast de l'operador temporal de l'oració matriu, PAS.

(5) a. L'Antoni digué que en Pere estudiava filosofia.
b. PAS (DIR (l'Antoni, PRES (ESTUDIAR FILOSOFIA (en Pere)))).

En aquest nivell lògico-semàntic, el perfet equivaldria a un operador de passat i l'imperfet a un operador de present dominat per un operador de passat. El caràcter deíctic del perfet i l'anafòric de l'imperfet queda, des d'aquesta perspectiva, clarament delimitat: en un nivell d'anàlisi lògico-semàntic, el perfet assoleix el valor d'un operador independent, mentre que l'imperfet assoleix el valor d'un operador subordinat a un altre operador.

L'oposició entre l'imperfet i el perfet no seria, doncs, aspectual sinó simplement temporal. Al nostre parer, el tractament temporal d'aquesta oposició té uns clars avantatges sobre l'aspectual. En primer lloc, té l'avantage de ser més econòmic, per tal com delimita el valor dels morfemes de temps a partir d'un únic tipus de trets, els

temporals. D'altra banda, la caracterització aspecto-temporal no deixa de plantejar problemes. Considerar, com fa Alarcos (1976), que el perfet i l'imperfet comparteixen el tret temporal de passat i s'oposen pel caràcter perfectiu del primer i l'imperfectiu del segon presenta, almenys, dos problemes. En primer lloc, com fa notar Guillaume (1929: 109): "L'aspect est une forme qui, dans le système même du verbe, dénote une opposition transcendant toutes les autres oppositions du système et capable ainsi de s'intégrer à chacun des termes entre lesquels se marquent lesdites oppositions". Això és, en les llengües on l'aspecte és una categoria estructuradora del sistema verbal, aquesta oposició no té un caràcter aïllat, no és exclusiva d'una única parella, sinó que se superposa a les oposicions de temps i de mode.[9] En segon lloc, la caracterització de l'imperfet com a passat imperfectiu dóna compte de l'oposició establerta entre l'imperfet i el perfet, però desdibuixa l'oposició que existeix entre l'imperfet i el present.

Des de la perspectiva que s'ha adoptat en aquest treball, s'evita el problema assenyalat per Guillaume i, a més a més, es pot donar compte tant de l'oposició "perfet/imperfet" com de l'oposició "present / imperfet". Esquemàticament, aquesta triple oposició quedaria establerta com segueix:

(6)

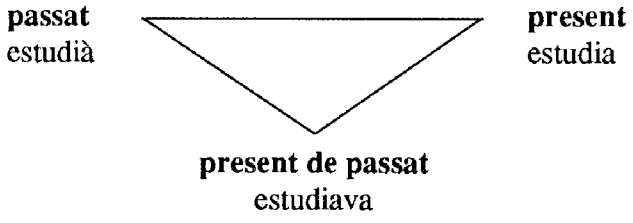

L'imperfet s'oposa, doncs, al present pel fet de ser passat i al perfet pel fet de ser present.[10]

3. La situació és una mica més complexa amb les formes compostes, per tal com hi ha arguments que donen suport tant al tractament aspectual com al tractament temporal. Per exemple, el fet que siguin formes etimològicament aspectuals i que el requisit de trascendència assenyalat per Guillaume s'acompleixi dóna suport a un tractament de tipus aspectual. Per contra, exemples com els de (1), on *ha estudiat* i *havia estudiat* tenen un comportament equiparable al de les formes simples, donen suport a un tractament temporal. Aquesta mateixa vacil·lació es troba en els estudis sobre el tema. De fet, hi ha tractaments aspectuals (cf. Alarcos (1976)), tractaments temporals (cf. Rojo (1974)) i tractaments eclèctics, segons els quals les formes compostes poden desenvolupar funcions aspectuals i temporals (cf. Benveniste (1959), Martin (1971) o Wilmet (1976)).

(9) Penseu, per exemple, en llatí, on l'oposició "infectum / perfectum" es dóna en tot el sistema verbal.

(10) Des de la perspectiva adoptada en aquest treball, l'aspecte morfològic podria ser considerat un valor derivat del valor temporal bàsic. Això és, l'imperfet podria ser considerat imperfectiu pel fet que tot present és imperfectiu i es refereix a accions no acabades. El perfet, d'altra banda, podria ser considerat perfectiu perquè, com a forma passada, es refereix a accions acabades. En un altre ordre de coses, cal afegir que Dahl (1985: 82) arriba a un sistema d'oposicions semblant a l'esquematitzat a (6) en defensar que l'aorist és una forma perfectiva passada, l'imperfet, una forma imperfectiva passada i el present, una forma imperfectiva i no passada.

El tema requereix un estudi més aprofundit. Ara com ara ens limitarem a considerar que els temps compostos responen als mateixos trets que els simples i que les interpretacions de (4) s'obtenen en uns casos a partir d'afixos temporals i en uns altres a partir de la combinació d'afixos temporals i verbs auxiliars (sigui *haver*, en els compostos de *haver* més participi, o *anar*, en el perfet perifràstic). Dit amb unes altres paraules: la temporalitat verbal pot aparèixer expressada tant per elements morfològics, els afixos, com per elements lèxics, els verbs auxiliars.

4. Com es pot adoptar aquesta perspectiva en un model com el de la Teoria del Règim i el Lligam? O sigui: ¿és possible adoptar en aquest model una caracterització dels temps verbals que parteixi de trets exclusivament temporals i que diferenciï una sèrie de formes deíctiques d'una altra de formes anafòriques? La reposta, al nostre parer, ha de ser afirmativa. Per tal de desenvolupar aquesta idea, partirem de la perspectiva que FLEX(ió) és el nucli funcional de l'oració, que FLEX pren com a complement el SV i constitueix FLEX' i que FLEX' pren com a especificador el SN subjecte i constitueix el SFLEX (per a SFLEX=O). Així mateix, considerarem que el nucli funcional COMP(lementitzador) té com a complement el SFLEX i que la projecció màxima de COMP és el SCOMP (per a SCOMP=O').

La hipòtesi que adoptarem en aquest treball consisteix a considerar que en el nivell interpretatiu de la Forma Lògica (FL) tant els temps verbals simples com els compostos reben una interpretació temporal com l'esquematitzada en (4). Tot i que és un tema important a l'hora de caracteritzar els temps verbals en la FL, no ens detindrem a esbrinar si aquests temps hi han de ser considerats operadors oracionals, modificadors adverbials del SV o arguments referencials del verb.[11] Aquest tema excedeix amb escreix els interessos d'aquest treball. Ens limitarem, doncs, a assenyalar que si es considera que són operadors oracionals caldrà que en la FL es traslladen, per mitjà de la regla de moviment d'α, des de la posició de FLEX(ió) que ocupen en la sintaxi a una posició des de la qual dominin el SFLEX, posició que podria ser o bé la d'adjunt de SFLEX o bé la de nucli de SCOMP.[12] L'oració (7a), per exemple, tindria des d'aquesta perspectiva l'estructura-P de (7b) i la FL de (7c):[13]

(7) a. En Pere estudia filosofia

b. $[_{SFLEX}\ [_{SN}$ En Pere$]\ [_{FLEX'}\ [_{FLEX}$ PRES$]\ [_{SV}$ estudi- filosofia$]]]]$

c. $[$ PRES$_i\ [_{SFLEX}\ [_{SN}$ En Pere$]\ [_{FLEX'}\ e_i\ [_{SV}$ estudi- filosofia$]]]]$

Si es considera, en canvi, que són modificadors del SV (o arguments del verb) no hi haurà cap moviment en la FL. En aquest treball s'adoptarà aquesta segona perspectiva, per tal com s'adiu millor amb la caracterització que es farà més avall dels temps anafòrics. Es considerarà, doncs, que la FL i l'estructura-P de (7a) coincideixen, pel que fa a aquest punt, amb (7b).

(11) La idea que els temps es comporten com a operadors oracionals ha estat adoptada majoritàriament en els estudis de lògica temporal. Bach (1980: 26) i Homstein defensen, en canvi, que són operadors del predicat, això és, una mena de modificadors adverbials del SV. En Enç (1987), d'altra banda, s'adopta la hipòtesi que el temps és un argument referencial del verb.

(12) En Stowell (1982) s'aporten una sèrie d'arguments que donen suport a aquesta segona hipòtesi.

(13) Per tal de simplificar les estructures, no representarem el moviment de V a FLEX que es produeix en la sintaxi. Per la mateixa raó de simplicitat, sols tindrem en compte el tret temporal de FLEX.

La caracterització dels temps absoluts o deíctics a partir de les oposicions esquematitzades a (4) no planteja, en principi, cap problema: si es prescindeix, per redundant, del tret que apareix en l'eix d'ordinades, tindrem que el perfet i l'indefinit poden ser caracteritzats simplement com a PAS(sat), el present com a PRES(ent) i el futur com a FUT(ur). El caràcter deíctic d'aquests temps pot resultar més explícit si s'admet, com és normal en els estudis de lògica temporal, que quantifiquen sobre variables temporals.[14] Adoptant, per exemple, la caracterització de Rescher i Urquhart (1971), es pot afirmar que el valor d'aquests temps pot ser delimitat per mitjà d'una variable quantificada d'interval temporal, t, i d'un operador, R_t, que situa l'esdeveniment en aquest interval. Des d'aquesta perspectiva, els temps a què ens hem referit suara respondrien a les definicions esquematitzades a (8), on t_0 és l'interval temporal en què es produeix l'acte de parla, $\wedge$ és la conjunció copulativa i $<$ i $\subset$ són predicats binaris que indiquen que l'interval de l'esquerra és, respectivament, anterior i inclòs en el de la dreta.

(8) a. ... PAS ... $=_{def} \exists t\ (t < t_0 \wedge R_t\ (\ldots))$
b. ... PRES ... $=_{def} \exists t\ (t_0 \subset t \wedge R_t\ (\ldots))$
c. ... FUT ... $=_{def} \exists t\ (t_0 < t \wedge R_t\ (\ldots))$.

Com queda explicitat en aquestes definicions, es tracta de formes temporals deíctiques, formes que indiquen anterioritat, superposició o posterioritat al temps de l'enunciació t_0.

5. Què passa, però, amb els temps relatius, amb els temps de naturalesa anafòrica? Quina caracterització han de rebre en aquest nivell de semàntica interpretativa? En el model teòric en què estem treballant, no és possible adoptar un tractament com el que aquestes formes reben en la lògica de predicats; o sigui, no és possible considerar que els temps anafòrics s'interpreten com a operadors temporals situats sota l'abast d'un altre operador temporal. I això, bàsicament pel fet que una forma temporal anafòrica no ha d'estar necessàriament ni c-comandada ni, menys encara, regida per la forma que funciona com a antecedent.[15] Aquesta afirmació es pot comprovar fàcilment en les oracions de (9), on el perfet funciona com a antecedent de l'imperfet.

(9) a. [$_{SCOMP}$ [$_{SFLEX}$ L'Antoni digué [$_{SCOMP}$ que [$_{SFLEX}$ en Pere estudiava filosofia]]]]
b. [$_{SCOMP}$ [$_{SFLEX}$ L'Antoni conegué una noia [$_{SCOMP}$ que [$_{SFLEX}$ estudiava filosofia]]]]
c. [$_{SCOMP}$ [$_{SFLEX}$ L'Antoni conegué una noia]]. [$_{SCOMP}$ [$_{SFLEX}$ Estudiava filosofia]].

(14) Sobre aquest tema, vegeu Rescher i Urquhart (1971: cap 5) i l'article de Branchadell en aquest mateix número.

(15) Partim de les següents definicions de c-comandament i de recció: α c-comanda β ssi ni α ni β es dominen mútuament i tota projecció màxima que domina α també domina β. α regeix β ssi α c-comanda β i α és un X^o.

En cap d'aquestes oracions el nòdul FLEX que conté el perfet no regeix el nòdul FLEX que conté l'imperfet, per tal com hi ha projeccions màximes que dominen aquest darrer però no el primer. En (9a) i (9b) el nòdul FLEX del perfet sí que c-comanda el nòdul FLEX de l'imperfet, puix que la primera projecció màxima que domina el nòdul FLEX del perfet (això és, el nòdul SFLEX de la matriu) també domina el nòdul FLEX de l'imperfet. En (9c), no obstant això, la relació de c-comandament tampoc no es dóna: es tracta d'oracions gramaticalment independents.

La relació que s'estableix en (9) entre l'imperfet i el perfet no és, doncs, la de "regit/ regent" ni la de "c-comandat / c-comandant ". La relació que s'hi dóna és més aviat la de "pronominal / antecedent del pronominal". Segons el principi B de la Teoria del Lligam un pronominal ha de ser lliure (o no ha d'estar lligat) en la seva categoria rectora. Tenint en compte que la categoria rectora d'α és el sintagma que conté α i un subjecte accessible a α, o sigui, tenint en compte que la categoria rectora de FLEX és el SFLEX, es pot concloure que l'imperfet té un comportament semblant al de pronominals nominals com ara el pronom feble *el* o la categoria buida *pro*. De fet, igual que en (9) l'imperfet té com a antecedent un temps que es troba fora de la seva categoria rectora, en (10), com indiquen els índexs de correferència, les formes *el* i *pro* tenen com a antecedents SNs que es troben també fora de la seva categoria rectora:

(10) a. $[_{SCOMP}\ [_{SFLEX}$ Agafà [el barret]$_i$]] i $[_{SCOMP}\ [_{SFLEX}$ el$_i$ deixà damunt la taula]]

b. $[_{SCOMP}\ [_{SFLEX}$ [La Carme]$_i$ se n'anà aviat. $[_{SCOMP}\ [_{SFLEX}$ pro$_i$ Estava molt cansada]].

Si aquest punt de vista és correcte, caldrà, doncs, concloure que la classe dels pronominals està integrada per tres subclasses diferents: la dels nominals lèxicament plens com ara *el*, la dels nominals buits, com ara *pro*, i la dels temporals, com ara l'imperfet.[16] Tot i el paral·lelisme assenyalat, hi ha una diferència entre els nominals, plens o buits, i els temporals que cal tenir en compte. En (10) els pronominals nominals i els seus antecedents són correferencials; en (9), en canvi, els temps anafòrics i els seus antecedents no són correferencials: en (9b) o en (9c), per exemple, el temps en el qual és veritat el fet que la noia estudia filosofia se superposa al temps en què l'Antoni conegué la noia, però no coincideixen. Aquesta manca de coincidència resulta encara més evident amb el plusquamperfet i amb el condicional. En (11a) i (11b), per exemple, el plusquamperfet i el condicional de les oracions inserides tenen com a antecedent el perfet de les oracions matrius, però, evidentment, el plusquamperfet es refereix a un interval temporal anterior a l'interval denotat pel perfet i el condicional es refereix a un interval temporal posterior al denotat pel perfet.

(16) Aquesta idea apareix explícitament en alguns dels treballs recollits en Lo Cascio i Vet (1986).

(11) a. L'Antoni digué que en Pere havia estudiat filosofia.
b. L'Antoni digué que en Pere estudiaria filosofia.

Com es pot donar compte del fet que els temps anafòrics no denoten el mateix interval temporal que el seu antecedent? Dit amb unes altres paraules: per què els temps anafòrics es comporten en aquest punt de manera diferent als pronominals nominals?

Per tal d'explicar aquest fet, adoptarem la hiopòtesi que en la FL els temps anafòrics reben una interpretació temporal complexa, una interpretació on intervenen dos elements diferents i on un d'aquests elements té un comportament equiparable al dels pronominals nominals. Partint de la caracterització dels temps verbals esquematitzada a (4), es considerarà que l'imperfet, pel fet de ser un present de passat, respon a la interpretació de (12a); que el plusquamperfet, pel fet de ser un passat de passat, respon a la interpretació de (12b); i que el condicional, pel fet se ser un futur de passat, respon a la interpretació de (12c):[17]

(12) a ... [PAS (PRES)] ...
b. ... [PAS (PAS)] ...
c. ... [PAS (FUT)] ...

Des d'aquest punt de vista, la relació anafòrica no s'establirà entre els temps verbals pròpiament dits, sinó entre els elements amb què s'interpreten aquests temps en la FL. La relació anafòrica s'establirà, concretament, entre el constituent més extern de (12), el que té una naturalesa pronominal, i el seu antecedent. Aquests elements són, doncs, els que denotaran el mateix interval temporal i els que apareixeran lligats en la FL:

(13) a. ... PAS_i ... [PAS_i (PRES)] ...
b. ... PAS_i ... [PAS_i (PAS)] ...
c. ... PAS_i ... [PAS_i (FUT)] ...

Les oracions (5a) i (11a i b), que per comoditat reproduïm ara com a (14a, b i c), respondran, conseqüentment, a les FLs simplificades de (15):

(14) a. L'Antoni digué que en Pere estudiava filosofia.
b. L'Antoni digué que en Pere havia estudiat filosofia.
c. L'Antoni digué que en Pere estudiaria filosofia.

(15) a. [L'Antoni PAS_i [di- que en Pere [PAS_i (PRES)] [estudi- filosofia]]]
b. [L'Antoni PAS_i [di- que en Pere [PAS_i (PAS)] [estudi- filosofia]]]
c. [L'Antoni PAS_i [di- que en Pere [PAS_i (FUT)] [estudi- filosofia]]]

(17) Paral·lelament, el futur anterior i el condicional anterior respondrien, respectivament, a les interpretacions següents: [FUT (PAS)] i [[PAS (FUT)] (PAS)].

Els temps anafòrics o, millor, els elements temporals amb què s'interpreten aquests temps poden ser definits, com els de (8), per mitjà de variables d'intervals quantificades:[18]

(16) a. ... PAS (PAS) ... $=_{def} \exists t\ (t < t_0 \wedge \exists t'\ (t' < t \wedge R_{t'}\ (\ldots)))$
b. ... PAS (PRES) ... $=_{def} \exists t\ (t < t_0 \wedge \exists t'\ (t \subset t' \wedge R_{t'}\ (\ldots)))$
c. ... PAS (FUT) ... $=_{def} \exists t\ (t < t_0 \wedge \exists t'\ (t < t' \wedge R_{t'}\ (\ldots)))$.

En tots tres casos, l'operador R situa l'esdeveniment en un interval temporal t' que no depén del temps de l'enunciació t_0, sinó d'un interval t anterior a t_0 que normalment s'explicita en el discurs previ.[19]

6. En els epígrafs anteriors hem simplificat una mica les relacions temporals anafòriques, per tal com s'hi ha partit del pressupòsit que l'antecedent d'un temps relatiu és el temps immediatament precedent. Aquesta és, de fet, la relació fòrica més normal i menys marcada, però no l'única. En aquest mateix número Viana es refereix al fet que una oració completiva en imperfet pot admetre dues interpretacions diferents. És evident que la lectura més normal i menys marcada de (14a) és (15a), segons la qual l'acció d'estudiar se superposa a la de dir i és, per tant, un present respecte a ella. Cal tenir en compte, però, que en un context escaient (14a) podria admetre una lectura segons la qual l'acció d'estudiar no fos simultània a la de dir. Pensem, per exemple, en el text següent: "Acabat el sopar vam començar a parlar de l'època en què ens vam conèixer. L'Antoni digué que (aleshores) en Pere estudiava filosofia". Si el receptor interpreta que allò que l'Antoni diu és un rema (o comentari) fet sobre el tema (o tòpic) introduït en la primera oració, això és, sobre el tema de l'època en què es van conèixer, aleshores considerarà que l'acció d'estudiar és un present respecte a aquesta època i no respecte a l'acció de dir.

La situació descrita per a l'imperfet és, doncs, semblant a la que es dóna amb pronominals nominals com ara *ell* o *pro*: de fet, igual que en (17) els pronominals nominals poden estar lligats o no al SN *l'Antoni* de l'oració principal; en (18), el pronominal temporal pot estar lligat o no a l'operador de l'oració principal.

(17) a. $[\text{L'Antoni}]_i$ digué que $\text{ell}_{\{i/j\}}$ hi aniria.
b. $[\text{L'Antoni}]_i$ digué que $\text{pro}_{\{i/j\}}$ hi aniria.
(18) $[\text{L'Antoni PAS}_i\ [\text{di- que en Pere } [\text{PAS}_{\{i/j\}}\ (\text{PRES})]\ [\text{estudi- filosofia}]]]$.

Com s'ha assenyalat adés, la interpretació correferencial o no correferencial dependrà del context discursiu en què es trobi l'oració:[20] si el tema (o tòpic) de les completives de (17) és *l'Antoni*, els pronominals seran correferencials amb el SN *l'Antoni* i hi apreixeran lligats; si el tema temporal[21] de la completiva de (18) és el temps

(18) Per a un tractament detallat d'aquestes definicions, vegeu el treball de Branchadell en aquest mateix número.

(19) La hipòtesi desenvolupada en aquest treball és fins a cert punt equiparable a la de Reichenbach (1947). Aquest autor delimita els valors de temps verbals a partir de tres punts diferents: el punt de l'acte de parla, el punt de referència i el punt de l'esdeveniment. Per a un temps com el plusquamperfet el punt de l'esdeveniment es correspon, en el tractament desenvolupat aquí, amb el PAS intern; el punt de referència s'identifica amb el PAS extern i de retruc amb el seu antecedent; el punt de l'acte de parla, finalment, és el moment respecte al qual antecedent i pronominal indiquen anterioritat. Esquemàticament:

(iv) $\text{PAS}_i \ldots [\underset{\text{punt de referència}}{\text{PAS}_i}\ \underset{\text{punt de l'esdeveniment}}{(\text{PAS})}] \ldots$

Per a un tractament més aprofundit de la teoria de Reichenbach es pot consultar en aquest mateix número l'article de Branchadell.

(20) Vegeu, sobre aquest tema, Rigau (1981) i (1989).

(21) És interessant constatar el fet que, per a Ducrot (1979), les oracions amb imperfet, a diferència de les oracions amb perfet (o *passé composé*), es caracteritzen per tenir com a tema un període de temps.

introduït en la principal, el PAS de la completiva serà correferencial amb el PAS de la principal i estarà lligat amb ell. En cas contrari, l'antecedent serà un altre element.

Aquest comportament és, doncs, una prova més del paral·lelisme que existeix entre el pronominals nominals i els temps anafòrics i, en última instància, una prova del caràcter pronominal d'aquests darrers o, almenys, del caràcter pronominal d'un dels elements amb què aquests temps s'interpreten en la FL.

7. Resumint el que s'ha dit fins ara: la diferència entre els temps absoluts o deíctics i els temps relatius o anafòrics té a veure amb el caràcter simple o complex de la relació temporal que expressen. Els primers expressen relacions temporals simples, relacions estructurades únicament a partir del moment de l'acte de parla; els segons, en canvi, expressen relacions complexes, relacions mediatitzades per un interval diferent al de l'enunciació, interval que normalment s'explicita en el discurs previ i que funciona com a antecedent.

Manuel Pérez Saldanya
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALARCOS LLORACH, E. (1976):"El sistema verbal catalán", *Actes del 3r. Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Dolphin Book, Oxford, 15-25.

BACH, E. (1980): "Tenses and Aspects as Functions on Verb-phrases", dins Rohrer, C. (ed.) (1980): *Time, Tense and Quantifiers*, Niemeyer, Tübingen, 19-37.

BADIA MARGARIT, A. M. (1962): *Gramática catalana*, Gredos, Madrid.

BENVENISTE, É. (1959) "Les relations de temps dans le verbe français", *Problèmes de linguistique générale*, Gallimard, París, 1966, 237-250.

BLASCO, E. (1982): "Entorn dels temps verbals i els conceptes d'«aspecte», «aktionsart» i «estadi» en català", *Els Marges*, 25, 109-113.

CABRÉ, M. T. i G. RIGAU (1986): *Lexicologia i semàntica*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

COMRIE, B. (1985): *Tense*, Cambridge University Press, Cambridge.

COSERIU, E. (1976): *Das romanische Verbalsystem*, Gunter Narr, Tübingen.

DAHL, Ö (1985): *Tense and Aspect Systems*, Basil Blackwell, New York.

DAMOURETTE, J. i E. PICHON (1936): *Essai de grammaire de la langue française*, vol. V, Artrey, París.

DUCROT, O. (1979): "L'imparfait en français", *Linguistiche Berichte*, 60, 1-23.

ENÇ, M. (1986): "Towards a Referential Analysis of Temporal Expressions", *Linguistics and Philosophy*, 9, 405-426.

___ (1987): "Anchoring Conditions for Tense", *Linguistic Inquiry*, 18, 633-657.

GILI GAYA, S. (1961): *Curso superior de sintaxis española*, Bibliograf, Barcelona, 1978, 12a. edició.

GUILLAUME, G. (1929): *Temps et verbe, Théorie des aspects, des modes et des temps*, Honoré Champion, París, 1970.

HORNSTEIN, N. (1990): *As Time Goes by: Tense and Universal Grammar*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

LE GUERN, M. (1986): "Notes sur le verbe français", dins Rémi-Giraud, S. i M. Le Guern (eds.): *Sur le verbe*, Presses Universitaires de Lyon, Lyon.

LO CASCIO, V. i C. VET (1986): *Temporal Structure in Sentence and Discourse*, Foris, Dordrecht.

MARTIN, R. (1971): *Temps et Aspect*, Klincksieck, París.

PAR, A. (1923): *Sintaxi catalana*, Max Niemeyer, Halle.

PÉREZ SALDANYA, M. (1990): "Notes sobre la categoria gramatical del temps", *Miscel.lània Joan Fuster*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, en premsa.

RESCHER, N. i A. URQUHART (1971): *Temporal Logic*, Spinger, New York.

ROJO, G. (1974): "La temporalidad verbal en español", *Verba*, 1, 68-149.

RIGAU, G. (1981): *Gramàtica del discurs*, Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.

RIGAU, G. (1989) "Connexity Established by Emphatic Pronouns", Conte, M. E., J. S. Petöfi i E. Sözer (eds.): *Text and Discourse Connectedness*, Jonh Benjamins P. C., Amsterdam/Philadelphia, 192-205.

SCHLIEBE-LANGE, B. (1971): *Okzitanische und katalanische Verbprobleme*, Max Niemeyer, Tübingen.

STOWELL, T. (1982): "The Tense of Infinitive", *Linguistic Inquiry*, 13, 561-570.

WEINRICH, H. (1964): *Tempus. Besprochene und erzählte Welt*, Kolhlmammer, Stuttgart. Versió espanyola: *Estructura y función de los tiempos en el lenguaje*, Gredos, Madrid, 1974.

WILMET, M. (1976): "Futur antérieur «expansif» et futur antérieur «restrictif»", *Études de morpho-syntaxe verbale*, Klincksieck, París, cap. II.

YVON, H. (1951): "Convient-il de distinguer dans le verbe français des temps relatifs et des temps absolus", *Le Français Moderne*, 19, 265-276.

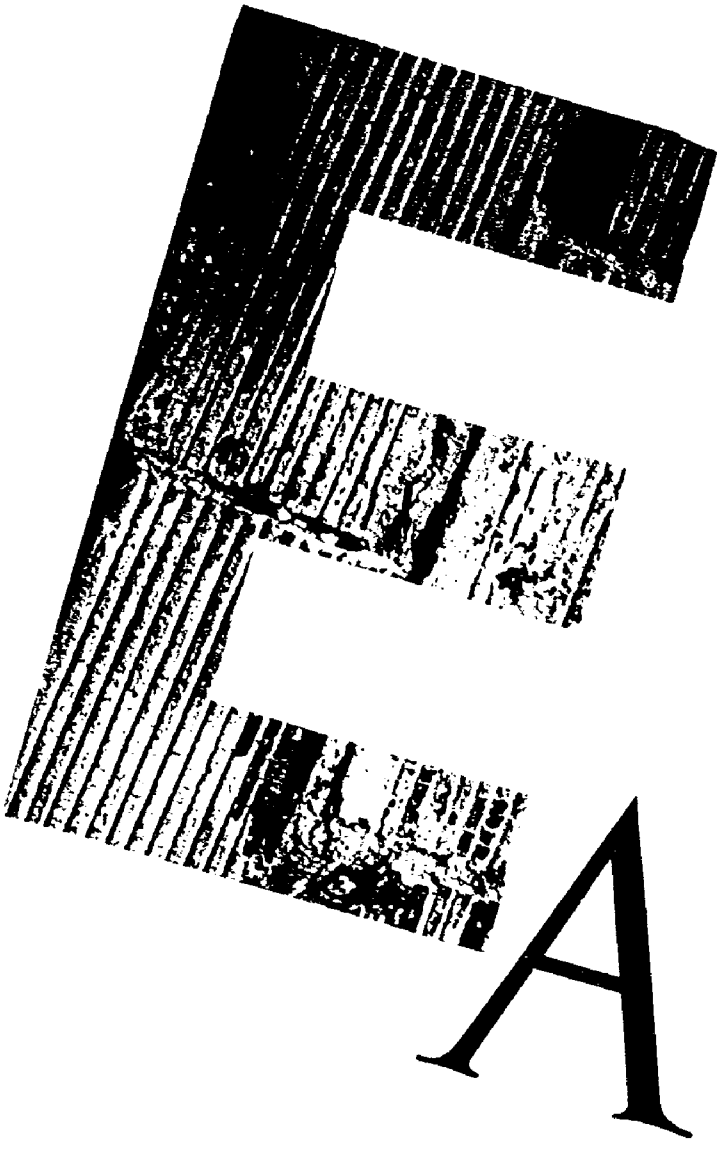

ANNA BARTRA I KAUFMANN

SOBRE UNES FRASES RELATIVES SENSE ANTECEDENT

0. INTRODUCCIÓ

Entre les frases que han estat considerades "sense antecedent", "sense cap" o "lliures" no solament per la gramàtica tradicional, sinó també per la teoria de Principis i Paràmetres o teoria de la recció i el lligam (d'ara endavant RL)[1] hi ha un grup que ha d'ésser separat de la resta de relatives sense antecedent. Per bé que la naturalesa sintàctica de les frases relatives sense antecedent té encara prou interrogants sense resoldre, crec que les frases objecte d'aquest estudi han de ser considerades frases que subcategoritzen una classe de verbs, raó per la qual podrien ésser incloses en la categoria de les frases nominals o substantives.[2] Es pot demostrar que entre (1a) i (1b) existeixen diferències sintàctiques rellevants:

(1) a. Jo escric a qui bé em sembla.
b. L'Eva no troba qui l'ajudi.

(1) Vid. principalment Chomsky (1981), Chomsky (1986a), Chomsky (1986b), Chomsky (1988), Chomsky (1989) i els treballs que s'hi esmenten.

(2) La gramàtica clàssica usa els termes "substantivació" i "frase substantivada" per referir-se a determinades frases relatives sense antecedent. Nosaltres fem servir el terme també clàssic de "frase substantiva" per indicar una frase distribucionalment equivalent a un SN, directament seleccionada per un verb sense cap mena de procés ni de modificació de cap dels seus elements. Cal notar, d'altra banda, que Fernández Ramírez ja inclou les frases de què ens ocupem en un grup especial, que anomena *oraciones de relativo en enunciados existenciales*.

La diferència, però, entre una frase relativa sense antecedent, és a dir, un SN que conté com a únic material lèxic una frase i un SCOMP seleccionat per un V no és tan gran en el marc de la teoria RL com ho ha estat en d'altres àmbits teòrics, ja que la teoria de principis i paràmetres considera les frases com la suma de trets i propietats que s'expliquen per la interacció dels diversos principis de les subteories de la gramàtica i no com a estructures globals indivisibles. Aquesta perspectiva permet també d'explicar les indecisions i les variacions que hi ha hagut en l'anàlisi d'aquestes frases.

L'explicació que vull proposar té conseqüències interessants per a la teoria temàtica, per a la teoria de la subcategorització i per explicar la relació d'alguns trets semàntics amb les categories funcionals abstractes.

1. LA TEORIA DE LES RELATIVES SENSE ANTECEDENT

1.1. El punt de partença

Algunes frases són considerades dins la classe de les relatives com a relatives sense antecedent per la seva equivalència distribucional amb un SN, és a dir, amb un SN amb una relativa a dins. Són frases com les de (2)-(5):

(2) a. Jo escric a qui bé em sembla (=(1a)).
b. No us fieu de qui no us aguanta la mirada.
c. Es va enamorar de qui els seus pares no volien.
d. Qui diu això, menteix.

(3) a. Recordeu-vos del que us dic.
b. El que has de fer és anar-te'n.

(4) a. Qui menja sopes, se les pensa totes.
b. Qui no vulgui pols, que no vagi a l'era.

(5) a. L'Eva no troba qui l'ajudi (=(1b)).
b. En Pere no té amb qui anar de vacances.
c. S'ha quedat sense feina i ara cerca de què viure.

No m'ocuparé de les frases com (2)-(4), que tal volta sí que poden ser considerades com a veres relatives, amb antecedent buit o sense antecedent,[3] amb antecedent definit o genèric, etc., sinó que m'ocuparé de les frases del tipus de les de (5), les quals mostren, a la meva manera de veure, propietats força interessants per a la teoria.

A frases com les incrustades a (5) els ha estat atribuït un valor de relativa fonamentant-se en la seva distribució, per la seva correspondència amb frases com les de (6):

(3) Com ja he dit, però, resten molts punts foscos per aclarir. Aquest treball s'insereix en un projecte més ampli d'estudi de diversos tipus de relatives, del qual existeix una primera versió manuscrita (Bartra, (1990)), en el qual són estudiats amb més deteniment cadascun dels tipus de relatives sense antecedent esmentats a (2)-(5).

(6) a. L'Eva no troba [$_{SN}$ cap persona [$_{SCOMP}$ que l'ajudi]]
b. En Pere no té [$_{SN}$ un amic [$_{SCOMP}$ amb qui anar de vacances]]
c. S'ha quedat sense feina i ara busca [$_{SN}$ alguna cosa [$_{SCOMP}$ de què viure]]

Però l'equivalència distribucional per ella sola no és un argument sòlid que ens hagi de fer decantar per una anàlisi o per una altra. Vegem a continuació de quin tipus han estat alguns dels arguments que s'han fet servir per considerar relatives frases com les de (5).

1.2. Una anàlisi en el marc teòric RL

L'anàlisi que discutirem és la de Suñer (1984), una de les considerades clàssiques dins el marc RL.[4]

Segons Suñer es tracta de frases relatives que van encapçalades per una categoria buida, un *pro* petit que funciona com a antecedent del pronom relatiu, cap del SN amb la relativa com a complement. Aquest *pro* està regit pel V de la frase matriu i és *identificat* o bé pel sintagma que hi ha a COMP o bé d'alguna altra forma. Si *pro* és identificat pel sintagma [+QU] que hi ha al COMP de la relativa, aquesta identificació ha de complir determinades condicions. En aquest sentit Suñer adopta la teoria dels *matching effects* relativament adaptada. La versió més forta és que el *pro* i el sintagma a COMP presentin el mateix Cas abstracte. La versió més feble és que no hi hagi entre *pro* i la projecció màxima a COMP una diferència aparent en l'estructura morfològica casual, és a dir que tots dos siguin SN, SP, etc. Aquesta correspondència és allò que s'anomena *matching effects*[5] o *efecte de correspondència. Pro* és identificat per un sintagma en el COMP de la relativa si el SN amb la relativa és en una posició argumental i la frase relativa té una FLEX finita ([+Tps, +Conc]). Aquesta hipòtesi explicaria, segons Suñer, la diferència entre (1b) –repetida ara com (7a)– i (7b):

(7) a. L'Eva no troba qui l'ajudi.
b. ??/*L'Eva no troba amb qui et puguis casar.

Com es pot comprovar, a (7a) hi ha identitat o correspondència ("matching") entre *pro* i el sintagma a COMP, però no a (7b). Vegeu també les possibles representacions sintàctiques d'aquestes frases:[6]

(4) Els treballs de Rivero i Hirshbühler, principalment Hirshbühler & Rivero (1983) i Hirshbühler & Rivero (1984), sobre frases aparentment similars en diverses llengües, entre elles el català, encara que podria semblar que proposen una anàlisi més propera a la que defenso, segueixen una línia d'argumentació que pot ser invalidada, d'una banda des de l'òptica de l'evolució recent de la teoria i de l'altra amb una interpretació de les dades més d'acord amb la intuïció dels parlants de la major part dels dialectes actuals. Efectivament, frases com (i) (= (7) de H. & R. (1984) [que ells prenen de Viaplana (1980)]:

(i) Observa en les dificultats que ens vam posar

que els autors consideren del tipus de les "interrogatives dissimulades sense correspondència" (*non-matching concealed question*), són clarament interpretables com a frases del tipus anomenat falses relatives o *pseudo-relatives*. Es tracta de frases amb valor emfasitzant sobre una projecció màxima SP o SN traslladada a ESP de SCOMP. Per a una anàlisi amb una interpretació de les dades en aquest sentit vid. Solà (1987) i Ballesta (1987).

Per tot això que he exposat prendrem com a base de comparació el treball de Suñer que és més proper al meu punt de pertença i que es troba en la línia d'argumentació clàssica dins la gramàtica generativa més recent.

(5) Vid. Groos & Van Riemsdijk (1981) o, per a una anàlisi relativament diferent, Bresnan & Grimshaw (1978).

(6) Per raons d'espai hem reduït les representacions de Suñer a allò més imprescindible en l'exposició

(8) a.

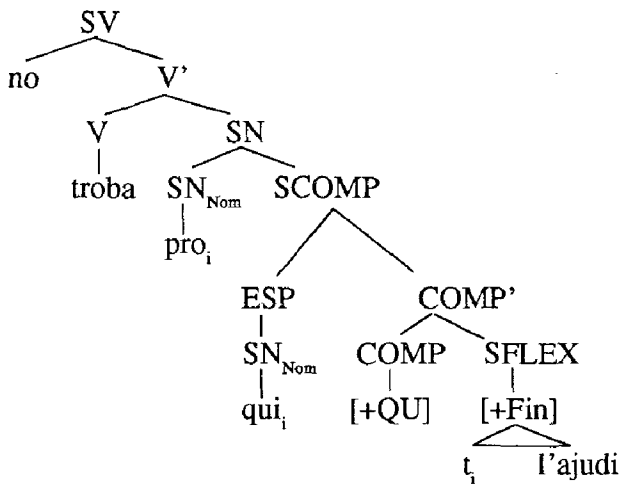

b.

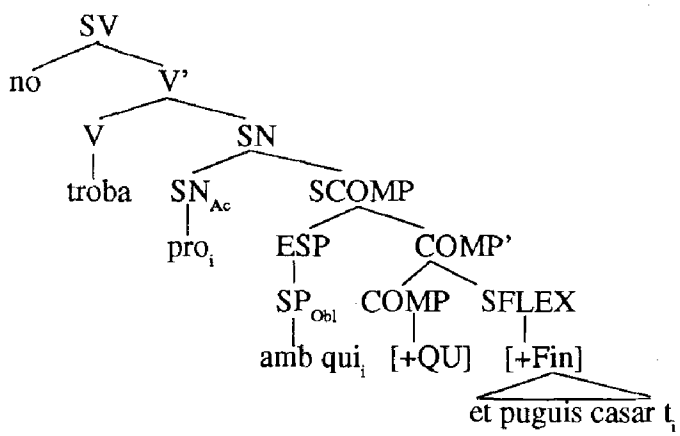

Segons Suñer, la seva hipòtesi pot retre compte també de la malformació de

(9) ??/* Ara coneixes de qui en Pere es burlava.

Al costat de (9) existeixen, segons Suñer, en espanyol frases bones com (10):

(10) Con quien me quiero casar vive a la vuelta

Encara que no existeix correspondència entre el *pro* i el sintagma a COMP la frase seria bona. Sempre segons Suñer, com que la relativa sense antecedent és en posició de subjecte, *pro* és identificat per FLEX i, per tant, no necessita cap altre tipus d'identificació.

actual, és a dir, a allò que fa referència a la correspondència entre *pro* i el SN [+QU] a COMP. Més endavant ens ocuparem amb més deniment d'altres aspectes importants d'aquestes anàlisis. Diguem de moment només que –com es pot veure– Suñer considera que aquestes frases, amb el V en subjuntiu, tenen una FLEX [+Tps, +Conc], cosa que ha estat discutida, fonamentalment per Picallo (1984). Aquest fet també serà tractat a l'apartat 3. D'altra banda, hem introduït la negació dins SV per simplificar, però la hipòtesi del SNEG no afecta la nostra argumentació.

Un altre cas important on no hi ha necessitat de correspondència entre *pro* i el sintagma a COMP són les frases d'infinitiu:

(11) a. No troba de què viure.
b. No sap amb qui casar-se.
c. No tinc per què lluitar.[7]

En aquests casos, FLEX és [-Tps] i aleshores *pro* i el sintagma a COMP són lliures de mostrar correspondència o de no mostrar-la. Per explicar aquest fet important Suñer recorre a una estratègia que no pot ésser mantinguda en la teoria actual: consisteix a suposar que FLEX és el nucli de O'. En conseqüència, diu Suñer, si el nucli de O' no té trets, el seu ESP (sintagma [+QU]) pot no concordar amb el *pro*.

1.3. Els problemes de l'anàlisi de Suñer

1.3.1. L'estructura oracional

El primer problema, com hem dit aquí damunt mateix, és que l'anàlisi de l'estructura de la frase generalment acceptada en aquests moments i que s'ha mostrat independentment motivada, no permet suposar que FLEX sigui el nucli de O', ja que la projecció màxima de FLEX és O i més enllà tenim projeccions de COMP (COMP', SCOMP).

Suposem, però, per uns moments, que aquesta idea no és crucial per a Suñer i/o que es pot adaptar d'una forma o d'una altra.

Es podria dir, per exemple, que si FLEX és [-Tps], aleshores no hi ha un Operador de Temps a la frase (o a COMP a la Forma Lògica) i aleshores l'opció no-marcada és que un sintagma a COMP que no és dins l'abast d'un Operador de Temps té referència arbitrària. I si el *pro* també és arbitrari perquè no està controlat localment per una categoria inflectiva FLEX amb trets, aleshores la correspondència o "matching" es fa automàticament d'una manera vàcua.

Però encara que resolguéssim aquest problema en quedarien d'altres. Vegem-los.

1.3.2. Les dades en català

Un altre punt problemàtic que cal considerar i aclarir abans de passar endavant, per bé que no té a veure amb les hipòtesis presentades, és el de les pròpies dades presentades. D'una banda, en català és totalment impossible de tenir una frase corresponent a la frase (10) de més amunt, que és de Suñer:

(7) Com a sinònima de "No tinc res per què lluitar".

(12) ??/*Amb qui em vull casar viu ací al costat.

Però fins i tot alguns parlants de l'espanyol consideren impossible una frase com (10), raó per la qual s'hauria de trobar una explicació compatible amb les dues possibilitats. Al costat d'això és molt millor, i és acceptada per tothom tant en català com en espanyol una frase com (13):

(13) Encara no està clar amb qui es vol casar

però en aquest cas no sembla que es pugui dir que la relativa sigui un ver argument extern del SV.

En general, sembla que no és possible de tenir en català, ni tampoc en molts dialectes de l'espanyol, una relativa sense antecedent del tipus que considerem aquí, en posició de subjecte amb un sintagma a COMP que no mantingui la relació de "correspondència" en el sentit que hem dit, és a dir, que no sigui un SN:

(14) a. *Encara no ha nascut amb qui en Francesc es pugui casar.
b. ??/*Ja ha arribat de qui tothom pugui riure.[8]

En contrast amb aquestes frases tenim (15):

(15) a. Encara no ha nascut qui pugui estimar-lo.
b. Ja ha arribat qui ens ajudarà.

Les restriccions, però, encara semblen ésser més fortes. Crec que en molts casos, si no en tots, no és suficient que el sintagma a COMP sigui un SN; ha d'ésser un Nominatiu i no un Acusatiu:

(16) a. ??/*Encara no ha nascut qui en Francesc pugui suportar més d'un mes.
b. ??/*A mi m'agradarà qui tu estimis.[9]

La necessitat de tenir un sintagma nominatiu a COMP seria compatible amb la idea que vull defensar aquí: com a subjecte podem tenir solament una vera relativa sense antecedent, una frase del tipus de les que en català van introduïdes per *qui*, que és un relatiu amb valor genèric, arbitrari, o *el que*, forma morfològicament composta que, des del punt de vista de l'estructura sintàctica es pot suposar que conté un *pro* arbitrari entre les dues peces lèxiques.

En resum, doncs, pel que fa a les dades, contràriament al que diu Suñer per a l'espanyol, en català no és possible de tenir una relativa sense antecedent del tipus que aquí considerem amb qualsevol sintagma a COMP en posició de subjecte.

(8) El valor de gramaticalitat que es pot atribuir a (14b) mereix algun comentari. Si *arribar* i *nèixer* són Vs inacusatius o ergatius, no deixa de ser sorprenent que no s'agrupin amb (13), sinó amb les altres frases on la relativa sense antecedent es troba en posició de subjecte extern. En un cert sentit, però, aquestes dades ens ofereixen encara un suport més gran a favor de la hipòtesi que presentarem, perquè és fàcil suposar que aquesta classe de verbs no estan subcategoritzats per un SCOMP o frase, sinó per un SN i nosaltres volem mostrar que aquestes frases no es troben dins SNs sinó que són SNs seleccionats, a diferència d'un predicat com *estar clar*. Vid. *infra* en el text.

(9) Noteu que a les frases de (15) *aquell que* pot substituir *qui*, mentre que en el cas de frases com (14) *aquell* només pot "salvar" la frase si és l'antecedent del SP [+QU].

1.3.3. El temps verbal

Una altra propietat que ha d'ésser presa en consideració és el temps verbal de la frase relativa. El temps del verb d'aquest tipus de frases no és lliure. Els temps que admeten les frases que ens interessen són el subjuntiu i l'infinitiu. L'indicatiu està en principi exclòs, encara que pot aparèixer en determinats casos en condicions molt restringides de les quals ens ocuparem, però mai lliurement. Al costat de la nostra frase model (1b, 5a) trobem que amb l'indicatiu les frases prenen un valor diferent:

(17) a. ??L'Eva no troba qui la va ajudar.
a'. L'Eva no troba aquell qui / el que la va ajudar.[10]
b. L'Eva no troba qui l'ajudi.
b'. *L'Eva no troba aquell qui l'ajudi.

És un fet ben conegut de tothom que les frases relatives poden dur el verb ja sigui en indicatiu ja sigui en subjuntiu i que la diferència en aquesta propietat implica una diferència en el tret [+/-específic] del SN que porta la relativa. En aquest sentit, la diferència en el temps comporta simplement una diferència semàntica, però no una diferència sintàctica, que és el que es desprèn d'una diferència en acceptabilitat:

(18) a. Busco un metge que em guareixi.
b. Busco un metge que va guarir la meva mare.

Per això podem suposar que en els casos en què hi ha una autèntica selecció, aquesta obeeix raons sintàctiques.

1.3.4. Truncament

Un altre fet bastant interessant és la possibilitat de ser *truncades* que tenen les frases que considerem. Aquest fenomen, conegut també per *sluicing*, fa que la frase "acabi" després del sintagma a COMP:

(19) a. Es voldria casar; el problema és que no troba *amb qui*.
b. Li diria alguna cosa... si només sabés *què*.

Pel que fa a la interpretació de frases com (19), està clar que allò que "manca" ha de ser interpretat com una frase sense subjecte referencial i sense temps.

Les frases relatives "normals" no admeten el truncament:

(10) La frase (17a') no és agramatical, però és una autèntica relativa on el NP és –òbviament– referencial.

(20) a. *Volia obrir la porta, però ha perdut la clau amb què.
b. *Voldria lluitar, però no troba la cosa contra què.
c. *Sap que algú la va ajudar, però no troba aquell qui.

1.3.5. Subcategorització

Finalment, el fet més important que fa esdevenir problemàtica l'anàlisi de les frases com (5) com a relatives sense antecedent és que –en l'únic context en què són acceptables en català i en moltes variants de l'espanyol– la suposada relativa es troba sempre com a objecte o com a argument intern de determinats tipus de predicats com ara *cercar*, *no saber*, *no haver-hi*, *no trobar*.[11] Naturalment, aquest fet és el que fa pensar de manera més clara en la selecció.

Per tot el que s'ha dit fins ara, penso que no és adequat de parlar de frases relatives sense antecedent o sense nucli. Vull proposar una anàlisi en termes de frase interrogativa seleccionada, per bé que amb una sèrie de matisos que aviat quedaran clars.

2. LA TEORIA DE LA INTERROGATIVA: ARGUMENTS

2.1. L'estructura que es proposa

L'anàlisi de frases com (5) esdevé molt més simple i no necessita adequacions *ad hoc* si suposem que aquestes frases són interrogatives indirectes que subcategoritzen un predicat o un V d'un determinat tipus.

Així, no existeix una testa buida perquè la frase no es troba en lloc de –més ben dit, "dins"– un SN, sinó d'un SCOMP, *és un SCOMP*. De fet, la meva anàlisi només es diferencia en un punt, bé que crucial, d'anàlisis anteriors i, concretament de la que he presentat ací damunt mateix: no hi ha cap nucli buit *pro* introduint el SCOMP. I, al costat d'això, té també un punt en comú amb l'altra anàlisi: totes dues anàlisis suposen l'existència d'un sintagma [+QU] a COMP. Ara adquireix ple sentit allò que dèiem a la introducció: que una teoria com RL permet mostrar les semblances i les diferències entre estructures perquè no considera les frases com a blocs monolítics, sinó com a feixos de trets.

(11) Més avall quedarà clar perquè en alguns casos donem una forma negativa del predicat.

2.2. Arguments a favor de la hipòtesi i la seva explicació

2.2.1. Selecció per part d'un predicat

Com he assenyalat, les frases que considerem es troben com a argument intern de predicats com els de (21):

(21) *buscar, no trobar, no tenir, no haver-hi, decidir.*

Alguns dels Vs de (21) apareixen en forma negativa. Si bé això no vol dir que la negació sigui sempre una condició necessària per a l'aparició de les frases que considerem, és cert que no hi pot haver simplement un verb en la seva forma afirmativa. Vegem (22):

(22) a. No troba amb qui casar-se.
b. Ja ha trobat amb qui casar-se.
c. ??Ahir va trobar amb qui casar-se.

Si la frase és afirmativa, no pot ser *simplement afirmativa*, sinó que ha de ser la "contrapartida afirmativa" a una frase negativa, és a dir que ha de tenir com a pressuposició una frase negativa. Això es pot detectar, a part la interpretació, en la presència d'un altre operador, del tipus de *ja* a (22b), en el temps del V o en la conjuminació del temps del V i algun Adv.

Els verbs de (21) formen una classe natural clara. Els podem anomenar *predicats d'actitud proposicional* o *predicats no-existencials* (d'ara endavant PNEs), ja que s'interpreten verament com l'oposat d'un predicat existencial. Aquests predicats tenen propietats sintàctiques i semàntiques clares, amb les quals cal relacionar la que ara estudiem, és a dir la possibilitat de seleccionar una classe de frase interrogativa indirecta.

El valor lògico-semàntic d'aquests verbs ve donat pel seu valor negatiu, que pot estar inclòs en la pròpia arrel (*buscar*) o pot venir donat per un Op negatiu lèxic (*no trobar, no haver-hi*).

Aquests Vs admeten un SN no-referencial com a complement, com ja hem vist a (18a) (=*Busco un metge que em guareixi*).

Aquests Vs admeten un SN comptable sense Especificador (ESP), sense Det, com a complement, propietat que és possible derivar de o relacionar amb l'anterior. Efectivament, així com en general no és possible de tenir un objecte que sigui un N comptable sense Det, els objectes d'aquests Vs poden aparèixer "nus", sense Det. Contrastem (23) amb (24):

(23) a. *Ha comprat gos.
b. *Selecciona anunci del diari.
c. *Porta xec.

(24) a. No té gos.
b. Ja té gos.
c. No troba pis.
d. Tranquil: no hi ha gos, en aquesta casa.[12]

Un altre fet interessant és que els pocs verbs no-negatius que poden portar una frase d'aquest tipus com a complement són verbs que no estan subcategoritzats per un SN, sinó per una frase, un SCOMP:

(25) a. En Pere ja ha decidit [$_{SCOMP}$ que no marxarà]
b. En Pere ja ha decidit [$_{SCOMP}$ què farà]
c. En Pere ja ha decidit [$_{SCOMP}$ amb qui casar-se]
d. En Pere ja ha decidit [$_{SCOMP}$ amb qui es casarà]
e. *En Pere ja ha decidit [$_{SN}$ la dona / una dona / les conclusions][13]

2.2.2. El temps verbal

En allò que fa referència al temps verbal, dividirem la nostra argumentació en dues parts.

D'una banda, el fet que el verb hagi d'anar obligatòriament en infinitiu i no en indicatiu és un fet clar de subcategorització i es pot posar fàcilment en relació amb el fet que l'argument seleccionat ha de ser no-referencial. És a dir que el V principal selecciona una frase, un SCOMP amb un temps que pertanyi a l'*irrealis*, és a dir el subjuntiu, o sense temps, és a dir l'infinitiu, però no l'indicatiu, que suposa un Operador temporal definit independent del de la frase principal.[14] Per aquesta mateixa raó , tal com ja hem observat, la frase pot anar en indicatiu si hi ha un operador d'un cert tipus com és ara *ja, finalment*, elements que indiquen el punt final de la recerca, el punt final de la no-referencialitat i que, per tant, contenen la pressuposició de la no-referencialitat prèvia.[15] En resum, podríem dir que en aquestes frases no podem tenir un temps purament "esdevenimental", que suposi la "realitat" de l'acció denotada pel predicat.

D'una altra banda, tenim el fet que en català no es troben frases relatives amb el verb en infinitiu i amb un sintagma [+QU] a COMP: es construeixen amb la preposició *per*:[16]

(26) Té un llibre **que / per* llegir.

Paral·lelament a (26), potser trobaríem que en alguns casos la relativa [+QU] en infinitiu funciona millor si el sintagma a COMP és un Sintagma Preposicional:

(12) En d'altres llengües romàniques, com ara el castellà o l'italià, la presència d'un SN no referencial sense Det sembla venir determinada en una mesura més gran per la negació que no pas pel V, ja que es tracta d'un fenomen molt més estès:

(i) Jamás verás hombre más feo.
(ii) No conoció varón.
(iii) Se propuso no hablar con mujer que no fuera noble.
(iv) No ha detto parola in tutta la serata.

En català, però, les frases corresponents a (i)-(iii) presenten un grau molt baix d'acceptabilitat, per la qual cosa sembla necessària la unió de la negació amb un determinat predicat.

(13) Construccions com (25e) podrien ser acceptades com a bones en determinats discursos si s'interpreten com a versions simplificades o tallades de les de (i)

(i) a. En Pere ja ha decidit la dona amb qui es casarà.
b. En Pere ja ha decidit la dona per fer el paper de Nina.
c. En Pere ja ha decidit les conclusions que posarà en el llibre.

Com veiem a (ic), una altra manera de "salvar" les construccions de (25e) és donar una interpretació proposicional al Sintagma Nominal.

(14) No és aquest el lloc d'entrar en el detall del funcionament dels Ops de Temps i la *consecutio temporum*. Adoptem, per això, una versió estàndard simplificada.

(15) Vid. Quine (1959: cap. 4).

(16) S'ha proposat que les frases d'aquest tipus tenen un Op buit a Comp. Vid. Chomsky (1982), Cinque (1989).

(27) a. Té un llibre *??amb què / per* distrure's al viatge.
b. S'ha comprat una revista *??amb què / per* distreure's.
c. Havia trobat una cosa *??a què / per* dedicar(*-hi*) les hores de lleure.
d. Em va donar uns documents **que / per* cremar.

Contràriament a això, a les frases de què ens ocupem l'infinitiu no solament és possible, sinó que és, com hem dit, una de les possibilitats normals.

2.2.3. La frase truncada

Extraordinàriament interessant per a la nostra argumentació és el fet que, si bé no es poden trobar frases relatives truncades, aquesta construcció és possible si es tracta d'una frase interrogativa. Al costat d'això, trobem que podem truncar les frases objecte del nostre estudi. Vegem-ho a (28):

(28) a. Volia fer alguna cosa i es preguntava què.
b. *Volia obrir la porta i havia perdut la clau amb què.
c. Es vol casar, però no té amb qui.

Si bé no està clar com es pot retre compte d'aquest fet en el marc teòric en què ens movem,[17] allò que per a nosaltres és rellevant és que les "nostres" frases s'agrupen amb les interrogatives directes i no amb les relatives.

(17) Sembla que d'alguna manera podem relacionar aquesta diferència amb la diferència en el valor de referencialitat del sintagma [+QU] que es troba a ESP de COMP'. En aquest sentit, i fent servir una terminologia clàssica, podem dir que en el cas de la relativa l'element referencial és el cap de la relativa, mentre que el sintagma a COMP té un valor anafòric. El SN cap de la relativa rep el paper temàtic del verb i el sintagma a COMP per legitimar-se necessitaria un paper temàtic del predicat del SFLEX. A la frase interrogativa, en canvi, com que el V principal no demana un complement referencial, el ESP pot assumir aquest valor tot tenint un valor "pronominal".

2.2.4. Caràcter d'illa

Es ben conegut el fet que les relatives lliures mostren efectes d'insularitat molt forts:

(29) a. *Una cosa que jo odiaria qui digués.
b. *Què odiaries qui digués?

Les frases de què ens ocupem mostren aquests efectes en una mesura molt menor. Aquest fet és previsible si tenim en compte que es tracta d'elements seleccionats:

(30) a. Un pis que la Maria no troba qui ?(li) compri.
b. ?Quin viatge no trobes amb qui fer?

2.2.5. Establiment de la hipòtesi

De totes les proves presentades crec que es pot concloure que les frases del tipus de (5) són frases que subcategoritzen predicats no existencials i que tenen una estructura de frase interrogativa indirecta. Aquestes frases interrogatives indirectes són, però, lleugerament diferents de les que constitueixen el cas no marcat, ja que no semblen tenir una interpretació semàntica del tipus de PREGUNTA o similar.

Seguint les propostes *ad usum* podem suposar que en el cas no marcat un verb com *preguntar*, *no saber* o *demanar* requereix en la posició d'objecte un paper temàtic d'INTERROGACIÓ o PREGUNTA.[18] Després, la *Realització Estructural Canònica* del paper temàtic INTERROGACIÓ és una frase, un SCOMP amb el tret [+QU] a COMP.

En el cas de les frases que aquí estudiem sembla plausible de proposar un mecanisme relativament diferent. El raonament que podem seguir és el següent. Com hem vist, els predicats no-existencials admeten com a complement, no solament les frases de què ens ocupem, sinó també un SN no-específic. En aquesta línia, es pot dir que el grau més alt d'inespecificitat per a una categoria nominal és d'ésser una variable. Una variable ha de ser lligada per un Op en una posició A'; d'aquesta manera, els dos elements formen una cadena A'. I això és exactament el que determina l'estructura de les frases relatives: la diferència entre les unes i les altres està en l'element que les regeix: un V o un SN. Mentre la frase relativa tindrà una interpretació específica o no d'acord amb una sèrie de propietats –bàsicament depenent de la diferència entre indicatiu i subjuntiu– en les frases de què ens ocupem el V principal selecciona un complement no-específic i, així, queda exclòs l'indicatiu si el seu valor d'especificitat no és neutralitzat per un altre operador de modalitat com *ja*.

D'aquesta manera es pot explicar la "doble" subcategorització dels predicats no existencials: demanen un SN o un SCOMP sempre que siguin no específics. Aquesta selecció es pot tractar de forma unitària si suposem que la referencialitat de les categories ve sempre determinada per una categoria funcional: el Det que introdueix el SN i el COMP que introdueix el SFLEX. En aquest sentit, els Vs de què parlem només admeten un complement amb un Det referencial en condicions molt restringides; el més normal és que, així com el SCOMP ha de dur un Operador o Quantificador, el SN hagi d'anar introduït per un Quantificador o hagi d'anar "nu", amb la qual cosa s'assegura la no-referencialitat.

Aquesta forma d'explicar la seleció d'un determinat tipus de frases interrogatives indirectes creiem que té conseqüències importants per a la teoria temàtica, ja que d'alguna forma suposa el mecanisme de la Realització Estructural Canònica a la inversa. Efectivament, no justifiquem la presència d'una determinada estructura a partir d'un determinat paper temàtic, sinó que veiem com una frase té una determinada interpretació i, per tant, un determinat paper temàtic, a partir d'una estructura formal.[19] D'aquesta forma s'eliminaria en una certa mesura la jerarquització entre paper temàtic i estructura categorial: ambdós elements s'interrelacionarien d'una forma molt més estreta.

(18) O tal vegada un paper temàtic PROPOSICIÓ amb un tret [+INTERROGATIU]. Sobre aquestes qüestions vid. Grimshaw (1979), Pesetsky (1982), Gràcia (1990).

(19) És cert que també hi hauria una forma "clàssica" de considerar els fets. Consisteix a suposar l'existència d'un paper temàtic diferent de PREGUNTA o INTERROGACIÓ i que podria ésser ARGUMENT NO ESPECÍFIC o ARGUMENT NO EXISTENCIAL. Aquest paper temàtic tindria com a Realització Estructural Canònica o bé un SN nu o quantificat –com a mínim no introduït per un SDet específic– o un SCOMP amb un Op.

3. APARENTS PROBLEMES PENDENTS

3.1. Paper temàtic i interpretació

El primer problema que es podria posar a la nostra anàlisi ja ha estat en certa manera contestat al paràgraf anterior. Davant l'afirmació que es tracta de frases interrogatives indirectes i no de relatives es poden posar, no solament problemes referents a les propietats estructurals d'aquestes frases, sinó, d'antuvi, un problema suscitat per la pròpia intuïció lingüística: aquestes frases no reben una interpretació de PREGUNTA. Al que ja hem dit afegirem ara que, efectivament, aquestes frases no tenen una interpretació de PREGUNTA, sinó d'ARGUMENT INESPECÍFIC.

Com a conseqüència lògica d'això, trobem que els predicats no existencials no admeten com a complements interrogatives totals:

(31) *En Pere no troba si casar-se o no.

La raó d'això és clara. El complementador *si*, a diferència dels mots [+QU], no queda legitimat per una relació amb una variable a l'interior de la frase. La seva legitimació depèn completament de l'"exterior": com a representant del paper temàtic PREGUNTA seleccionat per un V que el regeix. A (31) no existeix una selecció d'aquest tipus i *si* no queda legitimat.[20]

3.2. Pronominalització

Un altre problema que sembla presentar-se té a veure amb les dificultats de pronominalització d'aquestes frases. El problema, però, no es pot tampoc resoldre a partir de la hipòtesi de la relativa.

Les frases interrogatives poden ésser pronominalitzades, de la mateixa forma que les altres frases complement objecte, amb el clític *ho*:

(32) a. En Pere ho ha preguntat, si vindries.
b. En Pere ho vol saber, quant costarà.

però les frases del tipus de les de (5) que ací analitzem no poden ésser "substituïdes" per cap clític:

(33) a. *No ho té, amb qui casar-se.
b. *No en té, amb qui casar-se.
c. ??/*No el té, amb qui casar-se.

(20) Existeix la possibilitat de tenir construccions com (i):

(i) ?? En Pere busca si es pot vendre la moto

No està clara per a mi la raó de la relativa acceptabilitat de (i), però crec que ha d'estar relacionada amb la presència del V modal *poder*.

Cal tenir en compte, però, que aquests problemes també es presenten amb els SNs no-específics:

(34) a. *N'he cercat, un metge.
b. N'he cercat, de metge.
c. N'he cercat un, de metge.
d. ??L'he cercat, un metge.

(34d) podria ésser considerada acceptable si considerem el SN *un metge* definit per tal de poder reprendre'l amb el pronom –i assimilem així, en certa mesura, especificitat amb definitud–. En els altres casos de (34) per tal que la pronominalització sigui acceptable cal que hi hagi una quantificació partitiva, com en (34c), o bé que el SN sigui tractat com un N de massa. El tractament del SN com a indefinit i inespecífic no en permet la pronominalització.

Tot i que som conscients de la dificultat de donar una explicació sintàctica definitiva a aquesta problemàtica, creiem que hi ha dues línies d'explicació en certa mesura convergents.

D'una banda sembla que la pròpia naturalesa de la pronominalització demana, en un sentit molt ampli, una certa referencialitat i les característiques semàntiques d'aquestes frases les situen en el pol oposat en aquest valor.

Des del punt de vista ja més estrictament dels principis sintàctics de la gramàtica trobem que en aquest context cadascun dels pronoms queda exclòs per raons independentment motivades. Així, *ho* queda exclòs perquè aquest pronom ha de tenir sempre un valor estrictament PROPOSICIONAL, un paper temàtic de PROPOSICIÓ, cosa que ja hem demostrat que en aquests casos no es dóna. *El* no és possible perquè aquest clític –i les seves variants morfològiques– demana uns trets lligats a la referencialitat, tals com gènere i nombre, que aquests constituents no posseeixen, i un Cas Acusatiu, que tampoc no està clar que els PNEs puguin assignar. Cal notar que és amb aquest pronom que es donen uns casos de marginalitat menor, probablement deguda a raons semàntiques.[21] Finalment tenim el cas de *en*. Aparentment és el més sorprenent, ja que si he dit que *el* no és possible per manca de trets referencials, hauria de ser possible *en*, el clític que generalment s'associa amb els nominals indefinits. Però els constituents de què ens ocupem, i més concretament el sintagma [+QU] a [ESP, COMP'] que els encapçala, semblen tenir un valor definit malgrat el valor no específic. I els elements definits són incompatibles amb el Cas Inherent Partitiu.[22]

3.3. El subjuntiu

Els temps verbals que duen les frases del tipus de (5) són l'infinitiu i el subjuntiu, però el subjuntiu té un ús molt més restringit que l'infinitiu. Crec que es pot mostrar que

(21) P. ex. la pressuposició d'una certa referencialitat prèvia.
(22) Vid. Belletti (1988), Bartra (1988), Bartra (1989).

aquestes restriccions obeeixen principis independentment motivats de la gramàtica. D'altra banda, l'anàlisi detinguda del comportament d'aquestes frases envers el subjuntiu esdevé finalment un argument més a favor de la nostra hipòtesi. Vegem els contrastos que es donen a (35):

(35) a. No troba qui l'ajudi.
b. No troba amb qui casar-se.
c. *No troba amb qui es casi.
d. *No troba amb qui la seva filla es casi.
e. No troba amb qui es casi la seva filla.

Considerem en primer lloc el contrast entre (35a), (35b) i (35c). Adoptem la hipòtesi de Picallo (1984) segons la qual el subjuntiu en català és una forma de FLEX amb els trets [-Tps, +Conc].[23] La frase amb la FLEX subjuntiva no té un Op de Temps i no és un Complex Funcional Complet, una Categoria Rectora en termes del marc teòric en què s'inscriu Picallo. Però els trets de Concordança poden assignar un Cas Nominatiu al subjecte de la frase. D'aquesta forma, si el subjecte de la frase incrustada de (35c) és correferent amb el V de la principal, tenim, o bé PRO regit per Conc (violació del Teorema de PRO), o bé un *pro* lligat en la seva Categoria Rectora (violació del Principi B de la Teoria del Lligam). La frase només és bona si interpretem que el subjecte de la subordinada és disjunt del de la principal; aquesta interpretació és relativament forçada i cal establir-la de forma clara amb algun altre element de la frase: això és el que s'ha fet a (35e). No cal dir que aquest problema no es planteja amb (35a), perquè en aquest cas la interpetació disjunta és òbvia, ja que el mot [+QU] és el subjecte. A (35b), el PRO controlat no planteja tampoc cap problema.

Quina és aleshores l'explicació per (35d)? Per què hauria d'aparèixer el subjecte darrere el verb? Aquest fet, no solament no planteja cap problema per a la hipòtesi que hem defensat, sinó que constitueix un altre argument a favor seu. Efectivament, allò que demostra és que, com en tots els casos de trasllat d'un element interrogatiu a COMP –a ESP de SCOMP– hi ha l'obligació d'invertir l'ordre entre el subjecte i el predicat o d'avançar el verb.[24]

4. CONCLUSIONS

He presentat alguns arguments que permeten considerar un grup de les anomenades *relatives sense antecedent* com *frases seleccionades per un predicat no existencial.* Aquest tipus de predicats es caracteritzen per tenir la possibilitat de seleccionar un argument intern no-referencial, que pot ésser un SN "nu" o una frase amb un sintagma [+QU] a [ESP, COMP']. En aquestes frases el sintagma [+QU] i la variable formen una cadena A' que té les propietats semàntiques d'un nominal no-referencial.

(23) No és difícil d'adaptar aquesta hipòtesi als tractaments actuals que suposen que Temps i Concordança són categories funcionals independents l'una de l'altra, cadascuna amb les seves projeccions. Això no altera la nostra argumentació, d'altra banda.
(24) Vid. Torrego (1984).

Per contra, la hipòtesi de la relativa lliure està mancada de coherència fins i tot en relació amb la naturalesa de les veres relatives lliures. Suposem, tal com es fa normalment, que una frase relativa predica del SN que és el seu antecedent. Això cobra tot el seu sentit en el cas d'una frase com (36) (=(17a')):

(36) L'Eva no troba aquell *(qui la va ajudar).

En el cas que ens ocupa, però, el SN buit es limitaria a donar un valor argumental o, millor, nominal (pronominal), al contingut predicacional de la frase suposadament relativa. Aquest SN buit tindria, mancat de propietats referencials, només un valor quantificacional. Si ara considerem la frase, veurem que el valor de quantificador el dóna l'operador, el sintagma a [ESP, COMP']. I el valor argumental pot venir donat pel mateix nucli COMP°, que per concordança amb l'especificador heretarà valor pronominal.

En definitiva, l'anàlisi com a frases seleccionades és molt més simple i molt més coherent amb els diversos principis de la gramàtica.

Anna Bartra i Kaufmann
Universitat Autònoma de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BALLESTA, J.M. (1987), "*Observa en l'exemple que es van fixar!*: notes sobre la universalitat del principi de projecció i un tipus de qüestions indirectes en català", *Els Marges*, 36, 99-103.

BARTRA, A. (1988), "Catalan Partitive Clitics in Predicative Sentences", Comunicació presentada al Congrés de la Linguistic Association of Great Britain, Març, Durham.

— (1989), "Predicados adjetivales partitivos en catalán: reflexiones y consecuencias teóricas", Comunicació presentada al 5º Encontro Nacinal da Associação Portuguesa de Linguistica, Octubre, Lisboa.

— (1990), "Frasi relative senza testa", Conferències pronunciades a la Universitat de Venècia, Març, 1990. Versió manuscrita, UAB.

BELLETTI, A. (1988), "The Case of Unaccusatives", *Linguistic Inquiry*, 19, 1-34.

BRESNAN, J. & J. GRIMSHAW (1978), "The Syntax of Free Relatives in English", *Linguistic Inquiry*, 9, 331-391.

CINQUE, G. (1989), *Types of A' Dependencies*, Msc. Università di Venezia, Apareixerà a The MIT Press Cambridge, Massachusetts.

FERNÁNDEZ RAMÍREZ, S. (1986), *Gramática Española. 4. El verbo y la oración.* 2a. ed. Volumen ordenado y completado por Ignacio Bosque, Madrid, Arco Libros.

GRACIA, Ll. (1990), *La teoria temàtica*, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Catalana i Departament de Filologia Espanyola.

GRIMSHAW, J. (1979), "Complement Selection and the Lexicon", *Linguistic Inquiry*, 10, 279-326.

GROOS, A. & H. van RIEMSDIJK (1981), "Matching effects in free relatives: A parameter of core grammar", in BETTELLI, A., L. BRANDI & L. RIZZI (eds.), *Theory of Markedness in Generative Grammar*, Pisa, Scuola Normale Superiore.

HIRSHBUHLER, P. & M.L. RIVERO (1983), "Remarks on Free Relatives and Matching Phenomena", *Linguistic Inquiry*, 14, 505-520.

HIRSHBUHLER, P. & M.L. RIVERO (1984), "Non-matching concealed questions in Catalan and the Projection Principle", dins Bartra, A. et al. (eds.), *Estudis Gramaticals, 1*. Departament de Filologia Hispànica, Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacins, 169-196.

PESETSKY, D. (1982), *Paths and Categories*, Tesi Doctoral no publicada, MIT.

PICALLO, M.C. (1984), "The Infl Node and the Null Subjec Parameter", *Linguistic Inquiry*, 15, 75-102.

QUINE, W. van O. (1959), *Word and Object*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, Cito per la trad. esp.: *Palabra y objeto*, Labor, Barcelona, 1968.

SOLÀ, J. (1987), "*Ara ja sé el que no sé* [les pseudo-relatives en català]", dins *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*, Barcelona, Eds. 62, 217-238.
SUÑER, M. (1984), "Free Relatives and the Matching Parameter", *The Linguistic Review*, 3, 363-387.
TORREGO, E. (1984), "On Inversion in Spanish and Some of Its Effects", *Linguistic Inquiry*, 15, 103-129.

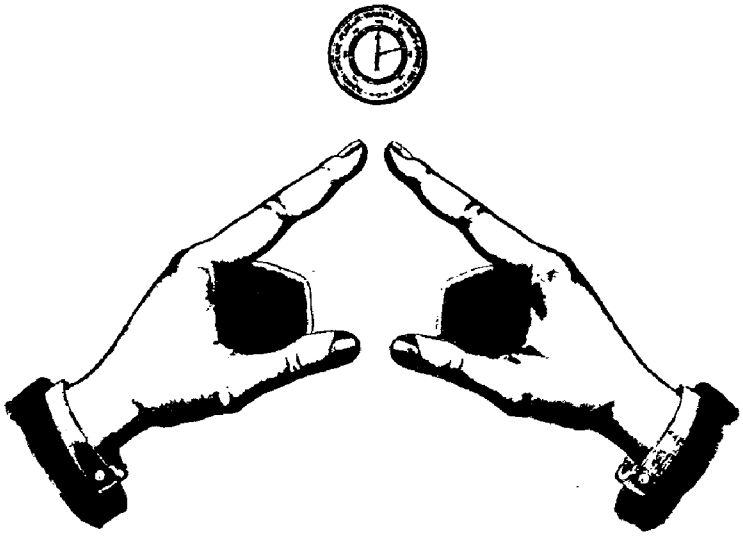

MARIA JOSEP CUENCA

ELS MATISADORS: CONNECTORS ORACIONALS I TEXTUALS*

0. Com és sabut, una gran part de la nostra tradició gramatical basa l'estudi de la llengua en l'anàlisi de les denominades parts de l'oració, entre les quals figuren indefectiblement les preposicions i les conjuncions. Preposicions i conjuncions, juntament amb els adverbis, són sovint agrupades com a partícules (elements no flexius, considerats secundaris respecte a les categories fonamentals: verb, nom, adjectiu i també pronom i article).[1] No obstant el fet que aquestes categories han estat abastament analitzades, l'estudiós de la sintaxi sempre té la impressió que no hi ha un límit clar entre preposicions, conjuncions i adverbis i que s'han inclòs en un grup o l'altre, de manera poc discriminada i aplicant-hi criteris heterogenis, elements que presenten un comportament sintàctic diferenciat, especialment en el cas dels adverbis.[2] Fet i fet, hi ha elements com *abans* o *damunt* que es consideren *adverbis* quan no tenen cap complement (1a), *preposicions* quan tenen un SN com a règim (acompanyats sovint per *de*) (1b), i *conjuncions* quan tenen una clàusula com a règim (acompanyats sovint per *que*) (1c).

(1) a. Ens hem vist abans.
b. Ens hem vist abans de la reunió.
c. Ens hem vist abans que comencés la reunió.

(*) L'elaboració d'aquest article ha estat parcialment finançada gràcies a una subvenció de la I.V.E.I. al projecte *Les oracions adversatives*.

(1) L'obra de Bosque (1989) sobre les categories gramaticals inclou una interessant reflexió sobre aquestes qüestions (vegeu sobretot el cap. 2 i també les referències que s'hi citen).

(2) Sobre les relacions entre conjunció, preposició i adverbi podeu consultar Carbonero (1975), López (1983) i Bosque (1989: cap. 10) i les referències que s'hi citen.

Per donar compte de casos com el que acabem d'il·lustrar, alguns generativistes han proposat unificar l'anàlisi d'aquestes estructures considerant que en totes hi ha una preposició, és a dir, un sintagma preposicional. Aquesta teoria, formulada per Jackendoff (1973), connecta amb la idea de Chomsky (1970) que hom pot destriar quatre categories lèxiques majors combinant els trets nominal [N] i verbal [V]:

verb = [-N] , [+V]
nom = [+N], [-V]
adjectiu = [+N], [+V]
preposició = [-N] , [-V]

La preposició és considerada en la Teoria de la Recció i el Lligam com una categoria lèxica major, que actua com a nucli de sintagma i que inclou alguns dels elements tradicionalment classificats com a adverbis i conjuncions: en concret els adverbis de lloc i de temps, que són tractats com a preposicions intransitives (preposicions que no tenen règim, ex. (1a)), i les conjuncions de subordinació, que s'analitzen com a preposicions transitives que regeixen una clàusula introduïda pel complementador *que* (1c).

Aquest tractament té molts avantatges, però no justifica suficientment l'exclusió de l'adverbi com a categoria fonamental nuclear, atesa la diversitat dels elements que es poden considerar adverbis.[3] Fet i fet, la major part de teòrics segueixen considerant l'adverbi com una categoria lèxica major, el nucli d'un sintagma (dins de la nostra lingüística, p. ex. Bonet i Solà (1986), Hernanz i Brucart (1987)).

Pel que fa a la identificació entre conjuncions subordinants i preposicions, la hipòtesi presenta alguns problemes:

a) Una preposició pot regir el conjunt format per dos SNs coordinats, mentre que això sovint és impossible quan es tracta de nexes.[4]

(2) Es menja l'amanida amb oli i vinagre.
  a. Es menja l'amanida amb oli.
  b. Es menja l'amanida amb vinagre.
(3) * Treballo perquè vull i que necessito diners.
  a. Treballo perquè vull.
  b. Treballo perquè necessito diners.

b) Hi ha conjuncions i locucions subordinants que no són la suma d'un element preposicional més el complementador *que*, com ara *si, quan, com, per tal com, car, si bé*.

(3) Bonet (Bonet i Solà (1986: 7.1.)) comenta els avantatges del tractament conjunt de les preposicions, certs adverbis i les conjuncions de subordinació.

(4) Aquest comportament, diferenciat respecte a les preposicions que no fan de nexe conjuntiu, deriva del fet que preposició (*per*) i complementador (*que*), que eren inicialment elements clarament diferenciats, han passat a constituir una única unitat. Per a alguns, això seria motiu suficient per a justificar la teoria que proposa la identificació entre nexes subordinants i preposicions. Tanmateix, l'evolució diacrònica no sols no és un argument a favor d'aquesta hipòtesi -atès que no ens sembla lícit adduir una explicació diacrònica per justificar un comportament verificable en el nivell sincrònic- sinó que, a més, n'és un clar contraargument: si, en l'evolució històrica, preposició i complementador han passat a constituir una autèntica unitat categorial, no podem tractar-los separadament en l'anàlisi sintàctica sincrònica.

Tanmateix, no és l'objectiu d'aquest article resoldre la qüestió que acabem de plantejar, sinó ocupar-nos d'un altre cas que palesa la zona d'indefinició entre les categories de preposició, conjunció i adverbi: els *matisadors*.

1. El terme *matisador*, encunyat per Barrenechea & Manacorda (1971), és definit per Franchini (1986) com un tipus d'element connector diferenciat dels coordinadors i dels subordinadors. Franchini parteix d'una prova per distingir coordinadors i subordinadors formulada per Dik (1968). La prova de Dik es basa en la possibilitat de combinar un coordinador i un subordinador i la impossibilitat de combinar dos coordinadors.[5] Franchini (1986:196) proposa considerar dues estructures:

(a) M_1 y x M_2
(b) M_1 x M_2 y x M_3
on x = element a identificar en una estructura M_1 x M_2
y = coordinador neutre *i*, combinable amb tots els matisadors.
M = membres.

I formula els següents principis:

(1) Apliqueu l'estructura (a). Si x l'admet, és un *matisador*.
(2) Apliqueu l'estructura (b). Si x l'admet, és un *subordinador*.

En cas contrari

(3) x és un *coordinador*.

Observem com s'aplica la prova amb els següents exemples:

(4) a. És simpàtic i, tanmateix, no té amics.
b. * És simpàtic i, però, no té amics.
c. * Vindrà i encara que plogui.
(5) a. Vindrà encara que plogui i encara que no funcioni el metro.
b. * És simpàtic però no té amics i però no té gràcia.
c. * És simpàtic, tanmateix, no té amics i, tanmateix, no ho sembla.

Segons els principis proposats per Franchini *però* és un coordinador, puix que no respon ni a l'estructura (a) [ex. (4b)] ni a la (b) [ex. (5b)]; *tanmateix* és un matisador, ja que només pot aparèixer quan l'estructura és (a) [ex. (4a)]; *encara que* és un subordinador, per tal com sols pot aparèixer en l'estructura (b) [ex. (5a)].

(5) Dik formula la prova amb l'esquema següent :
M_1 c ? M_2
on «M» són els membres, «c» és un coordinador reconegut (*and*) i «?» és l'element connector que posem a prova. «?» és un coordinador si la seqüència és agramatical.

(i) * Pere i però Joan treballen.

Si, per contra, la seqüència és gramatical, l'element «?» és un subordinador.

(ii) Ens veurem quan tinguis temps i quan estiguis més relaxat.

Aquest criteri distribucional serveix, doncs, per a distingir coordinadors –nexes no combinables amb coordinadors–, subordinadors –nexes combinables amb coordinadors quan la clàusula que encapçalen es coordina amb una clàusula anterior– i matisadors –elements connectors combinables amb coordinadors en qualsevol tipus d'estructura–.

La reformulació de la prova de combinabilitat de Dik presenta la novetat de diferenciar i caracteritzar elements com *per tant, no obstant això, malgrat tot, a més,* etc., els quals han estat generalment obviats o tractats amb escàs rigor.

2. Podem definir els matisadors com elements connectors que poden acompanyar un nexe explícit o implícit (nexe zero) i que tenen la funció de precisar la relació semàntica existent entre els membres connectats.[6]

Categorialment els matisadors són adverbis (*conseqüentment, tanmateix, així, encara, altrament, més,* etc.), sintagmes preposicionals (*per això, amb tot, en tot cas, per consegüent, en canvi, en conseqüència, d'altra banda...*) o locucions de caràcter prepositiu (*malgrat això, no obstant això, tot i així...*). Malgrat la diversitat categorial, aquests elements connectors presenten unes característiques sintàctiques comunes:

a) *Poden acompanyar nexes de diversa mena,* a condició que nexe i matisador siguin compatibles semàntic ament.

(6) a. Mai no s'enduia un llum, *i tot i així* s'orientava (...) (PER, 28).
b. No sé si és blau *o més aviat* verd.
c. En les actuals condicions, tant a les Illes com al Principat o al País Valencià se'ls nega la suficiència financera *i, per tant,* l'autogovern (TEMPS, 9).

La incompatibilitat semàntica explica la impossibilitat de combinar alguns matisadors amb certs nexes, fins i tot els més neutres semàntic ament com ara *i*. Vegem-ho amb alguns exemples:

(7) a. * No sortiré *i, al contrari,* restaré a casa.
b. No sortiré *sinó que, al contrari,* restaré a casa.
(8) a. * És blau *i més aviat* verd.
b. No és blau *sinó més aviat* verd.
c. És blau *o, més aviat,* verd.
(9) * No farà l'examen *perquè, conseqüentment,* és conscient de les seves limitacions

La "agramaticalitat" dels exemples de (7a) i (8a), o, més ben dit, el fet que siguin semàntic ament anòmals, s'explica perquè el significat de *i* suposa simultaneïtat i

(6) En aquest treball proposem diferenciar dos tipus de connectors: els nexes i els matisadors. Així doncs, quan parlem de *connectors* ens referim a una classe àmplia i relativament heterogènia d'elements que manifesten connexió, dins la qual s'inclouen tant els *nexes* (connectors conjuntius que manifesten la connexió entre constituents) com els *matisadors* (elements connectors amb una funció secundària dins la connexió, ja que es combinen amb els nexes). D'altra banda, notarem que, quan parlem de nexes, no fem referència únicament als coordinadors, com s'esdevé sovint en la literatura generativa.

compatibilitat dels membres units i és, per tant, incompatible amb la idea de substitució que imposen els matisadors *al contrari* i *més aviat*.[7] Quant a l'exemple (9), el significat causal de *perquè* és contradictori amb el significat consecutiu del matisador *conseqüentment*, cosa que justifica la inacceptatiblitat semàntica de l'oració.

b) Tenen *mobilitat posicional*, tot i que solen seguir immediatament el nexe que matisen.

(10) a. Avui hem avançat força, però, en canvi, ahir no vam fer res de bo.
b. Avui hem avançat força, però ahir, en canvi, no vam fer res de bo.
c. Avui hem avançat força, però ahir no vam fer res de bo, en canvi.

c) *Poden ser utilitzats com a connectors textuals*, és a dir, poden manifestar la relació semàntica existent entre dues oracions dins d'un text.[8]

(11) El partit ja estava resolt quan vaig entrar en pista (...). *Tot i així*, vaig sortir mentalitzat per mantenir la mateixa intensitat en el joc que si anéssim igualats (AVUI-1, 33).
(12) La perquisició ha d'incidir sobre la realitat viva, i ha de remuntar-se a la seva genealogia. *Per això* he invocat, abans, les professions del sociòleg i de l'historiador (NOS, 13).
(13) Ahir, la vaga va afectar dues de les línies del ferrocarril suburbà (...). *A més*, sis línies de metro i unes trenta d'autobús van quedar també afectades per l'aturada (AVUI-2, 9).

Abans d'analitzar amb deteniment aquestes característiques, volem ressenyar el tractament que han rebut aquests elements.

3. Els gramàtics han inclòs els matisadors en el grup de les locucions conjuntives o en el grup dels adverbis.[9] Entre els nostres gramàtics tradicionals, només Fabra (1956) ha plantejat críticament la problemàtica d'aquests connectors.

Fabra considera que els únics adverbis vertaders són els de manera. Al costat d'altres mots considerats també adverbis (de temps, de lloc, etc.), constata l'existència de "certs mots i locucions que expressen la relació lògica que hi ha entre el que es diu en la proposició on figuren i el que s'ha dit en una proposició precedent (oposició, conseqüència, addició, etc.)" (1956: 84), com ara *tanmateix, per això, doncs, ultra això*, etc. Fabra comenta que no es pot dir que siguin adverbis, perquè no modifiquen el verb ni cap mot de la proposició on es troben. Tanmateix, no decideix quin tipus de categoria són.

Gran part d'aquests elements connectors han estat tractats com un subgrup dins de la categoria adverbi: els denominats adverbis *conjuntius*, *oracionals* o *connectors*.[10]

(7) Sobre el significat dels nexes podeu consultar Lang (1977/1984) i també Cuenca (1990b: cap. VII).
(8) Sobre la connexió textual vegeu Cuenca (1990a i 1990b: VIII, § 3).
(9) Es pot comprovar aquest fet en la major part de gramàtiques. D'entre les catalanes podem assenyalar Sanchis (1950), Badia (1962), Ruaix (1975).
(10) Les denominacions que han rebut aquests elements connectors formalment idèntics als adverbis són diverses: Greenbaum (1969) es refereix a aquest grup de paraules amb el nom d'*adverbis conjuntius*; Allerton & Cruttenden (1974) i Bellert (1977) els denominen *adverbis oracionals*; Hobaek (1987) parla d'*adverbis de relació*; Fuentes (1987) s'hi refereix amb el nom d'*enllaços extraoracionals*, element connectors que considera un tipus d'adverbi; Espinal (1989) els denomina *adverbis connectors lingüístics*.

Per exemple, Greenbaum (1969), en una de les més importants monografies sobre l'adverbi, n'ha diferenciat tres tipus:

a) *Adjunts*: són aquells que es troben integrats en una clàusula on desenvolupen una funció qualsevol, excepte la de subjecte, verb o complement. És a dir, són aquells que incideixen en un dels constituents de la clàusula (*aquí, ara, després, molt, etc.*).

b) *Disjunts*: són adverbis no integrats en la clàusula que afecten. Indiquen l'actitud del parlant respecte d'allò comunicat en l'oració o respecte a la mateixa enunciació. Són adverbis en *-ment* com *probablement, feliçment, afortunadament, francament*, etc.

c) *Conjunts*: Són aquells que tenen funció d'enllaç conjuntiu. Es diferencien de les conjuncions perquè poden combinar-se amb aquestes i la major part d'ells tenen mobilitat posicional (*tanmateix, altrament, més, encara, contràriament, mentresant*, etc.).[11]

La denominació d'*adverbi conjunt o conjuntiu* indica que aquests connectors es troben a mitjan camí entre l'adverbi i la conjunció. Segons Priyatkina (1977), pot pensar-se que aquests elements són adverbis o locucions prepositives que comencen a perdre el contingut lèxic fins indicar purament connexió. El procés acabarà quan s'empren com a conjuncions pròpies i es recategoritzen.

Aquesta hipòtesi, avalada per la diacronia dels nexes conjuntius, és palesa en el cas de *però*. Comparem el funcionament d'aquest connector en català i castellà. En castellà *pero* no té mobilitat, sempre ha d'encapçalar la clàsula on es troba. En canvi, en català *però* té mobilitat posicional.

(14) a. Hemos salido todos los días, pero no hemos ido al cine.
b. * Hemos salido todos los días; no hemos ido, pero, al cine.
(15) a. Hem sortit cada dia, però no hem anat al cinema.
b. Hem sortit cada dia; no hem anat, però, al cinema.
c. Hem sortit cada dia; no hem anat al cinema, però.

Podem interpretar aquesta diferència entre ambdues llengües de la manera següent: en castellà el procés de recategorització conjuntiva (o "reanàlisi", segons la terminologia generativa) de l'antiga locució causal-consecutiva latina PER HOC s'ha assolit plenament. En canvi, en català queden restes de l'origen preposicional del nexe i per això té mobilitat. Així, podem dir que, quan *però* se situa en posició no inicial, no actua com a nexe pròpiament dit sinó com a matisador, ja que la posició del nexe és ocupada per una pausa (nexe Ø).[12]

Creiem que incloure els matisadors, totalment o parcialment, sota la denominació d'adverbis sense més especificació és inadequat per dues raons:

(11) Més recentment, Espinal (1989) ha proposat diferenciar els següents tipus d'adverbis:
a) Adverbis seleccionats pel verb o per una estructura verbal determinada, és a dir, complements subcategoritzats, dominats per V'.

(i) a La porta tanca *bé*
b Aquest cotxe es condueix *fàcilment*.

b) Adverbis dominats per V" (adjunts no subcategoritzats).

(ii) La soprano vocalitzava elegantment

c) Adverbis dominats per O (adverbis orientats cap al subjecte i temporals)

(iii) a Intel·ligentment, en Pep ha acceptat la beca
b Avui no farem classe

d) Adverbis dominats per O" (modals i avaluatius)

(iv) a Probablement, en Pep ha acceptat la beca i en Joan ha accedit a una plaça de professor titular.
b Dissortadament, el metge va arribar tard

e) Adverbis quasi quantificadors (*solament, només, no pas*).
f) Disjunts adverbials (no exemplificats).
g) Adverbis connectors lingüístics (*finalment, conseqüentment, tanmateix, aleshores...*).
Com es pot comprovar, l'autora no atorga un lloc definit, dins l'esquema que proporciona la teoria de la X barrada, als «adverbis connectors lingüístics» ni tampoc als «quasi quantificadors» i als «disjunts».

(12) Solà (1986: 324, nota 210) recull un exemple clarissim, tot i que ben poc habitual, de l'ús de *però* com a matisador.

a) No tots els elements que actuen com a connector no principal entre dues oracions, clàusules o sintagmes són adverbis; ja hem dit que hi ha també sintagmes preposicionals i altres tipus de locucions.

b) D'altra banda, la categoria d'aquests connectors varia d'una llengua a una altra. Així, alguns dels "adverbis conjuntius" anglesos esmentats per Greenbaum corresponen a sintagmes preposicionals en català (*anyhow, nevertheless / de tota manera, however / en canvi, therefore / per tant*, etc.).

Així doncs, cal donar un tractament unitari a aquests elements, vist que el funcionament dels «adverbis conjuntius» i d'aquesta mena de sintagmes i locucions preposicionals és idèntic.

D'altra banda, des d'un enfocament textual, alguns autors han tractat molts matisadors com a connectors textuals (Halliday & Hasan (1976), Van Dijk (1977) o Fuentes Rodríguez (1987)). Reduir l'anàlisi dels matisadors a l'àmbit textual és fer una aproximació parcial al funcionament d'aquests elements, ja que, com hem vist, no actuen només textualment, connectant oracions, sinó que presenten un mateix funcionament en el nivell oracional, connectant clàusules i sintagmes.

4. Tenint en compte tot això, opinem que és més adequada la denominació de matisador (MAT) que, igual com la de complementador (COMP) o la de tòpic (TOP), no fa referència directa a la categoria bàsica a què responen aquests elements, sinó que destaca la seva funció oracional.[13] Així, els matisadors són elements de diferent naturalesa categorial (fonamentalment SAdv i SP) que complementen un nexe.

(16) a. He comprat [$_{SN}$ [$_{SN}$ vi] [$_{NEXE}$ [$_{NEXE}$ i], [$_{MAT}$ a més]], [$_{SN}$ xampany]]

b. [$_{O''}$ Ni tan sols no vaig tocar la pilota] , [$_{O''}$[$_{NEXE}$[però], [$_{MAT}$tot i així]], [$_{O'}$ [$_{O}$ em tremolaren les mans]]] (AVUI-1,33).

Els matisadors sovint acompanyen nexes generalment considerats coordinadors (*i, o, però, sinó / sinó que*) o bé el nexe zero (marcat amb una pausa: coma o punt i coma en la connexió oracional i punt en la connexió textual). Tanmateix, també poden combinar-se amb altres tipus de connectors. Observem aquests exemples:

(17) *Encara que* s'ha esforçat molt, *no obstant això*, no ha obtingut bons resultats.

(18) a. L'italià és una llengua fàcil de parlar, *mentre que, per contra*, l'alemany és força difícil d'aprendre.

b. *Mentre que* l'italià és una llengua fàcil de parlar, *per contra*, l'alemany és força difícil d'aprendre.

(19) *Si* l'un diu blanc, l'altre, *en canvi*, diu negre.

(i) Callava una estona i de seguida, però, reprenia la mateixa trista cançó

(F. Trabal *De cara a la paret*. Barcelona. 1985, p. 89, text de 1925)

El fet que el nexe principal sigui *i* fa indubtable el caràcter matisador de *però* i contribueix a la idea que, sempre que no es troba en posició inicial de clàusula, funciona com a tal.

(13) Manllevant la distinció exposada per Demonte (1989: § 2.3.) entre categories *lèxiques* i *funcionals*, podem dir que els matisadors, igual com els complementadors (i els nexes en general) i d'altres constituents com ara els determinants, es comporten com a categories funcionals.

En la nostra opinió aquestes oracions no són subordinades sinó interordinades (vegeu Cuenca (1988a, 1988b i 1990b)) i responen a la regla de rescriptura següent:

(20) O → O' O'

Si el complementador de la primera clàusula és ocupat per un nexe, aleshores el complementador de la segona clàusula pot contenir un matisador, com veiem als exemples (17), (18b) i (19).

A l'exemple (17), el matisador reforça el significat concessiu manifestat pel nexe *encara que*. Als exemples (18) i (19), el matisador palesa la significació contrastiva de les oracions, significació que és compatible amb la del nexe condicional *si* i amb la de nexe temporal *mentre que*, però que aquests nexes no posen de manifest per ells mateixos.

Podem concloure, doncs, que els matisadors no es combinen únicament amb coordinadors, segons suggereix Franchini. La possibilitat i freqüència d'aparició d'un matisador en un tipus d'oració i combinat amb certs connectors depèn de factors semàntics i informatius.

Els matisadors manifesten un nombre de significats reduït. Bàsicament podem dir que els matisadors responen a la tipologia semàntica següent:

— *additius*: de caràcter distributiu (*d'altra banda, per altra part...*) i continuatiu (*a més / a més a més, encara més, ultra això...*);
— *consecutius* (*per tant, conseqüentment, doncs, així...*) i consecutivo-causals (*per això*);
— *contrastius* de diferent mena:
  - opositius (*en canvi, tanmateix*);
  - opositivo-concessius: amb un element deíctic (*malgrat això, no obstant (això), a pesar d'això*), amb un totalitzador (*malgrat tot, de tota manera/ de totes formes, en tot cas / en qualsevol cas*) o un element equivalent (*sigui com sigui*), o bé amb deíctic i totalitzador: *tot i així / tot i això / així i tot, amb tot i això / amb tot i amb això*);
  - substitutius (*per contra, al contrari/ans al contari / ben al contrari, més aviat, en lloc d'això / en comptes d'això*);
  - restrictius (*tret d'això, llevat això, fora d'això*);
  - opositivo-condicional (*altrament*).

El nombre reduït de significats que tenen els matisadors justifica que es combinen amb un nombre limitat de nexes, aquells de significat igual o compatible.

La significació i combinabilitat dels matisadors té relació directa amb la seva posició i amb l'estructura informativa de l'oració. Els matisadors només poden

aparèixer com a constituents del segon membre de la construcció, aquell que introdueix la informació nova, remàtica. És per això que solen anar amb nexes que introdueixen elements remàtics (*i, o, però, sinó / sinó que*).[14] Si no és freqüent trobar-los en construccions consecutives o comparatives, que característicament introdueixen elements remàtics, és perquè aquestes relacions són clarament manifestades pels nexes, de manera que el matisador hi seria redundant.

5. Com hem dit, un dels trets més característics dels matisadors és la mobilitat. Solen situar-se tot seguit després del nexe que complementen. Tanmateix, poden trobar-se també en altres posicions, atès que són elements externs que incideixen, a través del nexe que acompanyen, en tota la clàusula o oració següent. A més de seguir el nexe, podem trobar-los després del primer sintagma (aquell que fa de tema oracional) i, més estranyament, a la fi de la segona clàusula.

(21) a. Ho sap tothom i, tanmateix, a mi, no me n'havia dit res.
b. Ho sap tothom i a mi, tanmateix, no me n'havia dit res.
c. Ho sap tothom i a mi, no me n'havia dit res, tanmateix.

El denominador comú de totes aquestes posicions és que el matisador es troba en posicions externes respecte a les diferents expansions de O: a l'inici, a la fi o bé darrere de TOP (tòpic).

(22) a. Ho sap tothom $[_{O''}[_{NEXE}$ i, $[_{MAT}$ tanmateix]], $[_{O''}$ a mi no me n'havia dit res]]
b. Ho sap tothom $[_{O''}[_{NEXE}$ i] $[_{O''}$ $[_{TOP}$a mi], $[_{O'}[_{MAT}$ tanmateix], $[_{O}$ no me n'havia dit res]]]]
c. Ho sap tothom [$[_{O''}$ $[_{NEXE}$ i] $[_{O''}$ a mi no me n'havia dit res], $[_{MAT}$ tanmateix]]

La posició del matisador darrere del sintagma que fa de tòpic (TOP) té una clara relació amb l'estructura funcional de la clàusula on es troba: l'element situat a la dreta és el rema oracional, l'element que marca el contrast amb l'oració anterior, com podem notar comparant les oracions de (23):

(23) a. Maria és simpàtica però, en canvi, el seu home és esquerp.
b. Maria és simpàtica però el seu home, en canvi, és esquerp.

(14) Sobre la relació entre els diferents tipus d'oracions compostes i de nexes i l'estructura de l'oració, cal consultar l'anàlisi de les conjuncions feta per Á. López (López (1983) i també Morant i Serrra (1987)).

Sovint el matisador té posició intermèdia, però no se situa immediatament després del primer sintagma, si més no en llengües amb una certa llibertat posicional com és el català. També es poden trobar, per exemple, entre el verb i el seu complement subcategoritzat.

(24) He tastat el vi de Porto, però no he tastat, tanmateix, el vi de Burdeus.

L'estructura és paral·lela a la que hem analitzat tot just abans: el verb de la segona clàusula forma part de la informació temàtica, coneguda pels interlocutors.

Així doncs, podem dir que els matisadors, quan es troben en posició intermèdia, tenen una funció informativa definida: marquen de manera inequívoca el límit entre el tema i el rema oracional.

Tanmateix, la representació d'oracions com (24) suposa un problema que no és exclusiu dels matisadors sinó que afecta en general els adverbis i els SPs de caràcter adverbial (cfr. Bartra (1985: § 2.3.3.)): ben sovint trobem aquesta mena d'elements externs situats superficialment en posicions no externes. Podríem donar compte d'aquesta distribució dels matisadors mitjançant una *regla de reordenació* o capgirament, de tipus estilístic, aplicada en la FF, que permetés interpretar el matisador en la seua posició característica, a continuació del nexe.[15]

Pel que fa a la posició final, podem pensar que en la FL s'ha aplicat una mena de *regla de reconstrucció*, que dóna compte d'aquest canvi posicional. En les formulacions fetes fins ara (cfr. Hornstein (1984)), la *regla de reconstrucció* és descrita com una operació de davallament que permet explicar la posició inicial d'alguns complements perifèrics, sobretot els adverbis. Per aplicar-la al cas dels matisadors, caldria suposar que també pot aplicar-se a complements perifèrics en posició final, és a dir, que pot considerar-se una operació d'elevació. Al capdavall, es tractaria de reformular-la com una regla de trasllat d'elements que ocupen en estructura-S una posició perifèrica cap a la posició normal on habitualment es generen.

Fixem-nos en l'anàlisi que proposa Espinal (1988:74-75) d'una oració com ara (25) quan l'adverbi s'interpreta com a modificador de predicat:

(25) Dissimuladament, en Pere ha fet desaparèixer els documents.

(26)

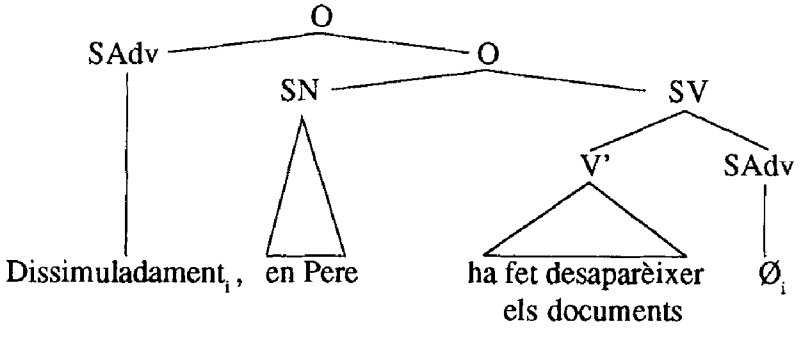

(15) Hi ha una altra possible interpretació, proposada per Bartra (1985: 345-346) per al cas dels adverbis i els SP "adverbials" opcionals: es pot considerar que aquests elements es generen a la base en qualsevol posició, sempre que no interfereixin l'aplicació dels principis de la gramàtica. Tanmateix, per acceptar aquesta hipòtesi plenament caldria matisar molt bé què vol dir que "no interfereixin l'aplicació dels principis de la gramàtica". Ara com ara, deixarem aquesta complexa qüestió només plantejada.

(27)

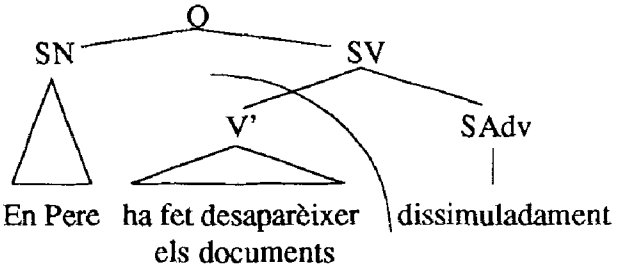

[_____ marca l'àmbit de l'operador adverbial]

La representació (27) és la FL resultant de l'aplicació de la regla de reconstrucció, que ens permet intepretar el constituent dislocat o perifèric en la corresponent posició interna dins l'oració i especificar l'abast de l'operador adverbial.

Si apliquem la mateixa regla a un matisador (però ara en sentit invers), podem atorgar una interpretació reeixida de les estructures amb matisador col.locat en posició final. Vegem-ho amb aquest exemple:

(28) Pere treballa molt, però no aconsegueix resultats, tanmateix.

(29)

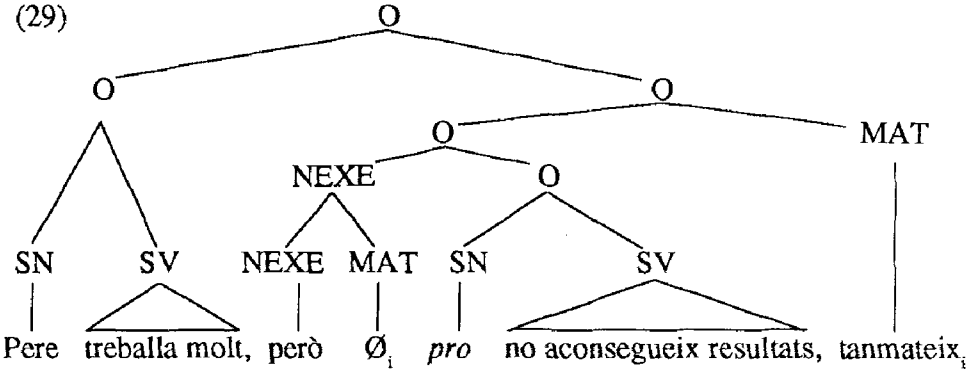

(30)

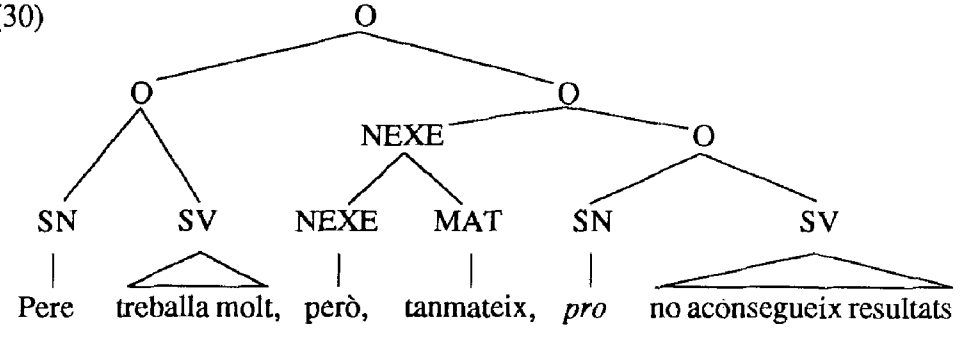

En la representació (29) tindríem l'ordre de constituents tal com apareix en l'estructura-S de l'oració. En la representació de (30), en canvi, tindríem l'ordre de constituents en la FL, on s'ha aplicat una regla de reconstrucció que ha col·locat el matisador al lloc que li correspon, per delimitar el seu abast i les relacions de complementació que manté amb el nexe.

6. Allò que defineix els matisadors no és tant el seu comportament sintàctic com la seua funció semàntica. Els matisadors tenen com a funció emfasitzar o modificar lleument (matisar) el significat del nexe que acompanyen, quan el significat de nexe i connector és igual o semblant, o bé concretar el significat d'un nexe, quan aquest no manifesta de manera precisa la relació semàntica que s'estableix entre els membres.

Agafem com a exemple els connectors adversatius, i en concret aquells que marquen oposició i substitució.[16]

(31) a. No és fàcil de contestar de manera molt precisa, *però* sí, *en canvi*, [que] és possible de donar-ne una resposta entenedora (SIG, 13).
b. El centre-dreta es trencava per raons d'estat *i*, *en canvi*, l'esquerra es cohesionava per raons ideològiques (AVUI-2, 14).
c. Feia algunes setmanes (...) Franz havia reeixit a hipnotitzar-la unes poques hores; *tanmateix*, no havia tornat a reeixir-hi (TEN, 202).

A l'exemple (31a) el matisador opositiu *en canvi* es combina amb el nexe opositiu *però* i, per tant, no fa sinó confirmar el significat d'aquest nexe. En canvi, als exemples (31b) i (31c) el matisador acompanya els nexes neutres *i* i Ø (nexe zero): en aquest cas el matisador manifesta la relació semàntica que hi ha entre els membres units, relació que no explicita el nexe.

El mateix s'esdevé amb construccions substitutives. Podem reforçar el significat substitutiu de *sinó (que)* o concretar aquesta significació en construccions amb nexe zero amb matisadors com *per contra, (ben) al contrari, més aviat.*

(32) a. ... Aquella notícia no el va alegrar, *sinó que, ben al contrari*, l'indignà en gran manera (...) (LAO, 58).
b. Aquest espectacle autobiogràfic (...) no és la clàssica comèdia musical *made* Jacques Demy, *sinó més aviat* el lloc on, davant dels nostres ulls, es desenvolupa una llegenda (AVUI-2, 46).
c. No ha acabat la tesi, *sinó que, per contra*, ha decidit deixar la investigació.
d. La família de la Maria és molt religiosa; ella, *per contra*, és agnòstica.

(16) En Cuenca (1990b) proposem una triple divisió de les construccions adversatives a partir d'un criteri semàntic:

a) Oposició, marcada típicament (però no pas exclusivament) per *però*.

b) Substitució, marcada típicament per *sinó (que)*.

c) Restricció, marcada per elements connectors com *tret de, a excepció de, excepte, a part de, fora de, llevat de, menys*.

D'altra banda, els matisadors de vegades alteren lleument el significat del connector. És el cas dels matisadors opositivo-concessius combinats amb *però*.

(33) a. A hores d'ara s'estan complint totes les previsions marcades en el seu dia, *però, no obstant això*, les competències assumides en matèria de grans àrees, com Sanitat o Educació, evidencia que cada vegada és més desitjable arribar a una revisió del pla de finançament autonòmic (TEMPS, 10).

b. Enyoro la mamà, *però de tota manera* dilluns em trobaré amb ella a París (TEN, 300).

Aquest matís concessiu s'associa amb el fet que alguns d'aquests connectors contenen elements de caràcter deíctic (*això / així*) o totalitzadors (*tot / tota*), que reprenen el significat del primer membre i l'incorporen al segon. Pensem que l'estructura semàntica de les oracions adversatives i les concessives és el que podem definir com: TESI / ANTÍTESI. En les oracions adversatives es destaca l'antítesi (la informació remàtica), tot fent que el nexe la precedeixi; en les oracions concessives, per contra, es destaca la tesi (la informació temàtica).

En introduir un matisador amb un deíctic o un totalitzador al segon membre es produeix una mena d'imbricació del significat concessiu i de l'adversatiu, atès que al caràcter remàtic (adversatiu) del segon membre, s'afegeix el caràcter temàtic (concessiu) del primer, que és reprès pel matisador.

7. Els matisadors es comporten de la mateixa manera en el nivell textual i en l'oracional. En primer lloc, notem que tenen una certa llibertat posicional: poden aparèixer en posició inicial, però també en posició intermèdia (sobretot darrere del primer sintagma, que funciona com a tema oracional) i fins i tot alguns, en posició final.

(34) Podríem dir que la naturalesa és tot allò que tenim per herència biològica. La cultura, *en canvi*, és allò que ens ve de la tradició externa... (SIG, 13).

(35) a. (...) la societat valenciana «haurà d'ésser» qualsevol cosa que no fos la societat desarmada i subalterna que avui és. La comparació, *doncs*, té la seva vigència (NOS, 16).

b. Només els grups més sensibilitzats per la problemàtica lingüística (...) intentaren fer quelcom per a l'escola catalana. Aquest període, *malgrat tot*, representa un pas endavant... (LLEN, 104).

(36) - Fa molts mesos que no condueixes -protestà ell.
- No me n'he oblidat, *tanmateix* (TEN, 307).

D'altra banda, els matisadors poden anar sols (o millor dit acompanyant el nexe zero), com hem vist als exemples anteriors, o bé juntament amb d'altres nexes amb els quals siguin semànticament compatibles.

(37) Ha viatjat molt pel món. *Però*, el seu país, *en canvi*, gairebé no el coneix.
(38) És clar que hi havia hiverns que se li morien tres o quatre de les dues dotzenes de petits interns. *Però tot i així* aquesta xifra era considerablement millor que la de la majoria de mares adoptives (...) (PER, 22).
(39) Emprengueren el camí: el Pardal Negre, a cama per terra, zep, zep, davant, que no s'encantava, puix Muhammad havia d'estirar la xanca per no quedar-se darrere. *I, tanmateix*, tardaren molts dies (OBR, 96).

És important remarcar que els matisadors són fonamentals en la connexió textual, perquè aquesta no pot ser manifestada per qualsevol tipus de nexe. En el nivell textual, la connexió és sempre anafòrica: l'oració precedida per un connector textual es relaciona semànticament i pragmàticament amb un element previ en el discurs.[17] El caràcter anafòric explica el següents fets:

a) Només es manifesten textualment les relacions que característicament destaquen el membre remàtic de la construcció (relacions copulatives, disjuntives i, sobretot, adversatives i consecutives). Així, en el nivell textual el significat concessiu no pot manifestar-se per ell mateix, sinó que només pot trobar-se combinat amb el significat adversatiu, com un matís d'aquest, mitjançant la presència d'un matisador concessiu (amb un element deíctic i/o un totalitzador que incorpori el significat de l'oració prèvia).

(40) a. La Policia Autonòmica actuarà en l'exercici de les seves funcions a tot el territori de Catalunya. El desplegament dels seus efectius es farà tenint en compte l'organització territorial de Catalunya. *Això no obstant*, podrà actuar fora del territori català (...) (TEMPS, 25).
b. Era dependent d'una vella botiga de teles que el *prêt à porter* havia sumit en la més precària subsistència. *Amb tot i això*, l'establiment tenia per a mi un gran atractiu (...) (LAO, 81).

El mateix s'esdevé en el cas de les causals. La causa és evidentment anterior a la conseqüència i per això no pot manifestar-se en el nivell textual, estrictament parlant. Només amb matisadors com *per això* –notem que també incorpora un deíctic– es pot destacar el significat causal, que s'inclou en una estructura fonamentalment consecutiva.

(17) Sobre la funció anafòrica dels connectors vegeu Berrendonner (1983) i Cuenca (1990a i 1990b: cap. VIII, § 3).

(41) Abans d'entrar en aquesta fase d'acció, tenia molta feina per fer. *Per això* podia decidir-se a aquella simplificació sense incórrer en riscos desagradables (NOS, 110).

Podem concloure, doncs, que en el nivell textual els significats adversatiu i concessiu i el consecutiu i el causal es neutralitzen, respectivament.

b) Hi ha certes relacions que només poden manifestar-se textualment mitjançant els matisadors, com són el contrast substitutiu i el restrictiu. El nexe substitutiu *sinó (que)* està restringit al nivell oracional perquè és un terme de polaritat negativa, és a dir, necessita la presència d'una negació sintàctica (un activador negatiu fort) en l'oració on es troba per a constituir cadenes gramaticals.

(42) a . No és una casa gran sinó de dimensions reduïdes.
b. No és una casa gran. * Sinó de dimensions reduïdes.

Són, doncs, els matisadors substitutius els elements encarregats de vehicular aquesta significació en el text.

(43) Qualsevol altra dona hauria foragitat aquell infant monstruós. Però no madame Gaillard. No podia olorar la seva manca d'olor i no n'esperava emocions espirituals perquè el seu propi esperit estava segellat.
Per contra, els altres infants s'adonaren de seguida que Grenouille era diferent (PER, 23-24).

(44) Els treballs són de quatre dies i amb això no vull pas menystenir la tasca feta pels antropòlegs culturals, que ha estat força important. *Ben al contrari,* ens cal veure tots els seus treballs i cal reinterpretar les seves observacions (SIG, 141).

(45) Tanmateix, les investigacions semiòtiques han posat en dubte la validesa d'aquell pressupòsit, sobretot quan les cultures són mol diferents. *Més aviat* ens porten a pensar que els individus pertanyents a cultures molt diferents, no tan sols parlen llengües molt diferenciades sinó que també viuen en mons sensorials diferents, la qual cosa és molt i molt important (SIG, 98).

D'altra part, els nexes restrictius (*llevat de, fora de, a excepció de...*) i alguns nexes substitutius (*en lloc de, en compte(s) de*) són inversors de polaritat: si el membre anterior és afirmatiu, el membre precedit pel nexe s'interpreta com a negatiu i viceversa.[18] A més, són connectors amb un marcat caràcter prepositiu: han d'anar seguits d'un SN o d'una O.

(18) Vegeu Cuenca (1990b: cap. VII, § 2.2.3.).

(46) Han vingut tots llevat de Marta.
Tots han vingut.
Marta no ha vingut.

(47) No he vist cap pel·lícula d'Allen excepte *Manhattan*.
No he vist cap pel·lícula d'Allen.
He vist *Manhattan*.

(48) Hi aniré demà en comptes d'avui.
Hi aniré demà.
No hi aniré avui.

(49) En comptes de donar una conferència, va llegir un capítol del seu llibre.
Va llegir un capítol del seu llibre.
No va donar una conferència.

Com a inversors de polaritat i connectors de naturalesa preposicional, requereixen la presència dels dos membres contrastats en la mateixa oració; per això, només seguits d'un deíctic (com a matisadors), poden funcionar textualment.

(50) Quan fou més gran renunciaren als atemptats. Prou s'havien adonat que ningú no podia eliminar-lo. *En lloc d'això*, el defugien, i tothora es guardaven de tocar-lo (PER, 24).

(51) -Narcís -digué la senyora Manistany- ha fet quedar bé la família. I això és el que compta! *Fora d'això*, tot són insignificances, ximpleries (CAR, 80).

Maria Josep Cuenca
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBILIOGRÀFIQUES

ALLERTON, D.J. & A. CRUTENDEN (1974): "English Sentence Adverbials: their Syntax and their Intonation in British English", *Lingua*, 34, 1-30.

BADIA I MARGARIT, Antoni Mª (1962): *Gramática catalana*, Gredos, Madrid, 1962.

BARRENECHEA, Ana María & Mabel MANACORDA DE ROSETTI (1971): *Estudios de Gramática estructural*, Paidós, Buenos Aires.

BARTRA I KAUFMANN, Anna (1985): *Qüestions de la sintaxi d'ordre en català*, tesi doctoral, Barcelona, U.A.B.

BELLERT, Irena (1977): "On Semantic and Distributional Properties of Sentential Adverbs". *Linguistic Inquiry*, 8.2., 337-351.

BERRENDONNER, Alain(1983): "Connecteurs pragmatiques et anaphore."*Cahiers de Linguistique Française 5. Connecteurs Pragmatiques et Structure du discourse Actes du 2ème Col.loque de Pragmatique a Genève (7-9 mars, 1983)*. Unité de Linguistique Française. Univ. de Genève. 1983, 215-246.

BONET, Sebastià & Joan SOLÀ (1986): *Sintaxi Generativa Catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

BOSQUE, Ignacio (1989): *Las categorías gramaticales*, Síntesis, Madrid.

CARBONERO CANO, Pedro (1975): *Funcionamiento lingüístico de los elementos de relación*, Publicaciones de la Universidad, Sevilla.

CHOMSKY, Noam (1970): "Remarks on Nominalization", dins Jacobs & Rosenbaum (1970) *Readings in English Transformational Grammar*, Blaisdell, Waltham, 184-221. [Trad. cast. a Sánchez de Zavala, ed., (1974) *Semántica y sintaxis en la linguuística transformatoria, I*, Alianza, Madrid, 133-187]

CUENCA, Mª Josep (1988a): *L'oració composta (I): la coordinació*, Publicacions de la Universitat de València, València.

— (1988b): "Una justificació liminar del concepte d'interordinació". *Quaderns de Filologia. Homenatge a J. Belloch Zimmermann*, Publicacions de la Universitat de València, València, 1988, 67-73.

— (1990a): "La connexió textual: l'adversativitat en el nivell textual". *Caplletra* 7.

— (1990b): *Les oracions adversatives*, tesi doctoral, Universitat de València.

DEMONTE, Violeta (1989): *Teoría Sintáctica: de las Estructuras a la Rección*, Síntesis, Madrid.

DIJK, Teun A. van (1977): *Text and Context*, Longman, London. [Trad. cast. *Texto y contexto*, Cátedra, Madrid, 1980].

DIK, Simon C. (1968): *Coordination. Its Implications for the Theory of General Linguistics*, North-Holland, Amsterdam.

ESPINAL, Mª Teresa (1988): *Significat i interpretació*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
— (1989): "Tipologia dels adverbis en *-ment*". *Miscel.lània Joan Fuster* I, P.A.M., Barcelona, 359-373.
FABRA, Pompeu (1956): *Gramàtica catalana*, Teide, Barcelona, 1974.
FRANCHINI, Enzo (1986): *Las condiciones gramaticales de la coordinación copulativa en español*, Francke Verlag, Berne.
FUENTES RODRÍGUEZ, Catalina (1987): *Enlaces extraoracionales*, Alfar, Sevilla.
GREENBAUM, Sidney (1969): *Studies in English Adverbial Usage*, Longman, London.
HALLIDAY, Michael A. K. & Ruquaiya HASAN (1976): *Cohesion in English*, Longman, London. [Citem per la 5a. ed. 1983].
HERNANZ, Mª Lluïsa & José María BRUCART (1987): *La sintaxis. Principios teóricos*, Ed. Crítica, Barcelona.
HOBAEK HAFF, Marianne (1987): *Coordonants et éléments coordonnés*, Solum Forlag, Oslo.
HORNSTEIN, Norbert (1984): *Logic as Grammar*, MIT Press, Cambridge (Mass.).
JACKENDOFF, Ray S. (1973): "The Base Rules for Prepositional Phrases" dins Anderson & Kiparsky *Festschrift for Morris Halle*, Holt, Rinehart & Winston, New York, 1973, 345-356.
LANG, Ewald (1977): *Semantik der koordinativen Verknüpfung*, Akademie Verlag, Berlin.
— (1984): *The Semantics of Coordination*, John Benjamins, Amsterdam. [Versió anglesa revisada de Lang (1977)].
LÓPEZ GARCÍA, Ángel (1983): "Las conjunciones y la oración compuesta" dins *Estudios de lingüística española*, Anagrama, Barcelona, 43-65.
MORANT, R. & SERRA, E. (1987): *Els modificadors intraoracionals i interoracionals*, Publicacions de la Universitat de València, València.
RUAIX, Josep (1975): *El català en fitxes*, vol. II, Ruaix, Moià. [Citem per la 3a. edició (reelaborada i ampliada), 3a. reimpr. 1983].
SANCHIS GUARNER, Manuel (1950): *Gramàtica Valenciana*, Torre, València.

FONTS DEL CORPUS

AVUI (1986): 1/IV/86, any XI. [AVUI-1]
AVUI (1988): 30/XI/88, any XIII, núm. 3978. [AVUI-2]
EL TEMPS (1988): any V. Del 19 al 25 de desembre, núm. 235. València. Setmanari d'informació general. [TEMPS]

FITZGERALD, F. Scott (1987): *Tendra és la nit*. [Trad. cat. de T. Moix: *Tender is the Night* (1934)], Ed. 62. M.O.L.U. / s. XX, Barcelona. [TEN]

FUSTER, Joan (1962): *Nosaltres els valencians*, Edicions 62, Barcelona. [Citem per la 5a. ed., 1982]. [NOS]

LOZANO, Josep (1986): *Laodamia i altres contes*, Edicions 3 i 4, València. Sèrie "La unitat" núm. 109. [LAO]

MONÉS, Jordi (1984): *La llengua a l'escola (1714-1939)*, Barcanova, Barcelona. [LLEN]

PLA, Josep (1978): *El carrer estret*, Destino, Barcelona. [Citem per la 2a. edició dins "El Dofí", 1979]. [CAR]

SERRANO, Sebastià (1980): *Signes, llengua i cultura*, Edicions 62, Barcelona. [Citem per la 7a. edició, 1987]. [SIG]

SÜSKIND, Patrik (1985): *El perfum. Història d'un assassí*. [Trad. cat. de Judith Vilar], Seix Barral, Barcelona, 1986. [PER]

BICHN
FEGDS

OK?

*Les propietats d'*agradar*: estructura temàtica i comportament sintàctic*
The qualities of *agradar* 'to please': thematic grid and the syntactic properties — Gemma Rigau

In this article, we show that Belletti-Rizzi's (1987) analysis of Italian psychological verbs is not available for Catalan psychological verbs. We analyze the thematic grid and the syntactic properties of this verbal class. There is enough evidence that the subject of *agradar* 'to please' does not behave like a derived subject, like the subject of an unaccusative verb.

La teoria del control i els infinitius no controlats
Control Theory and non controlled infinitivals — Maria Lluïsa Hernanz

The purpose of this paper is to analyze a number of syntactic and semantic properties exhibited by a specific class of non controlled infinitivals in Spanish (cf. English "To know him is to love him") and to suggest that they all fall under general assumptions concerning the behaviour of "donkey sentences". More precisely, we show that some instances of PRO_{arb} provide a crucial evidence in order to claim that Control Theory interacts with a more general theory of "arbitrary" interpretation.

Elements anafòrics i localitat
Anaphoric elements and Locality — Carme Picallo

Three formulations of the Locality Condition on Chain Formation (Rizzi 1986; Epstein 1986) are discussed in this paper. It is suggested that violations of the Condition in sentences containing derived subjects and anaphoric clitics may constitute violations of the ECP and the Theta Criterion.

La partícula RAI *i els tòpics*
The particle *RAI* and the topics — Jaume Solà i Pujols

In the first part of the paper, I characterize the particle "rai", used in some dialects of Catalan, as a topic-emphasizer (by topic I mean left-dislocated constituent). In the second part I use this particle as a criterion to identify the class of topics, and I speculate on the nature of this class, which is in complementary distribution with the class of operators.

Processament d'informació ambigua
(The processing of ambiguous information) Maria Teresa Espinal

This paper is an attempt to explain the phenomenon of neutralization to which certain negative adverbial structures are submitted when the stage of processing the corresponding utterances is reached. This notion of neutralization is to be understood as the disappearance of an ambiguity at the very moment at which people's representation of the world is built and modified. The analysis of the data shows that the level of Logical Form (at which a certain ambiguity is formally represented) and the level of representation at which propositions are conceptualized are different.

La sintaxi de la conjugació en català
The syntax of inflection in catalan Amadeu Viana

By "inflection" we usually understand morphological paradigms that constitue verbal casuistic. Syntax, as is normally understood, seems far from that. Instead of investigating the differences, I should concentrate on similarities. Perhaps "the sequence of tense" or the "consecutio temporum" would be better titles for this paper. It has been said that both inflection and syntax play an important role in the definition of sentences. The problem is who is going to give a definition of "consecutio temporum" today. Here I assume a model like Chomsky (1986) in order to explain the interaction between the Complementizer Phrase (as a mood marker) and the Inflection Phrase (both a morphological device and the head of the sentence). The starting point is represented by the work of T. Stowell (1981). I include also, finally, some comments on the kind of regularities we can find in the Inflection Phrase of Romance languages.

Una solució del problema de les dates
A solution to the problem of dates Albert Branchadell

The goal of this paper is to analyze the role of dates (expressions of the type "in 1437") in the sentence. Our analysis claims that tense should be viewed as involving quantification over intervals. If this is the case, tense provides the sentence with a temporal variable, which can be modified by a date. So the clause of FI concerning dates says that they must modify a temporal variable.

La categoria gramatical del temps i les relacions deíctiques i anafòriques
Tenses and the deictic and anaphoric relations Manuel Pérez Saldanya

This paper discusses the distinction between absolute and relative tenses (or between deictic and anaphoric tenses) and suggests that the absolute tenses have got a complex temporal intepretation at the level of the Logical Form. In this interpretation there are two different temporal elements involved, one of which functions as a pronominal and follows Principle B of the Bounding Theory.

Sobre unes frases relatives sense antecedent
Some free relative sentences

Anna Bartra i Kaufmann

In this paper a new analysis of some free relative sentences as selected CPs is proposed. These CPs have a [+WH] phrase in [SPEC, C'] which heads an A' chain. This A' chain is responsible of the NONSPECIFIC ARGUMENT interpretation of the sentence. I argue that this analysis has several theoretical and descriptive advantages over the classical one, which treats the sentences as headless relatives.

Els matisadors: connectors oracionals i textuals
The *matisadors*: sentence and text connectives

Maria Josep Cuenca

This paper is a contribution to the analysis of a group of connective items which caracteristically go with main connectives such as *and, but, or*... These connective expressions that we call MATISADORS have been included in the category of adverbials as conjunctive adverbs. We study their functioning in the sentence level and also in the text level.

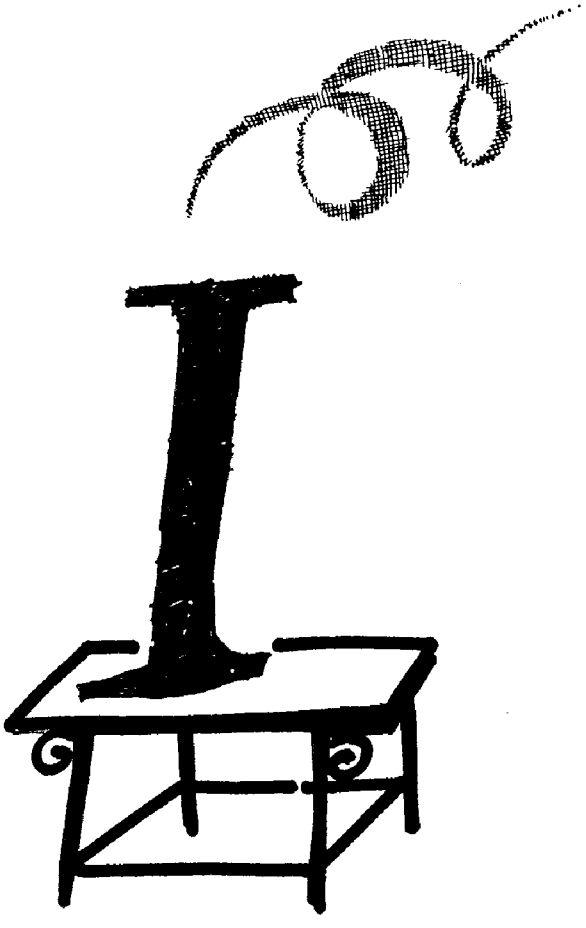

PRESENTACIÓ 5

LES PROPIETATS D'*AGRADAR*: ESTRUCTURA TEMÀTICA I COMPORTAMENT SINTÀCTIC. Gemma Rigau 7

LA TEORIA DEL CONTROL I ELS INFINITIUS NO CONTROLATAS. Maria Lluïsa Hernanz 21

ELEMENTS ANAFÒRICS I LOCALITAT. Carme Picallo 41

SOBRE LA PARTÍCULA *RAI* I ELS TÒPICS. Jaume Solà i Pujols 55

PROCESSAMENT D'INFORMACIÓ AMBIGUA. Maria Teresa Espinal 69

LA SINTAXI DE LA CONJUGACIÓ EN CATALÀ. Amadeu Viana 81

UNA SOLUCIÓ DEL PROBLEMA DE LES DATES. Albert Branchadell 107

LA CATEGORIA GRAMATICAL DEL TEMPS I LES RELACIONS DEÍCTIQUES I ANAFÒRIQUES. Manuel Pérez Saldanya 117

SOBRE UNES FRASES RELATIVES SENSE ANTECEDENT. Anna Bartra i Kaufmann 131

ELS MATISADORS: CONNECTORS ORACIONALS I TEXTUALS. Maria Josep Cuenca ... 149